

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**10. YÜZYIL BİZANS KAYNAKLARI VI. LEON,
I. NİKHOLAS (İSTANBUL PATRİĞİ), DİYAKOZ
LEON'UN ESERLERİNDE TÜRKLER**

BİNNUR ÇELİK

20497649988

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MUALLÂ UYDU YÜCEL

İSTANBUL-2020

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : BİNNUR ÇELİK Numarası : 2510160532
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : TARİH/ GENEL TÜRK TARİHİ Danışmanı : PROF.DR. MUALLA UYDU YÜCEL
Tez Savunma Tarihi : 07.01.2020 Saati : 14:00
Tez Başlığı : 10. YÜZYIL BİZANS KAYNAKLARI VI. LEON, I. NİKOLAS (İSTANBUL PATRİĞİ), DIYAKOZ LEON'UN ESERLERİNDE TÜRKLER

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, soruların cevaplarına alınan sorular sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. MUALLA UYDU YÜCEL		Kabul
2- PROF. DR. BİRSEL KÜÇÜKSİPAHIOĞLU		Kabul
3-- DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜNEVVER EBRU ZEREN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ.DR.ÖMER KUL		
2- DR.ÖĞR.ÜYESİ. KAMELYA TEKNE		

ÖZ

10. YÜZYIL BİZANS KAYNAKLARI VI. LEON, I. NİKHOLAS (İSTANBUL PATRİĞİ), DİYAKOZ LEON'UN ESERLERİNDE TÜRKLER BİNNUR ÇELİK

Tezimizde Grekçe yazması George Dennis tarafından İngilizceye tercüme edilen Bizans imparatoru VI. Leon'un Taktika (Taktikler)'sı, Grekçe yazması R.J.H. Jenkins ve L.G. Westerink tarafından İngilizceye çevrilen Konstantinopolis (İstanbul) patriği I. Nikholas'ın Letters (Mektuplar)'ı ve Miscellaneous Writings (Çeşitli Yazılar)'i ile Grekçe yazması George T. Dennis ve Stamatina McGrath'ın katkılarıyla Alice-Mary Talbot ve Denis Sullivan tarafından İngilizceye çevrilen The History of Leo the Deacon (Diyakoz Leon'un Tarihi)'i tercüme edilmiştir.

İmparator VI. Leon (886-912) tarafından 905 yılında yazılan ve askeri bir el kitabı olarak bilinen Taktika, 10 yy'da Bizans'ta yazılan çok sayıdaki askeri eserlerden en eskisidir. Eser, bir önsöz ile son söz arasına giren yirmi bölümden oluşmaktadır. İstanbul Patriği Nikholas ise Doğu Roma İmparatorluğunun başkentinin başpiskoposu olarak iki defa bu görevi icra etmiş (901-907, 912-925) ve dördüncü evliliğini onaylamadığı için imparator VI. Leon tarafından görevinden alınmıştır. Daha sonra geri dönmüş ve Bulgaristan ile savaşan naiplik heyeti içinde geçici olarak başnaiplik yapmıştır. Mektuplar diplomat, kanonist, ilahiyatçı ve siyasetçi kimliği ile öne çıkan Nikholas'ın günümüze ulaşan yazılarıdır. Diyakoz Leon'un Tarih'i de 959-976 yıllarını, yani II. Romanos ve daha ayrıntılı olarak II. Nikephoros Phokas ve I. Ioannes Tzimiskes'in imparatorluk dönemlerini kapsamakta ve II. Basileios döneminin başındaki bazı olayları görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk, Bizans, askeri taktik, patrik, savaş, VI. Leon, I. Nikholas, Diyakoz Leon

ABSTRACT

THE TURKS IN THE TENTH CENTURY THROUGH THE WORKS OF LEO VI, NICHOLAS I (PATRIARCH OF CONSTANTINOPLE), LEO THE DEACON

The works we studied to extract the information about the Turks in the tenth century are The Taktika of Leo VI which was translated into English by George Dennis, Letters and Miscellaneous Writings by Nicholas I Patriarch of Constantinople translated by R.J.H. Jenkins and L.G. Westerink into English and The History of Leo the Deacon (Byzantine Military Expansion in the Tenth Century) translated by Alice-Mary Talbot and Denis Sullivan with the assistance of George T. Dennis and Stamatina McGrath from their Greek manuscripts.

The Taktika which is known as a military handbook written in 905 by Emperor Leo VI (886-912) is the earliest among the tenth century Byzantium military works. The Taktika itself consists of twenty “constitutions,” or chapters between a prologue and epilogue. The Letters and Miscellaneous Writings written by Patriarch Nicholas who had two stormy tenures as archbishop of the imperial capital of the East (901-907, 912-925), are the preserved writings of Nicholas. He was involved in a famous conflict with Emperor Leo VI on his fourth marriage, deposed, then reinstated, became temporarily the regent of a Byzantine government which was in war with Bulgaria, diplomat, canonist, hymnographer, and politician. The History of Leo the Deacon includes the period 959-976, that is the time of Emperor Romanos II, Nikephoros II Phokas with a detailed description and John I Tzimiskes. He also gives eyewitness accounts of the early part of the reign of Basil II.

Key words: Turk, Byzantine, military tactic, patriarch, Leo VI, Nicholas I, Leo the Deacon

ÖNSÖZ

Anayurtları Türkistan'dan ayrılarak batıya doğru ilerleyen Türklerle Bizans zaman içerisinde hem doğudan hem de batıdan muhatap olmuştur. Bu muhataplık Bizans kaynaklarını Türk tarihi açısından çok önemli kılsa da bu kaynakların büyük bir kısmının hâlâ Türkçe'ye kazandırılmamış olması üzüntü vericidir.

Biz bu çalışmamızda 10. yüzyıl Bizans kaynaklarından VI. Leon'un *Taktika* (*Taktikler*), Patrik I. Nikholas'ın *Letters* (*Mektuplar*) ile muhtemelen ona atfedilen *Miscellaneous Writings* (*Çeşitli Yazılar*) ve son olarak da Diyakoz Leon'un *The History of Leo the Deacon* (*Diyakoz Leon'un Tarihi*) adlı eserlerini tarayıp Türklerle ilgili kısımlarını tercüme edip ilim âleminin hizmetine sunmaya gayret ettik.

Tercüme ettiğimiz ilk eser, Makedonya hanedanını kuran I. Basileios'un oğlu VI. Leon (886-912)'un savaş usûllerine dair yazdığı *Taktika* isimli kitabıdır. Kaynaklarda verilen bilgilere göre kendisi bizzat savaşlara katılmasa da bu konu ile ilgilenmiştir. Toplam 20 bölümden oluşan ve bölümleri "Kanun" olarak adlandırılan eserde 14. bölümde "pusu"dan, 17. bölümde "sürpriz saldırılar"dan bahsederken Türkler zikredilmektedir. Özellikle 18. bölümde daha önce Bizans imparatoru olan Mavrikios (582-602)'un eseri *Strategikon*'dan ya aynen ya da güncelleyerek Türklere ait taktiklerden bahsetmiştir.

İki kere patriklik tahtına çıkan ve kısa süreli imparatorun naiplik heyetinin başkanlığını da yapan I. Nikholas'ın mektuplarında 10. yüzyıldaki Türklere ait kayıtlar değerlidir. Kutrigur, Avar, Bulgar, Peçenek, Macar ve Hazarlar hakkında önemli bilgiler verir. Nikholas'ın 5-31 arası mektupları Bulgar dosyasını oluşturur ve özellikle 9. 23. ve ilaveten 183. mektuplarda Peçeneklerden, Macarlardan; 68 ve 106. mektuplarda Hazarlardan ve 10. mektup ile *Çeşitli Yazılar* içindeki 207. eserde Avarlardan bahseder.

Diyakoz Leon'a gelince, kendisi bir kilise memuru olarak sadece bir kere Basileios'un Bulgar seferinde Trajan Kapısı savaşında bulunmuş ve canını zor kurtarabilmişti. Bu tarihi eser 959-976 arasında hazırlanmış 10 tarih kitabını kapsamaktadır. II. Kitap'ta Hun ve İskit adı altında Macarlardan, V. Kitap ve

sonrasında Bulgarlardan, VI. Kitap'ta Kutrigurlar, Hazarlar ve Kuman/Kıpçaklar (bu tarihte burada bahsedilmeleri tartışmalıdır), yine Hun adı altında Macarlardan, IX. Kitap'ta Peçenekler ve dipnotta bir Macar âdetinden bahsedilmiştir.

Çalışmamızda kullandığımız İngilizce tercümelerin sayfa numarası verilmiştir. Grekçe eserde sayfa numarası varsa belirtilmiştir (bazen sayfa numarasının olmadığı yerler de bulunmaktadır). *Taktika* kitabında konumuzla ilgili maddeler alınmış, *Mektuplar*'da tezimizle konu olan mektuplar tercüme edilmiştir. *Diyakoz Leon'un Tarihi*'nde ise sadece Türk tarihi açısından gerekli yerler çalışılmıştır. Dipnotlarda konumuzla âlâkalı ve gerekli görülen dipnotlar çevrilmiş, kendi dipnotlarımız ise çevirenin notu (ç.n.) kısaltmasıyla gösterilmiştir. Köşeli parantezler Grekçeden çeviride eklenen kelimeler için kullanılmış ve tarafımızdan aynen aktarılmıştır. Normal parantez ile gösterilenler İngilizce'ye tercüme edenin açıklamaları ya da tarafımızdan yapılan açıklamalardır. Eserlerin Grekçe yazmalarının numaraları §, İngilizce metindekiler ise s işaretleriyle belirtilmiştir. Ayrıca mektup tercümelerinde satır numaraları parantez içinde verilmiştir.

Doğu Avrupa Türk tarihinin aydınlatılmasında başvurulan bu eserleri, en azından gerekli bölümleriyle Türkçeye kazandırmak konusunda fikir verip bu çalışmaya beni yönlendiren ve tamamına erdirmekte çok desteğini gördüğüm saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Muallâ UYDU YÜCEL'e, yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Birsal Küçüksipahioğlu ve Doç. Dr. Ebru Zeren hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Binnur ÇELİK

İstanbul, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VI. LEON'UN TAKTİKLERİNDE TÜRKLER

1.1. Savaş Günü, 14. Kanun.....	19
1.2. Sürpriz Saldırıları, 17. Kanun.....	20
1.3. Savaş Hazırlığı, 18. Kanun.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

PATRİK I. NİKHOLAS'IN MEKTUPLARINDA TÜRKLER

2.1. Bulgarıya mektupları.....	37
2.2. 66. Mektup.....	128
2.3. 68. Mektup.....	129
2.4.106. Mektup.....	130
2.5.183. Mektup.....	131
2.6. 207. Eser, Çeşitli Yazılar.....	133

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYAKOZ LEON'UN TARİHİNDE TÜRKLER

3.1. II. Kitap.....	139
3.2. IV. Kitap.....	141
3.3. V. Kitap.....	143
3.4. VI. Kitap.....	145
3.5. VII. Kitap.....	148
3.6. VIII. Kitap.....	149
3.7. IX. Kitap.....	150
3.8. X. Kitap.....	152

SONUÇ.....5

KAYNAKÇA.....53

KISALTMALAR LİSTESİ

- § : Elyazması sayfası
- A.e** : Aynı Eser
- A.y** : Aynı yer
- Bkz** : Bakınız
- Bsk** : Baskı
- C** : Cilt
- Chap** : Chapter/ünite, bölüm
- Cons** : Anayasa, madde
- ç.n** : Çevirenin Notu
- Çev** : Çeviren
- DAI** : De Administrando Imperio.
- dpt** : dipnot
- Ed** : Editor / Edited by
- Hız** : Hazırlayan
- Krş** : Karşılaştırınız
- LSJ** : A Greek- English Lexicon (Oxford,1968)
- ODB** : Oxford Dictionary of Byzantium
- p. /pp** : Sayfa/ Sayfalar
- Pub** : Publisher/Yayınlayan
- s** : Sayfa

- S** : Sayı
- SEER** : Slavic and East European Review
- s.v** : Sub verbo ya da voce
- Strat** : Das Strategikos des Maurikios
- SyrMag** : Syrianes (magistros)
- Transl** : Translator/Çeviren
- TTK** : Türk Tarih Kurumu
- v.d** : ve diğeri
- Vd** : Ve devamı
- Vol** : Volume/Cilt
- Yay** : Yayını/Yayınları

GİRİŞ

Tarihi olayları anlatırken, yaşanan dönem ve coğrafya kadar verilen bilgilerin makul bir eleştirisini yapabilmek için tarihçinin hayatının ve kişiliğinin de bilinmesi önemlidir. Özellikle 10. yüzyılda Doğu Avrupa'da Türklerin izini sürüyorsak, gerek siyasi gerekse kültürel olarak etkiledikleri milletlerin kaynaklarına müracaat etmek zorundayız. Bu cümleden hareketle tez çalışmamızda bilgilerine başvurduğumuz yazarlar hakkında kısaca bilgi vermeye çalışalım.

VI. Leon, 19 Eylül 866'da Makedonya'lı I. Basileios¹ ve ikinci eşi Eudokia Ingerina²'nin oğlu olarak dünyaya geldi. 870'ten sonra ortak imparator ve 886'dan 912'ye kadar imparator olarak tahtta kaldı. Aslında tahta ağabeyi Konstantinos³ hazırlanmasına rağmen onun erken yaşta ölmesi üzerine Leon daha 13 yaşında iken tahtın varisi oldu.⁴

Leon ile babası Basileios'un arası çok iyi değildi.⁵ Leon, 16 yaşında Theophano⁶ ile evlenmeye zorlandığında istemedi çünkü imparatorun korumalarının başı Stylianos Zaoutzes'in kızı Zoe ile ilişkisi vardı. Ancak babasının baskısına dayanamayarak evlendi. Theophano eşinin Zoe ile ilişkisini öğrenince kayınpederine şikâyet etti, Basileios bizzat kendisi oğluna verdiği cezayı uygulayarak onu kırbaçladı ve metresi Zoe'yi başka biriyle evlendirip sürgüne gönderdi. Bu durum

¹ Doğu Roma İmparatorluğunun Makedonya Hanedanlığı (867-1056)'nın ilk imparatoru olup, 867-886 yılları arasında tahtta kalmıştır. G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev: Fikret Işıltan, 8. Baskı, Türk Tarih Kurumu (TTK), Ankara 2015, s.530.

² III. Mikhael'in metresi, I. Basileios'un eşi ve VI. Leon'un annesi (d. 840, ölm. 882). İstanbul'da İskandinav kökenli Inger'in kızıdır. A. Kazhdan v.d. eds, *Oxford Dictionary of Byzantium*, C.2, New York 1991, s.739.

³ Basileios'un Makedonyalı eşi Maria'dan olan oğludur. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s. 217.

⁴ Ostrogorsky, *a.e.*, s.225.

⁵ VI. Leon'un I. Basileios'un oğlu olup olmadığı tartışmalıdır. Leon'un düğünden dört ay sonra doğduğu ve Eudokia'nın III. Mikhael'in metresi olduğu bilindiği için Basileios'un babası olması haklı olarak şüphelidir. Leon'un imparator olduktan sonra ilk yaptığı iş III. Mikhael'in mezarını imparatorların gömüldüğü Kutsal Havariler Kilisesine nakletmek oldu. Bu kendini III. Mikhael ile özdeşleştirdiğini göstermekte ve babası olduğunu düşünmek için kuvvetli bir delil olarak görülmektedir. Bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.218; John Julius Norwich, *Bizans II: Yükseliş Dönemi (MS 803-1081)*, çev: Selen Hırçın Riegel, I. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2013, s.9; Shaun Tougher, *The Reign of Leo VI (886-912): Politics and People*, Brill, Leiden; New York; Köln, 1997, s.42.

⁶ Theophano Martinakiou, Leon'un ilk eşidir ve annesi Eudokia ile aynı sülaleden gelmekte olup patrikios Konstantinos Martinakios'un kızıdır. Lynda Garland, *Byzantine Empresses: Women and power in Byzantium AD. 527-1204*, Routledge, London; New York, 2010, s.110.

883'te Leon'un babasına karşı suikast hazırlamakla suçlanmasına ve varislikten çıkarılarak 3 yıl boyunca hapsedilmesine de sebep oldu. Leon'un yerini Aleksander aldı. Ancak bu dönemde Leon'un gözden düşmesi, Basileios'un hastalığı yüzünden halka görünmemesi ve Aleksander'in uygun bir varis olmaması gibi sebepler Basileios'un yönetiminden rahatsızlık duyulmasına yol açtı. 25 Mart 886'da komutan İoannes Kourkouas⁷ imparatora karşı bir darbe girişiminde bulundu ise de İmparator bu darbeyi savuşturmayı başardı ve darbeyi düzenleyenlerin isteklerine kayıtsız kalmayarak İlyas Peygamber⁸ günü (21 Temmuz) Leon'u hapisten çıkararak yeniden varisi yaptı. Basileios'un kısa bir süre sonra şüpheli bir şekilde ölmesi⁹ Leon'un babasıyla arasında yaşanan husumet yüzünden olabileceğinin düşünülmesine sebep olsa da bu kesin değildir.

İmparator olarak kutsandığında 20 yaşında idi. Tahtı kardeşi Aleksandros'la paylaştı, fakat kardeşi yönetimle ilgilenmedi, sorumluluktan kaçtı ve zevkine düşkün bir hayat sürdü.¹⁰

İmparatorluk tacını giydikten sonra 883'te gözden düşmesinde etkili olan ve *Epenogoge*¹¹'de açıkladığı üzere politik ve dini makamlar arasındaki ilişkiler hakkındaki görüşlerini tehlikeli bulduğundan hocası Patrik Photios'u görevinden aldı. 886 yılının Noel Günü, patriklik makamına 16 yaşını bile doldurmamış olan kardeşi Stephanos'u getirdi.¹² Bu durum ilginç bir şekilde toplumda ve kilisede beklendiği gibi bir huzursuzluğa yol açmadı.¹³

⁷ Kourkouaslar Ermeni kökenli bir aile idi. İoannes Kourkouas zengin ve kibirli bir adamdı. I. Basileios'e karşı başarısız bir komplo düzenledi. Başkente yakın seçkin güvenlik birimleri olan Bizans tagmatalarından biri, Hikanaton domestikosu (komutanı) idi. Kazhdan, *OBD*, s.1156.

⁸ Makedonya hanedanının koruyucusu olduğuna inanılırdı. Basileios'un annesi rüyasında görmüş ve ona Basileios'un imparator olacağını söylemiştir. Tougher, *Leo VI*, s.35,36.

⁹ I. Basileios avlanırken ölünce onu aramaya gidenlerin başında Leon'un metresi Zoe'nin babası Stylianos Zautses vardı. Norwich, *Bizans II*, s.91.

¹⁰ Norwich, *Bizans II*, s. 94; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.225.

¹¹ I. Basileios'un kanunnamesi. 879'dan sonra meydana getirilmiştir. Her iki kudretin yani İmparator ve Patrik'in görevlerini tam bir eşitlik içinde tasvir etmiştir. Dünyevi başkan tebanın vücut ve sıhhatini, ruhani başkan ise ruhi selametini sağlar. bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.224.

¹² Norwich, *Bizans II*, s.94-95; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.225.

¹³ Bu kadar genç birinin patriklik makamına geçmesine rağmen itirazların yükselmemesini Norwich rahip ve piskoposların son kırk yılda yeterince kavga görmeleri, daha uygun bir aday olmaması ve hastalıklı olmasından dolayı yakın zamanda öleceği beklentisine bağlamaktadır. Stephanos altı buçuk yıl sonra ölmüştür. Yüzyılın sonuna kadar önemli bir kargaşa olmamış hatta 899 yılında toplanan bir konsil (meclis) Doğu ve Batı kilisenin birleşmesi için çalışmıştır. Norwich, *Bizans II*, s.95.

Saltanatının başarılı geçen ilk yıllarında eski metresi, sonradan ise ikinci eşi olan Zoe'nin babası Stylianos Zautzes'i¹⁴ ona özel ortaya atılan yeni bir unvanla "basileopator: başdanışman" yaptı. Askeri ve hukuki alanlarda köklü değişiklikler yaptı ki bu değişikliklerin başmimarı da Stylianos Zautses oldu.¹⁵

Leon'un, Theophano'dan bir kızı, Eudokia oldu ancak 892 yılında kızı Eudokia ölünce Theophano tamamen inzivaya çekildi ve bir iki yıl sonra da manastıra kapandı. 10 Kasım 897'de ise öldü. Leon, onun ölümünden sonra eski metresi Zoe ile evlendi. Zoe'den bir kızı, Anna oldu. 899 yılı içinde hem başdanışmanı hem de kayınbabası olan Stylianos Zautses ile ikinci eşi Zoe öldü. Leon kendisinden sonra tahta geçecek varisi olmadığı için endişelenmeye başladı ve yasak olmasına rağmen üçüncü evliliğini Eudokia Baiana¹⁶ adlı Phrygia'lı bir kadın ile yaptı. 12 Nisan 901 tarihinde Paskalya Pazar'ında bir oğlu oldu. Ancak Eudokia doğumda, oğlu da birkaç gün sonra öldü. Bunun üzerine Amiral Himerios¹⁷'un

¹⁴ I. Basileios ve VI. Leon dönemlerinde üst düzey saray görevlisidir. Makedonya doğumludur ve Ermeni bir aileden gelmektedir. 899'da İstanbul'da ölmüştür. Basileios döneminin sonunda protospatharios (önceleri imparatorun özel muhafız birliğinde görev yapmış kişilere verilen, imparatorluk hiyerarşisinde yüksek bir unvan ve makam) ve hetaireiarches (imparatorun özel muhafız birliğinin başı) olarak görev yaptı. Leon'un Basileios ile çatışmasını destekledi. Uzlaşmalarından sonra Basileios onu oğlunun eğitmeni olarak atadı. Leon kendi döneminde onu patrikios (imparatorluk hiyerarşisinde en yüksek makam), magistros (imparatorluk törenlerinden sorumlu saray görevlisi) ve basileopator (imparatorun babası) olarak atadı. Stylianos, Leon'un politikalarını yönlendirdi. Bulgar tüccarların pazarını İstanbul'dan Selanik'e taşıdı. Bu yüzden Bulgar Simeon ile savaş başladı. Kızı Zoe, Leon'un metresi ve eşi olunca nüfuzu daha da arttı. Kendisini destekleyen II. Antony Kauleas'ın patrik olarak atanmasını sağladı. Onun ve kızı Zoe'nin ölümünden sonra akrabaları Leon'a karşı komplo kurdularsa da bunu Leon'un danışmanlarından hadım Samonas ortaya çıkardı. Bu olaydan sonra aile, nüfuzunu kaybetti. Kazhdan, *ODB*, C.3, s.2220; Tougher, *Leo VI*, s. 219-232.

¹⁵ Norwich, *Bizans II*, s.101; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.226.

¹⁶ İtirafçı Teophannes, Eudokia Baiana'nın Anadolu'nun kuzey batısında bulunan Opsikon temasından olduğunu yazar. Önceki iki evliliğinden üç kızı olan VI. Leon ikinci eşinin ölümünden sonra varis kaygısıyla, üçüncü kez evlendi. Düzenlenen bir gelin gösterisi ile Eudokia'yı seçti. Bizans kanunları ve Ortodoks Kilisesi uygulamalarına göre üçüncü evlilik yasal olmadığı için VI. Leon büyük bir ihtimalle kardeşi patrik Stephan'ın ölümünden sonra yerine geçen ve ılımlı bir kişilik olan patrik II. Antony'den izin aldı. Eudokia'nın erkek çocuğu oldu ise de kendisi doğumda öldü. Theophannes çocuğun ölü doğduğunu yazar ancak VII. Konstantinos *Seromoniler* kitabında VI. Leon'un çocuklarını listelerken Basileios isminde bahseder. Bu da çocuğun isim verecek kadar yaşadığını gösterir. Eudokia Kutsal Havariler Kilisesine gömülür. Garland, *Byzantine Empresses*, s.113; Tougher, *Leo VI*, s.149-152.

¹⁷ VI. Leon döneminin idareci ve amirallerinden biri ve VI. Leon'un dördüncü eşi Zoe Karbonopsina'nın amcasıdır. Kariyerini buna borçludur. 900 ile 912 yılları arasında Müslüman donanmasıyla yaptığı mücadelelerle tanınır. Leon ölünce yerine geçen kardeşi Aleksander onu görevden aldı ve Kamba'da bir manastıra sürdü. Altı ay sonra da burada öldü. Kazhdan, *ODB*, C.2, s. 933; Tougher, *Leo VI*, s.186-187,191-192, 231.

yeğeni Zoe Karbonopsina¹⁸'yi kendine metres aldı. Zoe'den bir kızı ve nihayet bir oğlu oldu. Dördüncü kez Zoe Karbonopsina ile evlenmek istedi. Patrik buna onay vermeyince o da Papa'dan onay aldı ve Patrik I. Nikholas Mystikos¹⁹'u istifaya zorladı. Yerine getirilen Patrik Euthymios²⁰ bu evliliği onadı. 905'te nihayet bir erkek varisi, VII. Konstantinos doğdu. 15 Mayıs 908'de oğluna ortak imparator olarak taç giydirdi.²¹

Basileios'un Araplar hariç bütün komşularıyla sürdürdüğü barışçı politikalar halefi VI. Leon zamanında bozuldu. Bulgarlarla onların zaferiyle sonuçlanan bir savaş yaptı. Bu savaş esnasında Bizans tarihinde ilk defa Macarlar ortaya çıktılar. Leon'un imparatorluğunun sonuna doğru Ruslar İstanbul yakınlarına geldiler. Bizans'ın müttefiki olarak, sürekli Arap saldırılarına maruz kalan Ermenistan (Armania) Bizans'tan beklediği yardımı alamadı. Bütün bunlara ilaveten imparatorun dördüncü evliliği sorunu yaşanan şiddetli iç karışıklıkları tırmandırdı. Bu iç ve dış

¹⁸ İtirafçı Teophannes ile aynı âileden olup atası Photeinos, Anatolikon teması kumandanı ve Amiral Himerios'un akrabasıdır. Leon'un üçüncü eşinin ölümünden sonra metresi oldu ve 905'te VII. Konstantinos'u doğurdu. Leon onunla evlenmek isteyince kilise ile arasında dördüncü evlilik (tetragamy) problemi çıktı. Leon beğen ve evliliğin bir saray papazı olan Thomas tarafından kutsanmasını sağladı. Papaz Thomas daha sonra Euthymios tarafından görevden alındı. Leon ölünce kardeşi Aleksander Zoe'yi saraydan kovdu. Aleksander ölünce patrik I. Nikholas Mystikos Senato ve piskoposlardan Zoe'yi imparatoriçe olarak kabul etmemeleri sözünü aldı. Zoe bir darbe ile onu naiplikten aldı ve parakoimomenos (İmparatorun yanında uyuyan saray görevlisi) Konstantinos ve general Leon Phokas ile beraber yönetimde bulundu. Bulgar Simeon'a karşı başarısız olması ve Apulia ve Calabria'daki isyanları bastırmak için Sicilya Araplarıyla aşağılayıcı bir anlaşma yapması iktidarının sonunu getirdi. Zoe 919/920'de yönetimi zorla I. Romanos'a bıraktı ve manastıra gönderildi. Daha sonra da orada öldü. Kazhdan, *ODB*, C.3, s.2228.

¹⁹ 901-907 ve 912-925 dönemlerinde İstanbul patrikliği yaptı. 852'de İtalya'da doğdu, 925'te öldü. Leon'un dördüncü evliliğini kabul etmeyince onunla karşı karşıya geldi. Görevinden alındı ancak Leon'un ölümünden sonra görevine geri dönebildi. İmparator Aleksander'in ölümünden sonra VII. Konstantinos için naiplik yaptı. İmparatoriçe Zoe tarafından bu görevden uzaklaştırıldı. Daha sonra İmparator I. Romanos'un yanında yer aldı. Nikholas'ın ikinci kez patrik olmasından sonra Euthymios taraftarları ile Nikholas taraftarları arasında çatışma başladı. 920'de uzlaşma sağlandı. Nikholas'ın mektupları kilise tarihi, Bizans'ın Güney İtalya, Simeon Bulgarya'sı ve Kafkas bölgesi ile ilişkileri için ana kaynak olma özelliği taşımaktadır. Kazhdan, *ODB*, C.2, s.1466.

²⁰ İstanbul Patriği (907-912). 834 yılında İsauria bölgesinde Seleukeia (Antalya ili Manavgat ilçesi yakınlarında antik bir kent)'da doğdu. 917'de İstanbul'un Asya tarafında yer alan Agathou manastırında öldü. Gençliğinde keşişti. Basileios'a karşı Prens Leon'u destekledi. Basileios onu Psamathia (Samatya) mahallesinde bir manastırın başı, Senato üyesi ve Synkellos (patriğin en yakın danışmanı) olarak atadı ve onu ruhani rehberi yaptı. Euthymios, Leon'un Ermeni Stylianos, Arap Samonas ve İtalyan Nikholas gibi yabancı danışmanları olmasına karşı çıktı. Geleneksel saray aristokrasisini savundu. Nikholas dördüncü evlilik meselesi üzerine Dukas ailesi ile işbirliği yapınca Leon'u destekledi. Leon, Nikholas'ı görevden alarak patriklik makamına onu atadı. İmparator Leon ölünce görevden alındı ve yerine rakibi Nikholas yeniden atandı. Euthymios Agathou Manastırına sürgüne gönderildi ve orada öldü. Kazhdan, *ODB*, C.2, s.756.

²¹ Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.241-2; Norwich, *Bizans II*, s.101-6.

problemlerin sonucu Müslümanlarla yaşanan savaş imparatorluk için daha çetrefilli ve zor bir durum ortaya çıkardı.²²

Dördüncü evliliği yüzünden kilisede bölünmeye neden olmasına rağmen Makedon Hanedanın 150 yıl daha tahtta kalmasını sağlayan VI. Leon, 12 Mayıs 912’de öldü. Ayasofya’nın imparatorluk kapısında yer alan mozaik portresi ölümünden birkaç yıl sonra tarihlendirilmektedir.²³

İmparator VI. Leon çok farklı alanlardaki yazıları ve engin bilgisi sayesinde daha yirmili yaşlarda “*sophotatos*: en bilge” lakâbını aldı. Patrik Photios²⁴ tarafından eğitilen VI. Leon, teoloji ve felsefe ile ilgilendi. Liturjik şiirler, ilahiler, vaazlar ve hitabetler yazdı ve bunları özel dini bayramlarda Ayasofya kürsüsünden okudu.²⁵

Leon, aynı zamanda bir kanun yapıcı idi. I. Basileios döneminde başlayan kanun çalışmaları onun döneminde tamamlandı ve *Basilika* adını aldı. Bu anayasa imparatorluğun kilise, medeni hukuk ve kamu hukukuna ait en büyük kanun koleksiyonu olarak kabul edilmektedir. Ancak tarihi olarak verdiği bilgilerin sınırlı olduğu görülmektedir.²⁶ Bunun yanında Leon’un “*Novella*” adı verilen politik ve dini düşüncelerdeki gelişmelere göre eski kanunları yeniden incelediği ya da feshettiği 113 ayrı emri daha aydınlatıcıdır.²⁷ Ancak bunların hepsi Leon’un kaleminden çıkmamıştır. Büyük bir ihtimalle Kiliseyi ilgilendiren 17 tanesini o yazmış olabilir, diğerleri Stylianos’a atfedilse de Symbatios²⁸’un kaleminden çıkmıştır.²⁹

²² Bkz. A.A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, Maarif Matbaası, Ankara 1943, s.304,305; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.238-242.

²³ Norwich, *Bizans II*, s.107.

²⁴ İstanbul Patriği (858-867; 877-886), âlim, politikacı. 810 yılında nüfûzlu bir ailede doğdu. İkonaklastik zulmün gölgesinde büyüdü. Bizans bürokrasisinde yer edindi. 838, 845, 855 yıllarında Araplara elçi olarak gitti ve protasekretis (Bizans bürokrasisinde üst düzey bir yetkili, başyazman) olarak atandı. Patrik Ignatus istifaya zorlanınca, Photios dini bir kimliği olmamasına rağmen patrik olarak atandı. 869 ya da 870 yılında toplanan bir konsil onu görevden alarak İgnatus’u patrik atadı. Ignatus’un ölümünden sonra yeniden patrik oldu. Basileios’un VI. Leon ile olan kavgasında Basileios’un yanında yer aldı. Kazhdan, *ODB*, C.3, s.1669.

²⁵ Norwich, *Bizans II*, s.94.

²⁶ Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.226.

²⁷ Norwich, *Bizans II* s.96.

²⁸ VI. Leon döneminde protospatharios (önceleri askeri bir unvan olarak kullanılırken daha sonraları sarayda bir unvan oldu) ve hukukçu. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s. 227; Jonathan Harris, *Byzantium and the Crusades*, 2. Ed. London, New York, Bloomsbury, 2014, s.24.

²⁹ Norwich, *Bizans II*, s.96.

İmparator VI. Leon tarafından 905 yılında yazılan ve askeri bir el kitabı olarak bilinen *Taktika*, 10. yüzyıla ait Bizans'tan kalma çok sayıdaki askeri eserlerden en eskisidir.³⁰ Leon bu eserini tahtta iken yazmış olmalıdır; çünkü babası I. Basileios'tan ölmüş olarak bahsetmektedir. Muhtemelen savaş alanına ayak basmamış olmasına rağmen, VI. Leon savaşın nasıl yapılması gerektiği ile çok ilgilenmiştir. Kendisinden Roma ordularının başkomutanı, Trajan, Konstantinos ve Justinianus'un varisi olarak barbarları boyun eğdirmesi ve zafer kazanması beklenirdi. Bunu sağlam bir askeri uygulamalar ve ekipmanlar bilgisi olmadan yapamazdı. Leon, *Taktika* ile bunu kazanmaya çalışmıştır. Eserin kopyaları yapılmış ve oğlu VII. Konstantinos'un 959'daki ölümünden hemen önce büyük bir Grek askeri eserler cildi, yani bir çeşit askeri ansiklopedi içine alınmış ve imparatorluk kütüphanesine konulmuştur.³¹ Bu ya da bunun bir kopyası *Mediceo-Laurentianus* (Floransa) el yazması (M) olarak bilinmektedir.

Taktika'nın birinci, ikinci ve üçüncü grup el yazmaları olmak üzere birçok farklı kopyaları vardır. Yukarıda bahsedilen M ve ondan kopyalandığı düşünülen *Vindobonensis* (Viyana) el yazması (W) birinci grup el yazmalarıdır. *Ambrosianus B* (Milan) (A) el yazması ikinci grupta başı çeker. En fazla sayıda el yazması üçüncü grupta bulunur: *Vaticanus* (Roma) (V), *Parisinus* (Paris) (P), *Neapolitanus* (Napoli) (N), *Barberinianus* (Roma) (B) ve *Scorialensis* (Madrid) (E) el yazmaları. Üçüncü grupta bunlardan başka 16. yüzyıl boyunca bütün olarak ya da parça parça üretilmiş bir çok el yazması vardır. Tarihçi R. Vári yazmaların toplam sayısını 88 olarak vermiştir.³²

Taktika bütün olarak basıldığı gibi parça parça da basılmıştır. IV. Kanun'un birkaç sayfası *Monacensis* (Münih) el yazmasında olduğu gibi 1552'de Venedik'te basılmıştır. Eserin tamamı üç tane el yazmasından oluşan ikinci grup el yazmalarında olduğu gibi Hollandalı tarihçi Joannes Meurs tarafından 1612'de basılmıştır.

³⁰ Mark Bartusis, "The Review of The *Taktika* of Leo VI", Ed: George T. Dennis, *Bryn Mawr Classical Review*, 2011.03.09, çevrimiçi. <http://bmcr.brynmawr.edu/2011/2011-03-09.html>, 27 Ocak 2018.

³¹ George Dennis, *The Taktika of Leo VI: Text, Translation, and Commentary*, revised edition, Dumbarton Oaks, Washington D.C., 2014, s.ix.

³² *A.e.*, s.x-xii; paragrafta geçen el yazmaları buldukları kütüphanelerin isimleriyle adlandırılmışlardır.

Yanlışlar düzeltilerek ve M ile karşılaştırılarak İtalyan arkeolog J. Lami tarafından 1745'te Floransa'da basılmıştır. Bu baskı Fransız din adamı ve yayıncı J.P. Migne tarafından 166 ciltlik Katolik inancının temel eserleri serisi arasında Grekçe eserler bölümünün 107. cildinde basılmıştır.³³ Macar filolog ve Bizantinist Váry, 16 kanunun ve önsözün bir eleştirisini yayınlamıştır (1917-1922). Her sayfanın başında kullandığı kaynakları ve sonunda Nikephoros Ouranus³⁴'un açıklamalarını vermiştir. 18. Kanun Macarca yayınlanmıştır.³⁵

Çalışmamızda George Dennis tarafından Grekçe metin, İngilizce çevirisi ve eleştirisi yapılan 2010'da basılan eser kullanılmıştır. Bu eser el yazmaları karşılaştırılarak oluşturulmuştur.

Nikholas Mystikos'a³⁶ gelince, İtalyan kökenli olduğu birçok bağımsız kaynak tarafından tasdik edilen Nikholas 852'de doğdu. Nikholas'ın Vita Euthymii³⁷'deki evlatlık olma yoluyla VI. Leon'un kardeşi olduğu şeklindeki bilgiyi Westerink her ikisinin de vaftiz çocukları olması ile açıklamakta ve aralarındaki yaş farkından dolayı her ikisinin de aynı zamanda patrik Photius'un öğrencisi olmalarına ihtimal vermemektedir.³⁸

887'de Zaoutzes, Photius'un görevden alınmasına neden olup akrabalarını ve arkadaşlarına zulmettiği zaman Nikholas, Kadıköy (Chalcedon) yakınlarındaki St. Tryphon manastırına kaçtı ve saçları traş ettirildi. Daha sonra Leon onu "mystikos: özel sekreter" yaparak bunu telafi etmeye çalıştı. 1 Mart 901'de patrik Antony

³³W.A. Redmond, "Jacques Paul Migne", *Microsoft® Encarta® 2006* [DVD], Microsoft Corporation, 2005.

³⁴ II. Basileios döneminde Antakya'yı yönetti, Leon'un eserini örnek olarak deniz savaşlarında kullanılan düzen ve taktikler hakkında bir eser yazdı. Charles D. Stanton, *Medieval Maritime Warfare, Pen and sword Maritime*, South Yorkshire, 2015, s.36.

³⁵ Dennis, *Taktika*, s.xiii.

³⁶ Aşağıdaki bilgilerin çoğu, bizim de bu çalışmamızda kullandığımız R. J. H. Jenkins, L.G. Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks, 1973 adlı eserden alınmıştır. Giriş bölümünde Westerink Nikholas'ın hayatını etraflıca orijinal kaynaklardan inceleyip yorumlamaktadır ancak biz özetini vermeye çalıştık.

³⁷ Euthymios'un hayatını anlatan anonim eserdir. 932'den sonra Samatya (Psamathia)'da bir keşiş tarafından oluşturulmuştur. Basileios'in ölümünden VII. Konstantinos'un ilk yıllarına kadarki dönemin anlatıldığı zengin bir kaynaktır. Maalesef el yazmasının bazı bölümleri kaybolmuştur. Yeni bir bölüm B. Flusin tarafından bulunmuştur (1985). Kazhdan, *ODB*, C.2, s.566.

³⁸ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XV-XVI.

Kauleas³⁹'ın ölümünden sonra Nikholas, İstanbul'un en çok istenen ve kıskanılan görevine yükseltildi.⁴⁰

Bu dönemde yaşanan Andronikus Doukas⁴¹'ın isyanı ve Bağdat'a kaçmasında Nikholas'ın suç ortaklığı *Vita Euthymii* ve kroniklerde zaman konusunda anlaşmazlık olmasına rağmen bir gerçek olarak ifade edilmektedir.⁴² Patriğin suçu *Vita Euthymii*'de söylenildiği gibi 4. evlilik (tetragamy) ilişkisi hikâyesinde anahtar unsur haline geldi. Doukas'a gönderdiği sahte olup olmadığı belli olmayan bir mektup⁴³ Leon'a verildi. Bunun üzerine gayri meşru saydığı VII. Konstantinos'u vaftiz etti ancak annesi Zoe'nin saraydan gönderilmesini istedi. Fakat Leon, birkaç gün sonra onu saraya getirtti. Muhtemelen 906'da Paskalya (Easter)'dan sonra, onlar saray papazı Thomas tarafından evlendirildi ve Zoe, Leon tarafından imparatoriçe olarak taç giydirildi; Patrik, Leon'un sadece kutsal eşyaların tutulduğu odaya (metatorion) girmesine izin vererek kiliseye kabul edilmesini yasaklandı.⁴⁴ Bunun üzerine Leon, Papa'ya başvurarak dördüncü evlilik için özel izin aldı ve Nikholas görevinden uzaklaştırıldı.

³⁹ İstanbul Patriği (Ağustos 893- 12 Şubat 901) ve azizdir. Ona atfedilen bayram 12 Şubat'ta kutlanır. Biyografisini 14. yüzyılda Nikephoros Gregoros'un yazdığı Vita'dan öğreniyoruz. Çocukken annesini kaybetti ve 12 yaşında keşiş ve daha sonra papaz oldu. Adı bilinmeyen bir manastıra hegoumenos (manastırın başı) olarak atandı. VI. Leon'un dikkatini çekti ve onu patrik atadı. Patrik Photios'a karşı Leon'u destekledi. Gregoros, onun hayır işlerini vurgulamış ve sosyal adalet anlayışını övmüştür. En çok Tou Kaleas Manastırının kurucusu olarak bilinir. VI. Leon bu manastırın adanma töreninde vaaz vermiş, mozaiklerini, kaldırımlarını, polikrom mermerlerini anlatmıştır. Bu metin 9. ve 10. yüzyıl manastırlarının nasıl süslendiğini anlatır ve imparatorun maiyeti ile mozaiklerin ihtişamı arasında benzetme yapar. Antony bu kiliseye gömülmüştür. Stylianus Zautzes'te burada gömülmüştür. Kazhdan, ODB, C.1, s.125.

⁴⁰ Jenkins-Westerink, *Letters*, s.XVI; Kazhdan, "Nicholas I Mystikos", ODB, C:2, s.1466; Nikholas'ın Mystikos ve daha sonra patrik olarak atanmasının Leon ile aralarındaki okul arkadaşlığı ya da vaftiz kardeşliği bağından kaynaklandığı düşünülmektedir.

⁴¹ VI. Leon döneminin generallerindedir. Araplara tutsakken 910 yılında öldü. İslâm kaynaklarına göre Kasım ya da Aralık 904'te Maraş'ta Araplara karşı önemli bir zafer kazandı. Bizans kronikleri Andronikos Doukas'ın, Himerios'un Arap seferine katılmakla emrolunduğu ancak onun aniden isyan ederek köleleri ve akrabaları ile beraber İkonion (Konya) yakınındaki Kabala şehrini ele geçirdiğini yazarlar. Gregoras Iberitzes bu şehri 6 ay kuşatma altında tuttuktan sonra, Andronikos Araplara sığınır. Leon onu geri dönmesi için ikna etmeye çalışır. Samonas'ın entrikaları vasıtasıyla Araplar bunu öğrenir ve onu hapsederler. Muhtemelen orada ölmüştür. Oğlu Konstantinos Doukas kaçmayı başarmıştır. Kazhdan, ODB, C.1, s.657

⁴² Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XVI, XVII.

⁴³ L.G. Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Miscellaneous Writings*, Dumbarton Oaks, Washington D.C. 1981, s.144.

⁴⁴ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XVII; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.243.

Nikholas, kendi yerine patrik olarak atanan Euthymius'un 5 yıl 3 ay süren patrikliği süresince Kadıköy yakınlarında bir yerdeki (Galacrenae) manastırında kaldı.

Nikholas, ya kendi iddia ettiği gibi Leon ölüm yatağında ya da *Vita Euthymii* ve kroniklerin söylediği gibi tahta çıkışından hemen sonra Aleksander tarafından Mayıs 912'de görevine iade edildi. Aleksander 913'te iki gün süren hastalığı esnasında magistros⁴⁵ Stephen, John Eladas, Euthymius'un dışında üç sevdiği yaverinden oluşan ve başkanlığını Nikholas'ın yaptığı bir naiplik heyeti atadıktan sonra öldü.⁴⁶

Sonraki 8 ay boyunca (Haziran 913-Şubat 914) Nikholas imparatorluğun başı oldu ve gerçekten de öyleymiş gibi davrandı. Kendi adına Kıbrıs halkının (Cypriotes) durumu üzerine (1. Mektup) ve Girit emiri ile tutsakların karşılıklı değişimi üzerine (2. Mektup) halifeye görüştü. O, Nikholas Picingli'yi İtalya'ya Longibardia⁴⁷ yöneticisi olarak Müslümanlara karşı Hristiyan birliğini yönetmek için gönderdi ve askeri konularda kişisel inisiyatif aldı (144. Mektup belki 44. ve 80. Mektuplar). Sonuçta, imparatorlukta en sevilmeyen adamı oldu.⁴⁸

Onun kısa yönetimindeki en önemli olay Aleksander'in mutat yıllık vergiyi ödemeye devam etmeyi reddetmesi üzerine yapılan Bulgar savaşıdır. II. Simeon, Ağustos 913'te İstanbul önlerinde görüldü. Nikholas, Çarla buluşmak için gitti ve manası tam açık olmayan bir taç giydirme töreni yaptı; anlaşıldığı kadarıyla

⁴⁵ Yüksek derece bir rütbedir. 9.yy'ın sonunda kullanılmaya başlamıştır. Birçok magistros vardı. Stylianos Zautzes protomagistros (baş magistros) olmuştur. 10 yy. başında sayıları 12'den azdı ama bu yüzyılın ortasında 24'e ulaştı. Muhtemelen 12 yy. ortalarında bu unvan kullanılmamaya başlandı. *ODB*, C.2, s.1267.

⁴⁶ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XXI.

⁴⁷ İtalya'nın Lombardların egemen olduğu bölümü için kullanılmıştır. Günümüzde Apulia ve Basilicata'nın kuzeydoğu bölümüdür. Daha geniş anlamda Lombard prenslikleri Benevento, Capua, Salerno, Naples, Aqmalfi ve Gaeta düklükleri idi. Bunlar Bizans'a bağlı idiler ama vergi ödemiyorlardı. Kendi prensleri tarafından yönetiliyorlardı. N. Oikonomides 876'dan itibaren Longobardia'nın Kephalaria eyaletinin bir tourma (askeri ve idari birim)'sı idi. Makedonya, Trakya, Kefaleniya ve Longobardiya tek bir stratagos (askeri vali) tarafından yönetilirdi. 911'de ayrı bir Longobardia askeri valisi atandı. 938'de Longobardia Calabria ile birleşti. 965'te bu kaldırıldı ve İtalya katepanate (sınır eyaleti)'i kuruldu. Kazhdan, *ODB*, C.2, s.1250.

⁴⁸ Jenkins-Westerink, *Letters*, s.XXI.

imparator ve Simeon'un kızlarından biri ile bir evlilik düzenlendi. Bundan sonra Bulgar ordusu geçici de olsa geri çekildi.⁴⁹

Nikholas'ın düşüşüne Aleksander'in son anlarında saraya geri dönen ve Nikholas'ın emri ile uzaklaştırılan imparatoriçe Zoe neden oldu. 914 Şubat'ta Zoe harekete geçti ve Nikholas'ı saraydan kovdu; Nikholas sekiz aydır görmediği katedraline sığındı ve orada yirmi iki endişe dolu gün geçirdi. Zoe, eski patrik Euthymius'u yeniden patriklik makamına getirmek istedi ise de o bunu kabul etmedi. Zoe başka birini patrik atarsa ona bağlı üçüncü bir muhalif grup oluşabileceğini düşündü ve bu felaketten kaçmak için Nikholas'ın görevini sürdürmesinden başka seçeneği olmadığını gördü. Böylece, Ayasofya'da onu "imparatoriçe: augusta" ilan etmesi ve saraya davet edilmeden asla girmemesi için bir ahitname imzalattıktan sonra (Euthymius'un asla atmaya razı olmadığı bir adım) ayrılmasına izin verdi.⁵⁰

İmparatorluk ordusunun Bulgar Çarı Simeon ile yaptığı Ankhialos (20 Ağustos 917) savaşındaki ağır yenilgisinden sonra, Zoe yönetimi kendisini toplayamazken; Nikholas'ın durumu gittikçe güçlendi.⁵¹

920'de Nikholas, Romanos⁵²'un yardımcısı ve danışmanı olarak atandı.⁵³ Nikholas ikinci kez patrik olunca kendi taraftarlarıyla sabık patrik Euthymius'un

⁴⁹ A.e., XXI, XXII; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.243-45; Paul Stephenson, *Byzantium's Balkan frontier: a political study of the Northern Balkans, 900-1204*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2000, s.21-23.

⁵⁰ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XXII; Shepard, *Cambridge History*, s.504-505.

⁵¹ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XXIV.

⁵² I. Romanos Lekapanos (920-944), (d. 870, ölm. 948). Ermeni bir köylünün oğludur. Deniz subayı olarak kariyer yaptı. Önce Samos Adası komutanı daha sonra da donanmanın komutanı oldu. Zoe Karbonopsina'nın naipliği döneminde Leon Phokas'ı alt edip kızı Helen'i VII. Konstantinos ile evlendirdi ve Basileopator (İmparatorun babası) oldu. Ardından ceasar yani imparator oldu ve 17 Aralık 920'de taç giydi. VII. Konstantinos'un rolünü azaltmak için oğulları Kristophoros, Stephanos ve Konstantinos'u eş imparator olarak atadı. 922 ve 934 yılında küçük arazi sahiplerini koruyan bir dizi kanun yayınladı. Güney İtalya'da, Chaldia ve Pelopones'deki isyanları bastırdı (920). Bulgar Simeon'la savaştı ve onun ölümünden sonra yerine geçen Peter'la bir anlaşma yaptı. Bundan sonra Bizans Serbia üzerindeki etkisini arttırdı. Macarlarla bir anlaşma yaptı ve ardından İgor'un donanmasını yenerek onu 944'te anlaşmaya ikna etti. John Kourkouas doğuda Araplara saldırdı. Romanos kiliseyi kontrol altında tuttu. Kilise barışı sağlandı ve küçük oğlu Theophylaktos'u patrik atadı ve kilise yönetimi aile işi oldu. Aralık 944'te oğulları Stephen ve Konstantinos tarafından tahttan indirildi Kınalı Ada (Prote)'ya sürüldü. VII. Konstantinos'in Lakapenos kardeşleri yenmesi Romanos'un durumunu değiştirmede. 15 Haziran 948'de sürgünde öldü. Kazhdan, ODB, C.3, s.1806; Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.251-259.

⁵³ A.e., s.XXV.

destekçileri arasında önceden beri var olan tartışmalar sertleşti. Nihayet 920’de Tome Birliği⁵⁴ ile kilise arasında uzlaşma sağlandı.

Simeon için Romanos Lekapenos’un imparatorluğa yükselmesi ağır bir darbe idi. Patrik Nikholas iki taraf arasında aracılık edip yazdığı çok sayıda mektupla Bulgar hükümdarının kalbini yumuşatmaya çalıştı. 924’te Simeon yeniden İstanbul önlerine geldi. Kuvvetinin surlarla sınırlı olduğunu gördü. İki hükümdar görüştüler. Simeon’a Bizans tarafından “Basileus: imparator” unvanının verilmesi ile barış sağlandı.⁵⁵

Kilise Romanos Lekapenos’a sadakatle bağlı idi. Patrik Nikholas da ona dostluk ve menfaat birliği bağları ile bağlıydı.⁵⁶ Nikholas 15 Mayıs 925’te öldü ve Galacrenae’de kendi manastırına gömüldü.⁵⁷

Nikholas’ın mektupları, kilise ilişkileri ve Bizans’ın Güney İtalya, Bulgar Simeon dönemi Bulgarya ve Kafkas bölgesiyle ilişkileri konusunda ana kaynaktır. Bunun yanında kilise hukukuna ait bir çok eseri ile Selanik’in Araplar tarafından ele geçirilmesi üzerine çok bilinen bir vaazı vardır.⁵⁸

Nikholas’ın bütün mektuplarının derlendiği sadece bir tane bağımsız el yazması vardır, o da: *Patmos 178 (166 Mektup)*’dir. Bundan başka üç farklı mektup koleksiyonu içinde tesadüfen bulunan mektuplar da vardır: Vienna, *Phil. Gr 342* (17 mektup), *Patmos 706* (27 mektup) ve *Angelicus gr. 13* (7 mektup). Bunların 28 tanesi (47 II ve 164-90) Patmos korpusunda yoktur; bu mektuplar hemen hemen istisnasız çok kısadır.⁵⁹

Baskılarını Westerink şöyle sıralamıştır:

1.Patmos külliyyatı ilk defa tam olarak Vat. gr. 1780’den A. Mai tarafından basıldı: *Spicilegium Romanum*, X, 2 (Rome, 1844), 161-440.

⁵⁴ Tome Birliği olarak adlandırılan kilise kararnamesi 920’de kabul edildi ve Leon’u istisna ederek dördüncü evliliğinin yasadışı olduğunu hükmetti. Mark Cartwright, " Romanos I. ", *Eskiçağ Tarihi Ansiklopedisi*, 16 Ocak 2018, çevrimiçi. https://www.ancient.eu/Romanos_I/. 31 Temmuz 2019.

⁵⁵ Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.247, 248.

⁵⁶Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.252

⁵⁷ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XXXVII.

⁵⁸ Kazhdan, *ODB*, C.2, s.1466.

⁵⁹ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XXXI.

Çok iyi olmayan bir çeviri ile J.P. Migne'nin *Patrologia Graeca* (PG), 111 (Paris, 1863), 27-392 içinde yeniden basıldı.

Birkaç mektup Patmos 178'e göre ayrı olarak yeniden basıldı: I. Sakkelion, Πατμιακή Βιβλιοθήκη, 279-88 (32. Mektup); R. J. H. Jenkins, *Studies*, VIII, 231-41. (40., 49. ve 144. mektuplar, çeviri ve eleştirisiyle)

Bulgarca çeviriler:

V. N. Zlatarski, "Pismata na Çargradskaya patriarh Nikolaya Mistika do Bulgarskaya Çar Simeona," *Sbornik za narodni umotvoreniya, nauka i knijnina*, 10 (1894), 327-428 (3,5-8. Mektuplar); 11 (1894), 3-54 (9-11, 14-17. Mektuplar); 12 (1895), 121-211 (18-31. Mektuplar).

—, *Istoriya na Bulgarskata dŭrjava prez srednite vekove*, I, 2 (Sophia, 1927), 822-30 (9. Mektup).

A.Besevliev, *Izvestiya na istoričeskogo drujestvo v Sofiya*, 13 (1933), 176-77 (66. Mektup, Migne metni ile).

I. Duyaçev, "Pismata na Nikolay Mistik" *Promotej*, 3 (1939), fasc. 4, s. 26-28, fasc.5, s. 23-27 (4,12 ve 13. Mektuplar).

Izvori za bulgarskata istoriya, VIII (Sofia, 1961), 185-297 (yukarıdaki çevirilerdeki 3-31. Mektuplar, Migne metni ile gözden geçirilmiştir).

Fransızca Çeviri:

A.A. Vasiliev ve M. Canard, *Byzance et les Arabes*, II, 1 (Brussels, 1968), 400-09 (1. ve 2. Mektuplar).

Rusça çeviriler:

V. I. Grigoroviç, *Sobreniye Soçineniye* (Odessa, 1916), 7-11 (68. ve 106. Mektuplar); 58-97 (23-26. Mektuplar); Migne metni ile.

A.A. Vasiliev, *Vizantiya i Araby*, II, B (Petrograd, 1902), 197-205 (1. ve 2. Mektuplar).

2. Migne metni ile Vienna mektuplarının bir karşılaştırması Lambros'un kağıtlarından Νέος Ἑλληνισμῶν, 19 (1925), 7-11'de basıldı. Jenkins 47 II'nin metnini *Byzantion*, 35 (1965) (= *Studies*, XIX), 159-66 içinde yayınladı ve J. F. Mitchell'in *Byzantion*, 37 (1967), 136-42 içindeki "Further remarks =İlave mülahazalar"ı ile karşılaştırılabilir.

3. Nikholas'ın daha önce Migne'de olmayan mektuplarını kapsayan Patmos 706'daki Simeon'un mektuplarının metni Darrouzès tarafından basıldı: *Epistoliers*, 99-163.

4. *Angelicus gr.13* (184-90)'nın yedi kısa mektubu, P. Lazeri tarafından *Miscellaneorum ex manuscriptis libris bibliothecae Collegii Romani Societatis Iesu*, II (Rome, 1757), 549-53 içinde L. Alletius'un bir transkriptinden basıldı.⁶⁰

Bu çalışmada kullanılan Patrik Nikholas Mystikos'un *Mektuplar*'ı, 1973'te L. G. Westerink'in ve R. J. H. Jenkins'in yayımlandığı ortak eseridir. Westerink daha sonra, Nikholas'a atfedilebilecek diğer mevcut yazıları, *Mektuplar*'ın baskısına ekleyerek çevirdi. Bu çeviri *Çeşitli Yazılar (Miscellaneous Writings)* olarak 1981'de yayımlandı. İçinde metropol ve başpiskoposlukların bir sıra listesi de yer almaktadır. Ayrıca Selanik'in Trabluslu (Tripoli) Leon ve korsan filosu tarafından 904'te alınmasına sızlanan bir vaaz vardır. Nikholas tarafından 907'de ortaya atılan üst üste patriklikten feragat etme resmi yazıları yanında dördüncü evliliklerin kabul edilemezliği ile ilgili bir makale ile tetragami meselesinden dolayı ayrılığa düşen kilisenin birleşmesini amaçlayan, ünlü Tome Birliği'ne dair bilgiler de yer almaktadır.⁶¹

Çalışmamıza konu olan üçüncü eserin yazarı, Diyakoz⁶² Leon⁶³ 10. yüzyılın ikinci yarısında Bizans savaş tarihinin en iyi kaynaklarından biridir. Bizans

⁶⁰ Jenkins- Westerink, *Letters*, s.XXXV-VII.

⁶¹ Jonathan Shepard, "The Review of Nicholas I Patriarch of Constantinople Miscellaneous Writings, ed. L.G. Westerink ", *The Journal of Theological Studies*, new series, Vol. 34, No. 1 (April 1983), s. 317-319, Oxford University Press. Çevrimiçi: <http://www.jstor.org/stable/23963275>, 26 Şubat 2018.

⁶² Hristiyanlıkta papazın yardımcısı olan din adamı. TDK Sözlükleri, çevrimiçi: <http://sozluk.gov.tr/>, 18 Ağustos 2019.

⁶³ Aşağıdaki bölümün çoğu bizim de bu çalışmada kullandığımız Alice-Mary Talbot ve Denis F. Sullivan'ın *Diyakoz Leon'un Tarihi*'nin İngilizce tercümesinin girişinde kendilerinin de Panagiotakes'ten aldıklarını belirttikleri Leon'un hayatı hakkındaki anlatılanlardan özetler.

imparatorları II. Romanos (959-963)⁶⁴, II. Nikephoros Phokas (963-969)⁶⁵, I. İoannes Tzimizces (969-976)⁶⁶ dönemlerini ve II. Basileios (976-1025)⁶⁷ döneminin ilk yıllarını 10 kitap içinde anlatmıştır.

⁶⁴ Bizans imparatoru (d.939, ölm.963). VII. Konstantinos'un oğludur. Daha çocukken Provence dükü Hugue'nin gayrimeşru kızı ile nikâhı kıyıldı ancak küçük prenses erkenden öldü. 956 yılı civarında Bir meyhanecinin kızı olan ve imparatoriçe olarak Theophano adını alan Anastaso ile evlendi. Bu evlilikten II. Basileios, VIII. Konstantinos ve Romanos ölmeden iki gün önce bir kızı dünyaya geldi. II. Romanos politik olarak yetersizdi. Bu yüzden devlet işlerini hadım İosephos Bringas'ın, askeri işleri ise general Nikephoros Phokas'ın ellerine bıraktı. II. Romanos döneminden 150 yıl sonra Girit Araplardan geri alındı. Hamdanilerle savaşılıp başkentleri Halep işgal edildi. II. Romanos'un genç yaşta ölümü ile geride kalan küçük yaştaki çocukları II. Basileios ve VIII. Konstantinos'un naibi imparatoriçe Theophano oldu. Ancak imparatoriçe Bringas'a karşı Nikephoros'la işbirliği yaparak onun imparator olmasına yardım etti ve onunla evlendi. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.264-265; *Norwich, Byzantium*, s. 335-341; Kazhdan, *ODB,C.3*, s.1806.

⁶⁵ II. Nikephoros Phokas (d. 912, Kappadokia – ölm. 10/11 Aralık 969, İstanbul) 963-969 arasında Bizans imparatorudur. Anadolu'da geniş toprakları olan güçlü ve nüfuzlu bir aileden geliyordu. Zahidane bir hayat yaşadı. "Arapların soluk benizli ölümü" lakabını aldı. Asker mülklerini kuvvetlendirmeye ve çoğaltmaya çalıştı. Kiliselere arazi tahsisini durdurdu. Döneminde Kilikya bölgesinde Tarsus ve Misis (Mopsuestia) alındı. Kıbrıs işgal edildi. Antakya ve Suriye'nin bir kısmı ilhak edildi, Halep ile diğer kısmı ise Bizans hakimiyetini kabul etti. Batı imparatorluğu bu dönemde güçlenmeye başladı. Hemen hemen bütün İtalya'yı hakimiyeti altına alan Büyük Otto, Bizans'ın vasalları olan Kapua ve Beneventum hükümdarları ile anlaşarak Bizans'a tabi Bari'ye saldırdı ancak başarısız oldu. 968'de Büyük Otto oğlunu bir Bizans prensesi ile evlendirmek istedi ancak bu reddedildi. Bizans'ın güçlendiğini idrak edemeyen Bulgaristan da Bizans'ın mutad ödediği parayı talep edince Nikephoros çok sinirlendi. Fakat Bulgarlarla kendi uğraşmadı, Ruslara havale etti. Rus Knyazi Svyatoslav Bulgar hükümdarı Boris'i yendi ve Bulgaristan hakimi oldu. Nikephoros istemeden Balkanlar'da daha büyük bir düşman kazandı. 969'da Nikephoros, eşi Theophano'nun metresi ve yardımcısı olan İonnes Tzimizces tarafından öldürüldü. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s. 266-272; *Norwich, Byzantium*, s. 335-341; Kazhdan, *ODB, C.2*, s.1478.

⁶⁶ I. İoannes Tzimizces (d. 925 – ölm. 10 Ocak 976), Bizans imparatoru. II. Nikephoros Phokas'ın Balkanlara gelmesine neden olduğu Svyatoslav ile çarpışarak onu yendi. Yapılan bir anlaşma ile Svyatoslav yurduna döndü ancak yolda Özi (Dinyeper) şelaleri yanında Peçenekler tarafından öldürüldü. Bulgaristan yeniden kurulmadı. Çar Boris esir olarak İstanbul'a götürüldü. Bulgar patrikliği kaldırıldı. Batı imparatorluğu ile statüko sağlandı. Suriye üzerine bir sefer düzenlendi ve Kudüs'e kadar gelindi. 7 yıl hüküm süren Tzimizces 976'da hastalıktan, muhtemelen tifüsten öldü. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s. 272-276; *Norwich, Byzantium*, s. 335-341; Kazhdan, *ODB, C.2*, s.1045.

⁶⁷ II. Basileios (*Boulgaroktonos* yani "Bulgar-Kıran") (d.955 – ölm.15 Aralık 1025) 960'tan 963'e kadar babası II. Romanos ile; 963'ten 969'a kadar, Nikephoros ile ve 969'dan 976'ya kadar I. İoannes ve kardeşi olan VIII. Konstantinos ile birlikte daha çok sembolik olarak ortak imparatorluk unvanı taşıdı. 976'dan 15 Aralık, 1025'e kadar imparatorluk gücünü tam olarak yükledi; ancak kardeşi VIII. Konstantinos sembolik ortak imparatorluğunu korudu. Hükümdarlığının ilk yıllarında amcası hadım Basileios naipliğini yaptı. Sabık imparator İoannes Tzimizces'in yeğeni Bardas Skleros kendini imparator ilan etti. Bunun üzerine II. Basileios, Nikephoros'un yeğeni Bardas Phokas'tan yardım istedi. Phokas, Skleros'u yendi. Skleros halifenin sarayına kaçtı. Yeterince olgunlaşan Basileios amcasının vesayetinden sıkıldı ve onu tutuklatarak sürgüne gönderdi (985). Bu arada Makedonya'da isyan çıktı ve Bulgar Kralı Samuel bundan faydalanarak güçlü bir Bulgar devleti kurdu. Bulgar patrikliğini yeniden ihya etti. Basileios Samuel üzerine yaptığı seferde başarısız oldu. İmparatorun başarısızlığı Bardas Skleros'u yeniden cesaretlendirdi. Bardas Phokas yine görevlendirilerek Skleros'un üzerine gönderildi. Bu defa Bardas Phokas kendini imparator ilan etti ve Bardas Skleros'la anlaşarak İstanbul'a doğru yürüdü. II. Basileios Ruslardan yardım istedi. Ruslar gelip isyanı bastırdılar ve Bizans hizmetinde bir birlik olarak kaldılar. Kendisine tahtı haram eden kudretli ailelere

Leon'un hayatı hakkındaki sınırlı bilginin hemen hemen hepsini kendi *Tarih* kitabındaki bilgilerden alıyoruz. Babasının adı Basileios olan Leon, Philadelphia (şimdi Manisa iline bağlı Alaşehir ilçesi)'nin güneybatısında yer alan Küçük Menderes (Kaystrós) vadisinde, Efes (Ephesus) piskoposluğuna bağlı, Batı Anadolu'da küçük bir kasaba olan Kaloë'de doğdu. Orta öğrenimi için İstanbul'a geldi. Kendisine ruhani bir kariyer planlamış olmasına rağmen *Tarih*'inde kullandığı üslûp, dil ve atıflar geleneksel klasik bir eğitim aldığını göstermektedir. Antik yazarları, özellikle sıkça alıntı yaptığı Homer ve atasözlerini yeğleyerek çok iyi okumuştur. Hristiyan olarak yetiştirildiği için ara sıra İncil'den bahsetmekte, Yeni ve Eski Ahit'in her ikisini kullanmakta ve kilise babalarından bazı alıntılar yapmaktadır. Fakat bunlar bir diyakoz için şaşırtıcı şekilde azdır.⁶⁸ Böyle olması karamsar bir dünya görüşüne sahip olmasına bağlanmaktadır.

Leon 970'ten sonra diyakoz olarak atandı ve 976'da II. Basileios'un tahta çıkmasından sonra saray ruhbanlarının bir üyesi oldu. 980 dolaylarında imparatoru öven bir methiye yazdı. 986 yılında Bulgar seferine katıldı (Tahminen imparatorluk heyeti içinde bulunmuştur)⁶⁹ ve Trajan Kapısı savaşında⁷⁰ düşman tarafından öldürülmekten ya da yakalanmaktan zor kurtuldu.

Leon'un 980'ler boyunca yaşadığını, *Tarih*'inin onuncu kitabında 980'lerdeki isyancı Bardas Skleros ve Bardas Phokas'tan (989 Abydos savaşını da içererek), 986 Bulgar seferi ve Ayasofya'ya ciddi zarar veren 989 depreminden bahsetmesinden

karşı kininden köylü ve asker arazisini korudu. Kanunsuz elde edilen arazinin geri iadesi için kırk yıllık zaman aşımını kaldırdı. Çar Samuel'e karşı Sırp Ioannes Vladimir ile işbirliği yaptı. Doğu'da Fatimilerle savaşırken, Samuel imparatorun yokluğunda Sırbistan'ı ilhak etti ve Vladimir'i kızı ile evlendirip vassalı yaptı. Basileios Anadolu'dan dönerek 1001 yılında Balkanlar'a yöneldi. İmparator Üsküp ve Voden'i ele geçirdi. 30 yıl sonra Bulgaristan yeniden ilhak edildi ve yeni temanın başkenti Üsküp oldu. Yeni tebaya aynı vergi konuldu. Patriklik başpiskoposluğa indirildi ancak bağımsızlığı onayladı. Yani İstanbul patriğine değil imparatora bağlı olacaktı. Devletin sınırları Tuna ve Adriyatik'e ulaştı. Asya'da Gürcistan ve Ermenistan'ın bir kısmı ilhak edildi. II. Basileios Sicilya Araplarına karşı sefer hazırlığı yaparken öldü. Evlenmedi ve çocuğu yoktu. Tahta kardeşi VIII. Konstantinos geçti. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s. 2276-292; Işın Demirkent, *Mikhail Psellos'un Khrogographia'sı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1992, s.5-22.

⁶⁸ Alice - Mary Talbot - Dennis Sullivan, *The History of Leo the Deacon*, Dumberton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C. 2007, s.9.

⁶⁹ Talbot - Sullivan, *The History*, s.9,10.

⁷⁰ Trajan Kapısı Bulgaristan'da İhtiman yakınlarında bir dağ geçididir. Adını bu geçit üzerindeki bir tepede bir kale inşa edilmesi emrini veren Roma imparatoru Trajan'dan almıştır. 896'da II. Basileios'un başında olduğu Bizans ordusu burada Bulgarlar tarafından bozguna uğratılmıştır. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.281.

çıkarıyoruz. 1000 yılından sonra yaşanan hiçbir olaydan bahsetmez. İki paragrafta anlattığı korku dolu milenyum önsözleri bize eserini 10. yüzyılın sonunda yazdığını göstermektedir. Diğer taraftan, daha sonra II. Basileios'ın hükümdarlığı dönemindeki olayları anlatmaya devam etmeyi planladığını belirtmesi bize, eğer II. Basileios üzerine daha sonra bir eser yazılıp kaybolmadıysa *Tarih*'inin on kitabını tamamladıktan sonra öldüğünü düşündürmektedir.⁷¹

Yunan tarihçi Panagiotakes (1933-1997) Leon'un eserini yazmak için saray görevinden emekli olduğunu ve saraydan uzak bir yerde eserini oluşturarak Leon'un 1000 yılından sonra da yaşadığını ifade ederek Karia⁷² piskoposu olduğunu varsaymaktadır.⁷³ Bunun nedeni, Panagiotakes'in, Diyakoz Leon'u Skylitzes⁷⁴'in önsözünde bahsettiği Λέων Ἀσιανός ya da Ἀσινός ile tanımlaması ve Kedrenos⁷⁵'un, önemli bir kişiyi Karia metropolitani Leon olarak adlandırmasıdır. Fakat özellikle sahip olduğumuz bilgilerden Leon'un 1000 yılından sonra yaşadığının eserinde ima edilmemesi bize bu bilginin zayıf olduğunu göstermektedir.⁷⁶ Nitekim I. Kitabın birinci bölümünün sonunda Leon, “kendi gözümle gördüğüm gözşahitliği delili ile doğruladığım” olayları yazacağını ifade etmektedir.⁷⁷

Leon'un *Tarih*'inin tek bir el yazması vardır. Bu el yazması, Parisin. gr. 1712(P), fols. 272r- 322r olarak adlandırılmaktadır ve büyük bir ihtimalle de 12.

⁷¹ Talbot - Sullivan, *The History*, s.10.

⁷² Karya veya Karia güneybatı Anadolu'da ana hatlarıyla günümüzdeki Büyük Menderes Nehri'nin güneyini, Muğla ilinin iç ve kuzey kısımlarını kapsayan coğrafyanın eski çağlardaki ismidir. “Karia”*Arkeoloji Dünyası*, çevrimiçi: <http://www.arkeolojidunyasi.com/bolgeler/karia.html>. 18 Ağustos 2019.

⁷³ N.Panagiotakes, Λέων ὁ Διάκονος, Athens, 1965, s.13-14,16-29; Talbot- Sullivan, *The History*, s.10.

⁷⁴ XI. yüzyılın 2. yarısında yaşamış bir Bizans tarihçisidir. Yüksek bir askeri rütbeye sahiptir. 811'den 1057 yılına kadar geçen olayları yazmıştır. Hüseyin Namık Orkun, *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları*, Sümer Basımevi, Ankara, 1938, s.37.

⁷⁵ Georgios Kedrenos, George Cedrenus olarak da bilinir. Bizanslı Vakanüvis. 1050'li yıllarda, "Kısa Dünya Tarihi" isimli eserini bitirmiştir. Eserinde, İncil'de anlatılan yaratılıştan kendi zamanına kadarki dönemi anlatır. Leonora Neville, “George Kedrenos”, *Guide to Byzantine Historical Writing*, Cambridge University Press, Cambridge, 2018, s.162–68. çevrimiçi: <https://www.cambridge.org/core/books/guide-to-byzantine-historical-writing/george-kedrenos/05B41F550BC1887136DC70438440E7FB>, 18 Ağustos 2019.

⁷⁶ Talbot- Sullivan, *The History*, s.10,11.

⁷⁷ A.e., s.13.

yüzyıl tarihlidir. Yine 16. yüzyılda elyazmasının bir kopyası yapılmıştır: Escorial gr.Y-I-4(E), fols. 83v-121v.⁷⁸

17. Yüzyıl da Dominikan rahip Franciscus Comfebis, Leon'un *Tarih* adlı eserini hazırlamaya başlayan ilk kişidir, fakat çalışması 1679'da ölümü üzerine yarıda kesilmiştir. Onun hazırladığı kısmın bir bölümü ölümünden sonra 1685'te Paris'te *Historiae byzantinae scriptores post Theophanem* başlığı altında birinci cilt olarak basılmıştır. O ilk yedi kitabın Latince tercümesini hazırlamış ise de bu asla yayımlanmamıştır. 1819'da ünlü Alman filolog C. B. Hase, *Leonis diaconi Caloënsis Historia scriptoresque alii ad res Byzantinas pertinentes* başlığı altında ilk tam baskısını Latince çevirisi ve önemli filolojik ve tarihi notlarla beraber yayınlamıştır. Bu sınırlı baskı 1828'de Bonn'da Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae'nin 11. cildinde yeniden basılmıştır. Ayrıca Migne'nin *Patrologia Graeca*'sının 117. cildinde de bir kere daha (bazı net olmayan düzeltmeler ile) basılmıştır. Comfebis ve Hase'in baskıları sadece Paris elyazmasına dayanmaktadır. 1960'larda Nikholas Panagiotakes, Escorial elyazmasına da dayanan yeni bir eleştirel baskı hazırlamış ise de bu henüz yayınlanmamıştır. Comfebis ve Hase'in her ikisi de Latince tercümesini de yapmışlardır.

Daha az bilinen D. Popov'un *Istoriya Lva D'iakona Kaloiskogo* (St. Petersburg, 1820) adlı Paris baskısından bir yıl sonra ortaya çıkan Rusça çevirisidir. Franz Loretto'nun 1961 Almanca baskısı, *Nikephoras Phokas, "Der bleiche Tod der Sarzenen " und Johannes Tzimiskes. Die Zeit von 959 bis 976 in der Darstellung des Leon Diakonos*, Graz serisi içinde *Byzantinische Geschichtsschreiber*'de yayınlanmıştır. Yine 1988'de M. I. A Siuziumov ve S. A Ivanov tarafından yorum yapılarak M. M Kopylenko tarafından Rusça yeni bir tercümesi basılmıştır. Vrasidas Karales tarafından ise modern bir Yunanca çeviri ile yeniden basılmıştır. Ayrıca Dr. Leslie MacCoull, Harry Turtledove tarafından hiç basılmamış tarihsiz bir İngilizce çevirisi yapıldığını da belirtmektedir.⁷⁹

⁷⁸ A.e., s.50.

⁷⁹Talbot - Sullivan, *The History*, s.51, 52.

Bu çalışmada kullandığımız Diyakoz Leon'un Tarihi'nin Alice-Mary Talbot tarafından yapılan İngilizce evirisi, Hase'in Paris el yazmasına dayanarak hazırladığı baskısını temel almakta ve Panagiotakes'in Escorial el yazmasına dayanan yeni Grekçe baskısından da daha doğru olduğuna inandığı bölümleri olarak dipnotlarda belirtmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VI. LEON'UN TAKTİKA'SINDA TÜRKLER

§⁸⁰. 338

s⁸¹. 311

SAVAŞ GÜNÜ, 14. KANUN

35⁸². Ey general, tarif ettiğimiz gibi yani daha önce tarafımızdan öne sürülen tarzda, savaşta pusu kurmanı ya da pusuya yatmayı özellikle kullanmanı emrediyoruz.⁸³ İyi planlandığı ve doğru uygulandığı zaman savaşta pusu çok faydalıdır. Pusular, bütün ordu harekete geçirilmeden önce birkaç adam tarafından çeşitli yollarla büyük güçlerin yok edilmesini sağlarlar.

36. Bazı kumandanlar bu amaçlarla sık ormanlar, boşluklar, dik yamaçlar, dağ geçitleri ya da düşmanın savaş hattına kadar uzanan yakın dağlar gibi kendilerine uygun bölgeler buldular. Bunları, kendilerini gizlemek, belli bir mesafeden fark edilmekten kaçınmak için kullandılar ve böylece pusularını düzenleyip hazırladılar. Sonra, savaş başlamadan önce, düşmana arkadan saldırdılar ve onları darmadağın ederek hezimete uğrattılar.

37. Diğer bazı komutanlar, arazi uygun değilse, pusuyu düşman hattına yakın yere kurmazlar. Bu durumda daha çok kanatlardan uzağa, düşman hatları ile kendileri arasına ya da kendi kanatlarının gerisine kurarlar. Küçük bir kuvvet dışarıda, önde pozisyon alır, büyük bir kuvvet pusuda bırakılır.

38. Diğer bazı komutanlar ise ordunun küçük bir birliğini, pusu için belirlerler. Saldırı başladığı zaman bu iş için hazırlanmış olanlar çabucak kaçarlar ve düşman düzensizce onları tâkip eder. Pusu alanını geçip giderler ve pusu kuran

⁸⁰ Grekçe yazmadaki sayfa numarasını ifade eder.

⁸¹ İngilizce çevirideki sayfa numarasını ifade eder.

⁸² İlgili bölümün paragraf numarasını gösterir.

⁸³ 35-37. Bölümler *Strat.* 4'ten alınmıştır.

askerler onlara arkadan saldırırlar ve düşmanı geriden vururlar. Sonra, önceden belirlenen bir işaret verilir, kaçan adamlar geri dönerler ve düşmanı ortada yakalarlar. Kuzey kabileleri ve İskitler bunu çok sık yaparlar çünkü onlar Türkler⁸⁴ ve benzerleri gibi disiplinsizdirler.⁸⁵

§. 382

s. 397

SÜRPRİZ SALDIRILAR, 17. KANUN

10. Eski strateji uzmanları, bazılarını senin dikkatine sunacağımız bir çeşit gece saldırıları tertipletiler.⁸⁶ Yaklaşık bir günlük yürüme mesafesinde düşmana yakın kamp kurduğün zaman, barış görüşmesi için bir ya da iki temsilci gönder. Düşmana buranın barışçıl bir yerleşme olduğu ümidini ver ve onları dikkatsizliğe sevk et. Sonra ordunu gece harekete geçir ve tan vaktinden önce beklenmedik bir şekilde saldır.⁸⁷

11. Eğer düşmana gece saldırmak istersen, askerlerini birkaç gün boyunca kendi kampının yakınında sanki bir meydan savaşı yapılacaktı gibi hazırla. Karşınızdakilerden korkmuş taklidi yap ve bu yüzden kamp alanının uzağında gezinme ve böylece onların korumalarını gevşetmesini sağladığın zaman, gece saldır.

⁸⁴ Leon burada “Kuzey kavimleri” ve “Türkler gibi” diyerek orijinaline ekleme yapmıştır. Türk kelimesi Macarlar için de kullanılan bir terimdir. Leon, 18. Kanun’da kullandıkları taktikler ve savaş düzenleri itibarıyla Macarları (Bulgarlarla beraber) diğer konargöçerlerden ayırt etmesine rağmen, bu kanunda bütün Türkleri bir tutmuştur. “Kuzey kavimleri” İskitlerle beraber kullanıldığı için belki de Rusları işaret etmektedir. Bu terim geç dokuzuncu ve onuncu yüzyıllara kadar bozkır konargöçer halkları kadar Ruslar için de kullanılmıştır. John Haldon, *A Critical Commentary on The Taktika of Leo VI*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D. C. 2014, s.286-7. (ç.n.)

⁸⁵ Disiplinsizden kasıt çoğu konargöçer Türk boyunun vurkaç taktiği kullanmasıdır. Bu taktik tarihte Turan taktiği olarak adlandırılmıştır. Nitekim Kurat, Psellos’tan alıntı yaparak Peçeneklerin savaşta cephe alma, sağ cenah, sol cenah bilmediklerini ve eğer karşılarındaki ordu mukavemet ediyorsa dönüp kaçtıklarını ve kaçarken intizama riayet etmediklerini yazar. Akdes Nimet Kurat, *Peçenekler*, TTK, Ankara 2016. s.91.

⁸⁶ Krş. *Strat.* 9.2; *SyrMag* 39; *Skirmishing*, 24.

⁸⁷ *Strat.* 9.2 Roma generali Lusius’un MS 116’daki hareketini aktarır, belki Dio Cassius’un aktardığı gibi Nisibisis ya da Edessa yakınında, 68.30.2, v.d. Bk.Pauly-Wissowa, *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (Stuttgart, 1894-1980), 2.13.1874-90.

12. Biz bunu imparator Herakleios⁸⁸'un hükümranlığı esnasında hatırlıyoruz, Avar Kağanı bunu Thrace'daki (Trakya) Herakleia'da (Marmara Ereğlisi) Roma süvarilerine yaptı. Onlar güvenli bölge içinde yaya askerlerle beraber güvenlice kamp kurmayı reddettiler ve dışarıda korunaksız kaldılar.⁸⁹

§. 383

s. 407

38. İskitler ya da benzer halklara karşı sürpriz saldırılar düzenlemek gerektiği zaman, ormanlık ve zor bölgeyi hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde, çok dikkatli keşfetmeli ve öğrenmelisin. Banda⁹⁰, özellikle saldırıyı dar yerlerden yapmak zorundaysa, kim birinci, kim ikinci, kim üçüncü sırada ve bunun gibi gereken yürüme düzenini önceden bilmelidir. Böylece ayrı birlikler halinde yavaşça ilerlerken ne yapacaklarını bileceklerdir.

§. 348

s. 437

SAVAŞ HAZIRLIĞI, 18. KANUN

Romalıların ve çeşitli halkların savaş düzeni uygulamaları hakkında

1. Ben sana başka milletler tarafından kullanılan çeşitli savaş düzenleri hakkında olduğu kadar eski zamanlara geri giderek Roma ordularının kumandanları

⁸⁸ Herakleios hanedanının kurucusu, 610'dan 641'e kadar Bizans imparatorudur. İran ve Avar savaşlarıyla kendi adı ile anılan Herakleios reformuyla bilinmektedir. Onun döneminde sadece siyasi değil, aynı zamanda kültürel anlamda da Doğu İmparatorluğu için önemli bir dönem yaşanmıştır. Roma devri kapanmıştır ve gerçek anlamıyla Bizans devri başlamıştır. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.86-102. (ç.n.)

⁸⁹ MS 592: Theophylact Simocatta, *Historiae*, Ed. C. De Boor, rev. P. Wirth (Stuttgart, 1972), 6. 5. Aslında bu saldırı 592 yılında, imparator Mavrikos döneminde gerçekleşti. Leon'un bu olayı daha iyi bilinen "Avar sürprizi" ile karıştırmış olması muhtemeldir. 623 yılında İmparator Heraklios ile Avar Kağanı Silivri ile Ereğli arasında uzun surların yakınında görüşecekti. Ancak imparator kendisine pusu kurulduğunu haber alıp İstanbul'a döndü. Avar atlıları imparatoru başkente ulaşana kadar takip ettiler. Haldon, *Commentary*, s.316; Osman Karatay - Serkan Acar, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 2015. s.223.

⁹⁰ Askeri birlik, alay.

tarafından farklı halklara karşı kullanılan savaş düzenlerini de öğreteceğim. Bunları öğrendikten sonra, zamanı geldiğinde sadece aynı stratejilerden faydalanmakla kalmayacak aynı zamanda çok daha fazlasını kendin üretebileceksin. Zeki bir kumandan askeri stratejiler uygulamak için bir fırsat ele geçirdiği zaman sadece öğrendikleriyle yetinmeyecek çok daha fazlasını icat edebilecektir.

2. Asker için sürekli taktik hareketlerini talim etmek müthiş faydalıdır.⁹¹ Bununla birlikte, düşman için, gönderdikleri casuslar vasıtasıyla ya da bizim adamlarımızdan onlara katılmak için ayrılanlardan ne olup bittiğini öğrenmek çok kolaydır. Sonuç şudur ki çok iyi denetlenmesi ve doğru yapılmasına rağmen talimler genellikle etkisiz kalır.

3. Aslında, ona ayrılan kanunda⁹² tarafımızdan tarif edilen talim yeterlidir. Bu talimin kendi basitliği savaşın bütün planını açık etmeden herhangi bir düzene uyarlanabilmesini sağlar.

4. Eğer daha geniş bir talim ve alıştırma için fırsat doğarsa, o zaman her bir bölük yani tourma (tümen) ya da droungos (tugay) ya da kontun bandon'u (alay) çeşitli düzen ve talimleri kendilerinin uygulamaları gerekir.⁹³ Hemen kullanmak için tavsiye edilen bir tane (talim ve alıştırma düzeni) var ve diğer ilave olanlar her zaman gerekli olmasa da bazı durumlar için faydalı olabilirler.

5. Her bir düzen ve talim özel bir yolla tarif edilmeli ki böylece bu talimle eğitilen askerler her bir savaş düzenindeki farkı ayırt edebilsinler. Bu cihetle bilgisizlikten dolayı bu kelimeler onlara yabancı olmayacaktır. Ne zaman onlara aniden belli bir savaş düzenine geçmeleri duyurulursa, savaş zamanı geldiği an kumandanın uygulamaya niyetlendiği planı bileceklerdir.

6. Şu halde, temsili taktiklerin üç çeşidi vardır. Birincisi, Romalıların bile alışık olduğu kullanışlı bir düzendir.⁹⁴ Bunda birlikler ayrılmamıştır, yani proklastai diye adlandırılan hücum askerlerine ve ekdikoi diye adlandırılan savunuculara

⁹¹ 2-15. Bölümler *Strat.* 6 Önsöz'den alınmıştır.

⁹² Süvari ve piyadelerin eğitimi hakkında 7. Kanun.

⁹³ Bu terimler hakkında detaylı bilgi için bkz. John Haldon, *The Byzantine Wars*, History Press, Stroud, Gloucestershire 2008, s.70-72. (ç. n.)

⁹⁴ *Strat* 6.1

bölünmemiştir. Onlar bir savaş safı oluştururlar, daha önce olduğu gibi 3 tümen (moirai)⁹⁵'e bölünmezler fakat ikiye bölünürler. İki kanat bir kuşatma manevrasında birbirine doğru ilerleyerek, açık bir alanı çevreleyip dışa çıkarlar. Bir daire şeklini alarak devam ederler; sağ kanat dışarıda sol kanat içeride yer alarak birbirlerinin saflarının zıt kısımlarına atlarını sürerler. Süvari bu çeşit düzeni Mart'ta uygulardı.

7. Diğer bir düzende, bazıları hücum bazıları da savunma askerleri olarak tek bir savaş safı hazırlanır.⁹⁶ Bunlar bir birlerinden yaklaşık 200 (60,96 m) ya da 400 (121,92 m) fit uzaklıkta moirai'ya⁹⁷ bölünürler. Hücum askerleri atı dörtlüyle sürerek, ardi ardına saldırırlar ve sonra geri dönerler. Bazen aralıklara yani saftaki açık alanlara sızarlar, savunma yapanlarla birleşirler ve sonra düşmana saldırırlar. Bazen de geriye dönerler ve aynı aralıklardan geçerler; sonra her iki bölükten hücum askerleri merosların⁹⁸ kanatlarına, her biri kendi yerine geri dönerler.

8. Yine diğer bir düzende ise tek bir savaş hattı hazırlanır. Orta kanat, savunma askerlerinden her iki yandaki moirai ise hücum askerlerinden oluşur.⁹⁹ Orta moira savunma askerleri, takipteymiş gibi hızını sürdürerek düzeni izlerler, daha sonra her iki kanattaki hücum askerleri moira'sı dışa doğru hareket eder. Sonra, bir hücum moira'sı savunma moira'sına doğru geri koşarken dışarıdaki moirai durur ya da hızını düşürür. Durmuş olan kanat savunma moira'sına doğru yeniden harekete geçer. Diğer kanat sanki onunla buluşacakmış gibi atını bir yana sürerek dışa doğru hareket eder ve bu şekilde, bir seferde bir moira, çarpışmadan birbirleriyle karşı karşıya gelirler.

9. Buna benzeyen diğer bir yöntem varki, bunda da birlikler tam tersine dizilirler, yani orta moira'da hücum, iki kanatta ise savunma askerleri dururlar ve aynı hareketleri yaparlar.

⁹⁵ Moira, tourma yani tümen demektir. Savaş sırasında kanat olarak geçer. Tourma, 8. yy'dan itibaren meros ve moira yerine kullanılmıştır. Leon, tourma 3000 kişiden oluşur ve 3 tourmai 1 theme (eyalet ordusu) yapar demektir. VII. Konstantinos her bir theme'de 2'den 4'e kadar tourmai olabilir diye yazmıştır. Kazhdan, "Tourmai", *ODB*, s. 2100. (ç.n.)

⁹⁶ *Strat* 6. 2

⁹⁷ Tümen

⁹⁸ Tümen

⁹⁹ *Strat* 6. 3

10. Son olarak, kanaatimizce Romalılar için adetten olan düzen ve talim herhangi bir halka karşı kullanmak için uygundur.¹⁰⁰ Bu düzen, tarafımızdan önceden tarif edilen usule göre hücum ve savunma askerleri, kanat muhafızları, kuşatmacılar, pusucular ve arka muhafızlardan oluşan bir ön savaş hattı ile bir destek hattı olmak üzere iki hattan oluşur.

§. 349

s. 441

11. Bu yüzden orduyu yukarıda bahsedilen çeşitli savaş hatlarına alıştırmak gereklidir ki bu şekilde gerçekten çok önemli olan bilgileri (talim ve düzene ait) dışarıdakilerin öğrenmesi engellenebilsin. Eğer birinci hat talim yapıyorsa, ikinci hattı yani kanat muhafızları, kuşatmacılar, pusucular ve arka muhafızları onunla birlikte getirme, sadece birinci hattı getir. Bu bizce en basit ve en temel plandır. Dahası, ikinci hat yerine onu temsilen birkaç süvari koy, böylece birinci hattaki askerler güvenli bir yer ararken, gereken mesafeye alışabilirler. Aynı şekilde, eğer birinci hattın sahasına öne birkaç asker koyarsan ya da dikersen sadece ikinci hattı talim ettirebilirsin, böylece ikinci hat eğer aralarına sığırırlarsa birinci hattın adamlarını aralarına almaya alışabilir.

12. Kanat muhafızları ve kuşatmacılara savaştan önce kendi düzen ve talimlerini alıştırmaya yaptırmak mümkündür. Böylece ordu hareketlerine alışır ve kullanılacak gerçek savaş hattı düşmana açık edilmez. Önce, kuşatmacılar, yani düşmanın çevrelenmesi için sağ meros yanına yerleştirilen adamlar sağ kanat arkasına gizlenerek hazır beklerler ya da kanatta, hattâ hattın içinde bile olabilirler. Kanatta ya da hatta hazır bulunsalar bile, kuşatma zamanı gelince mızrağa yönelirler¹⁰¹, gerekli mesafeye ya da söylenen yere kadar atla giderler. Sonra doğruca asıl yerlerine geri dönerek düzen içinde hareket ederler ve düşman hattını kuşatmaya çabalarlar.

¹⁰⁰ Krş. *Strat* 6. 4; Cons.7.

¹⁰¹ *Strat*.6.5; “mızrağa yönelmek” =sağ, “kalkana”=sol.

13. Yine sol merosun yanında hazır bulunan kanat muhafızları, benzer usulde, kalkana yönelirler, söylenen ve gerekli olan mesafeye kadar atla giderler ve böylece kuşatmacıların zıt kanadı gibi aynı hatta olmak için hızlıca hareket ederek doğrudan asıl yerlerine geri dönerler.

14. Ey general biz sana çeşitli savaş düzenlerini gösterdik, böylece sen boş zamanlarda ordunu bunlara alıştırebilir, talim ettirebilir ve pek çok pratik askeri taktik deneyimi kazanabilirsin. Bu şekilde sıkça yaşanan bu gibi durumlarda neyin faydalı olduğuna, gerekli olduğu zaman karar verebilirsin.

15. Şimdi biz sana, kendi ordun adına ve düşmana karşı uygulamaya koyman için ilave savaş düzeni çeşitleri önereceğiz. Romalılar bu savaş düzenlerini çeşitli halklarla olan deneyimlerinden öğrenmişlerdir; umarız ki onlara aşına olacak ve kendi adına uygun zamanlarda onları kullanacaksın ve düşman bunları kendi adına kullandığı zaman onlara karşı nasıl önlemler alabileceğini öğreneceksin.

16. Ey General, bu yüzden, iyi farkında ol. Vatanının iyiliği ve gelişmesi için çok çaba harcayan biri ve Hristiyanlık inancının savunucusu olarak eğer gerekirse sadece senin hayatını bile vermeye hazır olman yetmez, aynı zamanda emrin altındaki bütün subay ve asker zümresinin de aynısını yapmaya hazır olması gerekir. Bu soylu ideali paylaşanlar aynen öyle kalsınlar. Eğitimi bu ideali paylaşmaya elverişli olmayanlara gelince; dikkatin ve ilgin, onların bu eksikliğini tamamlamak üzerine olmalı. Tercihen onlar vatanlarının aşığı olmalı ve komutanlarına sevgiyle ya da korkuyla itaat etmelidirler.

17. Onlar ağır çalışmaya katlanmalı ve savaşlarda vatanları için iyi dayanmalı.

18. Her ne kadar senin gayret ettiğin amaçlarının çoğunu elde etmen planlama ve strateji ile mümkün olsa da; bu aynı zamanda gözü kara ve düşüncesizce acele etmek yerine, yönetimin altındaki ordunun disiplini ile âlâkadar olmanla da mümkündür.

19. Tanrımız İsa, akrabalar, arkadaşlar, vatan ve bütün Hristiyanlar için savaş ile meşgul olan herkesi, hep beraber sıcak ve soğuk zahmetine, temel ihtiyaçların

eksikliğine, susuzluk sıkıntısına seve seve katlanmaya ve tesadüfen başlarına ne kadar kötülük gelirse gelsin cesaretle dayanmaya alıştı. Çabaların için Tanrı'nın kendisi ve Tanrı vergisi Majestemiz'in senin için hazırladıkları ödülleri kazan. Aslında biz de senin adına sürekli ilgimizle, senin ızdırabını paylaşıyoruz.

20. Çoğu bölüme bazı zararlı şeyler olduğu zaman bile düşmandan gizlemek için elinden geleni yap. Olumsuz durumlarda cesur ve kararlı kal, hatta tersine kendini acı çekmiyor ve morali yüksek olarak göster.

21. Romalılara karşı savaşan Fars kabileleri gibi bazı halklar vardı¹⁰². Onlar ne zaman çok kötü duruma düşseler, kendileri kurtuluş için çareleri teklif etmek istemezlerdi ama düşmanın yaptığı teklifleri kabul ederlerdi. Onların zorluğa dayanmaları mükemmeldi.

22. Daha önce sana ne söylediysek onu açıkça özetleyelim. Sana önceden verilen kurallara göre orduna silah sağla. Özellikle çok sayıda ok ve yayın olduğundan emin ol. Okçuluk bütün zafer ümitlerini okçuluklarına bağlayan Arap ve Kürt¹⁰³ halklarına karşı müthiş ve etkili bir silahtır.

§. 350

s. 447

23. Gerçekten de okunu kaybettiği anda savunmasız kalan okçulara ve süvarilerin atlarına karşı ordumuzun attığı oklar çok etkilidir ve düşmanın ciddi zarar görmesine neden olacaktır. Sürekli atılan oklarla çok değer verdikleri atları imha

¹⁰² 21-23. Bölümler için krş. Strat. 11.1 çeşitli etnik gruplar üzerine bk. J. Wiita, "The Ethnika in Byzantine Military Treatises", (Ph D. diss, University of Minnesota, 1977).

¹⁰³ Okçuluk üzerine, bk. SyrMag 44-47 ve s. 4, dpt 9. Daha güvenilir el yazmaları, M ve W'de Kürtler (Κούρτοι) kullanılırken, daha sonraki bir el yazması A'da Türkler (Τούρκοι) kullanılmıştır. Bu kavimlerin her ikisi de vahşilikleri ve okçulukları ile kayıtlı idiler ve bazen Bizanslılar onları karıştırdılar. Bkz. Moravsick, *Byzantinoturcica*, 2.169; Mcgeer, *Dragon's Teeth*, 237-238. I. Basileios 876-877 Doğu seferinden birçok Arap ve Kürt tutsakla geri döndü. Skylitzes, *Basil. Mak.* 13; Gürcü ve İran tarihinde anlatılan hadiselerden Kürtlerin Hun asıllı oldukları varsayımının yanında, Hunların Avrupa'daki devamı olan Macarların içerisinde Kürtlerin (Kürt-Gyarmat kabilesi, Macarları oluşturan 7 boydan bir tanesi) varlığına rastlanması Türklerin ve özelde Hunların yaşadıkları her coğrafyada Kürtlerin de yaşadığını göstermektedir. Y.B. Kumanoğlu, *Çekoslovakya Topraklarında Eski Türklerin İzleri*, Ankara, 1967, s.188. (ç.n)

edildiği zaman, sonuç savaşa çıkmak için çok hırslı olan Arapların moralinin tamamen yerle bir olmasıdır.

24. Araplar ne hizmet ne de ordu hizmeti için sefere giderler; daha çok ganimet aşkı ve özgürlük için giderler; daha iyi bir ifadeyle, yağma için ve kendi inançları yani daha doğrusu batıl bakışlı inançsızlıkları için giderler. Bundan dolayı tarafımızdan bir kötülükten muzdarip oldukları zaman Tanrı'nın onların düşmanı olduğunu düşünürler ve bu yaraya dayanamazlar.

25. Savaşa çıktığın zaman, özellikle düşman bölgesi içinde ya da yakınında isen sağlam bir şekilde tahkim etmeden kamp kurma. Ne zaman düşmana yaklaşırsan bir hendek kaz ve mümkün olduğu kadar sıkça beraber yerleştirilmiş siper kazığı ile onu daha güvenli hale getir; böylece savaş zamanında zorlanınca bir sığınma yerin olacaktır.

26. Sana savaş düzenlerindeki diğer bazı farkları kısaca açıklayacağım. Bu gibi bir düzen yukarıda bahsettiğimiz gibi üç kısımdan oluşur; yani orta, sağ ve sol. Orta bölüme mevcut duruma göre 400 ya da 500 seçkin asker yerleştir. Böyle bir düzende belirlenmiş bir derinlik ölçüsü yoktur. Tercihen, her bir tümendeki süvariler birinci ve ikinci hatta, her bir hattın önü eşit ve yakın düzende hazırlanır. Teçhizat ve ordu yükünü arkaya, savaş hattının gerisine yerleştir. Sen orduyu düzenlerken savaş başladı ise kendini mızraklı süvarilerle yüz yüze bulacaksın, o zaman savaş hattını zor ve engelli bir arazide düzene sokmalı ve okçuları kullanmalısın. Arazinin zorluğundan dolayı mızraklı süvariler genişçe dağılacak ve senin hattına karşı mızrak fırlatmak onlar için mümkün ya da kolay olmayacaktır.

27. Eğer komutan savaş gününden önce savaşçı insanlarla yüz yüze geldiğini görürse ve özellikle düşmanın savaş için hazır olduğunu bilirse, o zaman korkmadan girişi zor olan yerlerde kamp kurarak savaşı ertelemeli ya da geciktirmelidir. Sonra, savaş günü, özellikle yazın, öğlenin en sıcak vaktini belirleyerek saldırıları başlat. Güneşin sıcaklığı ve mevsimin ağırlığı düşmanın yüksek moralini ve cesaretini kıracaktır.

28. Önceden tarif ettiğimiz bu düzene, dikkatli bir şekilde hazırlanmış bir piyade hattı ile destek verilebilir; mızrakçıların görevleri için düz ve açık arazi tercih edilir ve gecikmeden hızlı bir şekilde savaşa başlanarak göğüs göğüse çarpışma ile etkili bir şekilde karşı konulabilir, çünkü bu kadar yakından ok atmak bir şey kazandırmaz. Ayrıca bilinmelidir ki okçuların mızrakları ve kalkanları da yoktur.

29. Eğer savaş, yakın muharebe ise ve onlar geri dönüp hemen kaçmak zorunda kalırlarsa, takipçilerine karşı aniden nasıl geri döneceklerini de bilmiyorlarsa bundan en büyük zararı onlar görecektir.

30. Onların savaş hattının arkasına ve kanatlarına karşı doğrudan bir saldırının yapılması veya buraların büyük bir güçle kuşatılmasına karşı onların bu saldırıları durdurabilecek kanat muhafızları yoksa bu onlara çok büyük zarar verir.

31. Bu nedenle, bahsedildiği gibi düzenin dağılmasını önlemek için bataklık, hendek ya da çalılık olmayan yüzeyi düz, engebesiz arazi seçmek bu çeşit savaş düzeninde gereklidir.

32. Eğer meydan muharebesi yapmak doğru karar olarak görünüyorsa ve savaş gününde ordu düzene girmiş ve hazır ise çarpışmayı erteleme.

33. Savaşta, okların uyguladığı tazyike göre çarpışmayı ya da beraber savaşmayı ayarlamak gereklidir. Oklar sürekli, yoğun ve hızlılar mı? (Bu durumda hızlı hareket edilmelidir). Aksi takdirde, çarpışmanın yavaş hızı, düşmanın sürekli attığı oklarının birçok askerin ve atın üzerine düşmesine neden olabilir.

34. Eğer mecburi nedenlerle savaş zor bir yerde oluyorsa, bazı askerleri piyade düzeninde, bazılarını atlı yerleştirmek iyidir. Bu gibi engebeli arazide bütün savaş hattını sadece süvari ile tanzim etme.

35. Daha önce söylediğimiz gibi, eşit aralıklarla sıralanmadılarsa ve dağılmadılarsa mızrakçılar, okçulara karşı saldırılarında oklardan büyük zarar görecekle ve mızrak kullananlara daha düzeyli bir zemin gerektiği için, temas yetersizliği ile durdurulacaklardır.

36. Eđer komutan ordusunun dűşmana karşı savaşa hazır olmadığını fark ederse dűşmanla meydan muharebesi yapmamalıdır. Daha ziyade dűşmana karşı puslu, akın ve sürpriz saldırılarda bulunmalıdır. O, bunu uygun arazide, güvenli ve saygın bir tarzda yapmalıdır ve açık savaşı erteleme nedenini kendi adamlarına ve dűşmana karşı açığa vurmamalıdır. Aksi takdirde, bu sadece dűşmanı daha cesur, kendi askerlerini ise daha korkak yapar.

§. 351

s. 451

37. Dönüş, geri dönüş ya da yön değiştirme dűşmanın önünde yapılmamalı fakat kanatlar geri döndürülmeli ve arkaya alınmalıdır. Bazı halklar, mesela İranlılar düzenlerini bozmak istemezler, bazen sanki kaçarken savaşıyormuş gibi yaparak kolayca arkalarını onlara karşı dönen güçlere maruz bırakırlar. Fakat eđer onların önünden çekilen ve kaçıyormuş gibi yapan güçler geriye dönüp tâkipçilerinin ön hatlarına saldırmak isterlerse, onların iyi düzenlenmiş hatlarına çarparak zarar görürler.

38. Takiplere gelince, bazı halklar, meselâ Türkler, onları tâkip edenlere düzensiz saldırırlar ve bu yüzden iyi bir düzende geri çekilen ve dönen bir güç onlara kolayca zarar verir.¹⁰⁴

39. Diğer halklar düzenlerini koruyarak takibi dikkatli yaparlar. Bu nedenle onlara karşı dönen güçler önden saldırmamaya dikkat etmelidirler. Fakat söylediğim gibi kanatlardan ve arkadan saldırmalıdır.

40. Türklerden bahsetmişken, savaş için nasıl hazırlandıklarını onlara karşı savaşırken nasıl hazırlanmak gerektiğini tarif etmeyi yerinde buluyoruz. Onlar bizim müttefikimizken belli bir ölçüde deneyim edindiğimizi ifade edelim. O zaman

¹⁰⁴ 38-73. Bölümleri krş. *Strat.* 11.2. Leon, Türkler ile bugünkü Macaristan'a denk gelen, Bizans'ın yanında Tourkia diye adlandırılan bir bölgede akınlar yapan ve yerleşmeye başlayan Macarları kasteder. Skylitzes (Leon. Phil., 3) onları Hungarians, Ούγγροι olarak adlandırır. Macarlara Türk denmesi bkz. M.İ. Artamanov, *Hazar Tarihi: Türkler, Yahudiler, Ruslar* çev. Ahsen Batur, Selenge Yay. İstanbul, 2004, s.431-432. ; László Rásonyi, *Türk Devletinin Batıdaki Varisleri ve İlk Müslüman Türkler*, yay. Haz. Ş. K. Seferoğlu - Adnan Müderrisoğlu, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara,1983, s.1; Osman Karatay, "Macarlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Kitabevi, İstanbul, 2015, s.425. (ç.n.)

Bulgarlar barış antlaşmasını tanımadılar ve Trakya kırsalına akın ettiler.¹⁰⁵ Herkesin imparatoru, Tanrımız İsa'ya yeminlerini bozduklarından adalet onları takip etti ve hemen cezalarını buldular. Bizim güçlerimiz Araplara karşı çarpışırken İlahi Takdir, Romalılar yerine Türkleri, Bulgarlara karşı sefere gönderdi. Majestemizin donanması onları destekledi ve Tuna'dan karşıya geçirdi. İlahi Takdir, onları günâhkârca Hristiyanlara karşı silaha sarılan Bulgar ordusuna karşı gönderdi ve sanki onlar cellâttı; üç çarpışmada kararlı bir şekilde onları (Bulgarları) yendiler, böylece Hristiyan Romalılar kendi isteğiyle Hristiyan Bulgarların kanı ile kendilerini lekelemediler.¹⁰⁶

41. İskit milletlerinin, tabiri caizse, teşkilatları ve hayat tarzları birdir; çok hükümdarları vardır ve çoğunlukla konargöçer olarak yaşayarak kayda değer hiçbir şey yapmazlar.¹⁰⁷ Sadece Bulgar milleti ile Türk milleti: onları diğer İskit milletlerinden daha güçlü yapan benzer bir ordu teşkilatını düşünmüş olmalıdırlar zira onlar bir komutan altında yakın muhabere yaparlar.¹⁰⁸

42. Bulgarlar, Hristiyan olmaları ve Romalılarla aynı inancı paylaşmalarına rağmen yeminlerini bozdular ve bunun sonucu olarak yaşadıkları sıkıntıdan sonra,

¹⁰⁵894 hakkında. Skylitzes, *Leon. Phil*, 12.

¹⁰⁶ 40-72. arası bütün bölümler Mavrikos'un *Strategikon*'undan alınmıştır. Aslında Avarların silahları, taktikleri ve âdetleri hakkındadır. Giriş farklıdır, Leon sözleriyle Bulgarların şimdi Hristiyan olduğunu, 894'te anlaşmayı bozunca Türklerin onları barışa getirdiğini söyler. Yine "Türkler"le Macarları kastetmiştir. Bu dönemden Selçukluların ortaya çıkışına kadar Bizanslı yazarlar Hungaria için Tourkia terimini kullanmışlardır. Bulgarlar geç 9.yy'da 300 yıldır Balkanlarda yerleşmişlerdi ve yerli Slav ve Önslavlarla karışmışlardı. Bulgar elitler taktiklerinde, bazı gelenekleri sürdürdüler, özellikle kuzey sınırlarında ve Tuna düzlüğünde savaşırken daha uygun olan atlı konargöçer savaş tarzını kullandılar. Bizans ile savaşırken Balkan bölgesinin dağlık ve ormanlık alanlarına alışırlar. Bulgarlar dağlık ve ormanlık alanlarda, Bizans açık arazide avantajlıydı. Ama Bizans'ın Bulgarlara geç 9. yy ve erken 10. yy'daki yenilgileri açık arazide olmuştur. Bu demektir ki Bulgar güçleri ellerindekinden daha fazlasını yapabilirlerdi ve taktik ve aletlerdeki fark çok küçüktü. Leon, burada Bulgarların saldırısını ve Macarlara yenilgi ile neticelenen daha sonraki seferlerini, Bulgar karşı saldırısını ve Bizans güçlerinin 896'da Bulgarophyon'da yenilmesini ve ardından Macarlara karşı Peçeneklerle işbirliği yapmalarını anlatmaktadır. Leon, kurnazca Bizans yenilgisinden bahsetmemektedir. Haldon, *Commentary*, s.338, 339; bu olaylar hakkında bk. Osman Karatay, "Macarlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, 2 Baskı İstanbul, 2015, s.442; Mualla Uydu Yücel, "Peçenekler", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, 2. Baskı, İstanbul, 2015, s.461; Gyula Moravcsik, *Byzantium and the Magyars*, Budapest, 1970, s.50-52; Paul Stephenson, *Byzantium's Balkan frontier: a political study of the Northern Balkans, 900-1204*, Cambridge; New York, Cambridge University Press, 2000, s.18-21, 38-40. (ç.n.)

¹⁰⁷ Scythians (İskitler): Karadenizin kuzeyindeki halklar için kullanılan genel bir isimdir. *Suda* (Σ 704) onları Ruslar olarak adlandırır.

¹⁰⁸ Leon, Mavrikos'un Strat.'ından Avarlar ve Türkleri, Bulgarlar ve Türkler olarak çevirmiştir ve kendi anlayışını yansıtan "bir kumandan altında " ifadesini eklemiştir. Haldon, *Commentary*, s.339. (ç.n.)

biz onlara karşı silaha sarılmayı düşünmüyoruz. Biz şimdi onlara karşı askeri bir hareketi Tanrı'ya havale ediyoruz.¹⁰⁹ Bu yüzden, şu an için mademki biz inancımızdan dolayı kardeşiz ve onlar bizim tavsiyemize uymaya söz verdiler, bizimkine karşı onların savaş düzenini, onlarınkine karşı bizimkini tarif etmeyi arzulamıyoruz.

43. Şimdi biz, Türklerin eğilimi ve onların Bulgarlardan çok az farklı ya da farksız olan savaş düzeni hakkında konuşacağız.¹¹⁰ Türkler sayıca çok ve bağımsızdırlar. Bütün dikkatlerini, zenginlikten ve diğer savurganlıklardan ziyade sadece düşmanlarına karşı cesurca davranmaya verirler.

44. Bu milletin hükümdarlık şeklinde bir devleti vardır ve suçlular hükümdarları tarafından acımasız ve baskıcı bir şekilde cezalandırılır. Onlar sevgi ile değil korku ile yönetilirler, azimle çalışmaya ve zorluklara katlanırlar. Yine konargöçer oldukları için sığa, soğuga ve yokluğuna dayanırlar.

45. Türk boyları işgüzdür fakat planlarını kendilerine saklarlar. Saldırgan ve inançsızdırlar. Doymak bilmez zenginlik arzularıyla çılgına dönerek, yeminlerini bozarlar ve yaptıkları anlaşmaya uymazlar. Hediyelerle tatmin olmazlar; hediyeleri almadan önce bile anlaşmayı bozma planları yaparlar.¹¹¹

46. Uygun fırsatları akıllıca tahmin ederler ve çok fazla kaba güçle değil, kandırarak, sürpriz saldırılar ve ihtiyaçlardan mahrum bırakarak düşmanlarını yenmeye uğraşırlar.

47. Onlar kılıçlarla, vücut zırhıyla, yaylarla ve mızraklarla silahlanırlar. Bu yüzden onların çoğu savaşta mızrakları yüksekte, omuzlarında taşıyarak ve yayları

¹⁰⁹ Bulgar hanı Boris 864'te vaftiz edildi ve biraz direniş gösterilse de tebaası tarafından takip edildi. Bk. "Bulgaria", *ODB*, C.I, s.332. (ç.n.)

¹¹⁰ Leon, Bulgarlarla din kardeşi oldukları için onların taktiklerini anlatmayacağını söylese de Macarlarınki ile hemem hemen aynı olduğunu söyleyerek niyetini ele verir. Haldon, *Commentary*, s. 339. (ç.n.)

¹¹¹ Heraklios, Sasanilerle savaşmak için Avarlarla anlaşma yaptı. 200. 000 altın ve rehine verdi. Bunlarla yetinmeyen Avar Kağanı imparator ve askerleri Sasani sınırındayken, daha ciddi bir girişimde bulunmak üzere hazırlıklara başladı. F. Barišić, "Le Siége De Constantinople par les Avars et Les Slaves En 626", *Byzantion*, Tome XXIV (1954), Nendeln- Liechtenstein, 1966, s. 391.(ç.n.)

ellerinde tutarak çift silah taşırlar. Eğer ihtiyaç olursa ikisini de kullanırlar fakat takip edildikleri zaman daha faydalı olan yayı kullanırlar.¹¹²

48. Sadece kendileri zırh giymezer, ileri gelen adamlarının atlarının da demir ve dolgu malzemesi ile önü kaplanmıştır.¹¹³

49. At sırtında okçuluk eğitimeine çok önem verirler.¹¹⁴

50. Büyük bir at, midilli ve kısarak sürüsü yiyecek ve süt sağlamak ve aynı zamanda okluk izlenimi vermek için onları takip eder.¹¹⁵

51. Onlar Romalıların yaptığı gibi siperler dahilinde kamp kurmazlar, fakat savaş gününe kadar boy ve gruplara göre yayılırlar. Hem yazın hem de kışın atlarını sürekli otlatırlar. Savaş vakti gelince gerekli olduğunu düşündükleri atlarını alırlar ve onları çadırlarının yanına bağlarlar ve gecenin karanlığında başlayacakları savaşa çıkma zamanı gelinceye kadar onları korurlar.¹¹⁶

§. 352

s. 457

¹¹² Leon, Mavrikos'un bir kere kullandığı Pers zırhı "hafif zırh: zabai" kelimesini, "pullu zırh: lorikia" olarak güncellemiştir. Leon'un Mavrikos'dan aldığı metnin Macarlarla ilgili her detaya ne kadar uygulanabilir olduğu belirsizdir. Ancak bu döneme ait arkeolojik buluntulara göre kılıç, süvari kılıcı, yay v.b. savunma aletlerinde yerel ve bölgesel bazı çeşitlilikler dışında, Batı Avrasya bozkırları boyunca gerçek bir farklılık görülmez ve 5.yy'dan beri bu bozkırlarda kullanılan taktikler önemli ölçüde devamlılık gösterir. Leon, Macar silahları ve taktikleri arasında baltayı saymamıştır. Fakat her ne kadar ölü gömme uygulamaları günlük uygulamaları tam olarak göstermese de bu dönemin mezarlarında önemli sayıda balta bulunmuştur. Mavrikos da baltayı belirtmemiştir, bu Leon'un bu konuda tamamen Mavrikos'a dayandığını ve güncellemelerden haberi olmadığını göstermektedir. Haldon, *Commentary*, s.340, 341. (.n.)

¹¹³ Türkistan'dan arkeolojik bulgular konargöçer boyların önde gelenlerinin atlarının daha güçlü ve koruyucu donatıların artı ağırlığını taşıyabilecek kapasitede olduğunu göstermiştir. Avar ve Macar gömülerinde de kanıtları vardır. Haldon, *Commentary*, s.342. (.n.)

¹¹⁴ Macarlar çok etkili ok atarlardı, Modena (Kuzey İtalya'da bir şehir) halkı Aziz Geminianus'a "bizi Macar oklarından koru" diye dua etmişti. *A.e.*, s.342,343. (.n.)

¹¹⁵ Leon Mavrikos'da "aygırlar ve kısaraklar " ifadesini, atlar, midilli ve kısaraklar olarak değiştirerek listelemiştir. Avar ve Macar mezarlarının çoğunda aygır ve beygirler gömülüdür. Bu da kısarakların pratik faydalarından dolayı aygır ve beygirlerin gözden çıkarıldığını gösterir. *A.e.*, s.343. (.n.)

¹¹⁶ Türkler siperli kamplar kurmamışlardır. Fakat aslında bozkır savaşıları bazen mızrak ve kalkan tipi kazıklarla ve siper kazarak güçlendirilmiş karargahlar kurmuşlardır. Daha genel olarak arkası kapalı atlı arabaları bir savunma dairesi şeklinde çekerek tahkimli bir mevzi oluşturmuş ve sığınmak için kullanmışlardır. Ama bunlar savaşın yaygın olduğu ve beklendiği özel durumlar içindir, Bozkır insanların olağan uygulaması değildir. *A.e.*, s.343. (.n.)

52. Nöbetçilerini birbiri ardına iyi bir mesafede yerleştirirler, böylece sürpriz baskınlara maruz kalmazlar.

53. Savaşta Romalıların yaptığı gibi üç bölümde sıralanmazlar, fakat farklı büyüklükte birçok birim halinde sıralanırlar. Kısa mesafelerle birbirinden ayrılmasına rağmen birlikleri birbirine yakın yerleştirirler, böylece bir savaş hattı izlenimi verirler.

54. Savaş hattından hariç, dikkatsiz düşmanlarına karşı pusu kurmak ya da çok baskı gören bölüme destek vermek için rezervde ayırdıkları ilave bir güç bulundurulur. Levazımatı savaş hattının arkasında, hattın sağ ya da sol yanına bir ya da iki mil uzakta küçük bir koruma birliği ile tutarlar.¹¹⁷

55. Sıklıkla fazla atları geriye yani savaş hattının gerisine, onu korumak için beraberce bağlarlar. Sıraların derinliğini yani savaş hattının sıralarını düzensiz¹¹⁸ yaparlar çünkü hattın kalın ve derin olmasının daha önemli olduğunu düşünürler ve önlerini yoğun ve düzensiz yaparlar.

56. Savaşların uzun menzilde, pusular kurarak, düşmanlarını çevreleyerek, sahte geri çekilmeler ve dönüşler ile dağınık düzende yapılmasını tercih ederler.

57. Düşmanlarını kaçmaya zorladıkları zaman her şeyi bir kenara koyarlar ve hücumlarında acımasız olurlar. Takipten başka hiçbir şey düşünmezler. Romalıları ya da diğer milletler gibi düşmanlarını makul bir mesafede takip etme ve mallarını yağmalamakla memnun olmazlar. Yine Türkler galibiyet için her türlü vasıtayı kullanarak düşmanlarına tam bir yıkım getirinceye kadar baskılarına ara vermezler.¹¹⁹

58. Eğer takip ettikleri düşmanlarından bazıları sağlam bir yere sığınarlarsa, herhangi bir at ya da adam kıtlığını keşfetmek için dikkatli çaba gösterirler. Sabırla

¹¹⁷ Mavrikos'un "adestrata" (yedek) kelimesi yerine Leo burada "ilave güç", bir sonraki maddede "ilave atlar" kullanmıştır. Leo teknik olarak "yedek" ve "ilave" farkını anlamamış görünmektedir. Yedek atlar savaşta her konargöçer boyun beraberinde çok sayıda bulunurdu. Haldon, *Commentary*, s.344. (ç.n.)

¹¹⁸ Haldon bunun belirsiz diye tercüme edilmesi gerektiğini söyler. A.y. (ç.n.)

¹¹⁹ Türklerin bozguna uğrattıkları düşmanı sonuna kadar amansızca kovalamasının örneği 838'de Anzen/Dazimon savaşıdır. A.y; Bu savaş hakkında bkz. Haldon, *Wars*, s.82-86. (ç.n.)

beklerler, böylece düşmanlarını bunların kıtlığıyla yıpratırlar ya da kendi istedikleri şartları onlara kabul ettirirler. Onların ilk istekleri hafiftir ama sonra, düşman bunu kabul ettiği zaman, daha ağır olan diğerlerini zorla kabul ettirirler.

59. Türklerin bu özellikleri, sadece Bulgarların Hristiyan oldukları ve tedricen Roma özelliklerini aldıkları göz önünde bulundurulursa Bulgarlarınkinden farklıdır. Onlar o zaman inançsızlıklarıyla beraber vahşiliklerini ve konargöçer hayat tarzlarını bıraktılar.

60. Saldırgan Türkler beraberlerinde getirdikleri çok sayıda atın otlak kıtlığından etkilenmesinden dolayı çok zarar görürler.¹²⁰

61. Savaşa gelince, onların atlılarına karşı yakın düzende bir yaya gücü onlara en büyük zararı verecektir. Onlar attan inmezler ve at sırtında büyüdükleri için yaya uzun süre devam edemezler.¹²¹

¹²⁰ 60-65. Maddeler arasında Leon Mavrikos'tan konargöçer güçlerin sevmediği şartları listeler. Leon kışın zorluklarından ve otlakların eksikliğinden atlar zayıfladığı zaman, şubat ya da martta saldırılması gerektiği tavsiyesini atlamıştır. Tahminen bu zamanda Bizans devleti konargöçer halklarla sınır komşusu değildi ve saldırıları alâkâsız görüldü. Atlı konargöçer orduları özellikle otlak eksikliğine duyarlıydılar çünkü bunlar saman toplamaz hayvanlarını otlamaya salarlardı. Kış, özellikle bozkır karla kaplandığı zaman tehlikeli bir dönemde binlerce hayvan telef olabilirdi. Beraberinde getirdikleri geniş hayvan sürüleri önemli miktarda geniş, açık otlaklar gerektirirdi. Moğalistan'dan Türkistan'a ve Ukrayna bozkırlarına uzanan bölgelerde değişik amaçlar için üretilmiş hayvanların değişik türleri ve alt türleri olmasına rağmen beslenme ve su için temel ihtiyaçları aynı idi. Örneğin, kabaca tipik bir Ahal Teke veya Pazırık tipi bozkır atı için yıllık 120 acre (1acre= 4047 m²) otlak gerekiyordu, bu günlük 1/3 acre (=1349 m²) demektir. Bu yerleşik kültürde bir atın beslenmesi için gereken arpadan çok fazla idi ve konargöçer olmayan atlardan çok daha az su demektir. Bu onların sefer kabiliyetine doğal sınırlar koydu. Avrupa sahnesi hariç burada adına savaştıkları tâbi halka dayanabilirlerdi. Bununla birlikte konargöçerlerin yerleşik düşmanlarına devasa üstünlükleri eğer bahsedilen doğal sınırlamalar kullanılabilseydi bir derece giderilebilirdi. Leon Mavrikos'tan aktarmasına rağmen Bizans'ın Avrasya bozkır savaşıyla bir kaç yüzyıldır tanışık olduğunu ifade eder ki Leon'un tekrar etmesi ve ara sıra bazı orijinaleri güncellemesi onun zamanı için geçerliliğini ve değerini sürdürür. Leon'un düz, engelsiz arazinin atlı okçularla baş etmek için uygun olması işareti, tabii ki, ifade edildiği gibi birleşik düzenlerini sürdüren Roma güçlerine dayanır fakat aynı zamanda okçuların üstünlüğünün etkilerini azaltmak için düşmanla çabucak savaşmaya da bağlıdır. Bizans güçlerinin Türk okçularla aktif savaşa başlayamaması kabiliyetsizliği 838'de Anzen savaşında Roma hattının çözümlenmesinin ve imparator Theophilos'un ordusunun dağılmasının ana nedenidir. Fakat Leon bu kanunun 26. maddesinde savaş hattının atlı okçularla zor ve engelbeli arazide kesinlikle düzenlenmesini tavsiye eder çünkü bu, mızrakçılar tarafından başlatılan saldırıyı bozacaktır—fark kimin daha önce girişimde bulunacağına bağlıdır. Haldon, *Commentary*, s.344, 345. (ç.n.)

¹²¹ Krş. Strat.11.2.19. Hunlar hakkında yazan Ammianus Marcellinus (31.2.6), benzer özellikleri kaydeder: “Onların ayakta durmaları dayanıklı yapılmadığı için rahatça adım atmalarını engeller. Bu yüzden yaya olarak savaşa hiç alışık değillerdir.”

62. Düz açık arazide, büyük bir süvari gücü onları takip ettiği zaman dezavatajlıdırlar.

63. Silahlarla yüz yüze savaş da onlara zarar verir, bu yüzden onlara saldırı gücünün bir bölümü gizlenirken diğer bölümü yerinde kalarak gece güvenli bir şekilde saldırı yapılmalıdır.

64. Onların bazıları ayrılıp Romalılara katıldığı zaman ciddi şekilde incinirler. Milletlerinin arasında döneke olduğunu fark ederler ve hırslanırlar. Birçok boydan meydana gelirler ve bu yüzden de akrabalık bağına ve birbirleriyle bütünlüklerine değer atfetmezler.¹²²

65. Birkaçı ayrılıp bizim tarafımızdan nazikçe kabul edilirse, çok kısa sürede büyük sayılar onları takip eder. Bu nedenle onlardan ayrılanlara kin güderler.

66. Şu halde, savaşmak üzere onlara karşı ilerlemek isteyince, her şeyden önce bir birinden uzak, ayrı durmayan, tetikte sık nöbetçiler konmalıdır. Sonra onlara karşı ikinci şans elde edildiğinde yani onlara karşı savaşan güçlerin kaçmak zorunda kalması durumunda planları ve ilerleme hazırlıkları yapılmalıdır. Acil bir durumda kuvvetli bir pozisyon araştır ve eğer mümkünse atlar için ve tabii ki adamlar için birkaç günlük erzak ve özellikle çok miktarda su bul. Sonra, hakkındaki bölümde yazdığımız gibi yük bölümü için düzenlemeler yap.¹²³

67. Özellikle ilk çarpışmada eğer bir yaya gücü mevcutsa, ordu bu millete alışırken sen başka yerlerde tarif ettiğimiz metoda göre yani süvariler yayaların arkasında sıralanmış şekilde orduyu düzenle.¹²⁴

68. Eğer onlara karşı savaş için dizilmiş askerler, sadece savaşa hazır süvarilerden oluşuyorsa düzen bölümünde tarif ettiğimiz tarzda onları sırala.¹²⁵

¹²² Konargöçerlerin çıkarlarına göre aniden karar değiştirmesi sıkça Bizans yazarları tarafından işlenmiştir, gerçekten de müttefiklikten aniden vazgeçtiklerine dair birçok örnek vardır. En ünlüsü 1071 Malazgirt'te IV. Romanos ile ittifak eden Peçeneklerin taraf değiştirmesidir. Haldon, *Commentary*, s.346. (ç.n.)

¹²³ Bkz. Cons. 10.

¹²⁴ Bkz. Cons 7§§41-45

69. Kanatlara çok sayıda kuvvetli güçler yerleştir. Onların gerisine, ekdikoi (müdafaa askerleri) diye adlandırılan süvariler konuşlandır. Takipte, promachoi (hücum askerleri) müdafaanın savaş hattından üç ya da dört ok menzilinden fazla uzaklaşmamalı ve onları geçmemelidir. Türklerin hazırladığı tuzakları gizlemeye hizmet edebilecek çukurlar, bataklıklar ve gür ormanlardan uzakta mümkün olduğu kadar düz ve açık yerlerde savaş hattı tanzim edilmelidir.

70. Savaş hattının dört bir tarafından az bir mesafede gözcüler yerleştir.

71. Eğer yapılabilsen, yürüyerek geçmesi zor bir nehrin, bataklığın ya da gölün savaş hattının gerisinde olması iyidir, böylece hattın gerisi güvenlice korunur.

§. 353

s. 463

72. Eğer savaş başarılı bir şekilde devam ederse, düşmanı kovalamakta çok acele etme ve dikkatsizce davranma. Çünkü diğer milletlerden farklı olarak bu millet ilk karşılaşmada mağlup edilirse çatışmadan vazgeçmez ve tamamen yenilinceye kadar düşmanlarına hücum etmenin bütün yollarını dener. Eğer ordu düzeni karışıksa, çoğunlukla yayalardan olusuyorsa, yine de atlar için yiyecek bulmakla ilgilenmelisin. Çünkü düşman yaklaşırken hiçbir sebeple süvarilerin atlarını olatmaya gitmelerine izin verilmez.

73. Bu sebeple, bahsedildiği gibi Türklerin bu askeri uygulamaları ve özellikleri Bulgarlarınkinden sadece birkaç konuda farklıdır, fakat diğerleri aynıdır. Ey General, biz sana bu ana hatları savaşta Türklerle yüz yüze gelmeye hazırlandığından dolayı vermedik çünkü onlar bize şu anda ne komşu ne de düşmanlar. Fakat onlar kendilerini Romalılara bağlı olarak göstermeye hevesliler.¹²⁶

¹²⁵ Muhtemelen *Sylloge tacticorum*. Bkz. Cons. 19, dpt.15. Haldon, eğer Leon kendi yazısı ya da Mavrikos'a işaret etmiyorsa bunun Syrianos *magistros*'un eseri olduğunu söyler. Haldon, *Commentary*, s.346. (ç.n.)

¹²⁵ Bkz. Cons. 10.

¹²⁶ Macarların yeni ülkelerinin Bizans'ın önceden doğal bir parçası ve şimdi etki alanı olduğuna dair bkz. Gyula Moravcsik, *Byzantium and the Magyars*, Akadémiai Kiadó, Budapest,1970, s.52,53. Bizans resmi olarak Macar ilişkilerini böyle yorumlamıştır. *A.e.*, s.54. (ç.n.)

Yine de Ey General, askeri uygulamalar ve değişik ordu düzenlerinin her birini iyi bilmelisin ve uygun zamanda dilediğine karşı gecikmeden kullanmalısın.¹²⁷

Taktika'nın bu bölümünün devamında 150'ye varan maddede VI. Leo Lombard ve Franklardan, Slavlardan ve Saracens (Araplardan) ve onlara karşı uygulanacak ordu düzeni taktiklerinden bahsetmektedir.

¹²⁷ Leon'un kendi yorumu. Bulgarlar ve Türkler (Macarlar) arasında çok küçük farklar vardır ve Macarlardan ani bir tehdit yoktur. Haldon, *Commentary*, s.346. (ç.n.)

İKİNCİ BÖLÜM

PATRİK I. NİKHOLAS'IN MEKTUPLARI

§. 48 A

s. 27

5. MEKTUP

Bulgar Çarı Simeon'a, Temmuz başı 913¹²⁸

(Oğlum) bu mektubun sana mürekkeple değil gözyaşlarım ile yazıldığını tasavvur etmelisin. Görüldüğü gibi günâhlarım beni çok yakından sardı ki sana mektup yazmamı talep eden haberini aldım ve onun yazılması için üzüntüm çok olsa da elimden geleni yapacağım. Ey Sahibimiz, Tanrımız bizi esirge, Kilise'yi benim yönettiğim şu değersiz ve mütevazı günlerde, Şeytanın kötülükler getirmesine izin verme, biliyoruz ki bu kötülükleri işleyenler her nesilde dünyanın utancına ve lanetine uğratmaktan asla geri durmayacaktır!(2-10)

Böyle olsa da mektubum, Tanrı'nın nefret ettiği ve insanlar için iğrenç olan bu kötü haberi size açıkça söylemeden ne kadar devam edecek? Senin, en bilge, en zeki, en dindar, Hristiyanlara karşı yaptığın seferlerden en pişman olanlardan biri olarak, her ne kadar bir imparator oğlu olsa da bir çocuk, bir yetim ve sana hiçbir kötülüğü dokunmamış bir masumun hakkını gasp edip almak niyetinde olduğunu duydum. Ayrıca gaspın Tanrı'nın ve insanların gözünde ne kadar iğrenç olduğunu düşünmeden, bir kere daha o seferin hatırasını Tanrı için daha kötü ve daha nefret dolu başka bir sefer içinde gizlemeye kararlı olduğunu haber verdiler. Tanrı'nın zorbalıktan nefret ettiğini ve her yaştaki insanın zorbalardan zararlı mahluklar olarak iğrendiğini kim bilmez? Hayır, sen ne bunu düşündün ne de yetimlerin babası Tanrı'nın kendi kanun ve onayı ile onu (imparatoru) kendi mirasının sahibi ve hükümdarı yaptığını, alçakgönüllü bir yetime daha da ötesi bir imparatora yapılan bu yanlıştan nefret edip tiksineceğini ve intikâmını alacağını düşünmedin. Sen, bize

¹²⁸ Bu mektup Konstantinos Dukas'ın 913 yılı haziran ayındaki isyanından sonra, Simeon'un ağustosta İstanbul önlerine ulaşmasından önce yazılmıştır.

vaftiz olmak için geldiğinde Bulgarlar ile Romalılar arasında yapılmış olan ve barışı getiren anlaşmayı daha sonra bozdun. Yanlış bir şekilde bu antlaşma bozulunca ikinci antlaşma ile onun yenilenmesi gerekti ve biz onu yaparken sen yeni anlaşmayı kendin büyük yeminlerle onaylayarak garantiledin.(11-31)

Oğlum, bu nedir? Sende olduğunu anladığım gurur nerede? Tanrı'nın atadığı iyi, dindar, adaletli, kötülükten nefret eden, doğruyu seven, yanlışlığın düşmanı olan senin gibi bir prensin şöhretinin kulaklarıma getirdiği iyi haberler nerede? Niçin ben, senin adına beni sevindiren, memnun eden, gururlandıran ve Tanrı'ya müteşekkir kılan ve senin gibi böyle bir adamı Bulgar ırkına bir baş ve yönetici olarak veren herkesin Hükümdarı, Tanrımız ve Sahibimiz'i yücelten ve bana gelen büyük ve hayırlı olarak bahsedilen haberlerin hepsini saymalıyım. Benim (Kutsal Kilise'nin düşük, değersiz bir hizmetkârı olmama rağmen), senin neslin Bulgar milletini yönetmekten asla geri kalmasın, çocukların senin başarılarının mirasından ayrılmasın diye gece gündüz memnuniyetle senin adına gönderdiğim dâualar, nerede? Senin hakkında söylenen adalet ve gurur hikâyeleri nerede? Ve bunların tam karşıtı hikâyeler kulağıma geldiği zaman, üzücü, Tanrı ve insanların nefret ettiği, yüz kızartan hikâyeler gözyaşımı ekmeğim yaptı. Kimin – senin erdemini sevmiş ve seven kendimi demiyorum, ama senin dostun olmamasına rağmen adalete saygı gösteren herhangi birini kastediyorum– bunu duyunca gözyaşlarıyla kalbi rahatsız olmaz ve o üzülmez, endişelenmez? Bir insan için, erdemiyle ünlü, ölümsüz bir isim kazanmış, kendi nesli ve gelecek nesillere din ve ahlâk örneği olan (olmuş) bir adamın aniden bundan uzaklaşması, bundan ayrılması ve daha kötü tarafa yönelmeyi seçmiş olmasından daha acı verici, daha ağlatıcı ne olabilir? Eyvah başıma gelen felakete, perişanlığıma, sınırsız günâhlarıma! Baştan beri insanın düşmanı olan, hâlâ iyiliği kıskanan, hâlâ insanlığı kötülüğe saptırmaya bütün enerjisini adayanın (Şeytan'ın) kötü işlerine teessürler olsun.(32-57)

Ben (oğlum), senin ruhunun soyluluğunu ve hiçbir şeyin kalbine senin yönetiminin kusursuz ve masum olduğunu sunmaktan daha değerli olmadığını gün be gün öğrendim. Şu anda söyleneni birçok insan daha önce fisıldadığı zaman onların boş konuştuğunu, onların senin erdeminin düşmanı olduğunu, sana iftira atmak için bu hikâyeyi uydurdıklarını düşündüm ve birçoğuna Tanrı'nın atadığı Prens'e karşı bu suçlamanın hiçbir temeli olmadığını söyledim. Dindarlığı seven, doğruluktan

hoşlanan, adalete saygı duyan, saygıdeğer bir isim ve hatırayı çok arzulayan bir adamın asla gaspı istemeyeceğini söyledim. Çünkü bir gaspçı bütün bu erdemlere yabancısıdır ve onun aşağılık ruhu bunların aksine doludur ve bu tür bir arzu ile tutuşur. Bütün gaspçılar dine saygısız, sahtekâr, kanunsuz, adaletsiz ve – hepsinden kötüsü –Tanrı'nın inayetine ya da insan ilişkilerinin O'nun (Tanrı'nın) yargı ve yaptırımı tarafından yönetildiğine ve kurallar ile yetkililerin atandığına inanmayı reddederler. Fakat sadece çılgınlığından, kibrinden, dinsizliğinden dolayı cesaretlidir. Bu yüzden seni gasp arzusuyla suçlayanlara şunu söyledim: “Baylar, benim ilahi olarak sevilen, en dindar, en inançlı, en doğru oğluma karşı kanunsuz, adaletsiz konuşan o hain dudakları susturun!” Sadece bu değil ve şunu da ekledim: “Kötü adam kalbindeki kötülük hazinesinden kötülük getirir. İyi adam kalbindeki iyilik hazinesinden iyilik çıkarır. Benim oğlum iyilikten mutlu olur çünkü o doğrudur ve bütün yüceliği ile kendi milletinden yanlışlığı çıkarır atar. O çok inançlıdır çünkü onun yanındakiler her konuda inançlılar; herkes onun en dürüst olduğunu yüksek sesle beyan eder çünkü dürüst olmayanların hiçbiri kendini o dürüstlüğü bir taklitçisi olarak övmez. O zaman gerçek bir insan, en inançlı, en dürüst, diğerlerine öyle olmayı öğreten bir adam nasıl sözlerinde ve işlerinde sahtekâr, inançsız ve en dürüst olmayan biri olabilir? Tebaasına erdem öğretirken O, Tanrı'nın merhametiyle onların prensi, en iğrenciden bir ahlâksızlığa düşmekten utanmayacak mı? Çünkü gaspçılıktan daha iğrenç ne olabilir? Öyle değil, Tanrı saklasın! Biri üzerine parladıklarını aydınlatmak için değil, karanlıkta bırakmak için güneşe iftira atar!”

Böylece ben cesurca devam ettim ve bu yüzden imparatoru ve onların hepsini (oğlum) ne zaman seninle âlâkalı bir gasp arzusundan bahsetseler ya da gasp etmekten konuşsalar yalanladım. Ama şimdi ne söyleyeceğim? Önceden senin adına ne söylediysem, bütün övgülerim, senin erdemini ciddi takdirlerim bana karşı döndü: Bunlar dilimi dizginledi, beni yüzüstü yaptı ve bir zamanlar senin erdemini savunurken karşı geldiklerimin yüzüne bakmaktan beni şimdi alıkoyuyor. Bu nedir, oğlum? Nasıl kötü bir ruh, senin zaferini kıskanarak seni bir zorbanın adını miras almaya getirdi? Bir zorba olarak anılmaktansa “Tanrı'nın atadığı bir prens” olarak anılmak ne kadar daha iyi! Hangi yılan bu zehiri senin kulağına akıttı. İlahî adalet önünde titremeyeceğiz mi? İsa'nın büyüttüğü imparatorluğa bir tecavüz düşüncesinden dehşete düşmeyecek miyiz? Gör (oğlum) nereye gidiyoruz, neyi

üstleniyoruz! Tanrı şişmiş kalplerden nefret eder ve burunlarını havaya dikenleri aşağı atar; bir süre ayakta kalmasına belki izin verebilir ama ondan sonra fırlatıp atar. Hiç bir insan tek başına bir şey başaramaz: benim sözlerim olmadan sen aklınla bilirirsin, kötü tavsiyeleri dinleyerek kaç kişi değişti, sefalet içinde perişan oldu ve kendi hataları için kendilerini çok suçladılar. Gerçekten de bütün söylediklerimden başka çok hırslı, arzularıyla çok kendinden geçmiş, çok arzulu, çok dik kafalı, bir ya da iki gün önce hemen sarayın kendi önünde ortaya çıkan ve dine çok saygısız kalbin, ihtiyatsızlığın ve cüretkârlığın hakettiği ani bir intikam ile buluşan asi tarafından uyarılmayan kim var? Ve hiç kimse, eğer ona yukarıdan (Tanrı tarafından) verilmezse özellikle böyle büyük bir ödül alamaz? Tekrar ediyorum, eğer biz kendimiz kanun ve adaleti çiğnerken başkalarını hatalarından dolayı cezalandırırsak kendimizi ayıplamayacak mıyız? Dini yeminlerimizi bozmamızı nasıl değerlendireceğiz? Bu inancımızı yalanlamak değil mi? Bu dinimize arkamızı dönmek değil mi? Bu Hristiyan adının yıkılması demek değil mi? Hristiyanlığın müthiş gizemlerine¹²⁹ hakaret eden biri artık Hristiyan olarak adlandırılabilir mi?

Kalbimin en ağır acısıyla ve senin için baştan beri kalbimde yanan ve hâlâ parlayan sevgimle mektubumu uzatmaya mecbur kalıyorum; aynı zamanda bu felaketin aniliği ve Majesteleri'ni yaralamak için fırsat kollayan kötü şeytanın kötü işleri ve bu girişimin garipliğine şaşkınlık içinde konuşmaktan acizim. Eski bir hikâyeye ekleyeceğim ve sonra bitireceğim. İran imparatorluğunun gücünü ve zenginliğini ve nasıl baştan beri sürekli Romalılarla savaşta olduklarını bilirsin. Romalılarla savaşta olmak onların alışkanlığı olduğu halde Roma imparatoru Arkadius ölüp imparatorluğu üç¹³⁰ yaşındaki oğlu Theodosius'a bıraktığı zaman küçük yaşta olduğu için insan işlerinden ve yönetiminden anlamayan hükümdarın imparatorluğuyla savaşmak onlara (İranlılara) adaletsiz ve insanlık dışı gelmişti. Sadece Arkadius'a yaptıkları savaşta vazgeçmediler aynı zamanda İran hükümdarı

¹²⁹ Tanrı'nın açığa çıkarması ile bilinebilecek olaylar ya da Hristiyanların özel ruhi önemi olduğuna inandıkları, Cebrail'in Hz. Meryem'i ziyaret ederek Hz. İsa'yı müjdelemesi ve Hz. İsa'nın çarمیha gerilmesini kapsayan Hz. İsa'nın hayatındaki 15 olay. "Mystery" *Encarta Dictionary*, DVD, 2006.

¹³⁰ II. Theodosius 401 yılında doğmuş ve 402'de eş imparator olmuştur ancak Arkadius ölümünden sonra tahta geçiş yılı 408'dir. Yani tek başına imparator olduğunda yedi yaşındadır. Nikholas, burada II. Theodosius'un tahta geçtiğinde üç yaşında olduğunu söylemektedir. "Theodosius II", *Encyclopædia Britannica*, Encyclopædia Britannica, inc, July 24, 2019. Çevrimiçi: <https://www.britannica.com/biography/Theodosius-II>

buraya, önde gelen senatörlere bir elçilik gönderdi. O (hükümdar) Chosroes (Hüsrev)¹³¹ idi ve İranlılar arasında kana susamışlığıyla ünlüydü. Fakat bu adam savaştan vazgeçtiğini ilan ederek senatonun ileri gelenlerine elçilik gönderdi ve küçük imparatoru koruyacaktı. Eğer birisi ona karşı silahlanmaya cesaret ederse, Hüsrev bütün gücüyle onu savunacak ordusuyla onların şehirlerinin üstüne yürüyecek ve onun temellerini yok etmek için her türlü gayreti ve çabayı ortaya koyarak onları denize dökenecekti.

Barbar ve putperest hükümdarın insanlığını duydun mu? O açıdan en doğru kafanın kararını duydun mu? Çünkü yetim bir çocuğun malını arzu eden basit bir cani değildir aynı zamanda bir haydut ve zorbadır. Bu yüzden küçük ve yetim bir imparatorun hakkını gasp etmeyi arzu etmek sadece bir zorba olarak hareket etmek anlamına gelmez, aynı zamanda bir haydut, zorba ve insanlığın en rezili olarak hareket etmek anlamına gelir: Bunu o barbar hükümdar fark etti. Tanrımız İsa'dan haberi olmamasına rağmen öyle yapması için onu kışkırtanlara (çünkü o zaman gerçekten birçok kötü adam ve haydut onu öyle yapmaya ikna ediyordu, aynen şu anda senin aklını aynı yönde gitmeye teşvik edenler gibi) – öğütlerinin ne adaletli ne de uygun olduğunu söyleyerek hükümdarlık onurunu terk etmekten, bir haydut ve zorba onursuzluğuna bulaşmaktan utandı. Kötü insanların da iyi insanların da zenginlik ve egemenlik elde etmesi muhtemeldir ancak büyük bir ün kazanmak veya elde edince, onu kaybetmeden tutmak, sadece akıllıların ve erdeme saygı duyanların ve nesillerine adil bir hatıra bırakmak için hayatlarını gayretle geçirenlerin işidir. Ne diyorsun? Onun için (Oğlum), gasp arzun içinde -Bir Hristiyan ve İsa'nın zaferinin mirasçısı olması umut edilen sen- güneşin ve ayın Tanrı olduğunu düşünen, ateşe tapan, putperest, bir barbarın seviyesinin altına düşmen iyi mi? Böyle düşünen birinin güneşi görmektense yer tarafından bütün bütün yutulması daha iyi değil mi?

Daha önce söylediğim gibi (Oğlum), mümin bir Hristiyan, en doğru, zeki ve her açıdan Tanrı'nın kulu ve O'nu memnun etmek için hevesli biri olmandan dolayı saf bir ruh hali ile seni bütün kalbimle sevdim. Özellikle, gece ya da gündüz Hristiyanlara karşı eski seferin yüzünden Tanrı'ya yalvarmaktan geri durmadığını, her yolla –oruç, gözyaşı ve kalp-tasfiyesi ile- o arınmaya kendini zorladığını

¹³¹ Bundan sonra Hüsrev.

birçoğundan duyunca daha da fazla sevdim. Yine senin bu dürüst amacını ve raporda anlatılan diğer erdemini öğrenince seni bütün kalbimle sevdim. Bu yüzden de, sana karşı aynı sevgiyle bu kötü niyetli haberlere sessiz kalmaya tahammül edemedim ve gözyaşları içinde iç çekerek bu mektubu gönderiyorum. İlk önce Tanrı'ya dúa ediyorum ki O senin kalbine dokunup seni suçsuz ve kusursuz kılsın, rızasına ve selamete onu döndürsün. Sonra kulaklarını açsın ve sana gürültü ve çalkantılardan uzaklaşıp barışı anlayabilmeyi bahşetsin. Böylece sen benim sözlerimi duyabilirsin ve bu sözlerim zaman içerisinde seni ikna edebilmeme imkan sağlar. Bizi daha ziyade etkileyen ve acıya sevkeden, şimdiye kadar yaptıkları gibi senin büyük şanına zarar veren mevcut kötülük haberlerin yerine, bu çağda senin erdemine halel getirmeyen haberler alabiliriz. Böylece sadece bu çağda değil gelecek çağlarda da İsa'nın ve Tanrı'nın yüce adını hiçe sayanlara verilecek olan ve sadece bir kısmını ebedi rezalet, onursuzluk ve dinmez bir acının oluşturduğu bu cezanın sonuçlardan sen sorumlu olmazsın. Eminim, anlaşmaların ve yeminlerin bozulmasıyla ve hiçbir şekilde senin milletine ait olmayan bir imparatorluğu ele geçirme planı ile Tanrı'nın büyük adının hiçe sayıldığından şüphe edemezsin.

Şimdi, bütün söylediklerime ilave olarak, ben, senin ruhani baban olarak (insanların en değersiz olmama rağmen) ve bir rahip, Kutsal Kilise'nin bir hizmetkârı olarak (değersizliğime rağmen), Kutsal Ruh'dan günâhkârları boyun eğdirme yetkisi alarak (ilk kendim günâhkârların arasında olsam da) Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına seni bağıyorum ki eğer senin böyle bir niyetin varsa ve söylentilerin öngördüğü gibi bu şehri gasp niyetin varsa feragat edecek ve geri döneceksin, önceki barışla yetineceksin ve ona hiçbir zarar vermeyeceksin: Eğer direttiğini öğrenirsek Kutsal Ruh'un bütün ebedî cezasına boyun eğeceksin ve kutsal ve dokunulmaz gizemlerden aforoz edileceksin. Kıyamet Günü'nde sana karşı durup şahitlik ederek senin bu suça aceleyle giderken görmezden gelmediğimi, kurtuluşunu ihmal etmediğimi, seni kurtarmak, ruhunu ölümcül bir isyana sapmaktan ve sonsuz bir kınama ile cezaya mahkûm olmaktan korumak için çok istekli olduğumu söyleyeceğim. Fakat bu arada, hatta şimdi senin kötü işlerin ve haksız bir şekilde bunun kurbanı olan bizler hakkında adaletli bir karar verene kadar İlahi Güç'e niyaz için de değersiz ellerimi gökten indirmeyeceğim.

§. 56 D

s. 39

6. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Temmuz ya da Ağustos 913¹³²

Daha önce ne yazdımsa Roma ve Bulgarların ortak faydası için yazdım ve benzer şekilde şimdi de aynı amaç ve çaba ile yazıyorum: Her ikimizin ülkeleri ve halkları için sürtüşme, acımasızlığın ne felaketler getirdiğini bilirim. Bundan dolayı ve sadece Kutsal Kilise'nin bir rahibi olduğum için değil; uzun zavallı hayatımda çatışmalardan doğan kötülükler hakkında eski ve yeni hikâyelerden topladığım az olmayan bilgimden dolayı da kalben çok huzursuzum. Bu yüzden kavga ve yarışın insanlara verdiği sıkıntı ve acıyı bilerek yine yazıyorum. İnsanla insan arasındaki kavga zalimce, böyle bir durumda eğer bu kavgayı bitirmek için barış gelmezse ya bir taraf ya da öteki muhtemelen en fazla zararı görecek; fakat bundan daha da zalimcesi ev ve ev arasında, şehir ve şehir arasında böyle bir durumun olması; fakat eğer bir devlet bir devletle savaşıyor ve anlaşmaya yanaşmıyorsa bunun hepsinden nasıl çok daha fazla zalimce olduğunu anlatamam! Sadece senin basiretli ve mükemmel aklın değil bütün insanlar da böyle anlıyor. Bu konuda daha fazla konuşmayacağım çünkü daha önce söylendi. Oğlum, benim sözlerim olmadan sen, kendin barış, doğruyu yapma ve faydaları hakkında bunları kendine de tavsiye ederek diğerlerine anlatabilirsin.

Şimdi, Mecliste karar verildiği şekilde ve mektubumu getirenler ne iş üzere gönderilmişlerse kendi sözleriyle sana onu söyleyecekler ve mektubum seni bilgilendirecektir. Yani, “eğer amacın belli ise ve tekrar önceki anlaşmaya başvurmayacaksan, yeminle garanti ederim ki Bulgarlar Romalılara zarar vermeyecek, Romalılar da Bulgarları inciten hiçbir şey yapmayacaktır. Anlaşma başlangıçtaki gibi işleyecek, Roma İmparatorluğundan âdet olduğu üzere sana ne

¹³² Zlatarski'ye göre 6. ve 7. Mektuplar Ağustos 913'te Simeon'un ordusu başkent önünde görüldükten sonra yazılmıştır. Fakat hâlâ barış geçerlidir (37-38) ve Simeon sınırı geçmemiş olmalıdır.

gönderiliyorsa Debeltos'a¹³³ kadar gönderilecek ve oradan senin adamların tarafından senin ülkeneye taşınacaktır. Bu düzenleme yeterlidir ve başka bir şey, hatta imparatorluk adamlarının yanına gelmesi ve sana hürmet göstermesi dahi istenmemelidir.” Bu kararlarla birlikte -Tanrı saklasın!- eğer barış terk edilirse her iki millet yani Romalılar ve Bulgarlar üzerine gelen felaketten bizi koruman için sana yalvarmak için bizzat kendim de yazdım. Aynı zamanda kendi onurunu, ününü ve şanlı adını kötüye kullanan ve sarsan olayları arkada bırakmamak ve her iki milletin başına gelecek felaketleri yaşayan insanların beddûalarını almamak için bunu yapmalısın. Bir baba, Tanrı'nın yücelttiği (değersiz olmasına rağmen) bir rahip, eğer sen değersiz ve Tanrı'nın ilahî isteğine karşı bir hareket yaparsan O'na bunun için cevap verecek biri olarak sana yalvarıyorum, ısrar ediyorum.

Sana benim mektubumu getirenler döndüklerinde mektubumda kan dökmeden amacına ulaşamayacağını söyleyince senin cevap olarak benim ifademi kan dökerek istediğini elde edebilirsin şeklinde anladığını söylediler. Bu sözlere çok şaşırdım ve incindim ve merak ettim (eğer doğruyu söylüyorlarsa, bütün bunlar bir yanlışlık değilse ve haberciler kasıtlı olarak uydurmadılarsa) böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsin ya da böyle bir söz nasıl söyleyebilirsin. Ben, bütün kavga edenlerin ve tartışanların yaşadığı felaketlerle zihnim dolu olarak, eğer sen kavgacılığında ısrar edersen ve bu sefer gerçekleşirse kan dökülmesi kaçınılmaz dedim. Fakat onlar ya kendi uydurmaları ya da senin ağzından öyle duydular, değil bir yetişkin ve bir başpiskopos olarak (değersiz birisi olmama rağmen) ben, bir çocuk bile bunu söylemez. Bir tartışma başladığı zaman tabii olarak akabinde yaralanma ve kan dökülmesinin geleceğini kim bilmez? Fakat bu kan dökülmesinden sorumlu adamın kararlı olduğu amacına ulaştığı görülmemiştir. Gün be gün ortaya çıkan çatışmaları görmüyor musun? Bir taraf düşmanın mülkünü elde etmek niyetiyle sefere çıkar;

¹³³ Develtos veya Deultum, Trakya'da antik bir şehir ve piskoposluktu. Daha önce Burgaz Körfezi'nin bir parçası olan Mandrensko Gölü'nün batı kıyısında ve modern Debelt köyünün yakınında, Sredetska Nehri'nin ağzında bulunuyordu. Kuzey - Güney kıyı yolunu kontrol ediyordu. 8.yüzyılda Develtos Bizans'ın Bulgarlara karşı önemli bir savunma pozisyonu idi. 812'de Krum tarafından ele geçirildi ve Karadeniz'den Marica Nehrine kadar uzanan Omurtag tarafından inşa edilen toprak duvarıyla güçlü bir Bulgar savunma noktası haline geldi. 846'da Bizans anlaşmayla Develtos'u yeniden ele geçirdi ise de Bulgar Simeon 896'da geri aldı. Ancak 927'de bir kez daha Bizans'ın eline geçti. “Develtos”, *ODB*, I, s.615.

diğer taraf aynı şekilde düşmanının mülküne el koymaya kararlı olarak buna karşı durur. Olağan kadersizlikler iki tarafta da yaşanır fakat olay hiçbir şekilde iki tarafında ümit ettiği gibi olmaz çünkü belki bir taraf kandırılıp amaçlarını kaybederken diğer taraf da tam bir yıkım ve kayba uğrar.

Bu nedenle (Oğlum) sözlerimi saptırma, ne de başkalarının sözlerimi kendi amaçları doğrultusunda çevirmelerine, asla niyet etmediğim, söylemediğim, bilmediğim şeyi ifade ettiğimi düşünmelerine izin verme; gerçekten akılsız olacak kadar şansız değilse bunu kimse söylemiş olamaz. Daha önce söylediğim gibi öyle söyleyenlerin aptallığına çok şaşırdım: Tanrı içinde bu konuşma aptallıktan başka bir şey değil mi ve ebedi cezaya maruz kalmayacak mı! Boş bir söz bile İsa'nın mahkemesinden geçmezken bu çeşit bir iftira ne kadar büyük bir suçtur! Eğer bana konuşanlar bu sözleri kendi kalplerinden çıkardılarsa söyledikleri şey önceden zararlı olsa da şimdi çok yaralayıcı değil zira yanlış ve mükemmel olmayan kafaların konuşması ve niyetleri de mükemmel olmadığı için ve muhtemelen onları yanlış yönlendirdi. Ama bu, bilgeliği seven ve saygıdeğer Hükümdarlığının bir ürünü ise o zaman Tanrı sana acısın, beni iftiradan korusun ve bu dünyada da ahirette de sana merhamet etsin, seni insanların kınamasından uzak tutacak şekilde hareket ettirsin, düşündürsün ve karar verdirsin ve seni İlahî adalet önüne suçsuz çıkarsın.

§. 60 D

s. 43

7. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Temmuz ya da Ağustos 913¹³⁴

(Canım gibi sevdiğim Oğlum) korkunç haberlerle kalbime çok ağır bir darbe vuruldu ve kısmen senin ve ünün, kısmen kendim için endişemden, bir babanın olacağı kadar etkilenecek daha önceki mektupları yazdım ve şimdi artık bir babanın oğullarına hitabındaki samimiyet duygusu ile azarlıyor ve yalvarıyorum. Bu yüzden (Oğlum) eğer daha önceki mektuplarımı okuduysan, sana olan parlak sevgim ile

¹³⁴ Hemen 6. Mektuptan sonra yazılmış olmalıdır.

senin, yeryüzündeki şan ve şöhretin, göksel kurtuluş ve mutluluğun için içimdeki endişeyi şimdi öncekinden daha iyi fark etmişsindir.

Daha önce yazdıklarım hakkında çok fazla (konuştum). Fakat şimdi tanrısever imparator oğluma gönderilen mektupla, senin ne düzenlemeler yaptığını öğrendim, daha önce beni kaplayan çok ağır üzüntüden kurtuldum. Sen de (Oğlum) kinimden değil tam tersi büyük sevgiyle, sadece büyük değil aynı zamanda gerçekten de bir baba sevgisinin etkisiyle seni azarladığımı bilerek benim babaca azarlamalarımın dolayısı hissettiğin gücenmeyi bir tarafa kaldırmalısın. Eğer ben huzurunuzda olsaydım, hevesle sizin niyetinizi bastırmak için başka yollara başvururdum. (Sorarsanız) Nasıl ve hangi vasıta ile? Oğlumun ellerinden tutarak başını, gözlerini ve bütün uzuvlarını kucaklardım; ama sen bu kucaklamaya inat edersen de ayaklarından sınımsız tutardım. Ne yazık ki seni kontrol etmek için şahsen orada olamadığımdan ve niyetinden seni vazgeçirmek için ne yapabilirsem uzaktan yapmak zorunda olduğumdan dolayı bir baba olarak seni azarlama durumunda kaldım. (Oğlum), sadece benim oğlum olduğun için değil, beni gerçekten sevdiğin için de bu azara başvurduğum. Gerçekten sevenler arkadaşlarının serzenişlerine doğal olarak kolayca katlanabilirler: Özellikle çocuklar bu azarlamaların azarlananın onuru ve kurtuluşu adına yapıldığını bilirlerse babalarının bu serzenişlerine daha da fazla katlanabilirler! Her halükârda arkadaşlarının kınamalarını sindirmek akıllı adamların tabiatıdır. Neden? Çünkü hiçbir düşman karşısındakinin yanlısını kınamaz, ancak kendisini düşünür ve becerebilirse kredi kazanır ve daha kötü yolu tavsiye eder. Yani kınamak dostların işidir ve bu yüzden söylediğim gibi bunlar (akıllı adamlar) kötü bir tarafa çekildikleri zaman samimi kınama almaktan üzgün olmazlar aksine memnun olurlar. Yani, insan ister bir arkadaştan ister bir babadan eleştiri alsın, gerçekten memnun olmalıdır. Tüm insanların Sahibi, Hakimi ve Kurtarıcı Tanrı adına inanıyorum ki yazdıklarım sana iyilik getirecek, zarar vermeyecek ve eğer dediğime katılırsan hem yeryüzünde mutluluk hem de semavi yücelik getirecektir. Bu olmadan yeryüzünde adaletli görünen şeyler –zafer, yönetim ve bütün hakimiyet-sahipleri için zulüm ve felakettir çünkü bunlar mezarın ötesinde mutluluğu azaltır. Mutluluktan mahrum edilme! Bütün Hristiyanların kurtuluşu, umudu saf ve kutsal Meryem ve azizlerin aracılığı ile Tanrı sana bunu bahşetsin!

§. 61 C

s. 45

8. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 914 baharı

(Oğlum), sıkça sana gözyaşları ve kalp acısıyla yazdım ve yine acı çekerek ve ağlayarak yazıyorum. Nasıl acı çekmeyeyim? Nasıl ağlayıp göğsüme vurmayayım, ben basit ama yine de Tanrı'nın ne merhametlerle başpiskoposluğa layık gördüğü, sadece şehirde yerleşmiş biri değil; insanlardan kopmuş vahşi tabiatla, dağlarda yaşayan biri bile şu anda bize gelen meseleleri haber alsa gözyaşlarını tutamaz. Bu meseleler iyiliğin yaratıcısı Tanrı'ya acı verip kötülüğün babası, düşmanlıkların nedeni Şeytan'ı sevindirirken ben nasıl ağlamayayım? Oğlum, Romalılar ve Bulgarlar arasında dostluk, barış ve birlik yerine bu kıskançlık, ayrılık ve nefret en vahşi bir düşmanlık değil mi? Romalılar ve Bulgarlar ayrıldığı zamandı, birbirlerinin üzerine silahlarla geldiler, aralarına sizin, o zaman hakim olan dinsizliğinizden doğan düşmanlık duvarını ördüler. Dünyayı seven, Haç ve oğlunun (Hz. İsa) ölümü ile yarattıklarını kendine döndüren Tanrı, sizin de O'nun ilminin ışığıyla aydınlanmanıza razı oldu ve aradaki düşmanlık duvarını kaldırdı. Sizi O'nun yüceliğinin parlaklığına çağırdı, inançta ve sevgide sizi Romalılarla birleştirdi, sonra düşmanlık bitti, silahlar sustu ve ayrılığın yerini sevgi, birlik ve yakınlık aldı.

Ama şimdi ne buluyoruz? Kötü Şeytan'ın kötü işlerine ne yazık! Sizin bu lütûfa alışmanızdan ve uzun süren sevgi ve arkadaşlıktan sonra şeytan kendine yer buldu. Bir kere daha arkadaşlık ve birlik yerine ayrılığı ve düşmanlığı başlattı. Tanrı'nın o büyük işini, Romalılar ve Bulgarlar arasındaki birliği yıkmak için yapabildiği kadar canavarca kötülüğü yapmaktan geri durmadı. O'nun ne geçen uzun zamana ne de iki milletin uzun zaman çalışılan kaynaşmasına saygısı vardır. Aksine, O bunu inatla iptal etmeye, Romalılar ve Bulgarlar arasında babası olduğu ve çok sevdiği nefreti işlemeye ve bizi Tanrı'ya benzeten kutsal sevgiyi yok etmeye uğraştı. Oğlum, bu benim her gün acı çektiğim bir mesele; işte benim gözyaşım ekmeğim oldu. Bu nedenle bundan önce kendine gelmen, kendi erdemini ve ünlü

bilgeliğini dikkate alman, böyle bir ayrılık ve düşmanlıktan dolayı Romalıların ve Bulgarların karşılaşması gereken ortak felaketlerden bizi koruman için sana öğüt verdim, yalvardım, ısrar ettim; yine aynısını öğüt veriyor ve yalvarıyorum. Tanrı'nın tavsiyesini hatırla. O der ki "en ufak bir düşmanlığına neden olmaktansa bir değirmen taşı boynuna bağlı olarak denize atılmak kârlıdır." Bunu akıllıca tart: Eğer ufak bir düşmanlık yapan için bu yani denize atılmak kârlı ise bir değil, beş değil, on değil, yüz değil, hiç kimsenin sayamayacağı kadar çokluğa ulaşan büyük düşmanlığa ne diyeceğiz. Herhangi küçük bir imparatorluktan değil, hepimizin imparatorunun tek başına yeryüzünde kurduğu, tüm dünyevi hükümler üzerine yükselttiği bir imparatorluktan bahsediyoruz. Düşün (oğlum) kimin sözü bu? Bunu hiçbir melek, ilahi lütufla zengince donatılmış insanlardan hiçbiri, hiçbir havari, hiçbir peygamber söylemedi ama bütün yarattıklarını toplayıp korkunç mahkemesi önüne çıkaracak olan Tanrı kendisi söyledi. Bu sözleri sana kanıt olarak getirdiği ve O'nun kendi adaleti ile bu muazzam suçu tarttığı zamanı, o saati düşün, - sana yalvarıyorum- o zaman ne söyleyeceğiz? Savunmamız ne olacak? O korkunç cezaya itiraz için ne bahane öne süreceğiz? Ya da şunu da söylerse: "Eğer bütün dünyayı kazanıp ruhunda zarar gördüyse bu bir insana ne kâr getirir", biz ne yapacağız? Bize ne olacak? Ne savunma bulacağız? Hatta ben kendi payıma (Oğlum) şimdi bu sözleri söylerken o saat gelmeden dehşet doluyum, titriyorum. Tamamen dehşete düştüm, titriyorum. Bence eğer sen de akıllı ve basiretli isen dehşetle dolu ve titriyor olmalısın; her ne kadar sen dünyevi saygınlığa imrensen, bugün çiçek açar ve yarın solar gider, senin daha çok semavi ve bozulmaz olana imrenmen gerekir!

Hem beni etkileyen bu keder hem de sana olan dostluğumdan oğlum, söylemimi biraz daha uzatmaya mecburum; sabırsızlanmadan dinlemelisin. Tanrı, her millete sınırlar vermiş olduğu gibi onur ve unvanlar da vermiştir. O'nun kendilerine verdiği onuru tutanlar var olmaya devam ettiler. O'nun verdiği ilahî hediyeler ve onuru hiçe sayan fakat kendi hesabına daha çok şey almak için ısrar edenler kısa bir süre ilerliyor ve büyüyor görünseler de bir süre sonra her şeyden mahrum edildiler. Biz, eğer isterseniz, kendi durumumuz açısından ortaklaşa bunu gözden geçirebiliriz. Ne demek istediğimi düşün. Bize bağlı olanlardan birini onurlandırdığımızda o bundan memnun ve hoşnut olmayıp kendisi için daha çok şey kazanmaya çalışsa biz ona sinirlenip nefret ve hiddet etmeyecek miyiz? Pekâla, o

zaman: Ölümlü ve bozulmaya müsait biz insanlar, birini durumuna uygun bir onurla ödüllendirdiğimiz zaman, o ne bundan memnun olup ne de bu hediyeye müteşekkir olursa, ilaveten kendi hesabına uğraşır farklı biri gibi görünmeye çalışıp hırslanırsa oldukça sinirlenir, hiddetleniriz, belki onu verdiğimiz onurdan mahrum ederiz. Çünkü kendi vasıtalarıyla ona verilenden daha fazlasını almayı düşündüğü için gerçekten onu onurundan ederiz. Tanrı, O'nun tarafından kendilerine verilen onura uymak istemeyenleri bertaraf edecektir diyerek durumu neticelendirmeyecek miyiz? Eğer O'nun kendinin bahşettiği onur ve şanın sınırlarını geçmeye çalışırlarsa O hiddetlenmeyecek mi? Ben safсата yazıyorum sanma. Ben sofist, özel avukat değilim ancak Kutsal Kilise'nin herkesin kurtuluşu için dúa eden (değersiz) bir rahibiyim. Ve ben gerçekten böyle işlerin Tanrı için hoş olmadığına eminim ve öyle düşünüyorum.

Bütün bunlardan başka şunları da düşünmelisin: Geçen yıl görüştüğümüzde barış yanlısı ve dostça olan her şeye söz verdin; bundan böyle bütün çekişme, her bir düşmanlık olayı çözümlenmeli, her bir tartışma durdurulmalı ve Tanrı'nın yardımıyla Romalılar ve Bulgarlar arasında önceden yapılmamış, önceki nesiller tarafından tecrübe edilmemiş gerçekten kararlı bir antlaşmada uzlaşılmalıdır dedin. O tatlı sözlere ne oldu, oğlum? Barış sözüne ne oldu? Duyan insanların sevineceği, Tanrı'nın sevineceği o sözler nerede? Artık kötü şeytanın Romalılar ve Bulgarlar arasında düşmanlık başlatamayacağı ya da onların saf sevgisini bozamayacağı şeklinde kayıtsızca beslediğimiz adil umutlara ne oldu? Düşün – çünkü Tanrı'nın merhameti ile sen zeki ve iyi olanı anlamakta hızlısın - kötü birinin araçları nelerdir: o çok yönlüdür ve ilahi yaratılışın (insanlığın) kurtuluşuna karşı her hileyi işletir. O her insanı kıskanır, ama özellikle de Tanrı'dan daha bol iyilik almış olanları kıskanır. O, (Oğlum) Tanrı tarafından sana basiret, bilgelik, iyilik, dürüstlük ve diğer bir dizi faydaların ihsan edildiğini gördü ve sana karşı daha keskin bir hasetle tutuştu ve her vasita ile hasedini tatmin etmeye çalışıyor. Ama onun planının seni kaçırmamasına izin verme; bunun yerine, daha zengin ihsanlarla donatıldıkça daha mütevazı ol, böylece onun planından kurtulabilirsin. Tanrı sana yeryüzünde onur ve yücelik verdi, ayrıca semavi olanları kazanmak için çalış. Bunları mütevazı bir ruhla elde edebilirsin, gururla ya da yüksek gönüllülükle ya da yersiz kibir yoluyla ya da babalarının çok uzun süre önce yeminlerle ve senin sadece bir kaç gün önce yemin ederek yaptığın

antlaşma ve vaadleri ihlal ederek elde edemezsin. Eğer bir adam senin adına yemin ederse ve onu bozarsa kaçınılmaz olarak ölüme mahkum edilir; eğer birisi Tanrı, Yaraticı ve Rab adı ile yemin ederse ve onu bozarsa on bin defa ölüme layık değil midir? O zaman ne? Tanrı, merhameti ve tarifsiz uzun ızdırabı nedeniyle anında ceza vermiyor. Bu yüzden O'nu hor mu görmeliyiz? Ama ben inanıyorum ki bu çok gecikme ile daha acımasız bir ceza gelecek, ne kadar uzun beklersek o kadar çok acı yaşayacağız.

Belki mektubumu çok uzattım: bu yüzden, bir şey söyleyeceğim ve keseceğim. Benim ne ferasetim var ne de peygamberim; ancak Kutsal Kilise'nin bir rahibi olarak (değersiz olsam da) ve oğlunun kurtuluşu için dikkatli bir baba olarak, önceden güvence verip tahminde bulunuyorum. Düşmanlıkların nedenini bırakın; Romalılar ve Bulgarlar arasında uzun süren sevgi ve barış olan Kutsal Ruh'un büyük mabedini imha için çalışılan gururu terk et; Tanrı'nın lütfüyle her iki milletin mutlu, gözyaşları ve felaketler olmadan idare edildiği eski düşünüş tarzına geri dön: Eğer bende Tanrı'nın uyanışının herhangi bir anlayışı varsa, O intikâm yükselecek ve Onun ellerinden bizi kimse alamayacaktır.

§. 68D

s. 53

9. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Ağustos sonu/ Eylül başı 917¹³⁵

Ne gözyaşı nehirlerini bulabilirim? Ne de acılarım için şikayetlere başvuracağım? Mesih ve Tanrı'nın insanların ve O'nun kutsal ve çok sevilen mirası üzerine gelmiş bütün acılar, kendisi Haç ve acı ile ölüme dayandığı için benim de acımdır. O zaman bunlara nasıl üzüleceğim? Ya da kalbimin yaraları ve acısı için ne rahatlık bulunabilir? Yazık İlahi elin yarattıklarına karşı daha acı bir kıskançlığı

¹³⁵ 917'de Bizans Bulgarlara saldırdı. Bulgarlar Anchialus'ta zafer kazandı. Bu mektup bu zaferden sonra yazılmış olmalıdır. Paul Stephenson, *Byzantium's Balkan frontier: a political study of the Northern Balkans, 900-1204*, Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2000, s.23. (ç.n.)

bileyen, insanları her zaman helak ve yıkıma sürükleyen, baştan beri insanlıktan nefret edene! O kirli, insan ırkına karşı öfkeli fesat kökeni, başlangıçtan bu güne insanları birbirine karşı azdırmaktan ve kızdırmaktan asla geri durmadı -yeryüzünde insanlık var oldukça durmayacaktır-. Bize karşı açıktan tuzak kurmasına izin verilmediği için biz kendimiz birbirimiz vasıtasıyla onun planlarını ve bizim helâkımızı gerçekleştiririz. Başından beri onun bu duygusuz amacından dolayı, aynı tohum ve aynı rahimden olan kardeşler birbirlerine karşı silah tuttular; babalar çoğu zaman kendilerinden önce ölebilirler diye dâa ettikleri oğullarını öldürdüler; arkadaşlar dostluğu unuttular.

O melun iblisten (yazık) de şimdi beni etkileyen acılar, şikayetler ve gözyaşları geliyor; onun kötü sanatları Mesih'in ve Tanrı'nın çocukları, Roma ve Bulgar ülkeleri arasındaki sevgi birliğinde kırılmaya neden oldu! Baba'sının bağrından alıp boşaltarak dünyayı barışla ödüllendirmeyi irade eden O, Bulgarları kendi ırkı yaptı ve onları kardeşçe Roma ırkına kattı ve onlara bize verdiği aynı onuru verdi, onlara Hristiyan denmeliydi, iyiliğin sürekli düşmanı size yapılan bu ihsana dayanamadı fakat durmadan uğraşarak – ama izin verildiği kadar- ortak velinimetimiz Mesih'i ve Tanrı'yı incitmek için ve O'nun tarafından verilen onuru Bulgarlar ırkından çalmak için en sonunda kötü işleri için bir delik bulmuş görünüyor ve yıkıma kilitlemiş gemileri ile üzerimize geliyor (Kutsal Havari'nin ifadesiyle) bazıları sizin ırkınızdan, bazıları bizim aramızdan her iki tarafa içinde ağlanacak bu acı işi yapmıştır ve İsa'nın mirasına, kirli ve dinsizliğe hizmet etmeyi öğrettiği ellerle çok büyük bir yıkım katliam yolu bulmuştur ama bunlar kutsal Vaftiz ile temizlendi ve Cennetteki Baba'ya yükseltildi ve Haç işareti ile kendilerini Kötü olanın (şeytan) kötülüklerine karşı güçlendirdiler.

Bunun karşısında bana ne olur? Ne yapabilirim? Kime ağlayabilirim? Birbirlerine karşı harekete geçenler yeryüzünü kirletti, havayı kirletti, içerdeki cinayet ve katliam haberleri sadece Hristiyanları değil semadaki melekleri dahi üzdü? Onlar (melekler) kesinlikle çok üzüldü ve herkesin Sahibi (Tanrı) bu olay üzerine yas tutarken, onların tabiatı gözyaşına izin verdiği için gözyaşı döktüler. Sen eminim ki günâhkârın ölümünü arzu etmeyen ama günâhın yazarı İblis'ten, günâhı

sevenlerden başka hiç kimsenin beceremeyeceği bir çok ölüm üzerine dönüp yaşayabilmesini tercih eden O'nun (Tanrı) acısının ne olduğunu tahayyül edebilirsin.

Ama ne kadar süreyle buna ağlayıp şikayet edebilirim? Biz zalim geçmiş (ölü hayata döndürülemeyeceği için) bırakmalıyız ve yakın geleceğimiz üzerinde durmalıyız. Oğlum, benim arzum – kalbime vurdun, yaptıklarınla bana eza ettin ama benim sana babaca sevgim seni bırakmıyor- şimdiye kadar yapılanla yetinmelidir. Kötü şeytanın işi, Hristiyanların ortak katliamını durdur. O'na hakaret etmesi için artık daha fazla güç verme, ortak felaketimize sevinmesine ve Tanrı'mız İsa'yı, merhametli melekleri ve inancı (Hristiyanlığı) miras alan herkesi üzmesine müsaade etme. Kötü bir işin asla başlamaması ve insanın doğru yoldan hiç çıkmaması iyidir; ancak böyle tecelli etmesi halinde ki günâh ve hata dolu bir yaşamda mutlaka olur, Tanrı'nın payının bir katkısı olarak, bizim görevimiz bu yanlışa çare bulmaktır. Bulgarlar ve Romalılar arasında acınacak ve en ıstırap verici günâh işlendi ve geçti, bütün çağlarda ortak bir suçlama ve utanç olarak kaydedilmemesi ve silinmesi için Tanrı zaman verdi, bu günâh bir ölçüde sizin ve bizim aramızda bölünecek!

Sen payını benim sözlerim olmadan anlayabilirsin; tabii ki sağduyunla, vicdanıyla ben bir şey söylemeden sen suçunu anlayacaksın. Fakat bizim adamlarımızın – kötü adamların güçlü olması ne yazık – günâhı nasıl meydana geldi söyleyemem çünkü onların ne planlarından ne de hareketlerinden haberim olmadı. Neyin tasarlandığını ve hazırlandığını önceden bilmediğim için (gerçeğin hatırına, burayı yönetmek için atananları kınamam gerekir) büyük bir ordunun harekete geçirildiğini de öğrenemedim. Fakat ordu buraya gelince doğal olarak toplanan kalabalıktan gerçeği görmemek mümkün değildi. Sonra yöneticiler değil, başkaları bana ordunun ayrılmasının nedenini yani Bulgarlara karşı büyük bir sefere çıktığını söyledi. O zaman en azından saraya girme talebinde bulundum ve yöneticileri dinleme şansı elde edince onların ağzından büyük bir ordunun harekete geçirildiğini duymakta ısrar ettim. Görevim olarak onları suçladım ve kınadım çünkü böyle önemli bir meselede beni, şehrin piskoposunu danışma meclisine almadılar. Benim kınamamı yersiz kılmak için savunma olarak öylesine genel bahaneler ürettiler. Fakat özellikle sana karşı yapılan bu seferin amacının savaş, öldürme ya da kan dökme olmadığını söylediler. – Şimdi bana tam olarak ne söylediklerini duyacaksın:

“Baba ve Efendi (Nikholas’a hitaben), Makedonya ve Trakya’nın askerî yöneticilerini bilirsin. Diyorum ki, bu yöneticiler kendi raporlarında ve kendi habercilerinin ağızlarıyla doğru söylediklerini teyit ederek (ve söylediklerinde hiçbir şüphe yoktur) her gün ifade ediyorlar ki Bulgarların bizim topraklarımızı optan yağmalama ve talan planları var.” Onlar sözlerinin gerçek olduğunu ve Bulgarların gerçekten böyle bir seferi planladıklarını kanıtlamak için Bulgarların yürürlükteki anlaşmaya artık uymayacaklarını ve bu yüzden bu anlaşmayı kendilerinin yaptığını söylemekten vazgeçtiklerini ileri sürdüler. Sonra şöyle devam ettiler: “Biliyorsun Bogas¹³⁶ bizim Korsun’daki askerî yöneticimiz. Pekâlâ, Korsun’un bu yöneticisi sürekli olarak rapor ediyor ki, Bulgarlar bütün gayretleriyle o bölgelerdeki diğer milletlerin ve Peçeneklerin¹³⁷, Romalılara saldırmak ve sefer düzenlemek üzere kendilerine katılmasını sağlamaya çalışıyorlar. Onun bu raporları arasına gelmiyor; O sürekli ve günlük olarak bu çeşit ifadeler ve mektuplarla bizim kafalarımızı ve kulaklarımızı meşgul ediyor.” Ve anlatmaya devam ettiler: Peçenek milletinden 16 kadar haberci geldi ve Bulgarya’dan onlara katılmaya davet etmek için sadece bir veya iki defa değil, tekrar ve tekrar haberciler gönderildiğini haber verdiler: gerçekten Bulgarlar kendi çocuklarının evliliği söz konusu olsa bile bir Peçenek ittifakını sonuçlandırmak ve sağlamlaştırmaya hazırlar ve çok hevesliler: “ Bu yüzden biz, bu haberlere hazır olarak Bulgarlar ve kendimiz arasında barışçıl bir hava sağlamak için sözlü mesajlar ve yazılı bildirimler göndermeye çalıştık. Bunda başarısız olduktan sonra, bu sefere gönülsüzce yani onlara karşı askeri bir sefer yapmak ve bu vasıta ile Bulgarların amacını kontrol etmek için geldik, katliam ve kan dökmek niyetiyle değil, eğer Tanrı onu bu sefer vasıtasıyla verecekse biz onları sevgiye çekebilir ve arkadaşlık bağını teyit edebiliriz. Baba ve Efendi, bizim savunmamız böyle; kızma ya da sinirlenme.” (66-120)¹³⁸

Kendi adıma söyledikleri şeye inanmamazlık yapamam; fakat hep aynı, onları kınadım, azarladım ve ayıpladım. Bunun yanında planlarını haber vermek için sana yazmaları gerektiğini söyledim. Benden yazmamı rica ettiler ve değersiz ben (kendi

¹³⁶ Korsun valisi

¹³⁷ Peçenekler geç 9. yüzyılda Türkistan’dan Balkanlara göçeden bir Türk boyu ve devletidir. Bkz. *ODB*, C. 3, s. 1613-14. Detay için bkz. M. U. Yücel, *Türkistan’dan Tuna’ya Peçenekler*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2020.

¹³⁸ Grekçe eserdeki satır numaraları.

günâhımı itiraf ediyorum ve kendi sefaletimi kınıyorum) bu işte biraz tembel davrandım— kısmen günâhlarım tembellik vasıtasıyla vücuda geldi, kısmen de benim mektubu göndermem acil bir mesele değildi. Çünkü ordunun harekete geçirilmesi sadece gösteri yapmak ve savaş görüntüsü vermek için planlandığı sonucuna vardım. Bu sefer gerçek savaş noktasına ya da katliama ya da kan dökülmesine varmayacaktı. Bu yüzden sana yazmam gecikti (oğlum) bunu çok acı veren silahların çarpışmasından önce yapmalıydım. Fakat bana senin payını sen söyle (oğlum), sana rica ediyorum ruhunun öfkesini ve kızgınlığını gidermeli ve sakın bir kafa ile akıllı bir adam olarak bu konuyu muhakeme etmelisin: Makedonya ve Trakya'nın askeri yöneticileri yukarıda yazdığım gibi haber verdikleri zaman ve diğer taraftan Bogas ve Patzinacia¹³⁹'dan haberciler kalpleri dehşete düşüren ifadelerle tekrar teminat verdiklerinde, bu kötü haberlere tepki olarak onlar ne planlamalı ve yapmalıydı? Biliyorum ki sen insan ilişkilerini akıllıca yorumlayan biri olarak, onların kurtuluşları için mantıklı olarak ne düşünebiliyorlarsa planlamaları ve yapmaları gerektiğini kabul edeceksin. (121-141)

Bu nedenle ben doğal olarak onların haberlerinden ve güvencelerinden, ordunun toplandığını ve seferberliğin gerçekleştiğini ve Peçeneklere elçi gönderildiğini tahmin ettim. Ama bunlar söyledikleri gibi senin halkının katledilmesi ya da savaşa katılmak niyetiyle değil de bir taraftan kendi güvenliklerini sağlamak diğer taraftan da basitçe sizin seferinizi kontrol etmek içindi. Aynı zamanda şu sefil adamlar Bogas ve Peçenek elçilerinin güvencelerinden ve diğer askeri yöneticilerin mesajlarından emin olarak, sizin Roma topraklarını istilâ etmenizi durdurmak için yapıldı. Bu, bana söyledikleri, onların orduyu toplama ve Peçeneklere elçi göndermedeki amaçları idi. Bu iyi düşünülen planın insanlar arasında yaygın olduğunu düşünerek onlara inandım. Sen de buna aşına olacaksın (oğlum). Çocuklar ebeveynleri ile aynı fikirde olmadıkları ve babaların kendi adlarına her şeyi deneyerek çocuklarının isyanını bastırmakta başarısız olduklarında, çocuklarına karşı duydukları sevgilerinden dolayı, onlara boyun eğdirmek veya geri kazanmak hatta onların isteklerine ters olsa da dışarıdaki şahıslardan yardım istemeye mecbur kalırlar; benim anladığım onların senin için planı bu. Kötü şeytan Romalılar ve

¹³⁹ Peçeneklerin yaşadığı yer. Başkenti günümüzde Şumnu yakınlarında olan Peçenekya Kağanlığı.

Bulgarlar arasında bir ayrılığı kışkırttı ve babaları kendi imkânlarıyla çocuklarını kendine çekemiyor. Bu yüzden söylediklerine göre gerçek anlamda bir savaş başlatmayı, katliam ve kan dökecek kadar ileri gitmek için değil de, sizi yeniden kucaklamak için yapacaklar ve bunun için de önünüzde bir savaş gösterisi sergilemeye kararlılar. Açıktır ki onlar bu bahane ile bütün Hristiyanlara böyle zahmetler ve acılar çektirerek kötü şeytanı temsil ettiklerini görmüyorlar. O (Şeytan) sıkça, kendi hesabına insanlar ona bir neden vermese de vahşi zalimliklerini sürdürür ve yine sıkça küçük bir olayı alır ve kendi devasa kötülüklerini gerçekleştirmek için kullanır; şimdi olduğu gibi Romalılar ve Bulgarlar arasında büyük ve karşılaştırılmaz bir felaketi – Günâhlarımı esirge!– gerçekleştirmek için fırsat bulur. (142-172)

Biliyorum –ve gayet haklı olarak, eğer senin haklılığına karşı başka bir haklı neden bulmazsak- kesinlikle diyeceksin ki “Eğer onlar bir savaş gösterisi yapıyorlarsa ve amaçları bununla sınırlı ise neden düşmanlıklar patlak vermeden önce Bulgar topraklarını işgal ettiler ve düşmanca davrandılar?” Bunu sen sormadan önce ben kendime sordum (oğlum) ve bu yüzden onları suçladım ve azarladım. Ama buna karşı bile bir savunma buldular: Onların savunmasının haklı olup olmadığını sen bileceksin. Dediler ki Bulgarlar, Draç ve Tselya’da zorla Roma topraklarına akın edince, Romalılar Bulgar topraklarına girmek için fırsat buldular; ama öyle olsa bile tam anlamıyla bir savaş akını yapma niyetleri yoktu. Gerçekten böyle mi oldu bilmiyorum, ama onlar bunu söylüyorlar, bunun bilgisini sana, gerçeği inkar etmemeyi aklına ve vicdanına bırakıyorum.

Fakat (oğlum) buradakilerin savunması ne olursa olsun, ben onları yeterli bulmadım. Bu yüzden onlara söverek, kınayarak ve azarlayarak karşı çıktım ve öyle yapmaya devam ediyorum. Sana gelince sanki karşıdayım ve ellerim boynunda senden şu iyiliği rica ediyorum: şimdi zulümleri durdur, kendimizi bilelim, İsa’nın mirasçıları olduğumuzu gösterelim. Milletlerimiz farklı olmasına rağmen inancımız bir, başımız İsa, biz üyeleriz ve üyeler birbirine karşı isyan etmez. Kutsal Havari’nin dediği gibi “Eğer bir üye acı çekerse bütün üyelerde onunla acı çeker.” Biz Hristiyanız, adımızın kirlenmesine izin verme. (172-196)

Heyhat dayanılmaz hastalıklar için! Bütün insanlarla barış içinde olması öğretilenleri, şeytan birbirleriyle işledi; Bütün insanlara karşı nazik olması gerekenleri, öfke prensi birbirine karşı çıldırttı! İsa'yı bilen, O'nun kutsal adı ile adlandırılan eskiler yeryüzünü kendi kanları ile kutsadılar, havayı güzel kokuları ile doldurdular, şeytanı ve kötülüklerini utandırdılar, melekleri dans ettirip neşeyle hoplattılar ve kendi ölümleri ile Tanrı'yı yücelttiler. Ama şimdiki ne yaptı? İsa'nın adını taşıyanlar, kendi kanları ile yeryüzünü kirlettiler, havayı kötü koku ile doldurdular, iblisleri dans ettirdiler, melekleri üzüntü içinde bıraktılar ve Tanrı'ya O'nu (Hz. İsa) ağaca çivileyenlerden daha fazla acı verdiler. Ben gerçeği konuşuyorum, katil ve öğren. O çarımha iken yaralarından acı çekmesine rağmen uğruna yaralandığı onların kurtuluşuna seviniyordu; ama burada acı mevcut olsa da hiçbir yerde sevinç yoktur. Böyle felaketler benim sefil hayatımı kapladığı zaman, mektubumun başında bahsettiğim gözyaşı nehirlerini aramakta haksız mıyım? Keşke şimdi ölmüş olsaydım ve hayatım böyle ıstıraplar için ayrılmış olmasaydı! Ama (Oğlum) eğer sen, bizim uğrumuza Babasının kucağından aldıkların ile ıstırap çeken ve bu ıstırap vasıtasıyla belki bize özgürlüğümüzü veren Tanrı'mız ve İsa'yı üzmemek ve ayrıca insanlığı seven melekleri üzmemek için dikkat ediyor ve bundan nefret eden şeytanların neşeyle hoplmasına neden olmak istemiyorsan; ben kendi şartımı katacağım -eğer sen benim mütevazı, baba dularım içinde yer alacaksan-. O zaman daha fazla kötü işler ya da Tanrı'nın taçlandırdığı İmparatorumuz, manevi babanın insanlarına karşı savaşı yenilemeyi artık düşünme; küçük yaşı ve kötü olanın yakın geçmişteki düşmanlığı nedeniyle sen onun sevgisini tecrübe etmedin ama Tanrı'nın yardımıyla barış ödül olarak verildiği zaman bu deneyime sahip olacaksın. O babasının saltanatının kutsal hatırasının varisidir ve bu yüzden de sana karşı tatlı bir eğilim, sevgi ve âlâkanın da mirasçısıdır.

Tüm bu yalvarmalarına kayıtsız kalma (Oğlum), Tanrımız ve İsa şöyle der: "Sizi reddetmek, beni reddetmektir", ben günâhkâr olsam da, Kutsal Kilise'nin rahibiyim, gevşetme ve bağlama için Kutsal Ruh'tan yetki aldım. Anla, tekrar ediyorum, dediğimi ihmal etme; bu nedenle Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, artık senin ve ordunun topraklarımızdan çıkıp gelmemeniz, İsa ve hepimizin Tanrısının en kutsal vaftiz ile Bulgarları Hristiyan yapmasından ve Romalılar ile Bulgarların

topraklarını belirleyen antlaşma yapıldığından beri Hristiyan esasının devredildiği gücün halklarına ve topraklarına zarar, kötülük ve esaret getirmemen için seni bozulamaz ve kırılmaz bağla bağlıyorum.

Ben, senin ferasetli ve nazik kalbini kötü olan (şeytanın) düşmanlığı bunaltmış olmasına rağmen öğüdümü ve İsa ve Tanrımızın ilahi sözlerini (oğlum) teşvik edecek bir hediye değil, bir arabulucu gönderiyorum. Senin gözlerinle O'nun acılarını, yeryüzündeki barış için Kutsal Kanını akıtmasını seyrediyorum, sözlerimi yabana atma fakat bir babanın öğüdünü onure eden çocuk gibi kabul et. Bu dünyada yüce Tanrı ve Kurtarıcının zaferine kendi iyi adın (ve benimkine de diyebilir miyim) ve benim mütevazı ak saçlarıma değer veren itaatkâr bir oğlum var, bir zamanlar kötü şeytan korkunç ve çok büyük düşmanlıklar çıkardığı ve söndürülemez bir alev üflediği zaman kötü şeytanın kendi çıkardığı o büyük yangınla daha fazla övünmesine fırsat vermedi; fakat yaşlı babasının gözyaşları, ağıtları ve üzüntülerine kulak verdi ve ruhunun kibarlığını ve şefkati acıyı bastırdı; savaşın ve savaşmanın vahşetini barış, sevgi ve arkadaşlığa çevirdi diyerek övünmem için iyi bir örnek bırak. Bu barışı Tanrı ihsan etsin! Şimdiye kadar –yazık kötü şeytanın kötü işlerine- Tanrı bunun (barışın) ihlal edilmesine izin vermesine rağmen belki bundan sonra zarar ve bozuşma olmadan bu barışın devamını ihsan eder, şeytanın kıskançlığının üstesinden gelir ve Tanrı'nın şan ve mirasını arzulayanlar ve O'nu Baba olarak kabul edenler için İsa, Tanrı ve Babamızın vasiyet ettiği o barışın güvenliği sağlanır.

Bu mektubu sana getirene nazik davran; kısmen ondaki erdemden dolayı: o adam Olympus keşişlerinin başrahibidir ve ayrıca Kutsal Ruh'un gücüyle Hristiyanlığı Alanlar arasında yaydı ve kutsal Havarilerle eşit bir göreve Tanrı tarafından tayin edildi. Bunları Tanrı tarafından onurlandırılan hükümlerine tanıtmak ve tavsiye etmek ağır hususlar (Oğlum); eğer benim sözümün bir değeri varsa ki olduğundan hiç şüphe etmiyorum, sözüme binaen ona nazik davranarak değer ver ve tekrar bize geriye hızlı bir yolculuk yapmasını sağla. Tanrımız İsa, düşünmeni, çalışmanı, gelecek olan hayatta seni O'nun kutsanmış, tatlı, hoş şanının mirasçısı kılacak işleri aklına ve vücuduna yapmayı nasip etsin. Öyle ki Tanrı kendini memnun edenlerin ortasında bulunduğu zaman sanki diğer tanrılara dağıtıyormuş gibi O'nun ölümsüz nimetlerini paylaşacaktır.

§. 81 A

s. 69

10. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 918 başı

Makul ve zarif mektubuna başladığın aynı kelimeyi bu mektubun önüne ekledim (oğlum)- eğer babasına hakaret eden biri oğul diye çağrılabilirse: sev ya da sevme senin baban Tanrı'ya olan saygısından vazgeçmeyen bir rahiptir (onların arasında en değersiz olmasına rağmen). Onlar günâhkâr olabilirler ama piskoposları yargılamak senin işin değil; eğer İsa'nın sürüsüne aitsen ve O'nun sürüsünden sapmadıysan piskoposlar senin hâkimlerindir.

Kendi aklınca dediğin gibi "bunak" mıyım? Günâhlarım yüzünden beni hakaret derinliklerine atan Tanrı'ma şükürler olsun! Fakat bilgelik ve mükemmel ferasetinle bana dúa et: Eğer ben, senin yaşlı baban, genç adama barış yapması, uzlaşması ve Hristiyan kanı akıtılmasını durdurması için yalvarırken "bunak" oluyorsam barış yapmak için yalvarmasından dolayı babasını "bunak" olarak çağıran o genç adam ne olur? Ne düşündüğüne, söylediğine ve yazdığına dikkat et! "Gördüm," dedi peygamber "... büyük güçle yükseldi (sana saygımdan dolayı boşluk bıraktım, ancak onun nasıl doldurulacağını sen bilirsin) ve ben geçtim ve baktım, o geçemedi ve ben onu aradım ve onun yeri bulunamadı."¹⁴⁰ Ama bu, mektubumun bu bölümü için yeterli. Şimdi geleceklere dinle.

Bizim son yenilgimizin senin çılgın amaçlarını yerine getirmeye yönelik olduğuna inanma. Öyle sanma; ya da, eğer öyle sanarsan, saçma diye bu varsayımı

¹⁴⁰ 35 Kötü ve acımasız adamı gördüm,
İlk dikildiği toprakta yeşeren ağaç gibi
Dal budak salıyordu;

36 Geçip gitti, yok oldu,
Aradım, bulunmaz oldu.

37 Yetkin adamı gözle, doğru adama bak,
Çünkü yarınlar barışseverindir.

Psalım 37:35-36, çevrimiçi: <https://christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-psa37.html>, 25 Aralık 2019.
Nikholas cümledeki boşluğa "kötü ve acımasız" anlamında "wicked" kelimesinin geleceğini ima etmektedir.

reddet. Sana karşı araziye çıkan ordu, ilk olarak, memnun olduğu zaman gizli hazinelerinden hükmünü çıkaran Tanrı'nın sorgulanamaz kanunları vasıtasıyla yenildi. İkinci olarak insan aklının belirleyebileceği kadarıyla bizim kendi hatalarımız yüzünden. Sen, eğer zaferinin senin amacını haklı çıkardığı sonucunun üzerine atlıyorsan ya da Roma ordusunun bu son yenilgisinin senin Roma İmparatorluğunun hakimiyetini ele geçirmen için olduğunu düşünüyorsan hatalı ve basiretsizsin. Sen gençsin: eğer bunu duymadıysan o zaman öğren; eğer öğrendin ve unuttuysan o zaman hatırla. Bir zamanlar, İran ordusu buraya geldi ve karargâh kurdu, senin yapmakla tehdit ettiğin gibi binaları yaktı ve harabeye çevirdi. Fakat kendileri yok oldular. Roma İmparatorluğu ayaklarının üstünde sapasağlam dururken şimdi onlardan hiçbirşey kalmadı, sadece hatıralar var. Ondaki (İran saldırısından) önce, torunları olduğunuz Avar boyları (saygısızlık ifade etmiyorum)¹⁴¹, köleler ve kaçaklar¹⁴² uzun süre duvarlarına kadar başkumandanlığı hepimizin Hanımefendisi (Hz. Meryem) tarafından yapılan bu harika şehre hücum ettiler fakat onlar da yok edildiler. O (Hz Meryem), şehrimiz ve baştan beri onun mülkü olan imparatorluk zafer içinde gülümserken bu millettten hiçbir eser bugün yaşamıyor.¹⁴³ Seninkiyle karşılaştırılmaz daha büyük, diğer bir gaspçının saldırısını yazayım mı? Arap ırkı on binlerce gemi, sayısız atlı ve yaya, 7 yıl boyunca bu yüce şehri, Tanrı'nın şehrini kuşattı ama hepsi dağılıp gitti ve çok azı ülkelerine dönebildi fakat O (şehir) baki kaldı ve başından beri İlahi lütfün koruyucu kanatları altında korundu. (20-45).

Senin dediğin gibi ben "bunak" baban seni sevdim ve hâl seviyorum (Oğlum), ve sana tavsiyem "aşırı" gelebilir ama o kesinlikle öyle değil. Seni yanıltmış olanların hatasını terk et. Delice umutlarını fırlatıp at. Babalarından miras aldığın

¹⁴¹ Dönemin anlayışını göstermektedir. Bulgarları Avarların torunları olarak kabul etmektedir. Bulgarların kökeni hakkında var olan çeşitli açıklamalara baktığımızda Bulgar - Avar ilişkisi ile ilgili bilgiye Theophylaktos Simokattes'te rastlanır. Oğur ve Bulgarlardan bahsederken "bu halkın en eski önderleri Uar ve Hunni adlarını taşımakta idi." diyerek Hun-Avar, dolayısıyla Akhun bağlantısına katkıda bulunur. Umut Üren, "Büyük Bulgar Devleti", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, 2. Baskı, İstanbul, s.257. Nitekim burada Nikholas aynı kültürden boylar olarak, Avarlardan sonra aynı coğrafyanın bir bölümünde hakimiyet kuran boy olan Bulgarları birbirine bağlayarak genel bir kanıyı ifade etmiştir. (ç.n.)

¹⁴² Kaynaklarda Avarlardan "kaçak" olarak bahsedilmektedir. Genel kanaat 558 yılında Köktürklerin baskısından kaçtıkları şeklindedir. Ekaterina Nechaeva, "The 'Runaway' Avars and Late Antique Diplomacy", *Romans, Barbarians, and the Transformation of the Roman World*, ed: R. Mathisen, D. Shanzer, Farnham, Ashgate Press, Burlington, 2011, 175-181. (ç.n.)

¹⁴³ Rus yıllıklarında da Avarların tamamen yok olduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. bkz. Mualla Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, TTK, Ankara 2007, s.83. (ç.n.)

güçle yetin. Sana herkesin Tanrısını öğretenler üzerine bir hükümranlık isteme. Akli başında hiçbir köle kendini kölelikten kurtaran birinin efendisi olmayı arzu etmez. Dûa et, bir zamanlar şeytanların köleleri idiniz, o zaman Tanrı'nın lütfü altında olan ve Roma İmparatorluğunu yönetenler tarafından kölelikten kurtarıldınız. Size özgürlüğünüzü verenlere efendi olmayı düşünmeyin. Bu kadar şükürsüz olmayın; Bir zamanlar bir Bulgar prensi vardı, Bulgar ırkını şeytana kölelikten kurtaranları köle yapmak ve kurtarıcılarının efendisi olmak istedi şeklinde arkada bir hatıra bırakma! Bir "bunak" (senin varsayıdığın gibi) olarak akıllı bir adama, sana bunu yazdım. Fakat akıllı bir adam olarak eğer öyle isen fark edeceksin ki "bilge bir adama ne yapacağını söyle, daha akıllı olacaktır."

Ş. 84 C

s. 73

11. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Kış 918 / 919¹⁴⁴

Eğer benim kendim gelmem mümkün olsaydı (oğlum) öyle yapmayı reddetmezdim: yolun uzunluğunu, kışın zorluğunu önemsemez ve senin muhteşem Prenslığıne yolculuktan geri kalmazdım. Fakat şimdi yaşım çok geç ve nadiren ağrılarla yatağımdan kalkabiliyorum. Bu amaca ulaşmaktan engellendim, keşke kanıtlayabilseydim, biliyorum amacıma ulaşmakta başarısız olmamalıydım: Sözlü ısrardan ya da başına, gözüne, sevgili yüzüne ve ellerine sarılmaktan ya da dizlerine ve hattâ belki ayaklarına kapanmaktan istediğim amaca ulaşıncaya kadar vazgeçmeyecektim. Fakat bu zalim yaşım ve hastalığın kaçınılmaz zahmeti beni amacıma ulaşmaktan engelliyor; bu yüzden yazmak zorundayım.

Öncelikle bu aracılığı niçin yaptığımı bil (oğlum): günâhlarımdan dolayı açıklama yapmam değersiz ama aracılık ettiğim meselenin büyüklüğünden dolayıdır

¹⁴⁴ 11, 12, 13. Mektuplar aynı zamanda gönderilmiştir. (Zlatarski, Grumel, Runciman'ın hilafına) 919/920'den ziyade 918/919'un kışında yeni bir barış girişimini göstermektedir çünkü bu sırada Zoe'nin hükümeti bir şekilde var olmaya devam etmektedir. İktidardakiler uzaklaştırılmamıştır ve Nikholas'la yüz yüze görüşmeye gelmişlerdir. Savaşın suçlularına verilen İlahi ceza belki (kısmen?) Başmabeynci Konstantinos'un tutuklanmasıdır.

Senin İsa sever kalbine sanırım, senin kendinin de istediği ve takip ettiği barışı, insanların engellemelerine rağmen sağlaman için yalvarıyorum.

Fakat neden bir kerede ruhumun arzusuna mesele olan konuyu söylemiyorum? Çünkü geleceğe hazırlıyor ve sanki yalvarışım için yaklaşım yöntemimi hazır ediyorum. Oğlum, o dúa ile yalvarıp niyaz ediyorum ki Baba ve herkesin Tanrısı tek sahip olduğu, şan ve şerefte eşit oğlunu, Haberci ve Müdafii olarak, birbirine karşı muhalif olanları barışla ödüllendirmek ve ortadaki nefret duvarını yıkmak için temiz ve ilahi bağrından gönderdi. Ben, zavallı ben, kendime ait hiçbir liyakatla değil O'nun tarifsiz iyiliği ile Kilise rahibi olmaya layık olduğumu düşünerek yalvarıyorum: Ben senin İsa sever kalbine yalvarıyorum, hatta Kilise'de hizmetimde bile Tanrı'ya barış çözümü için yalvarıyorum.

Ne kadar daha İlahi El'in yarattıklarının ezeli düşmanı bu felaketlere sevinecektir? Hristiyanlık dünyası ne kadar süre daha Hristiyan eliyle dökülen Hristiyan kanıyla kirletilecektir? Kabil, Habil'i, kardeşini öldürdü ve tek kurbanın kanı Tanrı'ya kadar ağladı. Ne düşünüyorsun (Oğlum), bugün dökülen ve dökülmekte olan bütün kan için ne düşünüyorsun? Tanrı'ya ulaşan çılgılık ne kadar büyüktür? Şimdi yaşayanları saymıyorum: Yetim çocuklar, dullar, kardeşlerini kaybedenler, terk edilmiş çocuklar, kiliseler, dağıtılmış manastırlar, tecavüz edilmiş bakirelerin inilti ve gözyaşları sürekli Tanrı'ya ulaşıyor. Biliyorum, akıllı bir adam olarak sen – gerçekten insanların en akıllısı- ben bahsetmeden de bu meseleler üzerine düşünürsün. Ama yazık! Şeytanın kötü işleri ve insanların kötü tavsiyeleri ile kin senin nazik kalbini ele geçirdi, zaafını kullanıyor ve senin kendi sakin haline dönmeni engellemek için haince ısrar ediyor. Ama (sevgili Oğlum), bu iblisin işi olsun olmasın artık bizi yenmesine fırsat vermeyelim; insanların kötü öğütlerinden bu acınacak ve iğrenç şeyler gelsin gelmesin birbirine bu saldırılar artık yeter diye bağıralım. Bu kötü akışı başlatanlar artık hükmetmiyorlar; onlar sana karşı bir girişimle kalbini kışkırttı. Senin intikâmın yeterli: onların yaşadıkları acıları düşün ve sana zarar vermeye çalışırken karşılaştıkları kederlerle kızgınlığını gider.

Sadece insanlar arasında değil, aynı zamanda yabanî hayvanlar arasında da iyiyi tutan bir yasa vardır. Yabanî hayvanlar genellikle öfkeyle birbirlerine saldırırlar ve sonra biri diğerinin hakkından geldiği zaman diğeri sakinleşir. Yabanî

hayvanların tabiatını aşmayalım, öfkemizi giderilemez, kırgınlığımızı sonsuz kılmayalım. Özellikle senin bilgeliğine yakışan insanlığın tavsiyelerine geri dön; savaşımlardan, katliamlardan ve kan akıtmaktan geri dur; barış yaparak bizi Baba Tanrı'nın oğulları yapabilmek için kardeşimiz olmaya tenezzül eden O'nun (İsa'nın) bıraktığı paha biçilmez mirası, barışın yüce ödülünü bekle. O'nu Romalılar ve Bulgarlar arasında gördüğünü, kendi yaralarına, yan tarafındaki deliklere, ellerindeki ve ayaklarındaki boşluklara işaret ederek şöyle dediğini tahayyül et (oğlum), "Bu nedir çocuklarım, ümmetim, Çarmıhta ölmeye tenezzül etmem üzerine itaatim karşılığında Babamın bana verdiği sevgili mirasım? Bu nedir? Emirlerimi nasıl unuttunuz? Nasıl benim tavsiyelerimden habersizsiniz? Size vasiyet ettiğim sevgi nereye kaçtı? Size öğrettiğim barışa ne oldu? Başınız olduğumu kabul ettiğiniz ve ümmetim olmayı sevdiğiniz halde nasıl oldu da birbirinize karşı silahlandınız? Bu aynı başa bağlanan üyelerin tarzı değil: onlar koparılmalı ve başka baş aramalıdır." Bunların İsa ve Tanrımızın sözleri olduğunu tahayyül et, çarmıha çivilenmekten daha acı verici; sanki O'nun sözlerini gerçekten duyuyormuş gibi bize yalvarılsın; yaralarına saygı duyalım ve ona acı vermekten korkalım ve henüz vakit varken karşılıklı günâhlarımıza çare bulalım, bizim hesabımıza O'nu acı ve kederden kurtaralım; önceki sevginin canlandırılması ve barışın geri gelmesi ile İlahi adaletin teveccühünü kazanalım, karşılıklı savaşımızdan dolayı ahirette - Deliliğimizi söyleyeceğim- savunma kabul edilmediği, her bahanenin kovulduğu ve cezanın ertelenmediği zaman yargılanmaya katlanmak zorunda olmayalım.

Eğer söylemimi uzatırsam beni çenebazlıkla suçlama: kalbimizin ortak acıları ve yaraları beni buna zorluyor. Eski bir deyişle birçok dilim olsaydı, o yeteneği kullanmak için dâa edecektim, böylece belki ben onlarla yeterince hayıflanabilirdim, Tanrı'ya ve asil hükümlerine kötülüklerin azalması için dâa edebilirdim. Emrimde birçok dil olmadığı için tabii olarak bana verilen bir taneyi kullanacağım ve söylediğim gibi kalbimin kederi ile konuşmamı uzatacağım.

Bizim orada bulunmamızın dehşetinden önce, gelecek olan kıyamet öncesini düşün (oğlum), Orada, bir prens ve fakir arasında bizim bu dünyevi gururumuza dayalı hiçbir ayırım yapılmaz, sadece bizim manevi meziyetlerimize bakılır. Şunu da hesaba kat, bu evrensel hüküm O dürüst Hakim'in huzurunda olmadan önce bile, biz

öldükten sonra bu dünyada yaşayanlar arasında hatıramız ne olacak? Birçok insan birbirine karşı düşman oldu; ama birbirine karşı daha yumuşak davrananlar, eğilimleri daha insanca olanlar, düşmanlıklarına bir sınır koydular, o kötülüğe sonsuza kadar yapışmadılar, o kinin insan yaradılışına yabancı olduğunun bilincinde düşmanlıklarını barışa çevirdiler. Sadece babasına öyle davranan çocuklar ya da kardeşine öyle davranan kardeşler veya öğretmenine öyle davranan öğrencileri demiyorum fakat aynı zamanda bu akrabalıklar ve ilişkiler dışında olanlardan da kastetmiyorum. Çocuklar babalarına, kardeşler kardeşlere, öğrenciler öğretmenlerine karşı- Nasıl bir Öğretinin öğretmenleri ama! Senin ruhunu açan, seni Nur'a yönlendiren, seni şeytana kölelikten kurtaran ve bütün bununla sana Tanrı'nın oğulları olmak gibi eşsiz bir fayda veren biri – aralıksız düşmanlık beslerler. Kim, gelecek çağlarda bunu öğrendiği zaman ölmeyen bu düşmanlığı canlandıranlar üzerine her utanç ve küfrü yığmayacak? O zaman, eğer bu dünyadan ayrılacaksak ve arkamızda kötü bir isim bırakacaksak, kötülükten nefret edenler tarafından utandırılacak ve hakaret edileceksek, öldürmekten ve katliamlardan tiksinenler ve barışın lütuflarını sevenler tarafından lanetleneceksek, bizim gelecek şan, şeref, hükümlerlik, hükümdarlığımızın hepsinin faydası nedir? İyi bir isim (oğlum) sadece çok zenginlikten değil aynı zamanda bütün zafer ve ölümlü gururundan daha iyidir.

Bunu onurlu ve parlak bir hatıra ile gençliğinden beri arzuladığın o iyi ismi düşün. Bunu kalbin sertliği ve iddiası ile ceza olarak kaybetmeyelim. Eğer yanında erdeminin methiyle başlarsan, O dünyaya gelmek için yaptığımız yolculukta iyi bir azıktır; Nazik, yumuşak, sakın, merhametli, iyi bir babanın oğlu olarak adlandırılmak, bunların tam tersi ile değil, çocuklarına iyi bir mirastır. Tanrı saklasın, oğulların, benim en tatlı çocuklarım, saydığım iyi isimleri değil de onların yerine tam terslerini miras almaları gerekirse çok mutsuz olurlar. Önce bahsettiğimiz miras onlara bırakacağın hükümlerlik ve hükümdarlıktan daha onurludur. O zaman sen, dikkatini vererek Tanrı tarafından milletini yönetmek için kurulan her gerçeğin içinde biri olarak ve dahası eski naziklik ve sakinliğini bırakmadan kulaklarını, kulaklarından önce de kalbini aç, bir arkadaş ve seven bir babanın, eğer onu baba olarak adlandıracak kadar, piskopos derecesine sahip ve bir günâhkâr olmasına rağmen yaşlı bir adam, etten şeyler eriyip gittiği ama ruhtan olanların kaldığı için ete

göre daha gerçek bir bağ olarak İsa Tanrı'mızın verdiği ruhanî bir baba olarak değersiz bulmuyorsan sözlerine iştirak et.

Bir dúa ile sözlerimi sonlandıralım: “Düşmanlıkları bu dünyadan kaldırmak için gelen İsa Tanrı'mız senin asil ruhunu pürüzsüz kılsın ve onun içinde ne günâh varsa gidersin, karanlığın babasının söndürmek için aradığı, O'nun en ilahî sevgisinin sendeki eski nurunu tazelesin ve parlatsın. Cesedinde düşmanlığı öldüren O, bölüneni birleştirsin, O'nun en kusal ve en temiz kanıyla her şeye barış versin, O Kendisi şimdi Romalılar ve Bulgarlar arasındaki tüm ayrılıklar, bölünmüşlükleri, düşmanlıkları sürüp atsın, onları yeniden birleştirsin, barışın nimetlerinden faydalanmayı bahşetsin, düşmanlığın ekicisi, kötülüğün babası en kısa zamanda kahrolsun!”

Ş. 89 D

s. 81

12. MEKTUP

Bulgarya Başpiskoposuna, Kış 918 / 919

Sizin mükemmel başpiskoposluğunuzun yazmaya mecbur olduğum konuda benimle aynı fikirde olduğumu biliyorum; Bu nedenle, size öğüt ya da talimat vermek için değil, eğer biz beraber olursak ve konuşursak, birlikte inceleyebileceğimiz meseleler üzerine konuşmak için yazıyorum. Benim meselem İsa'nın halkı yani Romalılar ve Bulgarlar üzerine gelen kötülüklerdir. Başından beri Tanrı'dan insanları kesip koparanın yüzünden tek bir millet, kendi arasında bölündü. Bizim için ortak ihtimamla size yazıyorum; Kendim sürekli olarak bu konuda iç çekip ağladığım için sizin de buna katlandığınızı ve ekmeğinizin gözyaşı olduğunu biliyorum. Kendi acılarım vasıtasıyla sizinkini öğreniyorum: işimiz ve hizmetimiz aynı olduğu için aynı acıları ve çalışmayı paylaşmamız gerekir.

Aynı ızdırıp ve benzer acıların senin kalbini yaraladığı gibi beni de yaraladığını çok fazla gözlemledim; ama şimdi konuşmamıza, karşılıklı tartışmamıza başlıyorum. Bu bizim güncel hayatımızda farklı hizmetler farklı kişilere tahsis

edilmiştir yani imparatorlara ve yöneticilere şehirler, denetmenlere diğer ilişkiler, kahyalara yönetimler verilmiştir. Her biri kendine verilen mevkiye bakmalı, (eğer akıllı ise) sitem etmeden kendi görevini yerine getirmekle ilgilenmelidir. Ama Kutsal Kilise'ye hizmet görevi verilen biz, bu hizmetin yanında bir çok görevimiz olmasına rağmen herşeyin ötesinde aramızdaki düşmanlık ve çekişmeleri kovmak ve barışa hizmet etmekle yükümlüyüz. Barış adına hiç umut bırakmayan, insanın Tanrı'ya karşı şiddetli deliliği olan ebedî düşmanlığı yok etmek için O'nun hırsına, tükürüklerine, tokatlamasına, bir caninin ölümüne katlanan O'nun anısına gerçekleştirdiğimiz kötü ayın O (İsa) sürekli olarak bütün gücümüzle, aklımızla, konuşmalarımızda, barışın gayretli kazananları ve savaşın düşmanları olmamız ve bütün ruhumuzla düşmanlıkların içimize girmesini engellememizi emretti. Bu büyük gizemin kutlaması merhametli Baba'nın dünyayı çok sevdiği için gönderdiği Oğlunu gözlerimizin önüne getirir; bu kutsal Gizem, Tanrı'nın tek, sevgili, kuzusunun öldürüldüğünü ve onun Babası Tanrı'ya olan kinimizi teskin ettiğini gözümüzde canlandırır; ilahî zaferin mirasçısı olmasına rağmen insanın O'nun üzerine yığmaya cesaret ettiği bütün onursuzluk ve utanca ışık tutarak, kendisi acılara, yaralara ve utanca katlanarak bölünmüşleri, düşman ve hasımları barışta birleştirebilmeyi ve Tanrı'ya yaklaştırmayı ümit etti. O zaman ne (kardeş ve dost-rahip) yapmamız gerekir? Ne hissetmeliyiz, endişemiz ne olmalı, ızdırabımız ne kadar büyük olmalı, birbirine öfkeli insanların bunu sevgiyle değiştirdiğini ne zaman göreceğiz! Şimdiye kadar tek ve bireysel olaylar için konuştum. Kötü olan (şeytan) tarafından ruhları saptırılanları toparlamak, aralarında barışı yapmak ve bir kere daha sevgi ile birleşmeye ikna etmek için dikkatimiz ne kadar büyük olmalı. Fakat bir, iki, on, çok daha fazla ne olabilir, bütün bir ev ya da şehir değil, bütün bir millet şeytanın ajanları tarafından diğer bir bütün millete karşı bu suça saptırıldı – Ve bu milletler aynı inançtan, Eyvah! Bu benim acılarımın en ağırı- o zaman ne yapmalıyız ya da düşünmeliyiz ya da hissetmeliyiz? Hangi gün ya da gece böyle bir endişe ve ızdıraptan kurtulacağız?

Duyduğunuz gibi şimdiye kadar konuşmamız devam etti; ama şimdi işin kendisi, kendi sesiyle olduğu gibi, daha yüksek sesle haykırıyor. Barış düşmanı ve fesat babası şeytan, Romalılar ve Bulgarlar arasında silah ve kılıçları oynattı,

birbirlerine karşı onları öfkelenirdi ve kendi planlarını uyguladı, hâlâ bugün uyguluyor. Eyvah günâhlarımın çokluğuna! Kim savunacak? Kim arabulucu olacak? Kim Tanrı'nın yardımıyla insanın bu büyük yıkımını durduracak? Kim Hıristiyan kanıyla kirletilen toprağı temizleyecek? Bizden başka kim? Bu benim ve senin görevin. Kalbin her düşüncesine açık olan O'nun bildiği gibi, ben baştan beri savaşın patlak vermesini önlemek için çalıştım: ve kötülük galip geldiği zaman, ben Romalılara, Bulgarlara karşı silahlarını bir kenara bırakmaları, onlara karşı barış ve sevgiyi tâkip etmeleri, baba gibi onlara karşı sevgi dolu olmalarını öğütlemekten geri durmadım. Tanrı onların kalplerine dokundu ve onlar önceki itaatsizliklerinden dolayı tövbe ettiler ve onlar benim daha sonra verdiğim nasihate göre hareket etmeye gönüllü oldular; o zamandan bugüne kadar onlar barışa ait şeyler ve sevgi bağı aradılar, size karşı savaşa sokan şeylerden nefret ettiler. Ama ne diyebilirim? O, baştan beri insan ırkına haset eden, Bulgarlar ve Romalılar arasındaki birliği kıskandı ve düşmanlık yangınını tutuşturmayı başararak ruhları yok eden bu ateşle zafer kazandı ve o tutuşturduğu şeyin yanmasını temin için çok sıkı çalıştı. Benim en akıllı, Bulgarların en sakin hükümdarı, sevgili oğlumun kalbinin soyluluğunu rehber edinmesine, barış nimetine arkasını dönmesine ve eski tatlılığına geri dönmesine izin vermeyecektir; ama hâlâ o, kıskanç ve iyiliğe düşman onun tatlı ruhuna acı düşünceler döküyor ve en tatlı barışı yok etmek için hevesle çalışıyor.

Kötü şeytanın eserleri böyle. Ama ben Tanrı'ya ve çok sevdiğim oğlumun yumuşaklığına güvenerek amacımda başarısız olmayacağım; ona, erdemli ruhuna uygun olan ve aslında yüreğinin derinliklerinde istediği şeyleri rica eden, yalvaran bir mektup gönderdim. Kısa bir süre için onunla görüştüğüm zaman onun tabiatından emin oldum, zekasını, nezaketini, iyilikseverliğini, iyiliğini ve onun tabiatının tüm vahşete ve tersliklere yabancı olduğunu fark ettim. Bu yüzden barışa aracılık etmek için yazdım, iyi umudum var onu ilk önce Bulgarlar üzerinde hükümdarlığı veren Tanrı sonra da yumuşaklığı ve erdemi bırakmayacak; benim yakarışım da öyle.

Ben kendi adıma, bu tür umutlar besliyorum. Ama aynı zamanda bu işlerde birlikte harekete geçmek, benim aracılığımı desteklemek, sevgili oğlumu uzlaştırmak, yalvarmak bizim ortak acımız ve felaketimiz olmalı. Bu büyük üzüntü dalgasında acı çekmek sizin Başpiskoposluğunuza düşer. Sizin ona yalvarmak için

toplayacağınız çok mesele var. İlk olarak daha önce bahsettiğim gibi İsa ve Tanrı'nın teskin edilemez acısı, çünkü belki adı bize verebilir diye kuzu gibi boğazlanmaya götürülen O'nun (İsa'nın) onurlu adını taşıyanlar birbirlerine karşı vahşi hayvanlar gibi öfkeleniler; O (Simeon) kendi, karısı, çocukları, aslında hükümdarı olduğu bütün millet adına Tanrı ile komüne senin kiliselerine gider; sen kutsal ve temiz vücut ve kana sahipsin, O yerken ve içerken, kutsamaya katılırken şühesiz umutları olacaktır. O sen demesen de önce kendi görüşüyle onları görmüştür ve farkındadır, Sen onun huzurunda kendi sözlerinle, geçtiği topraklarda şimdiye kadar görülen güzellik yerine ıssızlığı, çeşitli ürünler, bağlar, bahçeler yerine ülkelerin acınacak tahribini anlat. Tanrı'nın şanı için dindar ellerin birçok sancıyla diktiği Tanrı'nın evlerinin yıkımını hatırlat. Manastırların harabelerini ekle, içinde keşişlerin ve rahibelerin Tanrı'ya ilahiler gönderdiği asil manastırlar terk edildi ve harabe oldu. Hepsinin ötesinde türlü şekillerde öldürülmüş insanlar – Eyvah, kötü iblisin ne kudretli gücün var-. Rahiplerin, keşişlerin, rahibelerin cesetleri her yere dağılmış durumda ve gömülme onuru yaşayanlar maalesef yok, hepsi vahşi hayvanların ve köpeklerin avı olmuşlar.

Neden devam etmeliyim? Sen bu trajedinin duyulmamış, anlatılmamış bir depo dolusu malzemesine sahipsin. Ayrıca her şeyden önce benim aracılığımı verimli kılmaya yardım edecek senin muhatap olduğun onun yumuşaklığı ve mükemmel aklı var. Bu yüzden kaçınılmaz olarak seni ve beni etkileyen ortak acılarımızdan hareketle, bizi bu göreve karıştıran ortak barış ve kurtuluşumuz için dikkatlice güçlerini uygul. Eğer ben orada olsaydım yapacağım her şeyi yapardım bu yüzden benim yerime rolümü oyna; onun ellerini kucakla, dizlerini tut, eğer gerekirse ayaklarına kapan ve göklerden gelen yardımla oğlumun tatlı ruhu barışa kazandırılıncaya kadar kelime ve sözlerle savunmaya devam et. Belki o daha sonra barışa ait meseleleri görüşmek üzere adamlarını gönderecek, savaş ve düşmanlığa dair olanları iptal ettirecek, Romalı ve Bulgarların ortak felaketiyle zafer kazanan şeytan kovulacak ve bu şekilde aralarında onurlu sevgi yayılacak, onun onurlu lutûflarından her iki halk üzerine de mutluluk ve keyif verici nimetler gelecek ve böylece şiddetli zorluklara katlanmanın verdiği asık suratlardaki umutsuzluklar kalkacaktır.

§. 97 A

s. 89

13. MEKTUP

Simeon'un baş adamına, Kış 918 / 919

(Oğlum) Büyük güçlerin hizmetkârları, büyük erdemler ve başarılar ile süslenmiş insanlardır ve onlardan daha tanıdık olduğu bilinenden daha çok oranda öğüt alınır. Senin böyle bir hizmetkâr olduğunu ben de biliyorum, ben söylemesem de sen erdeminin büyüklüğüne uyan duygu ve düşüncelere sahipsin. Senin hakkında bu fikre sahip olduğum için mektubumun senin bilgeliğinle muvaffak olmayı hak eden konusuna geçiyorum. O Tanrımız İsa'nın bize verdiği barış konusudur; katliamların, kan dökülmesinin ve savaş yüzünden yaşanan diğer kötülüklerin durmasıdır. Hiçbir konu bundan önemli değildir, hiçbiri akıllı ve çok büyük şana sahip adamlara uygun bir iş değildir. Bu konu hakkında en şanlı ve merhametli sevgili oğluma yazdım ve biliyorum ki onun yumuşak ve sakin erdemli ruhu, benim günâhlarım çok olsa ve acılık tohumları ekse de buna rağmen yine de merhametlice benim sözlerime katılacaktır. Bununla birlikte bu mektupla onun sadık ve tanıdık bir hizmetkârı olarak seni benimle birlik olmaya, onun için gerçekten büyük bir zafer doğuracak bu hizmette yer almaya ısrarla davet ediyorum. Ona karşı geçmişten gelen sevginle, onun şan ve şerefi adına çalışmak için duyduğun arzundan dolayı yanında kalarak birçok işlerinde ona hizmet etmek için isteklisin. Onun şan ve şöhretine hizmet etmek, sevgini ya da kendi ustana karşı sevginin himmetini göstermek için bundan daha iyi bir işte görülemezsin.

Savaşın kötülüklerini, adamların muzdarip olduğu acıları ve diğer taraftan barışın nimetlerini ve insanlar arasında oluşturduğu sevinci düşün (oğlum). Karşılaştırma yaparak eğer Tanrı yardım ederse onun için savaş veya katliam ya da tutsaklıklar yerine kısaca insanlığın yıkımı yerine ne kadar şan ve şeref kazanacağını düşün. Bu ilahî hizmette ona hizmet edebilir, böylece o barışın lutfûyla övülüp, şan kazanmasına sebep olursun. Bu şekilde de savaşın getirdiği kötülüklerle anılmak yerine tam tersi bir ün kazanması gerçekleşir. Elbette ne senin benim sözlerime

ihtiyacın var; ne de asil ve erdemli ruhunu dâadan yüz çevirirsin. Sadece ısrar etmekte istekli ve hevesli ol eminim ki onu hazır ve barışa istekli bulacaksın. Bunlar sadece söz değil. Elbetteki merhametli Tanrı'nın işi.

Savaştan ve tüm ölümlerden sorumlu olanları O kendi adaletli kanunlarıyla aramızdan aldı ve onlara büyük günâhlarına uygun, layık cezalar verdi. Bu nedenle konuşmamı ne daha fazla uzatmayı ne de mektubumun uzunluğu ile seni sıkımayı gerekli görüyorum. Fakat sadece bir dâa ekleyeceğim. Tanrımız İsa senin ustanın barış sonucuna ulaşarak her iki dünyada da onurunu ve şanını yüceltsin ve seni (oğlum) efendine daha bağlı, yakın ve sevgili kılsın ve bu amaç ve gayretin de sana sonsuz lutufları getirsin.

§. 100 A

s. 93

14. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 9 Temmuz / Ağustos başı 920¹⁴⁵

Benim şefkatli sevgili Oğlum, eski ve yeni dostlarımın en tatlısı, Kutsal ruh adına sana gerçek bir âlâka duyan, seni baştan beri ve halen seven bir babanın sözlerini bir evlat ve dost olarak dinle. Tanrı adına inanıyorum ki seni sevindirecek ve benden memnun olmanı sağlayacak bu şeyleri dostluğumuzun adını teyit etmek için yazıyorum. Senin dindar ruhunu teskin edecek (bir kelimeyle) “müjdeleri” Tanrı'nın adamı olarak bir kere daha dikkatle dinle: Şeytan düşmanlıkları karıştırıp onlar benim saygı duyduğum başa karşı çabaladıkları zaman sen bizim dünyevi yetkilimize karşı çileden çıktın. Senin için olan dâamın tersine hevesli oldun ama çok iyi biliyorum ki Kilise'nin acıları yani oğullarının ayrılması ve bölünmesi, üzerine sen bizimle acımızı paylaştın. Dâa ve umut ettiğim gibi bu üzüntülerden etkilendin ve bu yüzden seni koruyan, hükümrانlığını veren, bu hayatta kurtuluşunu ve sonsuz onuru getiren Tanrı'mız İsa'yı onurlandırdın.

¹⁴⁵ Kilise Birleşmesi'nden hemen sonra.

Her şeyin ötesinde senin için duyması çok tatlı, bizim için ise haber vermesi her şeyden öte yerinde ve uygun olan çok sevinçli müjdeleri Oğlum sana getiriyoruz. Tanrı'nın Kilisesi birleşmiştir. Baştan beri kötülüğü çalışanın uyandırdığı fırtına onu (Kiliseyi) karıştırmayı bıraktı. Birlik nasıl oluştu ve fırtına nasıl yatıştı? Bizden koparılanlar ve ayrılığa yapışanlar fikirlerini bir tarafa koydular ve inatçılıklarından pişman olarak ve bizim fikrimize katıldılar. Kilise'nin rağbet ettiğini onlar ortak olarak itiraf ettiler; kısaca hatalarını itiraf ederek merhametle onları sarmak için açılan kilisenin kollarına geldiler. Bugüne kadar Kilise kollarını kapalı tuttu çünkü onlar bu insanî hatada diretmişler (insanın hali böyledir) ve hangi nedenlerle bilmiyorum münakaşayı seçmişlerdi. Ama şimdi Tanrı'nın izniyle bütün bu ihtilaflar kaldırıldı ve kutsal barış aracılığıyla biz bir araya geldik ve şimdiye kadar bizden ayrılanları kendi çocuğumuz gibi kabul ettik ve kendi üyelerimiz gibi onlarla kaynaştık. Böylece Tanrı'nın Kilisesi birleşti ve bir baş, en yüksek birinci rahip Tanrı tarafından ve değersiz olmama rağmen yüksekrahiplik ile onurlandırılan ben tarafından sakince yönetiliyor. Fakat bu onurlu adı kazanmaya muktedir olamayan ve bu dünyadan tanınmamış olarak geçmeye razı olmayan, hakiki kötülüklerinden dolayı kendi fesatçılıkları ile olabildikleri kadar kötü şöhretli olmaya kararlı olan bazı insanlar var; bunlar az sayıda olduğu için Kilise'nin birliğine zarar vermiyorlar. Fakat eminim ki eğer onlar bizim Başımız, Tanrımız ve Yüksek Rahibimize inanıyorlarsa er geç doğru yolu bulacaklardır. Eğer yapmazlarsa mesele değil. Delilikleriyle tercih ettikleri yerde kalacaklardır. Tanrı'nın kutsal Kilisesi, kendini karıştıran sebepten kurtularak kendi düzenini sıkı bir şekilde kurdu. O (kutsal Kilise) damadı İsa'ya kendini suçlardan temizlediği için teşekkürlerini sunuyor ve baştan beri onun kutsal yakınlığından adam çalanın bu durumda rahip bütünlüğünden çalamadığı kadar oğlunu etrafında görüyor.

Bunlar benim sana müjdelerim (oğlum), eminim ki senin ruhun, insana sevinçli gelecek her şeyden daha fazla buna sevinecektir. Fakat ne olacak? Söylediğim şeyde beni kim destekleyecek? Kim yanımda duracak, benimle konuşacak ve senin merhametli, en tatlı ruhuna olan hitabımı paylaşacak? Şimdi sana yakışan merhametini hatırlatacağım: Tanrı vergisine kayıtsız olmamalısın, ama adamların zorlamasıyla ne söyleyeceğimi de neredeyse hiç bilmiyorum, sadece

kendilerinden ya da şeytandan destek alarak, onların Romalılar ve Bulgarlar arasındaki ilişkileri zedelemeye kararlı olduklarını biliyordum. Zamanla bundan vazgeçmeye ve ne senin, ne bizim, ne de senin çok sakın ruhunu ve merhametini bilen ya da duymuş başka birinin tasavvur edeceği önlemlere başvurmaya mecbur kaldılar. Bunu kim tahmin edebilirdi ki Simeon, onun yüce bilgeliği, Gök'ten ona gösterilen yardımla Bulgar milletini yüksek bir zafere taşıdı, diz çökmekten kimse ondan daha fazla nefret edemezdi, adaleti yüceltir, adaletsizlikten öğrenirdi, şehvetli zevklerden uzaktı, dağlardaki bir keşiş gibi karnını bağlardı, şarap tatmazdı ve dünyadan vazgeçme iddiasında bulunanlardan Tanrı'nın ona bahsettiği devletin hükümranlığı hariç hiçbir farkı yoktu –kim (diyorum) Tanrı'yı çok seven böyle bir adamın Romalılar ve Bulgarlara sıkıntı veren kötülüklerin yazarı olacağını tahmin edebilirdi – Heyhat! Sonsuz akan kan, büyük yıkım, Tanrı'nın kiliselerinin, havayı bile hesaplı alan bakirelerin ikametgâhlarının, içinde gece gündüz kendisine ilahiler söylenen, Tanrı'nın adını yücelten erkeklerin manastırlarının yıkılması? Şehirleri, köyleri, evleri, hayatın rahatı için insanoğlunun ekttiği şeyleri, insanlığı etkileyen genel felaket – dulluk, yetimlik, erkek akrabaların yoksunluğu, tutsaklık, kölelik kısacası Romalılar ve Bulgarların önceki refahı yerine savaşın kötülüklerine borçlu olarak geçirilen bu acınacak değişimi söylememe ne ihtiyaç var? Bu düşmanların işi değil, ne gerçek çoban bizim Tanrı'mız İsa'nın sürüsü dışında olanların, ne de İnançın mirasına yabancı olanların, ama kimin? Of! Of! En ağır acılarım için! Heyhat acınacak hikâye! Oğullar Hristiyan babalarına karşı çok zalim oldular ve İsa'nın koyunları birbirine karşı vahşi davrandılar, İnançın mirasçıları ve İsa'nın zaferinin ortak mirasçıları kendi aralarını bozdular! Kim– bir kere daha söylüyorum- böyle acıların, korkunç durumların ve o kendi gözleriyle görüncüye kadar Romalı ve Bulgarların üzerine gelebileceğini tahmin edebilirdi?

Tanrı'nın koruduğu oğlum, eğer böyle şeyler olduysa (Tanrı onların olmamasını isterdi!) bunlar kötü iblisin kötü niyeti sonucu meydana geldi, genellikle tüm insanları ama çoğunlukla da Hristiyanları kıskanan onun kıskançlığı yüzünden meydana geldi: iblis Hristiyanlara karşı daha büyük bir kıskançlıkla öfkelenir çünkü onları en başta gelen düşmanları olarak görür. O, Hristiyanlar tarafından dünyada yaşadığı her yerden kovuldu. Öyle ki bugün dahi Hristiyanlar hâlâ onun kötülükle

inşa ettiği gasp yapısını sürekli yıkarak hakimiyetini kırıyorlar. Bu nedenle Hristiyanlara karşı öfkelenerek öcünü almak ve onları felaketlerle bastırmak için her vasıtayı deniyor.

Dediğim gibi bu korkunç, korkunç olduğu kadar kötü bütün işler şeytanın yüzünden üzerimize geliyor; kısmen bu kötülüğe hizmet eden adamlardan, kısmen de onlar zekalarından iyi diye kötüyü seçiyorlar: sana karşı savaşı başlatanlar ya iblisle işbirliği içindeler ya da akıllarının onları aldatması ile hareket ediyorlar. Bu şekilde de senin tatlı ruhuna bu isteği getiriyorlar. Sık olan küçük bir kıvılcım söndürülemez ve bir alevi tutuşturur. Tıpkı o adamların aptallığının kıvılcımını senin kalbine düşerek şimdiye kadar söndürülemeyen büyük bir aleve dönüştürüp tutuşturması gibi.

Ama hayır (şefkatli, sevgili Oğlum), kötülükleri böyle galip etmeyelim! Senin gibi Tanrı'nın sevdiği, neslinden akılca eşi bulunmayan, ruhunun soyluluğu karşılaştırılmaz bir adamın beş para etmez alçakların şerrine yenilmesine müsaade etme! Çünkü bu yaratıklar seni gücendirir. Bildiğin gibi kendisinden çok ve büyük nimetler aldığın Roma İmparatorluğuna karşı öfkenin sonsuz olmasını arzu etmeyelim. Nasıl eğer bazı değersiz pigmeler veya diğerleri aceleyle sana saldırmak için sürüklendilerse Roma İmparatorluğu ve ona tabi insanlar bundan sorumludur? Eğer onun ilişkilerini kötü yönetenler aynı planı sana karşı da yaptılarsa nasıl imparator suçlu olur? Ama sen incindin? Seni incitenlerden yeterince intikam aldın gerçekten gerekenden çok fazla oldu. Biri kendini yaralamak isteyen bir adamı cezaya çarptırmak isterse ceza suçla eşit olur, eğer çok kindar değilse öcünü yeterince alır; giderek katlanırsa yaralanan gücenmekte nasıl ısrar eder? Onu yaralayanı yaralamaya devam etmek ister? Senin kadar nazik ve merhametli birinden bahsetmiyorum; ama o biri merhametsiz ve sert olabilir, kesinlikle öfkesini bırakacak kızgınlığının ateşini söndürecek ve adil olmayan elleri kaldıracak kadar deli olan biri ile barış yapacaktır. Evet (oğlum), sen de öfkeni bırakıp doğal sakinliğine dön insanları öldürmeyi ve Hristiyanı Hristiyana vurduran felaketleri durdur.

Ben halen kalem vasıtasıyla sana bunu söylüyorum; Eğer bütün anlayışların üzerinde barış olan Tanrımız İsa, onun ricasıyla senin kalbini ikna ederse, belki kendim seninle yüz yüze geleceğim ve kendi sesimle bunu ve durumlar başka ne

gerektirirse konuşacağım, sana gelmeye hazır olacağım ve yaşıma, hastalığıma ya da yolculuğun meşakkatine bırakmayacağım keşke senin erdemini barışı ihsan etmeye razı olsa. Ayrıca Tanrı'nın Romalılar ve Bulgarların kurtuluşu işini senin yüce kalbine tevdi edip etmediğini bana bildir. Böylece belki kendim mümkün olan neresi olursa olsun gelebilirim ve seni tutabilirim. Bu benim çok uzun zamandır arzu ettiğim bir durum. Belki o zaman meydana gelecek barış ve ortak şartımız hakkında uygun ve faydalı şeyler üzerine konuşabiliriz. Bu durumu alıkoyduğun Roma elçilerini göndererek, onların ağızlarıyla ve senin Tanrı'nın sevdiği amacını ilan eden mektubunla bildir; böylece emin olarak istekle ya Mesembria'ya¹⁴⁶ ya da nereye geleceksen oraya yola çıkabilirim (seyahatin zorluğuna göre bu girişimin benim gücümün üstünde olmasına rağmen). Bu şekilde Bulgarların ve Romalıların lehine konuşulacak, savaş işleri duracak ve barış bize uydurulacaktır. Ayrıca Tanrı'nın adı yüceltilecek, şeytan ve ona hizmet edenler utandırılacaktır. Yine şimdi ve gelecekte adın yüceltilecek, hem senin hem de imparatorluğun elinin altındaki insanlar kötülüklerden kurtularak huzur içinde yaşayacaklardır. O imparatorluk ki senin kurtuluşa giden yolda öğretmenin ve rehberin, seni eski gelenekler üstünde yükselten, seni geliştiren, sana yükseltmek ve yüceltmek için fırsatlar veren ve İsa'nın saltanatı olarak bilinmeyi lutfeden Tanrı'nın imparatorluğudur.

§. 105 C

s. 101

15. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Ağustos / Eylül 920¹⁴⁷

Senin mektubunu alınca (Tanrı'nın onurlandırdığı oğlum) gerçek ve ruhani bir sevinçle doldum, günâhkâr olsam da dâua ettim çünkü sen gelmeye ve benimle buluşmaya hazırsın. Duru ve samimi bir vicdana sahip olan sen, Tanrımız İsa Mesih onun kelimelerine layık görülenlere şunları söylerken O'nun yüzünü görmeye layık bulunabilirsin: "Gelin, Baba'mın kutsanmışları, Dünyanın yaratılışından beri sizin

¹⁴⁶ Günümüzde Bulgaristan'daki Nesebar şehridir.

¹⁴⁷ Simeon'un hızlı cevabından sonra.

için kurulan imparatorluğu miras alın.” Bu benim önceden de şimdi de senin için en büyük dâamdır çünkü beyanına göre bu sefer benimle yüz yüze görüşmeye hazırsın ve bütün anlayışların üzerinde barış olan, bizim sevgilimiz, bizim gerçeğimiz ve bizim kurtuluşumuz olan Tanrımız İsa Mesih yaşadığım sürece naçiz varlığımın kalan günlerinin her birinde bana senin için daha fazla dâa edebilmeyi lutfetsin. Ayrıca ben gelince Bulgar ve Roma ırkının ortak kurtuluşu ve refahı adına sözü anlamayı lütfeden Tanrı'nın yardımı ile söyleyeceğim sözlere karşı çıkmamanı umuyorum.

Bu yüzden, Oğlum mektubumun girişine kutsal bir dâa ile başladım; ancak geri kalanı ve senin mektubunun gelişme bölümünde bulunan konularda, konuşmamın uzunluğu sebebi ile sıkıcı olmamasına gayret ettim. Yine ileride karşılıklı konuşmamızın Tanrı'nın isteği olduğunu umut ettiğim için yazmanın gereksiz olduğunu düşündüm. Yalnız hayati önemli olduğu için şunu yazmayı gerekli görüyorum: Senin onurlu ruhunun benim çalışmalarımı alaya almayacağına, bu yaşlı ve kırgın babanın sana yaptığı aracılığı duyacağına, ihmal etmeyeceğine dair bana teminat vermeni istiyorum. Eğer verirsen, bu geç yaşımı arkamda bırakır, tabiatımın zayıflığını göz ardı eder, yolculuğun sıkıntı ve zahmetleri ile tüm zorluklarını hiçe sayarım. Elbetteki oğlum hem sizin için kârlı hem de Romalılar için tamamen külfetli olmayan, hoşgörülebilir tekliflere aracılık edeceğim.

Dediğim gibi, o zaman sen, ilk önce Tanrı'nın yardımıyla, ikinci sağduyulu düşüncenle ve üçüncü olarak –eğer benim alçakgönüllüğüme saygın varsa- benim dâamla kesinlikle galip geleceksin. Ruh ve bedenimin kanatlarında hayatımdaki bütün o ağır köstekleri ve yaşlılığımı unutarak sana geleceğim. Ama eğer, önceki düşmanlıklar, Romalılar ve Bulgarları kötü yapan o tasarımlar ve planlar hâlâ ruhunda takılı ise (Tanrı korusun!), eski, Romalılar üzerine bir imparatorluk kurma düşüncene hâlâ bağlıysan ki dâa ediyorum öyle olmasın, sana Babası Tanrı'nın isteğinin habercisi olan ve insan katili şeytanın baştan beri birbirine karşı kışkırttığı, insanlara tebliğ ettiği, merhamet mesajıyla ebedi savaşın durduğu, düşmanlık duvarının kaldırıldığı, insanoğlunun barış ve birliğe getirildiği O'nun kendisini (İsa) hakem ve elçi olarak öneririm. Tanrımız İsa Mesih, efendilerin efendisi, hükümdarların hükümdarı, senin cevaben yazacağın mektupta amacını açıklaman

için ısrar etmesi için tayin ettiğim, her gücün üzerindeki güç O'dur. Böylece çalışmamın boşa gitmesine, boş bir amaç için konuşuyor olmaya, gri saçımdan utanmaya, yaptığımız şeyi alaya alıp ve bizi tefe koyup sıkça sevinenlerin alaylarına -Tanrı'nın merhametiyle akıllı sen bilirsin ki çok hevesli adam var (Yazık insanın zavallığına!)- ve belki senin en onurlu ruhunun suçlamasına maruz kalmayabilirim. Yaşlı bir adamı boşuna çağırarak, yıpratmak, bir başpiskopos (değersiz olmama rağmen), onu senin huzurun kadar uzağa getirmek, boşuna zahmete ve kedere katlandıktan sonra onu sadece eli boş olarak kovmak, değişmez amaçları beni aptal duruma düşürmek olanlara bir alay konusu yapmak- düşün (sevgili Oğlum) senin Tanrı-sever ruhunda bunun bahanesi olamaz-. Kalanı için, Tanrımız İsa seni iyi etsin, bu hayatta seni görünen görünmeyen bütün kötülüklerden korusun ve bu Dünyada O'nun huzur ve şanını paylaşmayı ihsan etsin.

§. 109 A

s.105

16. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 17 Aralıktan hemen sonra, 920¹⁴⁸

Bir kere daha mecburen sana yazmaya sürüklendim (Tanrı'nın koruduğu oğlum) çünkü kısmen Romalılar ve Bulgarlar arasındaki ortak acılar ve felaketlerin beni etkilemesiyle kederimden ve kısmen böyle büyük kötülüklerle sessiz kalmakla mezarın ötesindeki gelecek korkunç cezadan dolayı kalbim her gün deliniyor. İnsanların kurtuluşuna gözlemci olarak atandığım için (değersiz olmama rağmen) gizemli hükümleriyle beni gözlemci yapan O, benden Romalı ve Bulgarların katlinin kanını istemesin diye sessiz kalamam. Bu yüzden, sıkça yazmama ve bir kenara atılmama rağmen sana, benim söylediklerime iştirak etmeni, reddetmemeni, öncekilerde olduğu gibi bir kenara atmamanı lûtfetmesi için, şimdi bile bütün lûtûfların yazarı Tanrı'ya yalvararak, bir kere daha yazıyorum.

¹⁴⁸ Romanos'un taç giymesinden hemen sonra.

Oğlum önceden olduğu gibi sana sadece barış için yalvarmak üzere değil, başka bir tarzda, Roma ve Bulgarlar arasında çıkmak üzere olan kötülüklerle ilgili kızgınlık ve üzüntümü açıklamak için yazıyorum. Bir kere daha – yazık kötü iblisin kötü işlerine- askerî güçlerin hazırlıkları var, her taraftan on binlercesi toplanıyor ve seferber ediliyor, tarif edemem. Böyle bir gücün seferber edilmesinin Romalı ve Bulgarlar arasında ne kadar zalimliklere yol açacağını fark ettiğim ve öngördüğüm için ıstırap çekiyor ve üzülüyorum. Onların çarpışması Hristiyanların ortak felaketidir ve Hristiyanlık mirasını kutsal yanının kanıyla satın alan, İsa ve Tanrımız'a büyük acıdır. Bulgar milleti yok olmaya mahkûm edilse İsa ve Tanrı bu acıdan pay almalıdır; eğer Roma ordusu yok olmakla yüz yüze kalırsa (savaşta olabileceği gibi) burada da hepimizin başı, İsa ve Tanrı bunun üzerine acı çekiyor olacak. O zaman bu felaketlere sebep olanlar ne beklemeliler? Eğer sağ kalırlarsa bu dünyada nasıl bir hayat yaşayacaklar? Ve öbür dünyaya giderken oraya ne umutla gidecekler? Tanrı'nın yüzü önünde nasıl duracaklar? Onları bekleyen cezaya nasıl katlanacaklar? Ne savunma yapacaklar? Hristiyanların böyle büyük yıkımına karşı nasıl bir bahane ileri sürecekler?

Oğlum, bu beni gece gündüz etkiliyor ve ruhum parçalanıyor; sessiz kalamayarak bu mektubu sana gönderiyorum. İki ırk arasında en vahşi savaş başladığı zaman Romalı ve Bulgar kanının akması ile yerin kirlenmesini senin aklın alıyor mu, düşün. Romalılar ve Bulgarların üzerine gelen felaketin ne kadar büyük olduğunu düşün, o talihsiz günün tekrarını görmeyi arzu etme. Romalılar yenilgi ve kayıpla karşılaştı, birçoğu kılıçtan geçmesine rağmen Bulgarların günü kazandığına sevinir görünme: savaşın harekâtı her zaman düzenli değildir: dengesi belli değildir ve birçok yönde, bir o yana bir bu yana oynayabilir. Yine zaferin senin olduğu sonucuna varma, ama bir insan olarak kaderini düşün. Güvenlikte olduğunu düşünen birçoğu baş aşağı gitti; yüzüstü olan çoğu da yeniden yükseldi; hakimiyet süren ve kendini yenilmez sayanların çoğu da aynı zamanda yenildiler ve yok oldular.

Biliyorum ki senin mükemmel zekan ben söylemeden de bunu bilir: fakat yine de benim yazmam uygunsuz değildir. (Oğlum) zekice kulağını bana ver, hatta kulağından önce vicdanlı ve en sevgili kalbini ver.

Sen bunu benim sözlerime kulak vererek yine Tanrı'nın yardımı ile faydalı ve babacan nasihatler veren bir babanın konuşmasını dinleyerek yapacaksın, böyle olunca da bu dünyada ve özellikle yücelmeyi gerçekten arzu edenlerin, imrendiği yüceliğin bulunduğu gelecek dünyada, senin yüceliğin artacaktır. Bir gün, oç almayalım diye, belki oç almak o zaman nafîle olacak, ne savaş düzeninde harekete geçmiş bu asker topluluğunu, ne Romalıların ve Bulgarların pek çok ve çeşitli ölümlerini, ne de orada gerçekleşen felaketlerin tekrarını görmeyi arzu et. Kötülüklerin hücumlarını öngörmek ve onlara karşı korumak ve kendilerini körü körüne onların üzerine atmamak özellikle senin gibi akıllı adamların görevidir. Zaferi arzuluyor musun (Oğlum)? Zenginlikler ve parlak bir ismi? Eğer benim tarafımdan yönetilirsen belki isteğine ulaşırsın. Şimdi söylediklerime katılmalısın. Tanrı gizemli hükümleriyle imparatorluğun tahtına imparator Romanos'u oturttu (duymuşsundur sanırım söyleyebilirim): bir evlilik bağıyla kendini ona bağla, ya kızını onun oğullarından birine ya da oğlunu onun kızına damat yapmalısın. Eğer bunu yaparsan hem kendin hem de yönettiğin bütün insanlar ile Bulgar halkına yakışan zafer ve mutlulukla ilgili bütün arzularına ulaşacaksın. Daha önce İmparatorla aranda bir evlilik ittifakı istiyordun ve bu talebin öyle yapmayı uygun bulanlar tarafından reddedilmişti: şimdi böyle bir evlilik ittifakı ile yücelmek senin elinde. Sen Romalıların imparatoruna evlilik vasıtasıyla akraba olmak istedin: şimdi bu fırsat bu hediye sana getirecek. İmparatorluğun doruğuna yeni yükseldiği için Onu bir engel olarak görme onun yerine Tanrı'nın eliyle getirildiği ve bu yüzden çok kolay – hemen hemen her birinden çok daha kolay- bir şekilde tahta oturduğu sonucunu çıkar. Bu seni, senin milletle onun milleti arasında bağ kurmaya daha hazır kılacaktır: Birçoğu imparator yapıldı fakat onlarla ilgili imparatorluğun değersiz şeyleri vardı. Ama O, söylediğim gibi Tanrı'nın kendi eli ile yönlendirilmiş gibi bu hükümdarlığı elde etti.

Dahası, eğer Kilisesi'nin durumunu göz önüne alırsan, Tanrı'nın bu adama gösterdiği iyiliği daha iyi fark edeceksin. Zatiniz farkındadır imparator Leon ve ondan sonra ülkemizi yönetenler ne kadar zahmet çektiler ancak emeklerinin karşılığını göremediler çünkü görünüyor ki bu Tanrı'nın isteği değildi. Fakat O, Romanos devletimizi yönetmek için atandığı zaman uzun süren düşmanlıklar,

muazzam fırtına ve kargaşa çözüldü; bunların yerine kilise ilişkilerinde sakinlik ve barış görüldü, Kutsal Ruh'un merhameti ile savaşımlar ve bölünenler birleşti. İlahi Takdir'in şüphesiz yardımı olmadan bunlar nasıl olabilirdi? Bunlar onun bu günlerde yapılması gerektiğini kanıtlamıyor mu?

Bunları ekliyorum çünkü böylece sen Tanrı'nın yardımı ile imparatorluk esasının onun eline konduğunu bilebilirsin ve bunu bilerek baştan beri sahip olduğun Romalıların imparatoru ile bir evlilik ittifakı isteğini, eğer yaparsan, olgunlaştırabilirsin. Bu birleşme vasıtasıyla bütün zalimlikler ve acılar yok olacak, huzur ve mutluluk ile bu hayatı memnun kılan her türlü hoşnutluktan her iki ırk da bolluk bereket içinde keyif alacaktır. Çocuklar evlilikle birleştiğinde, Tanrı'ya inanıyorum, o zaman her türlü lûtûf ve sevinç senin üzerine ışıyacak ve tersi olan acılar, kötü şeytan ve onun kötülüğünü taklit edenler, kendi işlerini yapmak ve etkilemek için artık bir yer bulamayınca kaybolup gideceklerdir.

Ş. 113 B

s. 111

17. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Şubat 921?¹⁴⁹

(Sevgili ve en şerefli Oğlum) Sık sık Bulgarlar ve Romalılar arasındaki ortak felaketsizliğe ağıt yakarak sana yazmama, yalvarmama, çeşitli ricalar arz etmeme rağmen sözlerim bir cevap elde etmekte başarılı olamadı: Sen onları yere çarptın, sen ne günâhkâr, zavallı, yaşlı baban ne eski dostluğumuz ne (değersiz olmama rağmen) onurlandığım rahipliğime saygı ne de diğer tartışmalardan daha acil olan şimdi aracı olduğum önemli mesele- sevgi, barış adına Hristiyan kanı ve katlinin durmasına razı oldun-. Fakat (Sevgili Oğlum) diğer faziletlerinle beraber İlahi Kelimeler (İncil)'in bir öğrencisi olarak bizim Efendimiz (Hz. İsa)'in talebelerine ne dediğinden habersiz değilsindir: “O, seni reddeden beni reddetti” ve O'nun (Hz. İsa) silsilesi zaman içinde Tanrı'nın esrarengiz Hükümleri ile benim gibi değersiz birine ulaştı. Çok

¹⁴⁹ Eğer bu askeri hazırlıklar Pothos'un hazırlıkları ise bu mektup Şubat 921 civarında yazılmıştır. Her durumda bu yılın ilk yarısında yazılmıştır.

hayırlı, çok büyük bu mesele adına sık sık nafile yalvarsam da ne yapmalıyım? Bir kere daha yalvarmaya mecburum çünkü barışın avukatı olarak bölünenleri birleştirmeye bütün gücümü kullanmak için, düşmanın entrikalarına ve saldırılarına karşı korumak için, onlardan gelen zararın planını yapana karşı onları uyarmak için bu memuriyete getirildim. Eğer öyle hissetmez ve davranmaz, sürekli çabamı canlı tutmazsam, eyvahlar olsun bana! Ben Tanrı ve Yaratıcımın tehlikesi önemine göre olan bu yüce görüş noktasına yerleştirdiklerine dile getirdiği tehditten korkarım. Hâlâ bu geçici hayatta yaşamama rağmen (benim en dindar oğlum) kendimi onun ötesindeki mahkemede duruyor ve bana emredilen görevi yerine getirip getirmediğimin hesabını vermem istendiğini görüyorum. Kötü şeytan tarafından düşmanlığa saptırılanları barışa getirmekten gafil olanlar Tanrımız İsa'nın o korkunç ve kaçınılmaz kınamasından titreyeceklerdir.

Bu şekilde, şimdi de, ben üzüntüyle yazıyorum; bu nedenle, bir kez daha, sana niyazımı devam ettiriyorum. Hıristiyanlar üzerine gelecek şeyleri -ne yazık ki!- bir kez daha gözümde canlandırabiliyorum. Bu korkunç görüntü ve hazin felaketlerden şaşkına döndüm ve bunları görmek istemediğim için bu dünyadan tez vakitte gitmek için dâua ediyorum. Kurban kim olursa olsun tek bir adamın bile katlini görmek üzücüdür. Aynı yaratılışı paylaşan, aynı tabiatta olan, aynı hamurdan yapılan bir adam, ahirette canı istediği zaman, bütün yarattıklarına eşit olarak tekrar hayat verecek olan aynı yaratıcı ve bu hayatın donatıcısına sahip olan bir diğer adamı katlettiği zaman nasıl yazık olmaz ki? Katledenler ve katledilenler sadece bahsettiğim gibi benzer değil, ayrıca baba oğul, birbirinin kardeşi, bir de belki bizi kurtarabilir ve kendinden bir parça yapabilir diye kutsal yanının kanı ile ödediği (kıyaslanamaz menfaat) Tanrımız İsa'nın Mirası iseler- bu insanlar birbirine karşı silahlanırlarsa, yeryüzünü ve ellerini bu katliam ile kirletirlerse- o zaman ne söylenebilir? Yeremya¹⁵⁰ böyle acılara nasıl ağlayacaktır?

Tekrarlıyorum, bu beni yazmaya ve yalvarmaya sürüklüyor çünkü başımıza gelecekleri düşündükçe ruhum örseleniyor. Sessiz olamam, sakın kalamam. Yine

¹⁵⁰ Eski Ahit'te "Ağlayan peygamber" olarak geçen Yahudi bir peygamberdir. J. Philip Hyatt, "Jeremiah" Encyclopædia Britannica, çevrimiçi: <https://www.britannica.com/biography/Jeremiah-Hebrew-prophet>, Ocak 01, 2020.

ordunun seferi var, her yerden asker toplanıyor, benim bildiğim bir ülkenin sahip olamayacağı ya da hepsi toplandığında yeterince geniş bir yerin almayacağı sayıda bir ordu toplanıyor. Bununla birlikte, hepsinden öte, bu büyük ordunun kumandanı ve generali, bütün muhafızların başında olan İmparator'dan başkası değildir. O, savaşın kumandanı, ordunun generalidir; yine o, silah arkadaşları, rakipleri ve onların yarışının hakemi de silahlanıyor. Böylesine büyük hazırlık, kargaşa ve hareket halinde büyük bir ordu toplandığı zaman ne düşünmeliyiz? (Oğlum) biliyorum, aklınla fark etmişsindir ki ne bir savaşın sonucunun ne olacağı ne de zaferin hangi tarafta olacağı önceden bellidir ama sonucun belirsizlik olduğu bellidir. Fakat kesin olan şudur ki: Ya Roma kılıcı ile Bulgarlar yok edilecek ya da Bulgarlarınki ile Romalılar doğranacak, Hristiyanlar Hristiyan kanı dökülecek, yeryüzü Hristiyan kanı ile kirlenecek, sizin ve bunların özel insanları, oğulları ve mirası olduğunuz İsa ve Tanrımız katledilenin yıkımına üzülecektir. Eğer insanlar Roma ya da Bulgar kılıçlarından geçirilirse bunun İsa ve Tanrımız için ağır bir üzüntü olduğunu düşünmüyor musun? Muhtemelen bunu bilmeyen kim vardır? Hristiyanların birbirine karşı çıkmasının kurtarıcımızın merhametli kalbini deldiğini benimle itiraf etmeyecek kim var?

Çok çocuğu olduğu için sevinen bir baba resmedelim, ama aniden çocuklar birbirine karşı duruyor. Çocukları barış ve uyum içinde olmak yerine bunu düşmanlığa çeviriyorlar ve birbirlerini boğazlıyorlarsa bunu gören baba ne hissedecek? Sevincini ağıtlara çevirmeyecek mi? Tarifsiz bir acı ile göğsüne vurmuyacak mı? Güneşi tutmak yerine yerin yarılması için dâa etmeyecek mi? Bize sahip olmak için acı çekmeyen babalarımız oğullarının birbirine karşı savaştığını görürlerse tarif ettiğim şeylerden muhakkak ve besbelli acı çekeceklerdir; bizi kazanan, bizi seçip alan, kendini babasının bağrından ayıran, bizim gibi et ve kana bürünen, bizi onun kendi oğulları yapmak için çarmıh ve ölüme dayanan kendi çocuklarını yani Bulgarlar ve Romalıları birbirine karşı çileden çıkmış babalarıyla oğulluk bağlarını unutmuş, kardeşçe sevgi yerine yabani ve vahşi hayvanların durumuna koymuş görürse tarifsiz acılar çekmeyecek mi? Daha öte bir acı ile delinmeyecek mi? Konuşmama verecek örnek bulamıyorum (en nazik sevgili oğlum, dostum ya da eğer insanlar arasında bunlardan daha tatlı, daha yakın bir isim varsa)-

tavsiyemi sonuna kadar desteklemek için insan ilişkilerinden aldığım örnekler vasıtasıyla birbirine karşı silah kullanarak her insanın lanet edeceği şeyler yaptığımızı ve bu kötülöklere neden olana canavar ruhlu kimse olarak baktığımızı görebilirsin. Çünkü akılla donatılan yani insan tabiatını bilen, yaratıcısını bilen, başka bir deyişle insan türüne ait ve insan olarak düşünen kim varsa aynı ve tek inançta Tanrı'ya saygı duyanların önünde birbirlerine silah çekiyorlar –şimdi babalara karşı savaşılan çocuklar, çocuklara karşı babalar, kardeşlere karşı kardeşlerden bahsetmekten kaçınıyorum- Kasvetli bir konuşmayı çoğaltıp insanlık dışı amaçlarını dizginleyemeyenlere karşı her beddûayı başlatmayacak mı?

Dediğim gibi benim konuşmam, katliamları ve savaşları bırakman, ilahi ve hayırlı barışa dönmen için insanî ve dünyevî örneklerden seçildi. Ama (oğlum) düşük ve insan örnekleri, tavsiyeleri onlardan çıkan tartışmaları bir kenara bırak ve ferasetli ruhunun gözünü semaya yükselt ve İsa'nın yanındaki kutsal güçleri gözden geçir, onlar nasıl üzgünler, bu nedensiz değil: Sahibinin, kendi insanların yıkımına üzülmesi (O'nun insanları sen ve ben oluyoruz), çocukların ve kardeşlerin öldürülmesi (Baba olarak O bizi oğulları olarak kaydetti ve erkek kardeşler olarak kendisine mirasçı kıldı) manzarası karşısında onlar da aynı acıyı çekiyorlar. Kötülüklerimiz semaya yükseldi ne söyleyeceksin, orijinal insan katili, şeytan inatla Romalılar ve Bulgarları kötülüklerle kaplamaya çalışıyor. Hristiyanlara yakışır şekilde düşünmeyecek miyiz? Kendimize gelmeyecek miyiz? Bizi harap eden o kötü olanın planlarını görmeyecek miyiz ve kendi kötülüklerimizi iyileştirmek için aklımız başımıza gelmeyecek mi?

Mektubumu uzattım: çünkü yas tutan bir kalp, nasılsa artık kelimelerin daha fazla dökülmesiyle onu ezen yükünden kurtularak soluklanıp rahatlama bulabilir. Benim bu konuşmam Romalı ve Bulgarların felaketlerinin nasıl semaya kadar ulaştığını açıkladı, onun uzunluğunu dizginlemeyi uygun görüyorum. Yalnızca şunu söylüyorum, yalvarıyorum, yakarıyorum bana cevap ver, başında vermeliydin -o zaman bu büyük mezalim sahnelenmezdi- önce olmadıysa şimdi bunu bana lutfet, bir kere daha söylüyorum (en çok arzu ettiğim oğlum) mütevazı bir babanın tavsiyesini ve aracılığını kabul et. Tanrı adına böyle yaparsan pişman olmayacaksın. Ortak fayda için yalvaran ve senin bu dünyadaki ve cennetteki adın ve şanının

hatırası için endişelenen mütevazı bu başpiskoposun ricasını kabul et. Bu sınırsız orduyu Bulgar sınırına ilerletmekte diretme, Kutsal Ruhun katıldığı baba çocuk ilişkisinde ne babaları çocuklarına ne de çocukları babalarına karşı kılıç çıkarmaya zorla. Yine yeryüzünün Hristiyan kanıyla kirlendiği nefret dolu o günü, o saati görmeyi arzu etmeyelim. Yukarıda söylediğim gibi zaferin kimin olacağı şüphelidir ama şu kesin ki onbinlercesinin kanı ile yer ıslanacak, Romalı ve Bulgarların yanaklarını yıkayacak yağmurdan daha fazla gözyaşı akacak. Evet (Oğlum), Bulgarların kurtuluşunu Romalılardan daha az gözetmeyen, gözetimindekiler için sürekli endişelenerek başpiskoposu olarak atandığı halk için olduğu kadar Bulgarların da iyiliği ve refahını isteyen, mütevazı babanın danışmanlığına razı ol.

Bu şekilde senin ferasetli kalbine dúa ve niyaz ile ordunu harekete geçirmemen için savunmamı yaptım. Kainatın kralı ve tanrısına güveniyorum, her türlü egemenlik ve hükümlanlık ondan gelir, o, ebedi savaşı çözdü ve yeryüzüne barış ihsan etti, kalbindeki eksiklik için konuşacak, kendi tarzıyla sana barışın lûtûflarını öğretecek, her şeyin eski durumuna seni döndürecek, kutsal Vaftiz ve Yeniden Doğma yoluyla başladığın hayat tarzını saracak, baba oğul gibi seni Roma ırkına birleştirecek ve kötü olandan gelen saldırılar ve bunların sonuçlarından nefret etmeyi sana öğretecektir. Ne kadar uzun süredir Romalılar ve Bulgarları birbirleriyle ölümcül çekişmede tuttuğunu gör! Bir şey daha, ben yaptım. Eğer Tanrı'nın yardımıyla barış gelirse, o zaman, silahları bırakman karşılığında Romalılardan istediğini talep edebilirsin -arazi veya vergi veya başka bir şey- sadece bildir (sadece, talebin hoşgörülebilir olsun, gücümüzün ötesinde ve ezici olmasın) ve ben bütün aracılığı ve niyazı yapacağım, senin tarafından talep edilende uzlaşmıncaya kadar Tanrı'nın altında Roma devletini yöneten, şimdiki Egemenimiz ve Majestemize her türlü marifeti sergileyeceğim. Barışın Tanrı'sı kendi gayretiyle ortadaki düşmanlık duvarını yıksın ve ebediyen bölünenleri birleştirsın, Kutsal Ruh adına bir kere daha kendisi, şeytanın kötü niyetiyle işlenenler arasında barışı ve birliği sağlasın; oradan yükselen iyi ve güzel şeylerin zevkini lutfetsin ve düşmanlığın sebep olduğu üzüntülerden ve zalim saldırılardan kurtarsın.

§. 121 B

s. 121

18. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Bahar / Yaz 921¹⁵¹

(Sevgili Oğlum) bana olan sevginin teminatını biraz gecikerek olsa da aldım; Gerçekten zatıma gösterdiğin teveccühle hâlâ bir oğlum, aslında babası değersiz olsa da ona karşı olan duygularını koruduğunu gösterdin. Bir baba gerçek ve ruhani bir şefkat ile oğlunun peşinden hasret çeker. Habercim geciktiği zaman beni gözardı ettiğini ve artık ruhunda o sıcak sevgiyi ve şefkati barındırmadığını düşünüyordum. Ama görünüyor ki yanılmışım; sen (benim en tatlı oğlum) hâlâ sevgi lambasını söndürmedin, habercimi ve senin mektubunu yollayarak hâlâ yandığını gösterdin ve böylece şüphemin yersiz olduğunu kanıtladın. Tanrı'ya şükrediyorum ki Tanrı öyle yapman için kalbini harekete geçirdi ve her zaman olduğu gibi şimdi tekrar sevginin parlaklığını gösterdin.

(Sevgili Oğlum) Mektubunu aldığımda üzerimde böyle etki ve sevinç yarattı. Aynı zamanda (Sevgili Oğlum) senden gizlemeyeceğim, mektubunun verdiği memnuniyet biraz acı ile karışmadı da değil. Bu durum mektubuna tamamen sevinmeme müsaade etmiyor. Niçin öyle? Çünkü daha önce kötü olanının (şeytan) hücumlarına son vermen, Romalı ve Bulgarlar arasındaki asli barışı yenilemen için senin barışsever kalbine yalvararak yazmıştım. Sadece bu değil, aynı zamanda basit ve açık bir dille, barışın sonuca ulaşılabilir de olmasını, şartları bu şekilde ilan etmeni ve talebinin uygulanamaz ve imkânsız olmaması ile Bulgarların lehine Romalıların aleyhine olmaması gerektiğini de yazmıştım. Ama sen (Oğlum) bu gibi meseleleri geçiştirerek ihtiyar yaşımla alay ederek senin imkânsız olanı talep etmediğini, çünkü ölü Bulgarların yeniden dirilmesini istemediğini, sadece olabilecek şeyleri istediğini yazdın. Böyle söyleyerek Tanrı'nın, İmparatorluğun tahtına yücelttiği Romanos'un

¹⁵¹ Dört yıldır ifadesi takvim ve sefer yılı ile açıklanamaz çünkü bu durumda mektup Romanos'un taç giymesinden önce 920'de yazılmış olur. Grumel bunu düşmanlıklar başladıktan sonraki dört yıl olarak belirtir. Elçi Simeon'u Bulgarya'da bulamayınca 18. Mektup yerine 19. Mektup yazılmıştır ve hâlâ dördüncü yıl içindedirler.

tahttan çekilmesini işaret ettin. Ama (Oğlum) bundan daha imkânsız ne var? Tanrı'nın kendi esrarengiz kararları ile mirasının yönetimini verdiği imparatorun bu yönetimden çekilmesi nasıl makûl olur? Hayır oğlum; ağarmış saçlarımla alay etme: çünkü ben söylemeden de bunun imkânsız olduğunu biliyorsun. Bu yüzden bunu terk et, bunu başarmayı mümkün görmeyi bırak, çünkü söz konusu bile olamaz. Taleplerini elde edilebilir olanlar ile değiştir: mesela bir miktar para ya da kıyafet hatta belki bir kısım toprak. Eğer kalbinde birazcık İsa'nın barışı için ilahi olarak ilham edilen saygı varsa bunlardan hangisini arzu edersen bana bildir. Sana söylüyorum (Oğlum) bütün faydaların ve kazançların ötesinde kan akmasına son verme arzusu var. Çünkü Tanrı'ya sevgili Hristiyan bir adamın özellikle senin gibi bir adamın gözünde bunun yerine getirilmesine, katliamın sona ermesine, savaşlardan soluklanmaya ve Hristiyan kanının akmasını durdurmaya ne eşit olabilir? Az önce söylediğim gibi bu yüce ve karşılıksız kazançla birlikte başka kazançlar da var, meselâ bir miktar altın, kıyafet ve hatta bir miktar toprak verilmesi belki senin için kârlı olurken Romalıların da hoşgöremeyeceği kayıplara neden olmaz. Evet (Tanrı'nın adamı oğlum), amaçladığın barış böyle olsun, değiştirdiğin amacın böyle olsun ve barışa hiçbir katkısı olmayan sadece savaşı ve katliamları tahrik eden o düşünceleri bırak!

Mektubunda bizim taraftaki kötülüklerin nedeni olarak "eunuchs= hadımlar"dan bahsetmişsin: bu bariz ve herkesin dilinde. Ama (Oğlum) biz bu hadımların yaptıklarına ne yapmalıyız? Bu adamların kötü işlerinden dolayı hem Roma devleti hükümeti hem de Romalılar ve Bulgarlar arasındaki karşılıklı barış ve uzlaşma da örselendi. Onların kötülüklerinin varisi olmamalıyız; bunun yerine onların akılsızlığının kötü sonuçlarını düzeltmek senin aklın ve Romalıların kafa yorması için değil mi? Onlar deli miydi? Bizim onların deliliğini taklit etmemizden Tanrı saklasın! Sana karşı adaletsizlik mi yaptılar? Onların adaletsizliğini nasıl başlarına patladığını biliyorsun (Oğlum). Tanrı'nın hükmüne razı ol ve onlardan aldığı intikâmı gör ve onların akılsızlığından ya da (eğer seversen) deliliğinden onun özel İnsanlarına ve mirasına –Hristiyan ümmeti, Bulgarlar ve Romalılar demek istiyorum- böyle bir kıyım yapıldığı zaman İsa ve Tanrı'mızın bunun için acı çekmesinde ısrar etme. O'nun merhametli kalbi insanın, şehirlerin, birçok kilisenin,

manastırın ve bütün bunların mahvedilmesi yüzünden ıstırap çekeceğini düşünmüyor musun? Tabii ki biliyorum (Oğlum), sen bunların tamamen farkındasın: bu yüzden iyi davran, (mektubunda işaret ettiğin) “Tanrımız İsa’nın taklidi”nin senin tarafından bu meselede yüceltildiğini göster, hadımların sana yaptığı zararı unut, kendine, senin nazik, barışsever durumuna geri dön, Romalılar ve Bulgarların ortak talihsizliği üzerine kötü şeytanın zaferini ve sevincini mateme çevir. Kardeşlerin babalara karşı silaha sarılmasına son verelim! Şimdiye kadar Romalılar ve Bulgarlardan akmış ve hâlâ akmakta olan gözyaşlarına ve üzüntüye bir son verelim! Evet Oğlum, evet, benim en iyi arkadaşım bu uzun zaman içinde sana yaptığım dâuya saygı göster, her saat, gece gündüz beni yaralamaya devam eden ve şimdi dördüncü yılı olan kalbimin incinmesinden harekete geç. Bulgarların ve zatının kurtuluşu için -Tanrı’yı söylediğime şahit tutarak- Romalılara ve Tanrı’nın onların İmparatorluğunu yönetmek için atadıklarına gösterdiğimden daha az olmayan bir ihtimamla bunu yazıyorum.

Eğer Tanrı sana, düşmanlığın babası şeytanın yırttığı barışın yenilenmesiyle ilgili herhangi bir düşünce, Tanrımız İsa’nın ılımlı, barışsever herhangi bir amacını verirse Tanrının istediği barışın kendine döneceği şartlarını bana basitçe ve açıkça yaz. Fakat önceki yazdığın gibi muğlak ve imkânsız talepler yazma. İmparatorluğun başına Tanrı tarafından yükseltilen onun baştan alınmasını demek istiyorum. Bununla birlikte (Oğlum) barışı seven, gerçeğe saygı duyan, şanına yakışan bir hizmetkârını gönder. Biz de eşit duruşta birini göndereceğiz; bu adamlar vasıtasıyla barış şartları saltanatınıza ve Romalıların İmparatorlarına yola çıkacak. Ve sonra (günâhkâr olmama rağmen) umut ediyorum ki eğer Tanrı merhamet ederse barış ilerleyecek: eğer şimdi olduğu gibi belirsiz ve şüpheli şeyler ard arda gelirse hayırlı ve ortak faydası olan hiçbirşey yaşanmayacak.

Eğer gerçekten kalpten barışı düşünüyorsan, o zaman söylediklerim yeterlidir; yok Roma İmparatorluğu tahtına kurulmayı bir kere kafana koyduysan da bunun Tanrı’nın isteği (nereden bilmiyorum) ve teminatın olduğuna inanıyorsan o zaman onun isteğini ona bırak, uygun gördüğü, karar verdiği gibi sonuçlandırın. Amacını savaşlarla ve katliamlarla elde edeceğini düşünme. Tanrı’nın karar verdiğinden kaçınılamaz. Bu yüzden O’nun karar verdiğine inandığın şeyi sana sunmasını bekle.

Neden yeryüzü kanla, Hristiyan kanıyla kirlensin? Neden Tanrı'nın kiliseleri yağmalansın? Neden Tanrı'ya üzüntü getirdiğin ve üzerine aldığı, benim bahsetmemin bile uygunsuz olduğu suçları işlemekten sorumlu olasın?

Tanrı'ya sürekli gönderdiğim dualardan bir tanesini ekleyeyim: “Tanrı beden sağlığı versin ve düşünmeni, Kutsal Vaftiz ile Bulgarlara ve Romalılara verilmiş eski, ilahi barışa geri götürecekt şeylere karar vermeni sağlasın. Onurlu ve sağduyulu ruhundan kötülüklerin yazarı iblis ile birlikte, savaşları ve katliamları tahrik eden şeyleri uzaklaştırsın!”

§. 125 D

s. 127

19. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Bahar / Yaz 921¹⁵²

Benim habercim –yani alçakgönüllüğümle sana gönderdiğim keşiş- senin mektubunla geri döndü (sevgili Oğlum) ve bana sözlü rapor verdi, onun raporunun gereğini ve mektubunun talebini tekrar geri yazdım ve aynı keşişin eliyle Tanrı'nın onurlandırdığı hükümdarlığına gönderdim. İnanıyorum ki Bulgarya'ya ulaştı ve hâlâ orada; ama sen önceden bu buradan ayrılmışsın, siz ikiniz ne zaman buluşabileceksiniz ve Tanrı'nın onurlandırdığı hükümdarlığın onun getirdiği yazdıklarımı ne zaman öğrenecek bilmiyorum. Bu nedenle bu mektubu yazmak zorundayım; Oğlum önceden yaptığım gibi, akan kanı durdurmak, düşmanlığın babası şeytanın baştan beri yaktığı düşmanlık ateşini söndürmek, bizim Tanrımız ve kurtarıcımız İsa tarafından tahsis edilen Romalılar ve Bulgarlar arasındaki o kutsanmış barışı sağlamak için, eğer senin dindar ruhun barışın yenilenmesine doğru harekete geçti ise, tekrar daha önce öne sürdüğün imkânsız ve ulaşılamaz şartlar yerine daha mümkün yerine getirilebilir teklifler yazman ve ilan etmen için senin o basiretli kalbine yalvararak yazıyorum.

¹⁵² Bkz. Dpt. 18.Mektup. Bu sırada Simeon yeniden Bizans topraklarını işgal etmişti.

Demek istediğim: “İmparatorluğun tahtına yükselen Romanos’u imparatorluğundan el çektirelim” diye ilan etme çünkü bu yapılamaz; “Roma İmparatorluğunun insanları ve önde gelenleri beni imparator ve sahip olarak kabul etmelidir” diye yazma; böyle bir teklifi kimse dinlemez. Onun yerine bir miktar altın, kıyafet ve hatta bir miktar toprak verilmesini kabul edeceğini yaz, bu belki senin için kârlı olurken; Romalıların da hoşgöremeyeceği kayıplara neden olmaz. Evet (Tanrı’nın adamı Oğlum), amaçladığın barış böyle olsun, değiştirdiğin amacın böyle olsun ve barışa hiçbir katkısı olmayan sadece savaşı ve katliamları tahrik eden o düşünceleri bırak. Şimdiye kadar Romalılar ve Bulgarlardan (eyvah benim acılarıma) akmış ve hâlâ akmakta olan gözyaşlarına ve üzüntüye bir son verelim! Evet sevgili Oğlum, evet, sevdiğimim en sevgilisi, bu uzun zaman içinde sana yaptığım dūaya saygı göster, her saat, gece gündüz beni yaralamaya devam eden ve şimdi dördüncü yılı olan kalbimin incinmesinden harekete geç. Sözlerime Tanrı’yı şahit tut, Bulgarların ve zatinin kurtuluşu için Romalılara ve onlara imparator atananlara gösterdiğimden daha az olmayan bir ihtimamla bunu yazıyorum.

Eğer herhangi bir hayırlı barış düşüncen varsa (Oğlum), basit ve açık bir şekilde bana yaz; gerekirse, sana kendim geleceğim yani eğer sen Herakleia veya Selymbria’ya gelersen seninle barışı görüşeceğim ve Tanrı adına mümkün olan tüm taleplerin kabul edilecektir. Barış tekrar yenilenecektir, babalar oğullarına oğulları da babalarına doğru yaklaşacak ve olması gerektiği gibi en ölümcül husûmet yumurtalarını doğuran şeytanın yol açtığı en acımasız afetlerden kurtulmuş bir hayat yaşayacak ve sevgi nimetlerinin tadını çıkarıyor olacaklardır.

Geri kalanı için, sen bunu bilmesen bile, Tanrı’ya sürekli sunduğum dūamı ekleyeyim: “Tanrı beden sağlığı versin, şeytanın tuzaklarından kurtularak sonsuz krallık ve mutluluğa ulaşım varis olmanı sağlayacak işleri yaptırın ve İsa Tanrı’mızın korkulu mahkemesinde suçsuz çıkarın!”

§. 129 A

s. 131

20. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Yaz 921¹⁵³

Mektubun geldiğinde cümlelerinde beni yaralayan acılarıma teselli bulmayı umut etmiştim (benim şanlı Oğlum); beni gece gündüz yaralayan acılardan kurtulup kendime gelmek için biraz rahatlama bekliyordum. Düşündüm ki sana sık sık yazdığım mektuplarımla kalbin şimdiye kadar değişmemiş olsa da en azından şimdi benim hevesliliğimden etkilenecek geç yaşıma, hastalığıma ve yolculuğun zahmetlerine rağmen sana gelmek için yalvarışımı kabul edecek ve sana olan yolculuğumu hiçe sayarak reddetmeye cesaret edemeyecektin. Ayrıca benim gelişimin kötü şeytanın Romalılar ve Bulgarlar arasına ekmekte ısrar ettiği düşmanlığa bir soluklanma getireceğini umdum. Bu sadece boş bir ümit değildi, mazi zemininde makul temeli vardı: Kendi kendime düşündüm ki birçok diğer insan gibi bir adama değil, bir milletin yöneticiliğini Tanrı'dan alan bir adama, bu yüzden akli yüce, zekası yüce, benim mevcudiyetimin gerçek değerini tahmin etmeyi bilen bir adama bir elçi, bir ricacı olarak gideceğim: Ne kadar büyük bir milletin başpiskoposu olduğumu, başpiskoposluğu bana ayrılan o şehrin ne şehri olduğunu ve benim ne yüce bir ülkeye ki o ülke de Tanrı yeryüzündekileri egemenliği altına alması için tek temsilcisi olarak bu şehri kurdu, (değersiz olmama rağmen) sen bir rahip olarak atandığımı takdir edebilirdin. Kendime dedim ki bunun gibi bir adama elçi olduğum için elçiliğimde başarılı olmalıyım, ortak faydalara ulaşmalıyım, öncelikle şeytanın hileleri ve insanların akılsızlığı ile bozulmuş barışı yenilemeliyim. Mutlu bir şekilde Tanrı'ya şükrederek, senin faziletini yayarak, övgülerimle göklere çıkararak (eğer mütevazı yaşlı bir adam ve başrahibin ağzından övgüler sıralanmasının bir değeri varsa) ve bütün ödüllere daha değerli ödülümü – Başlangıçta Romalılar ve Bulgarlar arasında olan barış ve uyum- alarak geri dönmeliyim.

¹⁵³ Hemen 19. Mektuptan sonra.

Ancak senin mektubunun bana böyle bir vaade bulunmadığını gördüm: Kelimelerini tartınca, tam tersine çabamın boşuna olduğunu, yapmam için seçildiğim şeyleri başaramayacağımı, senden bir lûtufta elde edemeyeceğimi, benim sevgili oğlumun babasının yaşından dolayı harekete geçmeyeceğini, mütevazı bir başrahibin ona gitmesine saygı göstermeyeceğini ve ona gelen herhangi bir elçiden farklı bakmayacağını anladım. Beni kabul edeceğini, onurlandıracağını hatırında tutarak sevgili Oğlum, senin baban, başrahip, yaşlı bir adam olarak sana gelmemi teşvik ediyor musun? Geç yaşımı, yolda karşılaşacağım zorluğu, zahmetleri göz ardı etmem için beni teşvik ediyor musun? Sana ne söylemem gerekir? Ne düşünmem gerekir? Babasına şunları söyleyerek gönderen hangi oğul vardır: “Bana gel, baba, böylece ben senin sözlerini hiçe sayayım. Gel ve sonuç olarak hiçbir amacına ulaşmayabilirsin, çabanın boşuna olduğunu anlayabilirsin?” Şimdiye kadar böyle haber gönderen bir oğul duymadım. Bir kere daha söylüyorum oğlum, bu sözü göndermek senin kalbinin büyüklüğüne, senin meşhur aklına yakışır mı: “Boşuna zahmete katlanarak oğluna gel baba böylece ümitlerin çalınmış olarak geri dönebilirsin ve bunu bilen herkesten utanabilirsin”? Bir anlık senin ününü bir kenara bırakıyorum (oğlum), insanlar her yerde bunu duydukları zaman ne söyleyecekler.

Beni davet ettiğin ifade de ne kadar yolumda beni teşvik edici, mükemmel ve gerçekten övgüye değer! Diyorsun ki: “Havariler anlamadıkları işleri yapmak üzerine hızlandılar, ne olacağını bilmeden yukarıdan gelecek ödül için çalıştılar ve hızlandılar!” O tavsiyeyi kabul ediyorum (sevgili Oğlum); sözleriyle itiraf ediyorsun ki Tanrı'nın isteğine göre ben, onlar gibi çalışmaya hazırım. Eğer benim emeğim Tanrı'nın isteğine göre değilse, ödülüm başka nasıl ayrılacak? Onlar Tanrı'nın isteğine uygun gayret ettikleri için onların emeği Tanrı'yı memnun ettiği ve ödülleri ondan aldıkları gibi benim emeğim de öyle olacak. Haklı olarak kabul ettiğin gibi eğer ben Tanrı tarafından ödüllendirilsem, bu Tanrı'nın isteğine göre olmalıdır. Ama o zaman Tanrı'nın isteğine göre (Onun için beni başka nasıl ödüllendirmeli ki?) kabul edilebilir olan emeğimi yapman gerektiği gibi kabul edip, ona saygı duymak yerine saygı duymayıp onu kabul etmemekten ve emek ettiğim barışa razı olmamaktan korkmayacak mısın? Hayır sen beni geri çeviriyorsun ve ben boşuna emek ediyorum. Tanrı kendi adına benim zorluklarımı görecek ve O'nun

iyiliğinden bir parça ile beni ödüllendirecek, Tanrı'dan daha aşağıda olan sen O'nun rızasına uygun olmayacak şekilde O'nun ilahi isteğinin tam tersine hareket edecek ve O'nun uğruna verdiğim emeği O ödüksüz bırakmazken sen onu düşünmeye değmez bulup ucuz bir şey gibi hakir göreceksin, bu nasıl makûl olur ki?

Bütün bunlar senin gerçekten akıllıca söylemelerinden alındı. Gayet doğru olarak söylüyorsun ki Tanrı Havarileri bazen kendilerine gittikleri insanları ikna edemeseler bile emekleri için ödüllendirdi. Yine de bana sor, kim o ikna edilemeyenler? Şüphesiz şöyle diyeceksin: Havarilerin işinin Tanrı'nın isteğine göre olduğunu bilmeyenler; onların ödüllendirmeye değmez olduğunu düşünenler; bunun yerine onları azar ve cezaya layık görerek bu yüzden onlara zulmedip onları cezalandıranlar. Fakat benim ödüllendirileceğimi itiraf eden, Tanrı'nın benim emeğimi kabul edip bu yüzden beni ödüllendireceğine daha ziyade bir sebep olarak kabul etmiş olur. O zaman Tanrı benim içinde bulunduğum zor durumu kabul eder ve adaletli yargısı ile bir karar vererek o zorluğu telafi ettiğinde sen bir insan olarak bunu kabul etmeyecek misin? Yeryüzü ve cennetin sahibi benim emeğime kıymet verirse (eğer hakir görse nasıl ödül verecek?) efendisi olduğun halk çok sayıda olsa da bütün insanlar ile beraber bir süre herkesin efendisi önünde çıplak duracak olan sen benim zorluğumu hiçe mi sayacaksın? Bu senin bilgeliğinle, dindarlığınla ve senin diğer yere göğe sığmayan karakterinin özellikleri ile nasıl bağdaşır? Ben bunu senin atandığın yüksek makamı yıkarak söylemiyorum (Oğlum), Tanrı'nın merhameti ile akıllı olan ve hâlâ daha akıllı olabilmen için bir fırsat, bir hatırlatıcı olarak söylüyorum.

(Sevgili Oğlum) konuşmamı daha fazla dikkatle dinlemeni sanki ben oradaymışım ve sen ne söylediğimi sağduyulu bir şekilde dinliyormuşsun gibi dikkatini vermeye devam etmeni rica ediyorum. İnaniyorum ki yazmak üzere olduğum şeyden habersiz değilsindir, aslında ben söylemeden de bildiğini tahayyül edebiliyorum karakterindeki ciddiyeti eskiçağ tarihine de uygularsın. Sen bundan habersiz olmasan da bilen birine bir hatırlatma şeklinde bu hikâyeyi ekleyeceğim. Arkadius¹⁵⁴ Roma esasını tuttu ve şimdi senin yaptığın gibi o yüce Gainas¹⁵⁵ sonsuz

¹⁵⁴ Doğu Roma imparatoru. 383-395 yılları arasında babası I. Theodosius'la birlikte; 402' ye kadar ise tek başına hüküm sürdü. 402'de oğlu II. Theodosius'u yönetimine ortak etti. Arcadius'un zayıf ve

bir kalabalıkla bu toprağı yaktı ve köleleştirdi ve istilâ ettiği topraklarında kendi insanlarıyla doldurdu; ona direnmek gökyüzünden boşalan yıldırımlara direnmekten daha imkansızdı. Bu şartlarda imparatorun elçileri ona yaklaştığı zaman katı ve uzlaşmaz olduğu için kulaklarını kapadı ve her teklifi reddetti; onu harekete geçiren o arzu onlara karşı oldu bu yüzden de kıyım ve katliamlarda senin gibi zaptedilemedi. Tanrı'nın Başrahibi değersiz ve zavallı ben gibi bundan çok muzdarip oldu ve ruhu yaralandı. O Chrysostom soyadlı John'du. Acısı içinde çoğu insanın güldüğü bir plana karar verdi, Gainas'a gidecek, herkes adına kendini sunacak, sakın bir ruhla yalvaracak ve konuşmasının çiy etkisi ile onun öfkesini södürülemeyen ateşini sakinleştirecekti. Başrahibin planı böyleydi; dediğim gibi bir çok insan bununla alay etti çünkü Gainas'ın taşkınlığı ve onun sonsuz kalabalık adamlarının hareketlerine karşı sözlü tavsiyelerinden başka bir silahı olmayan sade bir adam tarafından dizginlenebileceğini kim bekleyebilirdi? Bununla birlikte o Gainas'a gitti, onu kucaklamaktan başka bir şey yapmadı ve şöyle dedi: “Efendim, şimdiye kadar yapılan dehşetler yeter, insan kanıyla yeryüzünü sulamayı durdurun, kısa bir süre için onun (toprağın) sizi bağına alacağını düşünün. Siz bir milletin prensi olarak onları ölüme götürmek için değil onların kurtuluşunu sağlamak üzere yüceltildiniz. Niye yabancı bir ülkeyi istilâ ediyorsunuz? Tanrı'nın verdiği toprakla yetinin. Niçin belki de güvenliğini sağlayamayacağın şeyin peşindesin? Uygun hediyeleri al, Roma topraklarını terk et ve evine dön.” Gainas başrahibe baktı, onun sözlerini dinledi ve bir kere de razı oldu, vahşi ve insanca olmayan arayışını terk etti, insanca bir merhamet benimsedi, önceden olan kötülüklerle yetindi, kan akıtmayı durdurdu, İmparator ile barış yaptı, başrahibin dizlerini kucakladı ve kendisine uygun hediyeler sunduktan sonra kendi ülkesine geri döndü.

Farkındayım elbette bu hikâyeyi biliyorsun, bilen birine ve senin gibi başkalarına erdem öğretecek kapasitede birine böyle konuştuğum için üzgünüm. Ama bunu yazmanın çok önemli olduğunu düşündüm, böylece hem senin bilgenden hem benim anlatmamdan belki kendine gelirsin, bu Gainas'ı hayaline koyarsın ve bu

etkisiz bir imparator olması nedeniyle, yönetim gerçekte bakanları Rufinus, Eutropius ve Anthemius'un elinde oldu.

¹⁵⁵ Doğu Roma İmparatorluğu'na I. Theodosius ve Arcadius döneminde hükümdar militum olarak hizmet eden Gotik bir liderdi.

meselede senin şanlı erdeminin ondan daha aşağı olmasını düşünürsün. Çünkü o ikinci bir elçiliğe ihtiyaç duymadı, başrahibin tek bir ziyereti ile ikna oldu, gazabına bağırmağa yalnız vahşi bir hayvan gibi öfkesine tutunarak gelmediğini düşünerek ellerini indirdi, ruhu mahveden öfkesi başrahibin barışçıl sözleri ile dizgin çekilmiş gibi oldu; ama evvelce birçok ricadan sonra sana gelmek üzere olan ben yokluğumda dâa ettiğim şeylere mevcudiyetimle daha fazla yaklaşamayacağım kararını aldım. Ne diyorsun (insanların en akıllısı, onurlu Oğlum)? Sen, zafer için insanların en hırslısı Gainas'ın merhameti ve nazikliğine yenilmeye dayanabilecek misin? Ne olursa olsun ondan daha aşağı olduğunun kanıtlanmasına dayanabilecek misin? Kızarıyorum, senin için utanıyorum! Hayattayken ya da ölümünden sonra tarihi bilenler tarafından şahsın karşılaştırılınca insanların kınamasını düşünmüyor musun? Hangi Bulgar ya da Romalı ahiret zamanında bu hikâyeyi duyduğu zaman – Romalılar ve Bulgarlar arasında saldırılar ortaya çıkmıştı, yaşlı, yüksek bir rahip karşılıklı savaşı durdurmak, her iki millete önceki barışı geri getirmek için yola çıktı ama Bulgarların hükümdarı onun elçiliğini kabul etmeye tenezzül etmedi- seni suçlamayacak ve kendi açımdan bahsetmeyeceğim ama senin olduğunu söylemeyecek? Tanrı saklasın! Şüphesiz her insan korkudan kurtulup tam olarak ne düşündüğünü söyleyince bundan da fazlasını söyleyecek, hatta şimdi bile hepsi demiyorum ama duyduğuma göre senin insanların çoğu ve kendi milletin sonu gelmeyen savaştan dolayı seni suçluyor ve olup bitene söyleniyorlar.

Gerekenden daha fazlasını söylediğimin farkındayım. Ama ne yapayım? Bunun için, Tanrı tarafından (değersiz olsam da) barışın savunucusu olarak tayin edildim. Bilhassa şimdi birbirine karşı öfkeyle oğullar babalara karşı çıkarken, kardeşler kardeşleri katlederken, Tanrımız İsa'nın tek bedeni sanki birleştirildiği kendi kafasını unutarak kendiyile kavga ederken ve kendi uzuvlarını bir çırpıda yutan deli adamlar gibi hareket ederken nefesim devam ettikçe bu şeyleri muhakkak söylemeliyim. Aslında her ne kadar seni kazanamasam da bir kenara atılsam da benim eski genç dostum ve oğlum konuşmamı senin iyiliğin için uzatıyorum; senin için dâa ediyorum, belki bu dünyada öyle bir yolda hareket edersin ki bütün kınamalardan uzak tutulur ve azizlerin kutsanmış hayatında kaydolanlardan sayılırsın.

Zatınızın mektubu tutsakların değişiminden de bahsediyordu ve ben o yeri okurken gözyaşlarıyla doldum. Şeytan öyle galip geldi ki Hristiyanları Hristiyanlarla değişiyoruz sanki bir adamın bedeni kendine isyan ettikten sonra kendi uzuvlarının değişimini istiyor. Ne diyorsun? Bizim Başımız, Tanrımız İsa bu teklife nasıl bakacak? İnaniyorum ki şimdi çarşıhtakinden daha kötü ıstıraplara dayanıyor. Bununla birlikte, bütün bu sefalet ve mutsuzluk Romalılar ve Bulgarların başına geldiği, kötü olan (şeytan) böyle güç kazandığı için barışın devreye girmesi ve her bir Bulgar ve Romalının dostça ve kardeşçe bir ruhla evine dönmesi imkânsız –eğer şimdiye kadar kötülük çok fazla ilerledi, sevgili ve en tatlı barış içinde kötü şeytanın neden olduğu bu savaş nedeniyle evlerinden ayrılanların hepsinin sakince ve kardeşçe dağılması, evlerine geri dönmesi mümkün değil desem de- sen düşman başı saymayı içeren bir çeşit karşılıklı değişim istiyorsun, o zaman Tanrı’dan korku ve gelecek nesillere saygı içinde Roma hükümeti bununla hemfikirdir. Fakat böyle bir değişim tabii ki değişim yöntemini belirten kanuna göre görüşülmelidir. Bu yüzden sizden elçilerin buraya ve Romalılardan size gelmesi gereklidir ve böylece karşılıklı konuşmalardan sonra değişilecek olanların doğru değişim yöntemine göre bu iş hem Bulgarlara hem de Romalılara faydalı ve uygun bir şekilde sonuçlandırılabilir.

§. 137 C

s. 141

21. MEKTUP

Bulgar Simeon’a, Yaz 921 / 922 sonu¹⁵⁶

Sana sık sık yazdım (Oğlum) ve – sanırım günâhlarımdan dolayı yazdıklarımdan bir şey elde edemedim. Sıkça kalbinin toprağına tohum attım (benim en şefkatli sevgili oğlum) ve (tekrarlıyorum) günâhlarımdan dolayı oradan arzu ettiğim hasatı toplayamadım. Fakat bu sebepten dolayı umudumu yitirip sessiz kalmayacağım. Bazı hayırlı ve kârlı sonuçlar elde edeceğime (Tanrı’nın izniyle)

¹⁵⁶ 20. Mektup ve 23. Mektubun mümkün olan en son tarih arasında yazıldığı düşünülmektedir.

inanarak şimdi tekrar daha bir umutla yazıyorum. Bütün iyiliklerin yazarı (Tanrı) umudumu gerçekleştirsin ve yazdıklarımın faydasını bana ve babasının mektubundaki bilgilerin faydasını da ruhani oğlum sana ihsan etsin! Senin mektubunu okuyarak harekete geçtim ve ilk kelimelerinde bir ifade buldum “Tanrı’nın mütevazılığını taklit etmek”: çünkü sen diyorsun ki Tanrı’yı taklit ederek sen zavallı ve düşük birini kovmadın ama onu önüne aldın, onunla konuşmaya tenezzül ederek onun eliyle mektubunu gönderdin. Bu mütevazılığın beni sana yazmaya sevketti, bir ruh bir kere mütevazılığı öğrenmiş ve Tanrı’yı taklit etmeye yönelmişse geçmişte birinin elinden çektiği bütün acıları unutacak, kalbinin acısını giderecek, huysuzluğunu bırakacak, uygun bir ruh haline bürünecek ve diğerlerinin kurtuluş ve fayda için verdiği nasihatleri dinleyecektir.

Bu mektubu yazmamdaki saikten çok fazla bahsettim: eğer bundan bir sonuç elde edersem senin ferasetli kalbini tanzim eden, mütevazı ve günâhkar başrahip ve babanın hayırlı nasihatini kabul etmeye razı eden O’na (Tanrı’ya) şükranlarımı sunacağım. Eğer bir şey elde edemezsem bile ben üzerime düşeni yaptım ve görevimi yapıyorum; senin payına gelince (Oğlum) insanların önünde suçsuz, Tanrı’nın önünde masum olup olmayacağını iyice düşün. Bununla birlikte mektubunun başlangıcı iyi idi: “Tanrı’nın mütevazılığını taklit ederek” mütevazı bir adamı kabul ettin, ne saltanatının yüceliği ile övündün, ne de senin şanının çok altında biri ile bizzat konuşmayı küçümsedin. Bu övgüye değerdi ve mektubunun geri kalanının aynı mütevazılıkta devam edeceğini, (senin söylediğin gibi) “Tanrı’yı taklitten” sapmayacağını ümit etmek mantıklı idi. Fakat görüldüğü gibi, mektubun farklı bir nitelikte yani mütevazı, nazik, merhametli olmayan başka bir tarzda devam ediyor. Eyvah, baştan beri iyiyinin düşmanı ve hâlâ kötülüğünü ona bulaştırmaya çalışan kötü şeytan! (Oğlum) Mektubun bana zorluklar çıkarıyor, bir o yana bir bu yana dönüyor ama tek bir amacı var, o da kendinden memnun olmak, sana başında verilenle yetinmek istemiyorsun ama başkalarının mülküne -(evet ama kimin? Senin varlığına sebep olan babalarının)- ve her milleti ayağının altına alan bir imparatorluğun hakkına el koymak istiyorsun. Unutma ki Roma İmparatorluğu yükseldiğinden beri ona boyun eğmeyen hiçbir millet yoktur.

Sen barış arıyorsun: Bunlar iyi sözler ama bu sözlere de uygun davranışlar göster. Barış başkasının olana el koymaz, onun olmayanı gasp etmez, silah eline almaz, savaş için bahane üretmez, kan dökmekten mutlu olmaz, insanları tutsak almaktan faydalanmaz. Eğer bu senin istediğin tür barış ise dünyadaki barış için kendi kanını döken Tanrımız İsa istediğini ya da tercihen Bulgarlar ve Romalıların ortak arzularını yerine getirsin! Fakat eğer böyle bir barış aramıyorsan senin hareketlerin savaş için ise konuşmanın faydası nedir? Silahları bırakın, kanın akmasına, esirlerin felaketine, yetimlerin ve dulların gözyaşlarına, başkasının topraklarına girme ve yönetimi ele geçirme arzusuna son ver ve gerçekten Tanrı'yı mennun edecek bir antlaşmaya varalım. Fakat senin tebaanı (Tanrı'nın izni ile) köleliğin karanlıklarından kurtaranın senin babaların olduğunu söylemenin barış ile ne ilgisi var? Bu duygu hiç kimsenin hiçbir zaman daha fazla besleyemeyeceği kadar düşmanlık besleyen ve barışı asla bilmemiş olanların arzusu değil mi?

Oğlum diyorsun ki "Tanrı böyle istiyor." Bu şarlatanların mantıksızlıklarını ne kadar dinleyeceksin? O kötü ruhun (şeytan) dikte ettiklerini konuşmayı sevenlerin senin kulaklarını kötülükleriyle doldurmasına ne kadar izin vereceksin? Oğlum, o doğru değil! O Tanrı'nın isteği değil ama baştan beri insan katili, hâlâ tartışmalara, muharebelere, savaşımlara, katliamlara, insanın bu beyhûde hayatında bilinen diğer bütün kötülüklerle sevinen şeytanın isteğidir. Bu şeyleri isteyen de yapanda odur. Romalılar ve Bulgarlar (heyhat benim ızdıraplarıma!), insan değil Kutsal Ruh'un baba oğul yaptığı babalar ve oğullar arasındaki bu kötülükler ondan (şeytandan) geldi. Ölümü yapan Tanrı değil ama şeytanın hilesidir ve bu hileyi hatalı bir şekilde tâkip eden hırstdan dolayı şu anda yapılan bu zulümler meydana geldi. Eğer ahlâksız adamlar ve yalancılar senin ferasetli kalbini yanıltmasa ve seni babalarının sürdürdüğü hayat tarzından döndürmeseydi sen kendin bir Hristiyan olarak asla Hristiyanlara karşı bir savaş yapmaya razı olmayacaktın; Tanrı'nın merhameti ile dindarlığını ikrar ederek dindar adamları esarete çekmeyecektin; bir kelimeyle İsa'nın ilahî adının yüceltildiği yerleri ve yerleşimleri harap etmeyecektin. Hayır; söylediğim gibi o şeytan ve onun kötülüğünü taklit eden adamların haseti bu zulümlere sebebiyet verdi.

Yine, ne yaptın "uzlaşma ve barış sevgisi yüzünden" yaptığın mektubunda belirtilmektedir. Elbette uzlaşma ve barış iyi işlerdir ama senin yaptığın şer işidir. Barış arayan hiç kimse barış yapacağı insanlara karşı koymaz. Birinin kendisi ile barış yapmasını isteyen bir kimse o diğerinin kanı ile ellerini kirletmez, onu iyileştirir, sever ve onun rahatını temin için her türlü çabayı gösterir. Sen öyle davranmıyorsun ve bu yüzden sen ne anlaşma ne de barış arıyorsun; tam tersine sen barışın ne olduğunu bile anlamayan bir düşman ve savaş sevicisin. Bu yüzden (Oğlum) bunları bir cahili öğretmek için yazmıyorum, fakat bu gibi terimleri kullanarak senin mektubun kimi kandırmayı ümit ediyor gerçekten bilmiyorum. Sana cevaplaman için şunu soruyorum: eğer bir kardeş ya da kendi oğullarından biri gelse, saltanatını ve milletinin hükümdarlığını ele geçirmek için yapabildiği her şeyi yapsa ve “bunu seninle barış ve anlaşma içinde olmak için yapıyorum ve yapmaya çalışıyorum” de se onun bu davranışını kabul edecek misin? Muhakkak onu bir hain ve düşman olarak göreceksin. Ayrıca ülkeden oldukça uzağa kovman gerekmez mi? Bu soru aslında kendini cevaplıyor. Bu yüzden sen de böyle bir ruhla anlaşma ve barış arıyorsun; başkasının olan şeyde hak iddia etmen, sana ait olmayan şey üzerine gitmen gasp ve savaş yapma isteğini gösterir, anlaşma ve barışsever bir durumu göstermez.

Karatavuk, maymunlar ve küçük kargalar hikâyesine dikkat çekerek kendinizi ne amaçla savunduğunuzu anlamadım. Bir insan Tanrı'nın görüntüsüdür ve İlahi Erdem'i taklit ederek her kötülüğü yener ve bir insanın olabileceği kadar Tanrı olur, o Tanrı tarafından bu amaçla yaratılmıştır. Bahsettiğin hayvanlar insanı taklit ediyor görünse de insan etkinliklerinden payları yoktur: çünkü insan fazileti elde edemezler, hiçbir anlamda insan olarak adlandırılmazlar, bir insan olarak eğer fazilette ilerleme kaydederse Tanrı tarafından Tanrı adı verilebilir. Bu örnek dahi (oğlum) eğer yukarıda ne söylendiğini anladıysan benzer bir ders verir: Eğer Hristiyanlar Havarilerin emirlerini tutmakla ve barış sevgileri ile biliniyorlarsa o zaman silahlarını bir kenara at, savaşı bırak, ellerinden Hristiyan kanını temizle, eski durumuna geri dön, babalarını ve kardeşlerini fark et, insanın kötülüğünün ve şeytanın hasedinin seni oyuna getirerek içine aldığı o amacı bizim ruhani bağımızdan sana gelen istek ile terk et. Hiçbir hatanın bozmaya gücünün yetmeyeceği gerçek

barış budur – savaşları, kan akmasını durdurmak, başında Tanrı tarafından verilen ve babalarından aldığı hükümler ve onurdan memnun olmak, babalarının koyduğu sınırı ve Tanrı İsa'yı tanıdığı zaman razı olduğu Bulgarlar ve Romalılar arasındaki barışı çiğnememek-. Eğer buna karar verirsek, o zaman, sadece şeytanın kendisi değil sürüsünün başında gelse seninle barışımızı bozamaz.

Ama -sen diyorsun ki Romalılar üzerine "ben hükümlerimi almalıyım, bu Tanrı'nın isteği." Bu düşünceler tehlikelidir; Sonuç ihtimal dışıdır; ulaştıracağı sonuç şüphelidir. Bugünkü sahip oldukları ile memnun olmayan, daha fazlasının ve daha büyüklerin peşinde koşanların bir çoğu sahip olduklarını da kaybettiler. Yani insan ilişkileri çok belirsiz, çok kaygan, çok güvenilmezdir. Eğer o Tanrı'nın isteği ise o zaman Tanrı'nın elinden bir şey alacağına inanan o, Tanrı'nın kararını beklemelidir, Tanrı'dan umutlarını yerine getirmesini beklemelidir, katliam ve cinayet gibi Tanrı'nın nefret ettiği şeylere dönmemelidir. O zaman kime karşı? Tanrı'yı bilmeyen yabancı milletlere karşı değil, İsa'ya yabancı bir halka karşı değil, size düşman olan insanlara karşı değil, tam tersi babalara, kardeşlere, size çocukları gibi bakan insanlara karşı -Sen onlara karşı saldırgan oldun ve kendi silahların ve Hristiyan kanı dökerek Romalılardan yönetim ve İmparatorluğu zorla alacağına inanarak savaşa girdin- imkânsız bir girişim ama maalesef halen devam ediyor.

Ben mektubunuzdaki her noktayı açmaya niyet etmişim; fakat mektubun tamamına baktığımda, başından sonuna kadar şu anda sürdürdüğün tek bir amaca doğru yöneldiğini fark ettim. Bu yüzden yazdığın her noktaya cevap vermenin, kendimi bir mektup yerine bir kitap yazarken bulmama ve muhtemelen amacına ulaşamayacağına veuzun sözlerimle seni şaşkına çevireceğime kanaat getirerek yanlış buldum. Bu yüzden daha uzun yazmaktan kaçındım ve sadece şunu söylüyorum: şefkatle sevilen bir oğulun babası ve imparatorun sevgisine mazhar olduğun gibi Kutsal Ruh'a bağlı olduğun o günleri hatırla (oğlum); Romalılar ve Bulgarlar arasındaki o adil ve kutsal barışı, tatlı görüşmeyi, sakın hayatı hatırla; Tanrı'nın yüceltiği, Romalılar ve Bulgarların tek bir ruh ve kafayla O'nun kutsal adını yücelttiği zamanı; şeytan ve adamları senin kurtuluşunu, senin kardeşçe sevgini, senin dindar ve kutsal tarzını görünce ağıt yakıp acı çektiler. Bulgarlar Roma topraklarına girdiğinde onlarla memnun ve mutlu olan Romalılar onları kardeşleri ve

oğulları gibi kabul ettiler ve diğer taraftan Romalılar Bulgar topraklarına geldiğinde aynı mutluluk ve sevinci tecrübe ettiler.

Düşün bunları (Oğlum), ortak memnuniyet, Romalılar ve Bulgarların zevk aldığı manevi ve mübarek sevinç ve bunun üzerine şeytanın öfkelenmesi, suratını asıp çılgına dönmesi, her hileyi işletmesi, her yola başvurması, üç kez daha fazla arzu edilebilecek bir hayatı bozması ve mahvetmesi -ve umut ettiğini elde etmeyi başardı (Heyhat, onun yenilmez kötü işleri!)-. Fakat onun daha fazla övünmesine, Romalılar ve Bulgarları bölerek zafer kazanmasına izin vermeyelim. Akıl ve mantığınla ızdırap veren o amaçları terk et, kötü tavsiye verenleri dinleme, kendine, sana yakışan erdemine geri dön, eski barışa geri dön, faziletli kalbinin nazikliğine ve sakinliğine geri dön. Şeytan'ın neden olduğu Romalılar ve Bulgarların ahları ve gözyaşlarını kötülüğün yazarı olan onun (şeytanın) üzerine geri atalım; kötü vasıtalarıyla birbirinden ayırmaya muktedir oldukları arasında dindar bir anlaşma ve barış neticesi için bir kere daha ağıt yakıp göğsüne vursun. Ve hepsinden ziyade (oğlum), mezarın ötesinde yargılanmamızı ve müthiş hakimimizi, imparator, prens ve sade bir vatandaş arasında hiçbir ayırımın yapılmadığı, o korkunç mahkemede bütün insanlarla beraber arz edildiğimizi, herkesin çıplak göründüğünü, boğazından tutulduğunu, cennetin gerçek sahiplerini bile titreme ve korku sararken bütün amellerimiz ve hatta düşüncelerimiz ve vicdanımızın önümüzde sınıdığımızı düşünelim.

Bunu düşünelim ve şu anda bile Tanrımız İsa'ya acı veren ve kurtuluşumuzu kıskanan şeytanları sevindiren işleri terk edelim; günâhlarımızdan tövbe edelim, dahil olduğumuz geçmiş kötülüklerde direktmeyi arzu etmeyelim: son güne kadar beklemeyelim belki iyi niyetlerimize rağmen ruhumuz şaşkın ve sadece cesetten kurtulmaya bakarken, o zaman yanında duran ilahi melekler ve kötü şeytanlar tarafından gelecek sorgulama ve sınavdan—Ah o korkunç manzara!- dolayı ıstırap içinde iken güçsüz olabiliriz. Bu dünyadan böyle ayrılmayalım çünkü yaşayan Tanrı'nın ellerine düşmek korkunçtur! Artık o tarafsız hakimden merhamet ve kalpte bir değişiklik bekleyemezken hayatlarımızdan günâhlarımıza çare bulmadan ayrılan bizlere verilen acı cezayı duymak bizim için olmasın. O'nun cezası ertelenmez,

sonsuzu kadar kalır, ne yazık ki o cezaya çarptırılanlar ebediyen ıslah edilip cezalandırılır.

Mektubunuzda elçiler gönderildiğinden de bahsedilmekte. Tuttuklarını (elçileri) eğer her ikisi olmazsa en azından kendi hizmetkârlarından biri ile bir elçiyi geri göndermek ve onlar vasıtasıyla kararını açıklamak senin için basit ve samimi bir hareket olacaktır (sevgili oğlum); sonra diğerlerini ki kimi istemeye karar verdiysen gönderilebilirsin, öyle davranman ve önce gönderilenleri tutman onlardan sonra diğerlerini göndermemize müsaade etmiyor. Eğer sonra hakikaten barışın savunucusu, Tanrımız İsa kutsal barış düşüncelerini senin kalbine yerleştirirse o tuttuklarını ya da senin o şanlı saltanatının bir hizmetkârı ile birlikte bir tanesini geri gönder; onlar geldiği ve onlara emanet ettiğin mesajı getirdikleri zaman, biz Tanrı'nın taçlandığı imparatorumuz ve onun meclisinin kararını haber verecekleri göndereceğiz.

§. 148 B

s. 153

22. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, Yaz 921 / 922 sonu¹⁵⁷

Şefkatle sevdiğim oğlumdan bir mektup almamış olduğum için üzgündüm ve doğal olarak senin hâkir görmene maruz kaldığımı ve bana yazmayı uygun görmemiş olmanın nedeninin bu olduğunu zannettim. Başka ne düşünebilirdim? Babasını seven ve ona has muhabbetini devam ettiren bir evlat için babasının mektubunu aldığı anda cevaplamaması mümkün değildir. Bununla birlikte (oğlum), sen bana yazmayı uygun görmemiş olsan da ben sana bir kez daha yazıyorum, sana karşı olan babacan âlâkam, beni ihmal etmiş olsan da zerrece değişmedi, yine sana olan bütün saygım ile bir babanın oğluna olan tavrını koruyorum.

İmparatorluk mektubunu okudum ve ondaki iyi niyetini gördüm. Tanrı'nın yardımı ile senin merhametli, sakın ruhun savaşın bitmesi, katliamların

¹⁵⁷ 21. Mektuptan biraz sonra.

yaşanmaması, kan akmasına ara verilmesi ile Romalılar ve Bulgarlar arasında Tanrımız İsa ve ortak babamız ve hepimizin sahibinin bize verdiğini devam ettirmek istiyorsun. Ancak başından beri düşmanlığın yazarı ve insanların katili olan şeytanın inatla barışın yenilenmemesini istediği için bu miras yerine Bulgarlar ve Romalılar arasındaki sorunları kışkırttı ve bu yüzden de çok fazla zulüm ve yıkım yaşadılar; gelecekte de çözümden ziyade yıkım onları bekliyor, sen bunu biliyorsun; bu yüzden bu düşünceyi senin akıllı ve zeki kalbine veren Tanrı'ya şükrediyorum. Ayrıca senin yüce gönlüne daha da fazla barış ruhu ilham etmesi, Romalılar ve Bulgarların beraber barışın nimetlerinden faydalanmayı ihsan etmesi, O'nun kendi adının yüceliği, senin ölümsüz şanın (sevgili oğlum) ve kendi kötülüğünden uzun zamandır Hristiyanları Hristiyanlara, arkadaşları arkadaşlara, kısacası kardeşleri kardeşlere, oğulları babalara karşı öfkeliendiren şeytanın utancı için (günâhkar olmama rağmen) dâa ediyorum. Benim dâam bu, Tanrı'ya ve senin vicdanına güveniyorum, senin kalbine doğmaya başlayan barış düşünceleri, zamanı geldiğinde doğal ışıklarının mükemmel ihtişamı içinde birden ortaya çıkacaktır.

(Oğlum), mektubun barış üsûlünü sana mükemmel açıklayabilecek bir adamın gönderilmesinden bahsettiği için artık en ufak bir şüphemiz kalmadı, sana kendi oğlum olan bir adamı gönderiyorum; o genç yaşından beri benimle yaşadı, benim tarafımdan eğitildi, melek kıyafetine layık bulundu ve Kutsal Ruh adına başrahip atamasını benim mütevazı elimden aldı, kısacası o öyle bir oğul ki gece gündüz gözümün önünde olarak ben ondan manevi sevinç alırım. Bu yüzden, sen, gerçeğin ötesinde hiçbirşey söylemeyecek inançlı bir haberci istediğin için bu adamı gönderiyorum. Böylece sen, Tanrı adına yapılacak barışı imparatorlar ve tüm konsil nasıl çözdü öğrenirken ayrıca, Tanrı saklasın, sen barışa daha başka engel koymazsan bu çözümün nasıl uygulanacağını, basitçe ve dürüst bir şekilde ondan öğrenebilirsin.

Bu konuda çok fazla yazdım. Hepimizin sahibi, tanrısı, kralı adına sana yalvarıyorum, ne bu elçiyi alıkoy ne de bu yaşımda onun alıkoyulması ile bana acı yaşat; on beş gün içinde barış hakkında dilediğin her şeyi onunla görüş ve on beş gün geçtiği zaman engellemeden, incitmeden, zarar vermeden onu bana geri gönder. Evet (oğlum), göklerin ve yerin yaratıcısı ve seni seven, mütevazı kendim adına yalvarıyorum; Tanrı'nın kilisesinin bir rahibi olarak bu ihtiyar yaşıma binaen eğer

istersen ekleyeceğim; beni incitme! Herşeyin yaratıcısı Teslis, Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına seni bağıyorum. Sana karşı beni sürekli inletme ve yanlış insan ilişkilerinin bir denetleyicisi olarak yaşayacağım sürece beni Tanrı ile arana girmek zorunda bırakma.

§. 149D

s. 157

23. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 922

Daha önce zatıalınıza yazdığım gibi seni Romalıların kötü muamelesinden dolayı değil de Bulgarların ve Romalıların ortak kurtuluşu için samimi bir endişe ile konuştuğuma seni ikna etmeye çalıştım. Belki o zaman bu sana inanılmaz göründü ama şimdi aynı amaçla, her iki ırk için yani Bulgarlar ve Romalılar için de aynı özenle yazıyorum. Bu yüzden de mümkün olduğunca baştan beri izlenmesi gereken o süreç şeytanın kötülüğüne borçlu olarak başlamadı ve şimdi de başlatılamayacak. Ne demek istiyorum? Tanrımız İsa'nın sevdiği, şimdiye kadar hayatını sefalet ve perişanlık içinde geçirenlerin faydalanacağı, Hristiyanların Hristiyanlara uyguladığı kan dökülmesinin durdurulacağı büyük barış meselesini diyorum. Söylediğim gibi, bunu daha önce kalp sızısıyla yazdım ve şimdi de daha keskin bir acıyla, burnumun direği sızlayarak tekrar yazıyorum. Duy beni (sevgili arkadaşım) niçin daha şiddetli bir acı ile rahatsızım çünkü senin egemenliğine ve milletine karşı imparatorluk girişimi ile en dehşetli, Peçeneklerle beraber Ruslar, Alanlar ve Batı Türklerinin hepsi sana karşı ortak bir savaş başlatma amacıyla bir araya geldi, harekât başladı.

Bu haber kulağıma ulaşır ulaşmaz şaşırđım, gözlerim yaş doldu, hayatımın az kalan kötü günlerini lanetledim çünkü daha önce böyle bir şeyin olmasını görmeye yetecek ve sonuç olarak kalbimin acısını hissedecek kadar uzun yaşadım. Barış olmadan ve onun haberi kulağıma gelmeden önce bu dünyadan ayrıldım ve yok olmadım. Zihnim bu durumda iken İsa severer imparatorlarımıza, kalbimin acısının beni açıklamaya zorladığı şeyi sunmaktan geri durmadım ve sana yazmak için

harekete geçtiğim şeyi yazdım. Roma ırkının imparatorları olarak Tanrı tarafından atananlara sözlerimin esası, yalvarmalarım ve uyarılarım şu idi: Onlar, senin elinden çektikleri ıstırapların daha sonra da uzun süren acılarını çekecekler; sadece ruhlarının öfkesi ve gücendikleri için Bulgar ırkına karşı bu büyük silahlanmayı başlatmamalıdır zira putperest milletler, şeytanın yıkıcı vasıtaları tarafından bizim düşmanımız yapılsalar bile kardeşlerimiz, evlatlarımız olan ve Tanrımız İsa'nın adı ile adlandırılanları ezerek endişeden kurtulmaları için bütün güçlerini sarfetmeleri gerekmektedir.

Bu ve bunun gibi tartışmalar bu mektuba dahil ettiğimizde çok uzun oluyor ancak bizim Tanrı-sever imparatorlarımız merhametleri ve hayırseverlikleri ile derhal benim sözlerime dikkat verdiler; onlar silahlanmanın Roma topraklarına çok zarar veren Bulgarlara karşı yapıldığını inkar etmediler ya da tartışmadılar; ama onlar açıkça, başından beri arzu ettikleri barışa yürekten meyilli idiler ve bana şunu söylediler: “Babamız ve İsa'nın sürüsünün çobanı, biz fikrimizi değiştirmedik ama Bulgar ırkı bize karşı çok zülüm yaptı; biz onların akıttığı adamlarımızın kanını düşünmedik, onlar kötü şeytanın etkisi altında bizim tebaamızın tamamına tahribat yaptılar; ne bizim şimdi tahrik ettiğimiz milletlerin harekete geçmesine kadar olan yıllar esnasında çektığımız yıkımları sayıyoruz ne de bizi etkilemeye devam edecek olan yıkımın hepsini düşünüyoruz. Hayır; siz imparatorumuzdan rica etmeyi üstlendiğiniz için eğer isterseniz şimdi ona yazınız, savaş ve katliamlar yerine barış istediğinizi söyleyiniz, eğer onu sözlerinizle ikna edebilirsiniz biz ricanıza karşı çıkmayacağız.” Cevap böyle idi ve onların iyiliği ve barış nimeti arzusu dâularımızı gerektirdi. Bu yüzden (oğlum) şimdi sana ricamı arz ediyorum: başta bir kere yazdım, ağıt ve elemle bir kere daha yazayım mı? Barış lûtfûna bak, milletinin kurtuluşuna bak, bu en kötü inatçılığa direktme, katliamları, kanı, kocaların ve çocukların kaybını, kısaca yeryüzünün yıkımını barışın Romalılar ve Bulgarlara getireceği en tatlı zevklere ve nimetlere tercih etme!

Emin olmak için bir kere daha söylüyorum ki, son yaşananlardan anladığım kadarı ile Bulgar ırkını yok edinceye kadar, Türkler ya da Alanlar, Peçenekler, Ruslar veya diğer İskit milletlerini imparator senin yok olman için kışkırtmaya

devam edecektir.¹⁵⁸ Her gün akıllarında olan bu planın uygulanacağından hiç şüphen olmasın. Eğer senin çabanın, adaleti sağlamak olduğunu ve Tanrı'nın isteğine yöneldiğini görsem imparatorlar tarafından sana karşı başlatılan plandan ve onun başarılı olacağından belki şüphe duyabilirdim: eğer senin adalete yönelip hak ettiğin şekilde Tanrı'dan başka bir yardım aldığını görseydim muhtemelen ne milletlerin birlikte harekete geçmesi ne de Roma imparatorluğunun enerjisi ve dikkati Bulgarları yenebilirdi. Fakat ben Tanrı'nın birçok kilisesinin, birçok piskoposluk sarayının ve manastırının yıkıldığını, rahiplerinin öldürüldüğünü, bakirelere saldırıldığını, keşişlere hakaret edildiğini düşününce, neden Tanrı bunu affetmeli diye kendi kendime sordum. Tanrı şimdiye kadar gösterdiği uzun sabrı, affi, merhameti ve sizin dönmeniz için isteğini, Bulgarlara karşı kızgınlık ve gazaba dönüştürmeyecek mi? O bütün bu katliamların öcünü almayacak mı? (sevgili oğlum—Tanrı biliyor seni seviyorum) Sana karşı sevk edilen milletlerin birlikte harekete geçmesini öğrendiğim zaman, benim aciz ruhum incindi; eğer sen hâlâ diretiyor ve savaş arıyorsan, tamamen yok edileceksin, bil ki biraz başarı kazandıktan sonra savaşsever amaçların sonunda tamamen yıkımla karşılaşan bir çok millette olduğu gibi sizde de olmasın diye Romalılar kadar Bulgarlar için de acı çekiyorum. (66-92).

Böyle birçok durum çeşitli zamanlarda sıkça yaşandı. Benim dâam senin durumunda böyle olmaması, Hıristiyan olarak sen böyle bir kaderle karşılaşmayabilirsin, daha önce senin bilge ve sakin ruhuna yaptığım bütün ricalara ilaveten bu ricayı yapıyorum ve huzurundaymış gibi seni kucaklıyor ve sevgili oğluma onun iyiliği için öğüt veriyorum. Romalılar ve Bulgarın ortak kandırıcısı ve düşmanının onların üzerinde zafer kazanmasından beri yeterince uzun bir süre geçti (Oğlum). Onun işlediği kötülük, Bulgarlar ve Romalıların ortak yıkımı için yapılanlar, vücudu Bulgarlar ve Romalılar ve kendisi tek baş olan Tanrımız İsa'yı üzme için yapılanlar kadar yeterli. Biliyorum Kutsal Havari'nin öğretisinin hayat veren akıntılarıyla gün be gün adil ruhunu besliyorsun: “Kötülüğün üstesinden iyilikle gel”; “Güneşin senin öfkende batmasına izin verme.” O zaman nasıl öyle

¹⁵⁸ Bizans imparatoru Konstantinos Porphyrogennetos'un eseri *De Administrando Imperio*'dan biliyoruz ki Bulgarın ötesinde ki milletlerin hizmetini ve sadakatını satın almak yerleşik bir Bizans uygulamasıydı. Paul Stephenson, *Balkan Frontier*, s.26. (ç.n.)

hareket edebilirsin? Sen bu metinleri okurken ve çocukluğundan beri onlarla beslenirken nasıl? Biliyorum ki suların taşıdığı yerlerde gelişen bir filiz gibi senin ruhun onların içinde büyüdü. O zaman niçin senin kalbinin öfkesi bu kadar uzun sürdü? Neden bu öfke şimdiye kadar devam etti. Bütün bu uzun süre boyunca güneşin Bulgarlar ve Romalılar arasında silahların çatışmasının onun gözünün önünde olduğu bu acımasız manzaraları görmesine izin verdik? Artık şimdiye kadar olan bu kötü ve acımasız manzaralar bizim için yeterlidir. Amacını bir Hristiyan ve kendi bilgeliğine uygun olarak değiştir. Barışın pürüzsüz yoluna dön. Her zaman ölüm saçan ve kötü şeytanın düşmanlığının seni götürdüğü savaşın kaba, dikenli (öldürücü diyeceğim) yolunu terk et. Şimdi bile İsaseverer imparator seninle oğlu ve kardeşleri ve barış bağı ile bağlantı kurmaya, mantık çerçevesinde senin hükümdarlığını onurlandıracak her şeyi yapmaya ve vermeye hazır. Bizi incitecek planlarda direktmeyelim. Bulgarların kökünü ve kollarını yok etmek için kendi hayatlarını ya da başkalarını kaybetmeye hazır büyük bir milletler kalabalığına karşı saflara katılmaya ve savaşmaya karar vermeyelim. Savaşın sonucu belli değildir ama yine de insan aklı eğer Tanrı'nın adil cezasını hesaba katarsa bir dereceye kadar bunu hesaplayabilir. Güvenliğe bakalım ve düşünmeden, bir ihtimal diye, o milletlerle çarpışmaya, savaşlara, katliamlara dalmayalım, eğer zafer onların olursa daha sonra kayıp, utanç ve pişmanlığın geleceği belalar ve tehlikelerle karşılaşabilirsin ve korkarım ki pişman olsan bile acımasız koşullarda seni rahatlatacak hiçbir şey bulamayacaksın.

Bu mektubu (Oğlum), bir süre iyi şansın eşlik ettiği ancak daha sonra aşırı felaketler içine düşen ve üzerine gelen acıların Bulgar ırkını da kaplamasını diye korku, gözyaşları, acı ve ıstırap içerisinde yazıyorum. Tarih okumalarından bildiğimiz eski olayları dahil etmiyorum ama senin kulaklarına haberi geldiğine kesinlikle inandığım oldukça yeni birini dahil edeceğim. Kötülüğüyle ün salmış Trabluslu Leon¹⁵⁹, günâhlarımızdan dolayı Selanik'i alarak büyük ün kazandı ve zamanımızda eşi çok az bulunan bir gurur üstünlüğüne ulaştı, bu iftiharla bir sefere çıktı: "Şehirlerin İmparatoriçe'sine (İstanbul) kadar gideceğim ve belki onu ele

¹⁵⁹ Abbasi devletinin Trablus emîri Leon. Küçük yaşta Arap baskınında kaçırıldı ve Müslüman oldu. 904 yılında Bizans'ın İstanbul'dan sonra en büyük şehri olan Selenik'i alıp yağmaladı. Bizans amirali Himerios ile denizlerde mücadele etti. Bkz. "Leo of Tripoli", *ODB*, C.2, s.1216.

geçireceğim. Eğer bunu yapamazsam, Roma idaresindeki imparatoriçe şehre gelmek ve oklarımı ona karşı fırlatmak benim için yeterlidir!” Kalbinin bu hayalini düşünen, çok bahtiyar bu adam Tanrı’nın hükmünün ona izin verdiği kadar ilerledi. Yer Limni denilen bir adaydı. Hayalinin peşinden gidip oraya vardığı zaman Tanrı’nın haklı cezası ile karşılaştı. Tanrı’nın tahammül ve sabrının ne kadar büyük olduğunu gör (sevgili oğlum). On yıl geçti ve ondan sonra yedi ya da sekiz yıl; çok uzun bir süre sonra bile o Tanrı’nın cezasından kaçamadı ve boş amaçlarıyla ebedi övünmesine izin verilmedi. Donanmamız ona karşı gönderildiği için bu beklenmedik felaket ve yıkım başına geldi, hatta o adada rahatça kırsal alanları yağma ve talan ederken korkulacak hiçbir şey olmadığını düşündü. Fakat o -günâhlarımız yüzünden- eğlenirken ve hayali tasarımlarını savururken Romalıların donanması üzerlerine geldi ve Tanrı’nın lûtfü ve hakkaniyetli rızası ile orada olan her şeyi mahvetti- gemiler ve savaşılar, kısaca bütün Arap donanması.

Görüyorsun (sevgili oğum) ne kadar uzun bir süre geçtikten sonra Tanrı kibirlenip böbürleneni alaşağı etti? İlahi iyilik ve merhamet böyledir. O kibirli ve gururlu olanın üzerine kılıcını hemen indirmez. Onu parlatır ama geride tutar, bir dönüşüm, O’nun (Tanrı) için acı verici ve günâh olan şeyleri, o ana kadar yapmayı tercih edenlerin kalbinde iyiye doğru bir değişim için bekler. Böyle şeylerin -bu benim geçmişten beri, şimdi ve gelecekte dâam- sana olmasını Tanrı saklasın! Sana sevgi düşüncesine ve barış arzusuna gelmeyi ihsan etsin (evet İsa benim kurtarıcım ve Tanrım!) ve senin düşmanlığın sönsün, savaş sever şeytan kovulsun, senin iyi ve hayırlı yönlerine dönmen vasıtasıyla sana karşı kışkırtılanlar seninle savaşmaktan belki vazgeçerler ve sen hiç kayıp ya da zulme uğramadan zarardan korunursun, meselâ savaş, tabiatının gereği silahlara sarılanları aşırı felakatlere düşürür.

§. 156 C

s. 167

24. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 922 / Haziran 923¹⁶⁰

Sevgili Oğlumun sevgili bir babası olarak ona sık sık yazdım demeyi isterdim ama sen, bana böyle söyleme cesareti hissettirmedin -şüphesiz başka bir nedenle değil ama benim günâhlarım yüzünden-. Şimdi (oğlum) sana karşı aynı sevgi ruhuyla şanın ve kurtuluşun için mütevazı ruhumdaki aynı şefkatle Romalılar ve Bulgarların ortak çaresi ve kötülüklerin durması için yazıyorum. Bu ortak acıların Romalıların ve Bulgarların kendilerini sadece bu dünyadan değil gelecek hayata katılmaktan da uzaklaştırmalarına ve uyanışı olmayan bir ölüme kendilerini gömmelerine sessiz kalamam: Tanrı'nın krallığından kovulmak, O'nun tatlılığından mahrum olmak ve ebedî cehennemle cezalandırılmak. Biliyorsun ki sevgili oğlum "günâhkarların ölümü kötüdür." Bu yüzden, şimdi bir kere daha yazmaya mecburum, yalvarıyor, rica ediyor ve dizlerine kapanarak yalvarıyorum, beni duymalısın, bu ihtiyar yaşımda benim dâamı reddetme. Bu zavallı babana, bana henüz yaşarken Romalılar ve Bulgarlar arasındaki barışı görme, Hristiyan eliyle dökülen Hristiyan kanının taşmasının sonunu görmeme izin ver. Bu acıyla Tanrımız İsa'nın insanların ortak zûlmünden dolayı -şimdi ben mezarın eşiğindeyim- dayanılmaz zulmünün doyurulamadığı kötü şeytanın üzerine yüklediği bu büyük cezadan dolayı (suçu ne olursa olsun) taşıdığım, mütevazı kalbimin yarasıyla dünyadan gitmeme izin verme. Tekrar ediyorum, bütün bu uzun süre boyunca Romalılar ve Bulgarları bölen ortak felaketlerde ruhumun tamamını yaralayan ve bastıran mütevazılığım içinde bu dünyadan gitmeme izin verme.

Kendimden çok bahsettim. İncitmeden ve küstürmeden senden konuşmama müsaade et ve söylediğim şeye kızma. İnsan hayatı istikrarsızdır (oğlum). Ölüm tarafından alınanlar sadece kendim gibi yaşlılar değil; birçoğu hayatının baharında

¹⁶⁰ 24-27.Mektuplar için 23. ve 28. mektuplar arasında olduklarından başka hemen hemen hiç malumat yoktur. 26. Mektupta 23. Mektuptaki tehdit tekrarlanmaktadır.

ölüm orağına düşerler ve gençken hayatlarının başlangıcında çiçeklerini keserler. İnsan ilişkilerinde sıkça olduğu gibi onun, senin Tanrı'nın onurlandırdığı hükümranlığına ve idârene düşüp düşmeyeceğini kim söyleyebilir? O zaman senin ruhunun kurtuluğu ve gelecek hayatta huzuruna olan saygımdan dolayı bunu da eklemeliyim: “Eğer bir adam bütün dünyayı kazansa ama ruhu zarar görse bundan kârı nedir?” Eğer bir kardeş bir kardeşi katlederse ruhunun zarar gördüğünden kim şüphe eder (Tanrı'nın onurlandırdığı oğlum)? O zaman Bulgar ve Romalıların İsa kardeşliğini ve her bir milletin, kaç tane kardeşi bir kardeşinin eliyle katledildiğini düşün.

Kendinizi bu suçtan mazur gördüğünüzü ve bu büyük kötülükleri diğerlerinin başlattığını söyleyeceğinizi biliyorum ve haklısın. Ben itiraf ediyorum, uzun zaman önce, şeytan tarafından yönlendirilen adamların aptallığı savaşın yaşanmasını sağladı. Fakat bu adamlar ilahi hakim tarafından O'nun istediği gibi yargılandılar ve yaptıkları şey için ceza aldılar, onlar senin çektiğinden çok daha fazla acı çektiler ve sen intikamını aldın. (Oğlum) Bizim ortak zararımıza şimdiye kadar ne yapıldı ise onunla yetinelim. Sen kafirlere ya da İsa'nın kilisesinin düşmanlarına ya da Tanrı'nın adını bilmeyen milletlere karşı savaşta değilsin fakat babalara, kardeşlere karşı, kısaca et ve kanın değil Tanrı'nın Kutsal Ruh'unun seninle bir kıldığı akrabalarına karşı savaştasın. Şeytanın ve kötü ruhların zafer içinde dans etmelerine ne kadar izin vereceğiz? Sen biliyorsun ki o dansı, Hristiyanların birbirine karşı savaşta olmasından ve birbirinin kanını dökmesinden zevk alarak yapıyor. Geri kalanını bırakıyorum -kiliselerin yıkımı, keşişlerin dağıtılması, bakirelerin ırzına geçilmesi ve kutsal mabetlerde söylenen ilahilerin ve övgülerin susması-. Bu şeylere zafer içinde dans etmesine, “kimi parçalayıp yutabilirim diye aranarak, bir aslan gibi kükreyerek gezmesine” ne kadar izin vereceğiz? Bizim kurtuluşumuz için fakirlik, hakaret ve çarmıha dayanan Tanrımız İsa'nın ve O'nun merhametli meleklerinin ne kadar daha acı çekmesi ve üzülmesine sebep olacağız? Tanrımız İsa'nın bu şeylerden, çarmıhtaki çivilerden daha çok acı çektiğinden şüphe edebilir misin (oğlum)? -hayır, biliyorum edemezsin-. Meleki güçleri sarsan o ıstırap karşılaştırılmamalı. O esrarengiz hükümlerinde uzun acılarına ve iyiliğine bağlı kalsa bile ceza vermemek için bir zaman kendini tutar ve parıldayan kılıcını ona acı verenlere vurmaz.

Tanrı'nın lûtfû ile bilgelik dolu birine neden daha fazla yazmama gerek var? O zaman burada duracağım: Eğer sakin ve merhametli durumuna geri dönersen, sana sadece bu işler için yazmayacağım ama kendiniz için çok daha insani, çok daha iyi işler ve bunlardan doğan faydaları gözden geçirmek için yazacağım. O zaman Tanrı'ya sürekli gönderdiğim dâamı ekleyip ve daha fazla söylemeyeyim: Kanıyla ortadaki düşmanlık duvarını kaldırabilir diye oğlunu yeryüzüne gönderen Tanrı, Rabbimiz İsa Mesih'in babası, her şeye barış getirsin, senin kalbine barışı versin, ayağının altında şeytanı ezsin, onun fitneleri yüzünden Bulgarlar ve Romalılar arasında çıkan zulmü kafasına çarpsın. Önceden olduğu gibi bize tatlı barış bağıyla bize tekrar birleşmeyi ihsan etsin, seni babalara, oğullara ve kardeşlere uygun sevgi ve şefkate döndürsün, böylece beni bu kötü hayattan alsın fakat sana barış içerisinde uzun ömür, ebedî hayatta mutluluk ihsan etsin.

§. 161 C

s. 173

25. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 922 / Haziran 923

Konuşma umumi olduğunda gördüğüm, gürültünün sıkça birinin kulaklarını tırmalaması sonucu muhatabın sözlerini anlamaya müsaade etmemesidir ki anladığım bana da öyle oldu. Şimdi bile, sanırım günâhlarımın gürültüsü sözlerimin senin kulaklarına ulaşmasını, senin sakin ve merhametli kalbine nüfuz etmesini engelliyor. Eğer öyle değilse Bulgarlar ve Romalıların faydası ve refahı adına şimdiye kadar yaptığım bütün dâularımın hiç etkili olmaması nasıl anlaşılabilir? Ama bu böyle olsa bile konuşmaya mecburum (Barış için aracılığı ihmal edersem eyvahlar olsun bana). Bir kez daha yazıyorum, çok az kalan günlerim bu hayatta oyalanmama izin verdiği sürece Tanrı'ya dâa etmekten geri durmadığım gibi yazmaktan da geri durmayacağım.

Oğlum, canım, en şefkatle sevdiğim oğlum, işlerini gözden geçirirken Bulgar ırkı Tanrımız İsa'nın boyunduruğuna boyun büktüğünden beri sen onun yönetimi

verilen ikinci hükümdar olduğunu da düşün. Babanın yönetiminin kutsal hatirasının mirasçısı olduğun gibi onun barışçıl ruhuna ve geri kalan Hristiyan ahlakına da mirasçı olmalısın. O Tanrı'nın yardımıyla temelini attı; onu yok etmek, o temeli yıkmak değil, onun üzerine inşa etmek senin görevindir. O Romalılara sevgi bağını bağladı; onu yapabildiğin kadar sağlamlaştırılmalı, koparmamalısın. O yukarıdan ilhamla Hristiyanların katledilmesinden silahları çekti: eğer sen babana değer veriyorsan, onun doğuştan oğlu isen ve onun dini tabiatının mirasçısı isen böyle hareketi terk ettiğinin bir işareti olarak her şeyi bir kenara atmalısın. Başka bir yerden tavsiye almadan ve şimdi böyle acınası işler yapmadan bu düşünceler ve hareketler senin en yüce erdemine uygundur. Sana soruyorum (oğlum), senin dürüstlüğüne ve iyiliğine değer bir tarzda cevap verir misin: Cennette azizlerin arasında bulunan o, hâlâ hayatta olsa idi senin öyle davrandığını, katliam yaptığını, savaştığını görse idi sana ne söyleyecekti? Onun kalbinin nasıl bertaraf edileceğini düşünüyorsun? O gözyaşı dolmayacak mı? Kafasındaki onurlu saçları iki eli ile yolmayacak mı ve ağıt yakmayacak mı? “Ne yapıyorsun, oğlum? Neden şerefimi alaşağı ediyorsun? Senin ve benim, bütün milletin gururu olan Tanrı'nın yardımı ile yaptığım eseri niçin yıkıyorsun? Her yaşta insanın bana ve neslime dâua ettiği çabalarımı rezil ediyor ve böylece sana ve bana emsalsiz kayıplar getiriyorsun?” İyi o zaman: O burada ve insanlar arasında yaşıyor olsa mahvolacak ve ağıt yakacak. Ama o şimdi Tanrı'nın memurları, azizlerle ve Tanrı'nın adı ile Bulgarlara yaptığı iş için çok mükâfat aldı, inancın ikame edilmesini kastediyorum, doğru olarak o sebep üzere yükseltildi ve şimdi eserine karşı ne yapıldığını görüyor (tabî ki orada yaşayan azizlerin dünyada ne olup bittiğini gördüğünden şüphe edemezsin), orada hayat bütün acıların ötesinde olsa da daha derin bir acı çekmeyecek mi, tarifi mümkün olmayan sevincin ortasında suratı asılmış görülmeyecek mi? Kısmen hayatını bağladığı kendi eserinden dolayı İlahi Güç ile de olsa onu katledecekler üzerine zafer kazandı, kısmen adaletli ve erdemli görünen her şeyin kendi oğluna ihsan edilmesi ve bu hayattan sonra yukarıdaki şeref mirasını da alabilmesi için Tanrı'ya yalvardı. Onun senin yanında durduğunu bu yüzden zavallı bir şekilde mahvolduğunu hayal et (oğlum). Yazdığım şey benim sözlerim değil, o gerçeğin içinde olarak bunları sana söylüyor. Bugün yapılandan o Tanrı'nın adamının şiddetli bir şekilde etkilendiğinden kim bir an bile şüphe edebilir? Eğer onun oradaki hayattan bizim kötü dünyamıza

gelmesi mümkün olsa idi sadece benim sana söylediğim şeyleri söylemeyecek çok daha fazlasını söyleyecektir. Çünkü onun kelimeleri çok olacak, burada boş gezinmekten kurtulan biri olarak ona mükemmel akıl eşlik edecek ve O'ndan akan aydınlanma ile dolu olacaktır.

Mektubun (Tanrı'nın onurlandırdığı Oğlum) yüce Musa'ya işaret etti ve yaptığın gibi onun hatırasını yazdı. Ama senin ilişkilerinin Musa ile ortak neyi var? Tanrı'dan ne vahiy aldın? Yaptığın şeyleri yapmanı emreden İlahi Şeref'e nerede eriştin? Hangi kölelikten hangi baskıdan Tanrı'nın insanlarını kurtarıcı olarak ortaya çıktın? Tanrı'nın insanlarını etkilemiş ve hergün etkilemeye devam eden senin elinden zulüm hareketlerinin hepsini sıkça bağırarak söylediğim için bahsetmekten kaçınıyorum. Hayır (oğlum), bu şeyler Tanrı'nın buyruğu ya da verdiğiinden değil İlahi İrade'ye karşı hareket etmeyi seçen insanların kötülüğün (yazık, bunu söylemeliyim) yüzünden oluyor. Mektubun babalarımızın ve büyükbabalarımızın çalıştığı yerde onların çalışmalarının meyveleriyle keyiflendiğimizi ifade ederek devam ediyor. Bu sana da olacaktır (oğlum), mademki senin kutsal baban, ondan sonra onun zahmetlerinin meyvesi ile mutlu olunması için Bulgarlar ve Romalılar arasında barışı getirecek şeyler adına çok zahmet çekti, tersi bir amaca, yıkıma dönme, onu takip et, Tanrı'nın yardımı ile onun uzun süre emek harcadığı o şeylerin tadını çıkarmayı umut et.

Mektubunuzu okuduktan sonra onu cevaplamak için çok fazla yazdım. Ama geçmişte sıkça dediğim gibi bir kere daha söyleyeceğim: Silahlarını at (oğlum), savaşı ve kanı durdur; kutsal elçi ile “barışı ara ve sağla” (değersiz olmama rağmen öğüt veren ben), bu yol yerine senin neyi alman doğru olur onu sor ki cevabını Romalılar kolayca verecektir. Eğer istersen altın, gümüş, makul bir toprak parçası, mesela Bulgarları mutlu edecek ve Romalıların vermeye dayanacakları başka hediyeler talep et. Romalılar üzerine İranlılar ve Bulgarlar tarafından sıkça savaşlar yapıldı. Bu savaşlar bazen yıllarca bazen birkaç yıl sürdüler. Ama hep sona erdiler ve barışla sonuçlandılar, bazen onlar Romalılara kararlaştırılmış bir vergi ödediler bazen de Romalılar onlara ödedi. Genel olarak konuşursak savaşın doğası böyledir. Ama senin olmayan bir devletin toptan ilhakında direktmek, bütün bir milletin ve ülkenin

başı olmak, bu son noktada çok zor olandır ve Roma imparatorluğuna karşı bunu gerçekleştirmen tamamen imkânsızdır.

Bunu daha önce sık sık yazdığım için belki bir daha yazmamalıyım ama metktubum kısaca ondan bahsedecek. Bir şey daha yazıp bitireceğim. Ruhun sessizliği, sakinliği ve sözde, amelde nezaketten başka hiçbirşey yönetmek ve egemen olmak için çok uygun değildir. (Oğlum) o zaman niçin senin hükümdarlığına yakışmayan bir tarzda davranıyorsun, İlahi Yetki ile Tanrı'nın yeryüzünde daimi olarak sabitlediği tek imparatorlukla görevlendirilenlere hakaret ederek yazıyorsun; O'nun esrarengiz hükmü ile ona saldırmak isteyenleri O'nun belirlediği o zaman gelinceye kadar şımartsa bile ister istemez herkes onun saltanatına boyun eğecek, kabul edecek ve çok sevecektir. Böyle tartışmaları düşmanın ileri sürdüğü gibi yazman doğaldır. Tartış ama hakaret etme. Yöneticilere her zaman yakışan vakarı koru. Senin hükümranlığına uymayan süflilik ve değersizliğe düşme. Hakaret, değersizliğin ve –eğer öyle söyleyebilirim- görgüsüzlüğün silahıdır, yükselenlerin ve diğerlerine görgüyü öğretebileceklerin değildir. (Oğlum) elbette biliyorsun ki genel olarak konuşursak herkes, sadece yöneticiler değil onun yanındaki saygı talep eden diğer adamlar da hakareti reddederler ve pislik gibi hakareten kaçınırlar. Dillerinin ve kelimelerinin hepsinden öte kafalarının hakaretin kirine sürüklenmemesi için dikkatli hareket ederler. Neden eski ve yeni örnekler, İranlılar ve Araplar, onlardan önce hükümetle görevlendirilenlerden konuşmalıyım? Aramızda sıklıkla savaş yaşandı ve onlar savaşa ait şeyleri yaptılarsa da adil ve asil bir ruhla hakareten kaçındılar. Bu bugüne kadar bu doğru olarak görüldü. Araplar bize olayların öngördüğü çok teklifler yaparlar ama imparatorluk saygınlığı için onur ve hitap şeklini de korurlar. Bu yüzden oğlum sen de yazarken senin saygınlığın için uygun olanı korur, hakareten kaçınır mısın? Çünkü sana gönderilen bir imparatorluk mektubu hiçbir hakaret içermez, kibarca hitap eder ve senin için saygıyı sürdürür. Biliyorsun zaman zaman Tanrı'nın adı ile Roma İmparatorluğunu yönetenler sana oldukça kaba yazdılar; öyle yapmayı kendileri istemediler, ama sen sana olmayacak şeyi yazmış olduğun için onlar kendi taraflarında kendi mektuplarını oldukça daha kaba bir şekilde düzenlemeye mecbur oldular. Bu yüzden onların kabalığı senin hakaretinden kaynaklanıyor. Fakat imparatorluk eğiliminin mahiyeti değişmez, sena

“Kardeş” ve “Sevgili Arkadaş” ve diğer gerçek sevgi ve şefkat ifadeleri ile hitap eder, hepsini söylemek gerekirse bir babanın kendi oğlunu kucaklaması gibi seni sıcacık kucaklar. Bu yüzden sen de benzer bir eğilim göstermelisin ve söylediğim gibi savaş hakkında ne istersen yaz sadece hakarettten kaçın. Mektubunda, İmparator tarafından senin kendinin ayırt edilmen için kullanılan şeref ünvanı kullanmallsın.

Bunu, gerçekten seven bir baba ve şanın şeref için dikkatli biri olduğumu bilmen için yazıyorum (oğlum). Senin yüceliğine uygun olmayan, yakışksız bir şey gördüğüm de sessiz kalmak istemiyorum ama her şekilde gücüm yettiğince senin saygın adını korumaya çalışıyorum. Bu hayatın ve gelecek hayatın dağıtıcısı olan yüceliğin Tanrı’sı kötü şöhrete götüren her hareketi senden uzaklaştırın. Başından bu güne kadar durmayan, Tanrı’nın onurlu yaratığını utandırmak için çabalayan kötü şeytanı utandırın. Kutsal isteğine uyulduğu zaman, şimdiki hayatınızdan adil bir şöhretle ve ihtişamla geçmenizi sağlayan Tanrı zamanın başlangıcından beri yücelttiği herkes tarafından paylaşılan onun solmayan yüceliği içinde baki kalmanızı ihsan etsin.

§. 169 A

s. 181

26. MEKTUP

Bulgar Simeon’a, 922 / Haziran 923

Tanrı’mız İsa’nın oğullarının kurtuluşu ve ortak barış adına birçok defa yazmıştım (oğlum) -Romalılar ve Bulgarlar için O’nun yanının değerli kanı ile fidye ödendi ve onlar O’nun özel insanları olmaya yükseltildiler- Tekrar ediyorum birçok defa her milletin ortak faydası ile ilgili yazdım ama mektuplarım önemsenmedi. Ne yazmayı ne de görevimi bıraktım. Elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Yine eğer gönderilen bir nöbetçi kılıcın üzerine ineceği birini uyarmıyorsa kılıçla bir katlin kanının sorulacağından korkar ki ben de kendimi bu tehditten uzak tuttum. Bu korku oğlum sessiz kalmamı engelledi ve hâlâ da engelliyor. Bununla birlikte şimdi şöyle düşünüyorum. Eğer önce olmadıysa en azından şimdi senin soylu ve asil ruhun (Biz beraberken o kısa saat içinde senin tabiatını tartabildiğim kadarıyla) oğlunu seven bir

babanın tavsiyesini kabul edecek, Romalılar ve Bulgarların tahrip edilmesinde ve şimdiye kadar parlamakta direnen alev ve yangını söndürecektir.

Bu şekilde bir kez daha yalvarıyor, bir kez daha uyarıyor ve bir kez daha kandan gözyaşlarıyla sana mektubumu yazıyorum. Gerçekten eğer mektubumu gözyaşından bir mürekkeple yazmam mümkün olsa idi gözyaşlarımın kana ne kadar çok benzediğini görecektin. Ben acılara ve felakete, şeytanın insanlık sahnesinde Hristiyanların kan döküp katledilmelerine, bütün piskoposluk sarayları ile manastır ve özel yerleşimlerin yıkımı için oynamakta belirttiği drama ve bu milletin gelecek nesline bu hikâyeyi miras bırakmasına geri dönerken gözyaşlarım nasıl öyle olmayabilirler ki? Bu yüzden (sevgili oğlum), Tanrı'nın taçlandığı imparatorumuza ağızdan söylediğimi sana mektupla söylüyorum. Gözlerini barış nimetine ve halkının kurtuluşuna çevir; bu ölümcül kavgada diretme; katliam, kan ve eşlerin, çocukların kaybedilmesini seçme; Romalı ve Bulgarların barıştan elde ettiklerinin iyi ve en tatlılarını hatırla.

Romalıların imparatorları, kendi paylarına, benim tavsiyelerime uymaya hazır olduklarını, dâmanı istediklerini, kindar olmadıklarını, Bulgarların elinden korkunç acılar çekmiş olsalar da başka bir savaş aramadıklarını söylediler; onlar sizin onlara olan adaletsizliğinizden dolayı ilahi adalet karşısında kendi kötü muamelelerini - senin düşündüğün gibi- başlatabileceklerini bile umut ediyorlar. Benzer şekilde ikna olman, aynı görüşte olman, daha önceden yaşanan zulümlerle yetinmen için yalvarıyorum. Bulgarlar ve Romalılar arasında birçok unutulmaz felaketler getiren zaman, gerçekten yeterince uzun, çok uzun oldu. Bazıları piskoposluk derecesinde, bazıları mamastırlara ait Tanrı'nın kiliselerinin yıkımını düşün (oğlum); rahiplerin öldürülmesi, bakirelerin ırzına geçilmesi, keşişlerin suistimal edilmesi. Tanrı bunu görmezden gelecek mi? Şimdiye kadar senin değişmen için sergilediği umut, sabır ve merhameti ile bu uzun süren acılara öfkelenmeyecek mi? Yapılan bütün katliamların öcünü almayacak mı? Aklı başında olanlar bunu onaylayabilirler mi?

Tanrı adamı sen, beni dinle; seni ve milletini seven babanı duy, Tanrı biliyor seni seviyorum ve Bulgarlar için Romalılar için çektiğimden daha az acı çekmiyorum. Romalıların yanıldıklarını görerek ve Tanrı'nın tarifi mümkün

olmayan, bilge hükmüne uyulduğu zaman yanılanların üzerinden yardım elini hâlâ çekmediğini bilerek onlar için biraz daha iyi umut besliyorum. Bazen O, onların muzdarip olduğu adaletsizliği ortaya çıkarmak için sabrını uzatır. Bulgarlar için ise görünürde daha iyi bir umudum yok. Sen şansın senden yana olduğunu düşünüyorsun. Ama eğer şans adaletle ilerletilmeyecekse neye yarar? Başka milletler de zaman zaman şanslı oldular, onlar inandılar ve daha da büyük oldular ama kavgacı huyları ile tam bir yıkıma uğradılar. Şimdi insanların bilgisinde bile yaşamıyorlar. Tarih öğrencilerinin kayıtlarında korundukları kadar varlar. Biliyorum ki sen (sevgili oğlum) geçmişin tutkulu bir öğrencisi ve kitapların okuyucusu olarak yazdığım gerçeği biliyorsun. Bu yüzden, eğer katliam ve savaşta diretirsen dâmının cevaplanmayacağından korkmama rağmen senin kaderin de böyle olmasın diye dúa ediyorum. Ne onun olmasına müsaade et ne de öyle olsun! Hristiyan olarak sana böyle bir kader gelmesin! Kötü olanın yaydığı düşmanlıkları ve ektiği yabancı otları kaldırmayı tercih edelim. Bulgar milleti yeniden İsa'nın huzuruna girsin, memnuniyet ve refah içinde yaşasın, Romalılar ve Bulgarlar gövdesi olan tek başımız, Tanrımız İsa tarafından korunsun ve sayıları arttırılsın.

§. 172 C

s. 187

27. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 922 / Haziran 923

(Tanrı'nın onurlandırdığı Oğlum) Ne kadar sana sık yazmaya girişirsem, mektubumun kesinlikle huzur ve merhameti harekete geçireceğine, size barışı kazandıracağına, Romalılar ve Bulgarların faydası için yaptığım ricanın yerine getirilmesini elde edeceğine inanıyor ve bu duygu ile kalbimi daha iyi umutlar kaplıyor. Tatlı bir şekilde hevesli hissediyorum, kalbim insandan nefret eden şeytanın Romalılar ve Bulgarlar arasına attığı ortak felaketlerden çektiğim acılardan kurtuluyor, bu şeylere üzüntüm, utancım bir ölçüde hafifliyor görünüyor. Fakat senin parlak hükümdarlığının mektuplarını okurken ve incelerken acım katlanıyor ve daha derin bir keyifsizliğin sıkıntısı ruhumu sarıyor. Bu doğal olarak böyle: bir doktor bir

yaraya melhem uygular ve sonra iltihabı her zamankinden daha kötü görür, keyifsizlik ve şaşkınlık dolar. Bunun gibi, Tanrı tarafından ruhların hırslarını iyileştirmek görevi verilen mütevazı ben bütün gücümle uyguladığım çarenin faydasız olduğunu ve yaranın – eyvah benim kötülüğüme, ne kadar büyük bir yara!- gittikçe kötü olduğunu görünce oldukça açıklanamaz keyifsizlik, üzüntü ve şaşkınlıkla doluyorum. Çünkü (Tanrı'nın onurlandırdığı oğlum) özellikle biliyorum ki bir araya geldiğimizde karşılıklı konuşmamız kısa olmasına rağmen senin mükemmel aklın hakkında bana yeterince bilgi verdi. Hayretler içerisinde en keskin acı ile kaldım. Önceden bildiğim böyle kaliteli ve değerli bir insan, sadece şeytanın kötülüğünü kendi aklıyla ayırt etmekle kalmaz aynı zamanda göklerden aldığı güçle şeytanın vasıtalarını ayakları altında ezer, suçları yüzüne fırlatır, kendi erdemine ve Bulgarlar ile Romalılar arasına bir zamanlar bütün insanların Baba'sı ve Tanrı'sı tarafından verilen kutsal barışa geri döner. Fakat benim mütevazı yalvarışlarım, niyazlarım, gözyaşlarıyla yazılmış mektuplarım, şimdiye kadar yazdığım her rica göz ardı edildi. Fakat (oğlum) eğer böyle bir rica Tanrı'nın başka hizmetkârlarından birinden gelse idi, sıradan bile olsa ne bu dâayı hafife almak doğru idi ne de senin yüce Hristiyan erdemine uyardı. Eğer bu böyle ise (değersiz olsa da) Tanrı tarafından Kutsal Kilisesini yönetmek ve O'nun dini törenlerinde ve kutlamalarında hizmetkârları kutsamak için atanmış olan benim durumum ne olabilir? Söylediğim gibi buna hayret ettiğim gibi çok acı bir şekilde canım acıdı.

Sevgili oğlum ve şefkatle arzulanan arkadaşım beni hayrete düşürmeyi bırak ve acıma bir son ver. Bana en akıllıca duyduğun şeyi ver, mütevazı bir başrahibin, seni seven yaşlı babanın, senin iyiliğin için tavsiyede bulunan, kurtuluşunu ve senin bu hayatta adını yücelten ve parlatan şeyleri, gelecek hayatta da Tanrı'nın yücelttikleri arasında senin sayılmanı tavsiye eden sözlerini kabul et. Bana en huzurlu kalbini ver: kötü şeytan inatla onun huzurunu bozmaya çalışsada ben şimdiye kadar onun en huzurlu olduğunu anladım. O zaman bana en merhametli kalbini ver ve İsa adına sana sunduğum dâa sözlerimi kabul et. Onun adına rica ediyorum çünkü O'nun insanları ve mirası Romalılar ve Bulgarlardır ve onlar O'nun değerli kanı ile mühürlendiler, fakat –eyvah benim çektiklerime!- onlar şimdi karşılıklı katliam kanı ile ellerini kirletiyorlar. İnsanlığın katilinin baştan beri tahrip

ettiği barışı yenileyerek her milletin yıkımını durdur. Ve eğer teklif ettiğin en ağır şartlar daha cömert bir şekilde değiştirilirse (en şefkatli sevgili oğlum) barış kesinlikle yenilenecektir. Senin aklında, biliyorsun ki kötü olanın aralarını bozduğu insanların bulunduğu ve birbirleri ile çekiştikleri bütün durumlarda araları bozuk ve düşman olanlar bir uzlaşma ruhu ile bir araya gelmezlerse onların düşmanlığı ve çekişmesi son bulmaz. Eğer bir taraf despotça kendi şartlarında diretirse ve kendi taleplerini bastırırsa bu barış ve sevgi ödülünü getirmez. Açıktır ki imkânsız isteyen barış aramıyordur fakat düşmanlığın sürdürülmesine bakıyordur. O zaman (sevgili oğlum) barışın oğlu olarak -sen barışın oğlusun çünkü barış zamanında kutsal baban için doğdun- dünyaya barış veren İsa'dan milletin yönetimini aldın. Barış ara ve Romalıların sana karşı olan günâhları için barışçıl bir ruhla tazminat talep et. Yani uzun bir süre önce teklif edildiği gibi altın ya da gümüş katkısı, diğer değerli eşyalar, belki bir parça toprak ödülü; şimdi öne sürdüğün gibi imkansız talepler değil. Ne şehre girmene izin verilebilir ne de talep ettiğin diğer şeyler verilebilir: Roma imparatorluğuna ait olan bütün Batı'nın hakimiyeti. Böyle talepleri terk et ve mümkün olanı, Tanrı adına sana faydalı olanı teklif et. Eğer kabul edersen bizim teklifimiz senin için faydalı olacaktır- Roma İmparatorluğunu vergiye bağlayan senin atalarının hiçbirinin ya da kendinin şimdiye kadar bilmediği kazançlar elde edeceksin-. İmparatorluğu yönetmek için atananlar ve onların meclisi cömertçe ve istekli bir şekilde sağlayacaklardır. Tanrı'nın izni ile Bulgarlar ve Romalılar kutsal barış bağlarını örecekle, şeytan kovulacak, Tanrımız İsa ve bütün O'nun tarafında olanlar sevinecek, bir kez daha Romalılar ve Bulgarlar arasında var olan gerçek refah ve huzurlu durum kulaktan kulağa yayılacaktır.

(Oğlum) Yakında senin tarafından gönderilen bu mektup ve bundan önce gönderilenler seninle barışı müzakere etmek için elçilerin sevk edilmesinden bahsediyor ve bu amaçla ilahi lütuf, dindarlık ve erdemini eşlik ettiği, hanımefendimiz, Tanrımız'ın annesinin Blakherna'daki Kilisesi'nin hazinedarı bir adam sana gönderildi. Onu kabul et ve görüşlerini ona anlat. Onun dönüşünden sonra eğer senin erdemli ve sakin ruhun bütün kalbiyle barış nimetini arzu ederse kilise ve devletten şartları açık ve kesin bir şekle ulaştırabilecek önemli adamlar gönderilecektir. Senin sürekli kuluk etmeyi istediğini bildiğim Tanrımız İsa, ahirette

O'nun yüceliğinin mirasçısı olmayı istediğın için – mevcut yücelik çimen çiçeği gibi olduğu için- sana ilham etsin ve barış mükâfatı ile ödüllendirilecek şeyleri seni aklına ilet sin. O saf kanını döktü, diğer acılara katlandı ve bu vasıta ile düşmanlığın babası olan şeytanın gücünü kırdı.

§. 176 D

s. 191

28. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 922 / Haziran 923¹⁶¹

Beni önemsememesine rağmen, sevdiğim oğluma bir kez daha yazıyorum; ben senin bana gösterdiğin umursamazlıktan ziyade babaların oğullarına olan sevgisinden ötürü yazıyorum. Kısmen kendim kısmen de kardeşim, rahip arkadaşım, kutsal Papa adına yazıyorum. Bulgarlar ve Romalılar arasında yaşanan üzüntü veren ilişkilerin durumu bütün yeryüzüne haber olarak dağıldığı ve her yerde konuşulduğu için bu büyük felaketi Papa kendi gözleriyle görmese de – tutsaklık, yangın, kiliselerin yıkılması, bakirelerin ırzına geçilmesi, dulluk, yetimlik- bunu görmemesine rağmen küçük bir duyumla kalbinden keskin bir yara aldı ve onun acı ağrılarına dayanamayarak her şekilde Tanrı'ya uygun kutsal hizmetkârlarını, başrahiplerini gönderdi. Onlardan biri, piskoposlar içinde birinci olan Theophylact adında biri; diğeri de rütbe olarak birinciden çok aşağı olmayan Karus adlı piskopos idi. Papa bu adamları sana, amacı ve hedefi Bulgarlar ve Romalılar arasındaki zulümlere bir son vermek, kötülüklerin babası şeytanı utandırmak, kendilerini O'nun adı ile adlandıranlara İsa'nın kendisi tarafından ihsan edilen barışı hediye etmek üzere bir mektupla gönderdi. Bütün anlayışların üzerinde barış, düşmanlığın yok edicisi, O'nun Rab ve sahip olduğunu itiraf edenlerin sevgi bağıyla bağlı olmalarını arzu eder. Şimdi, dediğim gibi Romalıların en kutsal başrahibi sırf bu şeylerin haberi ile kalbinden vurularak, hepsi onun altında olan bu adamları, kesinlikle onların

¹⁶¹ *Vita Euthymii*'de Euthymius, İstanbul Kilisesinde nihai barışın VII. Konstantinos'un onuncu yılında olduğunu söyleyerek önceden haber veriyor. Grumel'in varsayımına göre bu tarih Roma ile uzlaştıkları tarihe denk gelmektedir. Bu mektubu 922 yılı haziran ayı ile 923 yılı haziran ayı arasına yerleştirebiliriz.

tavsiyesi ya da ikazı ile senin harekete geçeceğin ümidiyle bize gönderdi. Kutsal Papa eğer sen onun habercilerinin tavsiyelerine kulaklarını kapatırsan seni Kutsal Ruh'un çözülmaz bağı ile bağlamalarını emretti. Böyle bir görevle sana sevk edilen bu adamları sana göndermeyi isterdim fakat (sevgili oğlum) düşününce senin diğer kötü uygulamaların arasında diğer hiçbir millette rastlanmayan, putperestler arasında bile uygulamasına rastlayamayacağın elçileri alıkoyma da var. Bu adamların uzun bir seyahatte dayandıkları bütün diğer zorluklardan sonra senin elinde hapis ve sıkıntıya düşmelerine izin veremem. Bu yüzden kutsal Papa tarafından mektup sana yazılmasına rağmen elçileri eğer sana gelselerdi ölmezlerdi ama baskıdan uzak tutmak için göndermiyorum.

Oğlum ne diyelim? Dikkatli ol, beni geri çevirdiğin gibi şimdi sana yazan Romalıların başrahibini de geri çevirme. Bana ve uyarılarıma saygın olmasa bile onun tavsiyesine değer ver, korkarım ki eğer ona hakaret edersen, bu onun gece gündüz hizmet ettiği havarilerin önde gelenlerinin kalplerini incitebilir ve sana acı bir bakış atabilirler. Senin bu acılığa dayanabileceğini düşünmüyorum. Peter'in sadece bir kızgınlıkla Ananias ve karısını ölüme gönderdiğini hatırla. Paul'un sadece kendisine karşı çıkmayı düşündü diye zavallı adamın, büyücü Elymas'ın gözlerini nasıl kör ettiğini düşün. Böyle şeyleri düşün (oğlum), tekrar söylüyorum; bana itibar etmediğin gibi Papa'nın emrine itibar etmemekten titremeli ve korkmalısın: ben duyuyorum, özellikle sen kendin havarilerin kutsal önde gelenlerine hürmet gösteriyorsun. Eğer onlara gerçekten hürmet gösteriyorsan onların tahtına oturanlara elbette hakaret etmeyeceksin.

Romalılar ve onların sana karşı olan elçiliğinden çok bahsettim. Ama bunu da bilmelisin: Onlar Tanrı'nın lütfü ile buraya ulaştıkları zaman dördüncü evlilikten dolayı kilisede ortaya çıkan bütün suçları lanetlediler; cevap bekleyen bütün sorulara uygun çareler buldular ve ondan sonra beraberce Dokunulmaz Gizemleri kutladık, onların takdislerini paylaştık ve böylece Romalıların ve İstanbulluların Kilisesi sempati ve uyum içinde birleşti.

Bunu yazıyorum ki böylece kiliselerin iyi durumuna benimle birlikte sevinebilirsin; Biliyorum ki şeytan Romalılar ve Bulgarlar arasına kötü olarak başka

meseler yerleştirdi ama sen İsa'ya tapıyorsun ve O'nun kilisesinin iyi durumuna sevinirsin. Buna rağmen şuna hayret ediyorum ki (oğlum), böyle yüce bir akılla donatılmış biri olarak sen o aklın yüceliğine değmeyen bir şey yapıyorsun. Sen, Tanrı tarafından Roma halkının imparatorları olarak atananlardan bir mektup aldığın zaman onlara değil, Meclis'e yazdın. Duyduğum bu garip ve yakışksız davranış beni seni kınamak zorunda bırakıyor. Dünyada kim eğer bir prensten mektup alırsa prensi ihmal edip onun altındakilere cevap yazar? Kim tartışılan şeyin reddi ya da kabul gücü dahilinde olan hükümdarı bir kenara koyup onun hizmetindekilerle konuşur ve onların fikrini almayı uygun görür? Dünyada daha önce hiç bunun gibi bir davranış duydun? Böyle bir saygısızlık şimdiye kadar hiçbir yerde görülmedi. Kesinlikle bunu duyan herkes böyle davranarak kendini bu hale getireni suğlayacaktır. Oğlum, bu yolu bırak: bu ciddi adamların işi değil, avarelerin işidir. Eğer Tanrı'dan işlerini suğlamak ve pişman olmak için bir akıl aldıysan Tanrı'dan imparatorluğu ve O'nun insanlarınn yönetimini alanlara yaz; eğer istersen lütfen barışın şartlarını mzareke edenlerin nerede buluşacaklarını da yaz.

Bundan başka eğer sen şahsen orada olmayı arzu ediyorsan bana bildir. Böylece kendim yaşlı ve gcsz olsam da bu zayıflığu göz ardı ederek İsever imparatorlarımızın onayladığu önemli devlet adamları ile sana kendim geleceğim. Gerçekten katliamlardan ve savaşlardan nefret ediyorsun ve barışı arzu ediyorsan bunu yap. Eğer senin mektubun barışı aramayan bir avarenin mektubu ise, eğer sadece bir boyama, hikâyelerin ve fıkraların bir karışımı ise böyle şeyler yazmamak, senin yazdığu abes şeylere cevap olarak abes şeyler yazmaya bizi kışkırtmamak için senin sessiz kalman daha iyi.

Geri kalanı için, İsa Tanrımız seni sağlıklı kılsın, bu hayattan adilne ve lekesiz geçmek için yardım elini daha çok uzatarak dünyevi ilişkilerin yükünü sana daha çok yükledi. Bu ilişkilerin ağırlığu ile kafanın dinđliđinin gevşemesine ve böylece yöneticilere ve dünyevi g ve hükümdarlık verilenlere sıkça olan yanlışlıklara srklenmene izin vermesin!

§. 181 A

s. 197

29. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 923 / 924¹⁶²

Uzun zamandır sessizdim (şefkatli sevilen oğlum), sana yazamadım çünkü kısmen sana yazdığım birçok mektuptan iyi bir sonuç görememenin ağır acısı ile mütevazı dâularımı barışın yazarı ve sağlayıcısı Tanrı'nın Oğlu'na adadım kısmen sadece O'nun yardımına ve dünyada barış içinde iken en çok kendine kulluk yapılan O'nun koruyucu inayetine bakıyorum. Ama şimdi (oğlum), o acının ağırlığının kalbimden gittiğini hissediyorum ve umutlu bir durumdayım –dilerim kandırılmam ve ilahi izin arzumu verir!- Bir kere daha senin yüce onuruna yazmak için harekete geçtim.

Çocuğum, sevgili Oğlum (sen babanı sevmesen bile ben seni seviyorum, eğer sevseydin onun babaca tavsiyelerini dinleyecektin). O'nun kutsal mirasını yok edip Tanrı'ya acı çektirmeye, uzun zamandır karşılıklı katliamlar işleyerek Hristiyan adını kirletip kendimizi utandırmaya ne kadar böyle hevesli olacağız? Tanrı'nın korkunç yargı koltuğunu düşünmüyor muyuz (biliyorum ki eğer dikkat edersen akıllarıyla ünlü olanların farkedebileceği kadar O hakimın suçlamasını fark edebilirsin)? Ne kadar kötüyü kötüye katacağız? Ne kadar şeytanın Hristiyanların karşılıklı katliamlarından ötürü sevinmesine izin vereceğiz? Düşün ki (oğlum)bizim hayatımız geçecek ve belki sadece ruhlarımız bedenlerimizden çıkmadan önce kısa bir süre verilecek. O zaman, insanlara olması gerektiği gibi bu bize olduğu zaman hangi vicdanla bu dünyadan sonra yolculuğumuza başlayacağız? Şu anki varlığımızda daha uzun kalacağımız yanlış ümidi ile sıkça kandırılmamıza rağmen o zaman ne söyleyeceğiz? Nasıl, zaman çok kısa iken ve melekler ruhlarımızı almak için beklerken yaptığımız kötülüğe bakacak mıyız ve sadece bizim yaşamımızda değil? Sen elbette ne yapıldığını biliyorsun -Vaftiz yoluyla Tanrı'nın evlat edindiği Bulgarların ve Romalıların bütün yıkımları; kiliselerin bütün harabeleri, günâhlarımızın

¹⁶² 28. Mektuptan "Uzun zaman" sonra; muhtemelen 924 yılı Eylül ayında Simeon'un son büyük saldırısı vesilesiyle yazılmıştır. (923? Grumel).

temizlenmesi için O'nun gizemlerinin kutlaması ve O'nun övgülerinin sona ermesi ve kaldırılması (Ah, benim çektiklerimin en ağırlı!)-. Sana yalvarıyorum, düşün, kırsal kesimlerde, orda burada manastırların, piskoposluk ve diğerkiliselerin tahrip edilmesi ve onların içinde Tanrı'nın Yüceliğı'ne giden ibadetten mahrum kalınması. Kalanını geçiyorum -bakirelerin ırzına geçilmesi, keşışlere saygının bitmesi, insanca konuşursak, düzenlerinin esaret altına alınarak Tanrı'nın rahiplerinin aşağılanması-. Ve bütün bunlar Tanrı'mız İsa'nın acı çekmesi için yeterli değılmış gibi ölümünden sonra bile arkanda iyileştirilemez ve çaresiz suçlar bırakıyor olacaksın.

Sen gençliğini çoktan geçtin. Ortalama ömür gençlikte bile aldatıcıdır ama gençliğimiz geçtiğı zaman, özellikle bence senin yaklaştığın ya da çok uzak olmadığın altmış yaşa geldiğimizde biz ne düşünmeliyiz? Çok az adam yetmişine ulaşır ve genel olarak konuşursak insanoğlunun o yaştan önce öldüğünü görürüz. Yıkıma devam edersen Romalılar ve Bulgarların birbirine karşı olan savaşından ne kâr elde edeceksin? Sadece şunu: Biz sadece orada hayatımızda yaptığımız kötülüklerden ceza almayacağız, ölümümüzden sonra diğerklerinin yaptıkları kötülüklerin cezasına da katlanacağız.

Oğlum sanki senin huzurundayım, seni kucaklıyor, ağzını, gözlerini, kollarını, bacaklarının her birini öpüyor gibiyim. Dizlerine kapanıyor ve olayların kötülüğü senin en sakin ruhunu doğru karakterinden saptırmış olmasına rağmen onun barışa doğru yönelmesi, şimdiye kadar ki felaketlerle yetinmen, Hristiyanların karşılıklı katliam ve savaşını durdurman, senin arkanda kötü ve tiksindirici bir hatıra bırakmaman için yalvarıyorum. Meşhur Simeon, kendi çağında akli, adaleti ve her türlü erdemine en çok hayran olunandı. Bulgar ırkının yol göstericisi idi, kendi babasının yaptığı barışı ayaklar altına aldı, kendi antlaşmalarını, yeminlerini ve Romalılarla mutabakatlarını bir kenara koydu, onlara Tanrımız İsa'yı bilmeyen atalarından daha vahşi bir düşman oldu! Sadece hayattayken böyle değildi, ölümünden sonra bile arkasında mütarekesiz bir savaş bıraktı, Romalılar ve Bulgarların karşılıklı katliamlar ile kılıçlarından kan damlamasından memnun oldu!

Bu yüzden oğlum sana öncelikle kendim için ağlayıp inleyerek yazıyorum çünkü sefil geç yaşım hayatımı uzattı ve beni böyle acınası hikâyelerin içine getirdi;

inlemelerim aynı zamanda senin için, evet, Roma ırkı için, karşılıklı çatışmadan şu anda çektiklerin için çünkü gelecek hayatta çekilenlerin sonu olmayacak, İsa'nın kanına saygısızlıktan dolayı daha acı bir cezaya çarptırılacaksın. O kan vasıtasıyla fidyemiz ödendi ve O'nun halkı olduk. Ama Tanrı'nın taçlandırdığı bizim imparatorlarımız önceden sıkça olduğu gibi şimdi de barış yolu arıyorlar ve onlardan önce yönetimde bulunanların yaptığı yanlışları hey yoldan düzeltmek için çok istekli davranıyorlar. Bu nedenle onlar da şimdi seninle barış antlaşması için hizmetkârlarını gönderiyorlar. Bu hem senin hem Bulgarlar hem de Romalılar için karşılıklı faydasağlayacağı gibi ayrıca Tanrı'yı memnun eden güzel antlaşmaları sonuçlandırman da senin en mükemmel bilgeliğine yakışır. Böylece saldırıların ve savaşların yazarı şeytan utandırılabilir ve siz bir kere daha önceden Tanrı'nın Romalılar ve Bulgarlar arasında ödül olarak verdiği bir barışa sahip olabilirsiniz. Bizi kutsal vaftiz lütfünü aldığımız babaların çocukları olarak kabul edebilirsiniz, Romalılar baba olarak Bulgarları vaftiz çocukları olarak görebilir. Böylece Tanrı yüceltilecek, Romalılar ve Bulgarların ortak yaşam ve varlıkları önceden olduğu gibi mutluluk ve sevince dönüşecektir.

Bunu eklemeliyim: İsasever imparatorumuz tarafından yazılan ve seni barışa çağıran nazik bir mektuba cevap verirken hakaret edici ve saygısız kelimeler kullanarak hükümdarlığının yüce şanına yanlış yapıyorsun. İnaniyorum ki (oğlum) farkındasındır ki Tanrı tarafından yönetime yükseltilenlerin ayırt edici bir ruhları, zavallı ve pespaye olanlarında bir ruhu vardır. Suistimal ruhları cimri ve sefil olanların işidir, ama Tanrı tarafından yönetime yükseltilenler eğer kendi yüceliklerinin kıymetini bilirlerse cimriliğin ve sefilliğin âlâmeti olan suistimale asla düşmezler. Sana olan saygımı burada da görüyorsun (oğlum), senin şanına olan saygımdan dolayı bir baba olarak senin en şanlı hükümdarlığını ucuzlaştıran ve seni kaplayan yanlış –Naslı olmamalı biliyorum- düzeltiyorum. Yüksek derecede bir adama yakışır şekilde bir uzlaşma arayarak, faydalı olanı arayarak, barış arayarak, Tanrı'dan yönetimi almış biri gibi, bir Hristiyan olarak, Tanrı'nın korkunç yargı koltuğuna oturacak ve yönetiminin, hükümetinin ve milletin kurtuluşunun hesabını verecek biri olarak eldeki konu hakkında yaz. İğneleyerek, suistimal ederek ve hakaret ederek yazma, bu yazdığın insanlara hakaretten ziyade seni etkiler. Sana olan

sevgimden kaynaklanan saygımdan söylemek istemiyorum ama gerçek beni söylemeye -senin kınanmana- zorluyor.

§. 185 D

s. 205

30. MEKTUP

Bulgar Simeon'a, 924 yılı Kasım ayından kısa bir süre sonra¹⁶³

(Oğlum) senden bir mektup almamış olmama rağmen kendim, geçmişte beni harekete geçiren aynı nedenle bir kere daha harekete geçerek yazıyorum. İnsanın kadim düşmanı şeytanın, gasp ettiği ve böylece Romalılar ile Bulgarları onun en büyük nimetlerinden mahrum ettiği ve Tanrımız İsa'nın halklarının karşılıklı birbirlerinin yıkımına koşmasına neden olarak daha çok acı çekmesine sebep olduğu, kutsal ve arzulanan barışın aranmasıdır. Ben sıkça bu konuda yazdım ve şimdi niyazla tekrar öyle yapıyorum: özellikle senin tatlı dilinin hem bana hem de eminim ki senin gözlemediğin ve iyiliğini tecrübe ederek nazikçe kulak verdiğin ve vereceğin bizim İsasever imparatorumuza dile getirmeye tenezzül ettiğini görüyorum. Tatlı sözlerin kulaklarımda ve her gün onları düşünüyorum. Oğlum sen ona da barış sözlerinde bulundun, katliamlar ve savaşlar onlara eşlik eden felaketlerle beraber durmalı, Romalılar ve Bulgarlar önceki refaha geri döndürülmelidir. Sen barışsever imparatorumuzla görüşmeden önce bile Bulgarya'dan buraya Tanrı'nın yardımı ile Hristiyanların karşılıklı savaşına ve silahların hareketine son vermeye geldiğini bana söylemiştin.

Kalbimden silinemez bu hatıra ile senin gerçeğe olan saygını bilerek (oğlum) daha önce sıkça yaptığım gibi bir kere daha böyle yalvararak bu mektubu yazıyorum. Sen şanına yakışır verdiğin sözleri yerine getir (oğlum). Sözlerini icraata dök,

¹⁶³ Bu tarih Simeon ve Romanos arasındaki buluşmanın ihtilafli tarihine bağlıdır. Kroniklere göre 9 Kasım, Perşembe, 2. İndiksiyon (Büyük Konstantinos zamanında başlayan 15 yılda bir dönen Roma mali dönemi) yılı (9 Eylül ve 19 Kasım dikkate almak çok zayıf bir ihtimaldir); mümkün olan 6 Kasım, Perşembe veya 11 Kasım Perşembe, 13. indiksiyon yılıdır (924). 924 tarihlendirmesi 31. Mektup tarafından desteklenmektedir, çünkü Niholas tartışma konusuna bir yıldan fazla bir süre hemen hemen hiç dönmemiştir.

böylece belki tanrı yüceltilmiş olur ve gelecek nesiller arasında adın her zaman anılır, İsa'nın her iki halkının – yani Bulgar milleti ve Roma ırkı- ruh ve can kaybından kurtulur ve belki canlarının ve ruhlarının kurtulmasına sevinirler. Senin yüce aklın bilir ki Romalılar ve Bulgarların birbirini katletmesi onların sadece kötü bir şekilde cismani hayattan mahrum etmeyecek (yazık benim perişaniyetime!) aynı zamanda ruhlarını da kaybedeceklerdir. Evet (oğlum) kötü şeytan ya da başka akılsız adamların yaktığı öfke ateşini söndürelim. Bir zamanlar vahşi ırkların öfke ile hareket ederek savaşta birbirlerine karşı saldırdıklarını gördüm; ama sonra onlar öfkelerini ve savaşı bırakarak barışa geri döndüler. Evet (oğlum) eğer bu vahşiler sebepsiz öfkelerini dizginleyebiliyorsa akılsızca hareket edip nasıl duracaklarını biliyorlar ve birbirlerine saldırmaktan vazgeçip barışa dönüyorlarsa, mantıkla hareket eden, aynı Tanrı'ya inanan, Tanrımız İsa'nın aynı adı ile adlandırılan, sadece bir kere birbirleri ile savaşmış için sonsuza kadar o savaşı canlı tutan, önceden olduğu gibi devam eden, karşılıklı katliam yapan, aklın yardımı ile doğru olanı tartmayı reddedecekler ve bu geç vakitte bile birbirlerini katletmeyi bırakmayacaklar mı? Bu Tanrı'nın imajı ile şekillenen akıl nimeti ile onurlandırılan insan tabiatına nasıl yakışır?

Daha niye uzatayım? Söylenenler bizim için yeterli olsun. Tanrı adına inandığım için burada iken şahsıma ve İsasever imparatorumuz, sevgili kardeşine söylediğin gibi öyle olacak. Bu nedenle senin için saltanat günlerinin uzaması, bu dünyada refah, gelecek hayatta kendini Tanrı'ya kanıtlayan herkes için ayrılmış o yüceliğin mirasına ait olman için dâa ediyorum.

§. 189 A

s. 207

31. MEKTUP¹⁶⁴

Bulgar Simeon'a, Ocak / Nisan 925

¹⁶⁴ Bu mektup, Nikholas'ın ölümünden çok kısa bir süre önce yazılmıştır.

Sana kârlı ve faydalı tavsiyeler –düşündüğüm ve hâlâ düşünüyorum olduğum gibi- sıkça yazdım. Şimdi daha önce yazdıklarımın hepsinin üzerinde kısmen Bulgarlar ve Romalıların aralarında bulunduğu Tanrı'nın insanların yaşadıkları ortak acılardan vehâlâ kalbimde yatan bu ağır acılardan dolayı bu son mektubumu yazıyorum. Bulgarlar da İsa'nın gerçek halkıdır, kendi kanıyla onları kurtardı ve Kutsal Ruh'un kabul edilmesi ile Bulgarları Hristiyanlara kardeş yaptı. Sen bu insanları kendi insanların saysan da bugün onları yöneten sen, yarın kurtlara yem olacaksın. Onlar için acı çekiyorum ve aynı zamanda sen burada iken kendi kulaklarımla senin ağzından duyduğum şu sözleri yazıyorum: “Yüce ve adaletli barış sebebi adına ülkemden geldim.” Bunu bana özelde, ilk önce ben seninle özel konuştuğum zaman ve ondan sonra Tanrı'nın taçlandığı imparatorumuzla konuştuğum ve onun hediyelerini ödül olarak kabul ettiğin zaman söyledin. Bu hususta şunu söylediğini hatırlıyorum: “Ne aramızda savaş devam etsin ne de savaşta kullanmamız için verilen zırhları bir daha giyelim.” Daha sonra zaman savaşın toptan tasfiyesi ile barışın geri getirilmesini belirten diğer şeyler ekledin. Vicdanın sana o zaman ne söylediğini hatırlatacaktır. Bu şeyler bu son mektubu yazmak için beni harekete geçirdi.

Sanki yüz yüze imişiz gibi soruyorum, o zaman verdiğin sözler nerede? Bahsettiğin kutsal barışa ne oldu, Roma ve Bulgar ülkelerinde haberi yayıldığı zaman bütün dudaklar Tanrı'ya şükranla hareket etmişti. Bir adamın karakterinin değeri gerçeğe saygısında görünür ama o makam için yetiştirilen bir hükümdar için kendi sözleşmelerine vefası ve sözlerinin doğruluğu kadar hiçbir şey onun şanına ve şerefine daha çok yakışmaz. Bu sözlerin sana ait olup olmadığına, yücelik ve hükümdarlıkta hak iddia eden, hiçbir yerde temeli ve tutarlılığı olmayan bir grup iddiadan diğerine atlayan, kayan sen karar vermelisin. Bu konuda çok daha fazla yazabilirdim ancak muhtemelen eğer konuşmamı uzatırsam sıkıcı görünecektir. Bu yüzden burada bırakıyorum. Şimdi sanki beni iğneleyerek Tanrı'nın taçlandığı imparatorumuzun huzurunda bana karşı belirttiğin suçlamalar ve hakaretlerden bahsederek ilerlemek istiyorum. Bana karşı bir kinaye ile savaşta sana kastedilen yarayı aldığında ata bindiğini söyledin. Bana dudak bükerek bunun benim dâularımın sonucu olduğunu da ekledin. Ben böyle bir şeyden haberim olmadığını, savaşta asla

tasvip etmediğimi, böyle bir dúa etmediğimi söyleyerek itiraz edince sen patriklik makamında oturduğum için savaşı yasaklamanın ve bütün olaylarda benim tavsiyelerime uymayı reddedenleri kiliseden geçici olarak kovmanın benim gücüm dahilinde olduğunu söyleyerek cevapladın. Biliyorum hoşuna gitsin ya da gitmesin bana karşı suçlama ve iğneleme kelimelerini fark edeceksin. Şimdi bu konularda sana söylemek zorunda olduklarımı dinle, hükümdarlığının büyük gururunu bir anlık mütevazileştir ve mütevazı kulaklarınla mütevazı bir başrahip ve eski bir arkadaşının sözlerini işit. Neden kılıç darbesi ata geldi ve sen kaçtın, bunun sebebini düşün. Ben geç yaşımdan dolayı akılsızım ve bir adam olarak her halûkarda son derece akıllı olmaktan uzağım -Ben kendi zayıflığımı itiraf ediyorum- ama bu yaradan anladığım sana vurmayı hayvana geldiğidir. Dikkat et, çünkü belki burada içime doğuyor ve hikmetle konuşuyorum. O zaman bizim işlerimizin kontrolünü emanet ettiklerimiz sebepsiz yere size saldırdığından dolayı siz ilahi yardım aldınız ve o zaman size sebepsiz ve haksız yere saldıranlar kılıç darbesini kaydırdılar ve o hayvana indi. Fakat diğer taraftan sen de zaferinin anlamsız sevinci ile eğlenceye dalmaktan, insan ilişkilerini hatırlamandan mütevazı olmandan, açık bir başarı ile coşmamandan ve insanların başına başarısızlıklarında geldiğini aklında tutmandan dolayı men edildin. Dikkat et, yazarlığımı yapacağın o anki savaşta, kılıç darbesi atın üstüne, bir hayvanın üstüne değil de sana gelebilirdi (Tanrı saklasın!). Yazdığım şeyi özenle ve sebat ederek oku ve sonra eski tarihe geri git çünkü senin onu okuduğunu biliyorum, zaferin her zaman seninle olacağına inanma, arkasından yenilgi geleceğini de düşün.

Beni iğnelemen hakkında çok yazdım. Mektubumun kalanında İsasever imparatorumuza ve onun meclisine her gün yaptığım tavsiye ve nasihatleri yazacağım. Bunlar neler? İsasever imparatorumuza ilahi yardım ile halkının ve Bulgar ırkının katledilmesinden uzak durması, şefkatli ruhu ile daha çok sabretmesini ve uzun acıların giderilmesi ile Bulgar milletine karşı topyekün bir sefer yapmaması için tavsiyede bulunuyor ve yalvarıyorum. “Belki uzun acıların vasıtasıyla Tanrı Bulgarların hükümdarının kalbine dokunacak ve barış nimetini göz önüne alarak dönecek ve eski durumu ile memnun olacaktır (diyorum).” Bizim şefkatli, cömert ve erdemli imparatorumuz (Onu öyle adlandırmamdan elbette şüphe duymayacaksın çünkü sen kendi şahsi tecrübenden onun cömertliğini, nazikliğini ve yaradılışının

barışçılığını biliyorsun.) ikna oldu ve tavsiyemi kabul etti. Bununla birlikte bütün meclis ve şehir onlarla –neden şehir diyorum? imparatorluğundaki her tebaası- ayağa kalktı ve diyorlar ki Bulgarların bu anlamsız kızgınlığına artık katlanmamalıyız, onların, ailelerin ve akrabaların yok edilmesine veya ülkelerinin köleleştirilmesine aldirmamalıyız. Son adamlarına kadar ölmeleri gerekse bile onlar bunu yapmanın Bulgarların kibrine katlanmaktan daha iyi olduğuna inanıyorlar. Bu yüzden eğer savaşın kötülüklerini seçersen bizim bütün askeri güçlerimiz ve ellerini vurmak için kaldıranlar Tanrı'nın haklı müttelikliği ile senin üzerine geleceklerdir.

Tam bir samimiyetle burada ne hazırlandığını sana bildirdim. Eğer bana inanırsan, önünde kabirden başka bir şey olmayan yaşlı bir adam olarak, Kutsal kilisenin (değersizliğime rağmen) bir hizmetkârı olarak sevgime bir değer veriyorsan -ne kadar uzun süredir arkadaş olduğumuzu düşün- İsasever imparatorumuzun kendi payına kabul etmeye söz verdiği tavsiyemi kabul et. Eğer aynısını söz verirsen, o sözünü bozmayacak. Barışı sev, savaşlardan nefret et. Dış düşmanlara karşı olsa bile savaşlar kötüdür. Ancak babalara, kardeşlere, bir Tanrı, bir Rab, bir sahip, bir kurtarıcıyı seçen dindaşlarına karşı savaşa ne denilebilir? Ne demek gerekir? Yabani hayvanların sıkça birbirleriyle kavga edip ve sonra barıştıklarını görmüyor musun? Onlara bak ve “barışı ara” (bunlar benim değil Kutsal Ruh'un sözleri) “ve onu takip et” yani onunardından koş, onu geç, ortak acı ve gözyaşlarını, inlemeleri, Romalılar ve Bulgarlar, zengin ve fakir, keşiş ve rahip ve sıradan insanların sana karşı dile getirdikleri ahları dindir. Hiç kimse bizim dindar İsasever imparatorumuzu imparatorluk tahtına oturduğu, barışı aradığı, onun için yalvardığı, savaşın kötülüklerinden başka hiçbir neden için kendini alçaltmadığından dolayı suçlayamaz. Zafer bir tarafa gelse bile zafer çoğunlukla galip olan için zararlıdır. Galip olan akrabalarını, arkadaşlarını, tanıdıklarını, savaşın ayırt etmeyen karışık şartlarında kaybetmek zorunda kalır. Ne demek istediğimi sen kendin çektiğin için daha iyi bilirsin, zafer seninle olmasına rağmen hatıraları hâlâ kalbini ağlatan en değerlilerinin çoğunu kaybettin ve onlar için acın zaferinden içten bir keyif almana izin vermiyor.

Mektubun sonuna gelince; İsa sever imparatorumuz, meclis, bütün devlet erkani, generalleri ve memurları tarafından sana karşı bir sefere zorlanmasına rağmen cömertliğinden zatının tavsiyesine uydu ve bana şöyle söyledi: “Baba, iki taraf arasında parçalanıyor görünüyorum, devlet bir taraftan başrahipliğiniz bir taraftan kendine çekiyor. Bu durumda cevabım şudur: Mümkün ve uygun olduğu kadar çok altın ve bazı elbiseler ile onu memnun edecek sağlayabileceğimiz başka ne varsa sunacağımızı Kardeşime yaz. Eğer barış istiyorsa beni hazır bulacak, senin tavsiyeni reddetmeyeceğim.”

Bu yüzden Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına seni bağlayarak yazıyorum. İstedığın altın miktarını ve seni memnun edecek elbiselerin sayısını (şüphesiz yönetiminin haşmeti ve senin bilgeliğin için neyin uygun olduğunu soracak ve tavsiye alacaksın) bize beyan edersin. Hem de asaletli imparatorlardan eğer bir şey istersen altın ve elbise hediyelerine bunu da ekle, onunla da ödüllendirileceksin. Bunları elde ettiğin zaman barışa ve önceki sevgine geri dön. Bulgarlar ve Romalılar bir kere daha kardeşçe sempati ve sevgi yolunda olsunlar, kötülüğün asıl yaratıcısını yok edelim, Haçı ile ortadaki düşmanlık duvarını yıkan dünyayı barıştıran Tanrımız İsa’yı yüceltelim. Böylece Roma imparatorluğu mülklerini geri alsın, Bulgar gücü emniyet ve güven içinde kalsın, geride artık hiçbir düşmanlık kalmasın, her iki millette de barış ve refah yerleşsin. Tanrımız İsa şeytanın kötülüklerini yok etsin, kanatlarını açsın ve sakince O’nun saf yanının kutsal ve hayat veren kanı ile fidyelerini ödediği mirasını sarsın.

§. 264 D

s. 311

66. MEKTUP

Mabeynci Konstantinos’a, 915/916

Sevgili oğlum: İnsanların bana söylediği gibi, içinde kutsal Ortodoksluk disiplini ve aklının her yüceliğinin ve bütün Hristiyan düzeni ve takvasının takip edildiği bu şehrin ihtişamına uygun düşmeyen bir şey oldu: Kiliseyi kaygılandıran ve

onun ününe zarar veren bir şey. Çünkü onların bana söyledikleri şeyler paganlar ve putperestler arasında uygulanır: çünkü bir anlaşmanın ateş ve hayvanların katledilmesi ile onaylanması¹⁶⁵ putperest ve pagan bir kurbandan başka bir şey değildir. Sen buna sadece bir hayvanın kesilmesi olarak bakma şunu da düşün, onların Tanrı'sız inançlarına göre bunun daha mistik bir önemi vardır. Neden onlar rastgele bir hayvanı basitçe öldürmüyorlar da öküz, köpek ve koyunlar seçiyorlar? Çünkü tıpkı Hristiyanların Korkunç Kurbanı (İsa) ekmek ve şarap seçimi yaparak ve bunları mistik olarak ayini yapanların kutsanmasında sundukları gibi, bu garip dinsizliğe göre bu hayvanlar, taptıkları şeytanlara icraatçıları bağlayan bir kurban olarak seçilirler. Onların yemini “Bu yüzden benim kanım dökülsün” ün öylesine bir ifade olduğunu düşünerek kandırılmayalım; yaptıkları şeyin onların gözünde arkasında mistik bir neden olduğunu fark etmeliyiz: aksi takdirde neden sadece bir kütüğü kesip “Böylece ben ayırlayım!” ya da bir serçeyi kurban edip “Böylece benim akan kanım ol!” demiyorlar? Hayır: onlar ateş yakarlar ve özellikle köpekleri, öküzleri ve koyunları seçerler.

O yapılmamalıydı. Hristiyanlık emri ve kutsal kanunlarca yasaklanmıştır. Tekrarlıyorum, o yapılmamalıydı: ama madem yapıldı, bir sonraki çareyi uygulamalıyız ve kiliseye hücum edilmesin, daha fazla karışıklık ve kargaşaya neden olmasın ve biz günâhkârlara ve senin onuruna ve devletin diğer ileri gelenlerine suç isnat edilmesin diye bu törene katılanları cezalandırmalıyız. Bizim tanrısever imparatorumuz küçük yaşı sayesinde Tanrı ve insan önünde suçsuz kalacaktır. Fakat emin ol ki biz -ve ben “biz” dediğim zaman Kiliseyi, seni ve devletin diğer ileri gelenlerini ifade ediyorum -Tanrı'nın ve insanların gözünde suçlanacağız ve karalanacağız. Bu yüzden Tanrı'nın verdiği akılla, şimdi ve bundan sonra, meselelerden kurtulmak için acil önlemler al (oğlum). Tenkitçilere ve sadece menfur olan bir şeyi değil, çok defa iyi şeyleri de Tanrı'nın Kilisesine ve bu ünlü devlete bir lekeye mal etmek isteyenlere bir malzeme vermeden ne yapıldıysa gereklilikten

¹⁶⁵ Mikhael Psellos, Kronografya'sında Peçenekler hakkında şöyle demektedir: “Bu halk, genel olarak çok müthiştir ve hilekâr tabiatlıdır; onları ne barış anlaşmaları bağlar, ne de kurban keserek ettikleri yemin. Çünkü onlar hiçbir ilahi kudreti tanımazlar, (onlara göre) Tanrı adını dile almak doğru değildir. Bkz. Kurat, *Peçenekler*, s.92; Bulgarların da bir sözleşme yaparken hayvan kanı akıttıklarını biliyoruz. Bkz. Geza Feher, *Bulgar Türkleri ve Bunlara Akraba olan Milletlerin Kültürü, Türk Kültürünün Avrupa'ya Tesiri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1986, s.21. (ç.n.)

yapıldığını, bunun için savaş ve insanların katlini sevenlerin sorumlu olduğunu söyle —Tanrı'nın sevmediği Bulgarları ifade ediyorum. Dindarlık ve bilgeliğinin takdiri ile çare görüldü. Hem Tanrı ve hem de insan ilişkilerinden anlayan insanlar tarafından gerekli olan ne yapıldıysa bağışlanabilir. Çok kere açlığın tazyiki ile bir adam yasaklanmış yiyecekleri yedi ve sonra uygun çareyi kabul ettikten sonra suçtan azad edildi, çünkü temiz olmayan bir şeyi tatmaya zorlandı. Bu yüzden eğer ona çare bulundaysa, bu durum da gereklilikten kaynaklandığı için iftira ve suçlamalara çare bulunacaktır. Ama eğer çözümsüz bırakılırsa ne şu an ne de gelecekte nesiller iftiraya uğramadan ve suçlanmadan kalmamıza izin verecektir.

§. 268 C

s. 315

68. MEKTUP

Korsun'un askeri yöneticisine, 919/920'nin ilk yarısı

Senin mektubunu okuduğumda (oğlum) karşılaştığın korkunç deneyimlerden dolayı önce kalbimde derin bir acı oluştu. Karşılaştığın çileleri öğrendiğimde derin acı duymam kaçınılmazdı. Fakat mektubunun sonu, Tanrı'nın lütfü ile o çok korkunç tehlikelerin yok olduğu ve senin Korsun şehrine sağ selamet ulaştığın haberi ile beni rahatlattı. En mükemmel olan Tanrı (insan ilişkilerinde hiç bir şey pürüzsüz ve tehlikesiz olmadığı için) seni, mektubunun sonunda bana açıkladığın tarzda hayatını yaşamaya devam ettirsin.

Korsun Piskoposu ile ilgili olarak senin iyi hafızan şu anda yazdığım şeyi konuşurken söylediğimi hatırlayacaktır. Buraya Hazarya'dan gelenler aralarında rahipleri atayacak ve Hristiyanların saf inancı ile ilgili rahipliği üstüne alacak bir piskopos istediler, Ben Korsun'a atanan başpiskoposu gönderdim böylece Tanrı'nın yardımı ile O Hazarya'ya gitmeli ve orada bütün gerekli hizmetleri yerine getirmeli ve oradan sonra atandığı tahtına, Korsun'a demek istiyorum geri dönmeli.¹⁶⁶ Sen,

¹⁶⁶IX. Yüzyılın başlarında Hazarya'da iç savaş başladı. Melik Obadya siyasi ve dini alanlarda önemli reformlar yaptı. Museviliği ön plana çıkarması sonucu Hristiyan Gotya Bizans'ın desteğiyle buna karşı çıktı. Hazar yönetimi de Hazar Hristiyanlarını birleştiren Gotya metropolitanlığı ve

kilisenin evladı olarak, eminim hem Hazarya ile ilgili işinde, hem de Tanrı'nın yardımı ile Hazarya'daki görevlerini bitirdiği o zaman, başpiskoposluğun uygun tahtına kurulması ve yerleşmesinde yardım etmekte istekli olacaksın. Tanrı orada onaylandığını göstereceğin ve sana buraya kadar güvenli bir dönüş başışlasın.

§. 324

s. 389

106. MEKTUP

Korsun Başpiskoposuna, 920'nin ikinci yarısı

Uygun bir şekilde buraya gelmek ve benimle birlikte Tanrı'nın kilisesinin bütün takımı ile sevinmek, büyük birleşmeyi ve önceki ayrılığımızın giderilmesini hissetmiş dindar bir kalbin memnuniyetini paylaşmak için, göklerden ümidine güvenerek deniz tehlikelerini ve zahmetini umursamayabilirdin -aslında yapmalıydın-. Bununla birlikte denizin dehşeti ve yolculuğun meşakkati galebe çaldı ve senin burada olmanın kutsal memnuniyetinden beni mahrum etti. Bu kaybı telafi etmek için elimden geleni yapmalıyım. Sana, gönülsüzlüğünü kınamak, korkaklığını ayıplamak için değil de başışlamak ve senin bizi ziyaret etmeyi geri çevirmenden kalbimizde bir kırıklık olmadığını temin etmek için yazıyorum.

Diğer taraftan kötü şeytan tarafından dindarlığın bağrından neredeyse kaçırılmış olan o kandırılmış millet adına¹⁶⁷, çaban tarafımızdan çok takdir edildi. Onların kurtuluşu adına mümkün olan her çabayı göstermeye ve dikkati vermeye devam etmen için yalvarıyorum, böylece onların Tanrı ile dostlukları ve kurtuluşu

Hazarya'daki piskoposluk kürsüsünü lağvetti, bunun üzerine Gotya, Hazarya'dan ayrılarak Bizans'a bağlandı. İç savaştan sonrada kilisenin tekrar yapılanmasını yasakladı. 9. yy boyunca Bizans Araplarla savaştığı için Hazarları faydalı bir müttefik sayması sebebiyle ilişkilerini Hristiyanlık konusunda bile germemeye çalıştı ama 10. yy'da Hazar kağanlığı gücünü kaybetmeye başlayınca çalışmalara başladı. Artamanov, *Hazar Tarihi*, s.417-425,429. (ç.n.)

¹⁶⁷ Kandırılmış millettten kasıt Hazarlardır. Nicholas I, *Letters*, s.569. Bir Türk boyu olan Hazarlar, Bizans ile genelde dostâne ilişkiler kurdular ve 7. yüzyıldan 10. yüzyıla kadar Kafkasların kuzey bölgesi üzerinde hüküm sürdüler. Bk. D.M.Dunlop, *The History of the Jewish Khazars*, Princeton 1954; *ODB*, C.2. s. 1127. Patrik Nikephoros Hazarların Bulgarların erken alt kollarından birini buyruğu altına almıştır. Nikeph., *Short History*, chap. 35. s. 28-34 Theophanes (p.358) aynı bilgiyi vermiştir. M.U Yücel, "Hazar Kağanlığı", *Türkler, Yeni Türkiye*, C.2, 2002, s.445-463. (ç.n.)

nihayet yeniden tesis edilebilir. Zahmetli olsa da getireceği umut edilen sevinç ve ödülünden dolayı bu hizmeti engelleyecek bütün gönülsüzlüğü ve zahmeti ve diğer her zorluğu umursamayacaksınız. Tanrı'ya bir ruhun kazandırılmasının mükafatı hiç bir şeyle karşılaştırılmaz (çünkü O dedi ki “Eğer kötünden değerli olanı çıkarıp alırsan, benim sözcüm olacaksın,” hangi hediye bunun değeri ile karşılaştırılabilir?). Sonra çok sayıdaki kötülüğün Tanrı'ya değerli hale getirilmesiyle senin için lütuf hazinesi biriktirilmiş olmasının ne kadar harika olduğunu düşünmelisin. Onların arasında oturmak zorunda olan başpiskoposla ilgili olarak ise bunun bakımını sana bırakıyorum, böylece senin gayretli araştırmanla belki bu işe ehliyetli biri bulabilir ve bana gönderilebilirsin ta ki kiliseye piskoposluk mevkiine onu tercih edebilirim ve onu şimdiye kadar kendisini güdecek bir çobandan mahrum olan sürüye çoban olarak atayabilirim. Önceki gayretlerinden görüldüğü gibi sen kendin bu göreve ehliyetli kim bunu akıl edebilirsin.

Ş. Yok

s. 515

183. MEKTUP

Mabeynci Konstantinos'a, 915/6

(Oğlum) sıkça sana yazmaya zorunlu hissettim ve genellikle kendimi tuttum; fakat şimdi yaptığım gibi yazıyorum, lütfen sözlerime gücenme, bilakis oğlunu seven bir babanın ikazı olarak onları dinle -tecrübelerinden babaların sertlik dolu dilini bilirsin- kulaklarını açıp dinle, böylece Tanrı'nın lütfü ile sözlerimden güzel şeyler alabilirsin.

Sana ne söylemeli bilmiyorum. Bilirsin ne kadar önce zatınızla tanıştığımızı; yaşından ve dünyadaki mevkiinden dolayı küçük tutuluyordun, zenginlikte son derece aşağı idin ve sonra birçok insan, hepsi denemez, seni Tanrı'nın adamı, bir erdem aşığı, Tanrı'nın kiliselerine ve O'na adanmış adamlara ilgi gösteren biri olarak vasıflandırıp senin adını övgüyle, methiyeyle, dûalarla telaffüz ediyorlardı. Şimdi,

neden bütün keşişler bize protestolarla, bütün rahipler beddûalarla ve bütün adamlar senin ismini yermekle geliyorlar?

Bu nedir, Tanrı'nın adamı? Biliyoruz ki, bizim günâhlarımızdan dolayı, o yok edici, o düşman, Tanrı'dan ve Hristiyan inancından dönen o dönek halkın hazinesine büyük kayıplara neden oldu. Fakat bu Tanrı'ya ve O'nun evlerine ait olanı almak için neden olamaz (Belki ben seni memnun etmeyecek bir şey söyleyebilirim, ama eğer sen Tanrı'ya boyun eğmeye hazırsan kesinlikle bunu kabul edilebilirsin). Başka alternatif olmadığı zaman Tanrı tarafından taçlandırılan oğlum imparatorun mor kaftanının satılması, kesinlikle Tanrı'nın evlerinin dindar imparatorlar tarafından eskiden beri onlara ayrılmış gelirlerden yoksun olmasından daha iyi olacaktır. Fakat bu durumda biz ne yapıyoruz? Biz Peçeneklere, Türklere ve diğerlerine hediyeler sunarız çünkü onların ittifakına ihtiyaç duyarız¹⁶⁸; fakat Tanrı ile ittifakı etkisiz ve faydasız olarak reddediyor görünürüz ve O'nun kutsal evlerini yağmalarız ve bu vasıtayla duruşumuzu güçlendiririz. Bunu kim çıkardıysa kötü bir öneri; Tanrı'yı küçümseyen birinin insan aklı ile amacına ulaşması imkansızdır. Ya da bu Tanrı'yı küçümsemek değil midir? Hiçbir şey söylemiyorum, fakat kendi başına Tanrı'nın küçümseyeniyorduğunu düşünebilirsin.

Sadece şunu ekliyorum. Eğer sen, sadece bir insan, bir hizmetçinin sana üzüntülü bir yüzle geldiğini ve birisinin onun biraz gümüş ve altınını çaldığını

¹⁶⁸ Peçeneklerin devlet için önemine Konstantinos Porphyrogennotos dış siyasetle ilgili eserinde ısrarla işaret etmiştir. Bizans Peçenekleri kuzeydeki bütün düşmanlarına karşı kullanılmıştı. Gerektiği zaman Bulgar ve Macarlara arkadan saldıran, Ruslara ise güney yolunu kapayabilen bu savaşçı devlet 10. yy boyunca Bizans politikasının ana sorunlarından birisi olmuştur. Ostrogorski, *Bizans Devleti*, s.309; Pálóczi-Horváth, András, *Pechenegs, Cumans, Iasians: Steppe peoples in medieval Hungary*, translated by Timothy Wilkinson, Budapest: Corvina: Kültúra [distributor], 1989, s.12. Peçeneklerin hayvanları için geniş otlak arayışları ve çok hızlı hareket etmeleri daha sonra Bizans için tehlike olacaktı. Ama 10. yy'ın ortasında onların konargöçer eğilimleri imparatorluk için hatırı sayılır bir "değer"di. Yaşam şekillerinden dolayı taşınabilir zenginlik onlar için önemli idi. Bizans'ın altınları ve değerli eşyaları onları Bizans için ideal müttefik yaptı ve askeri güçleride Bizans'ın düşmanlarına yönlendirildi. Bizans'ın Peçeneklerden hizmet almasının yolu onların mektuplar ve hediyelerle taltif edilmesinden geçiyordu. Bir Korsunlu bir Peçenekle eşlenerek yapılan bir anlaşmaya göre, Bizans otoritesini tanımış Korsun yakınındaki Peçenek grupları, mor kumaş parçaları, kurdeleler, gevşek örülmüş kumaşlar, altın sırmalı kumaşlar, biber, kadife ya da "Pars" derisi ve istedikleri diğer ticari mallar şeklinde önceden ayarlanmış bir ücret karşılığında hizmet sağlamak için teşvik edilecekti. Böylece Peçeneklerin alabileceklerini barışçıl yollardan alması sağlanmıştı. Yoksa onlar zorla alırlardı. Hizmetleride Bizans'ın düşmanlarına yönlendirildi. Stephenson, *Balkan Frontier*, s.30,31; M. U. Yücel, "Balkanlarda Peçenekler", *Türkler Ansiklopedisi*, C.2, yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2012, s.714-726. (ç.n.)

görsen, hırsıza ne kadar kızarsın; bunun sadece basit bir hırsızlık olmadığını, soyulanlar için büyük sıkıntılar ve üzüntülerle sonuçlanan bir olay olduğu için Tanrı'nın buna daha fazla ne kadar kızabileceğini düşünürsün? Ben bunu sana gerçek bir baba olarak seni gerçekten sevdiğimi, senin ve de bizim sevgili hanımefendimizin kurtuluşunu hafife almadığımı bilmen için yazdım. Gerçekler bizim sevgimizi kanıtlsa da O'nu sevdiğimize inanman için sana bir neden gibi gelmediğini de biliyorum.

§. Yok

s. 127

207. ESER¹⁶⁹, ÇEŞİTLİ YAZILAR

Tanrı'nın en kutsal annesine (Hz. Meryem) Şükran günü Kanonu, *Hē basilis sōstra soi tē parthenō* akrostişi ve theotika'da "Nikolau" ile.¹⁷⁰

1.Ode. Dördüncü mod. "Stoma mou için Anoixo"

Ey Lekesiz bakire! Siz kraliçesi olarak orada ikamet etmek için bir şehir (İstanbul) ve üzerinde saltanat sürmek için asil bir halk seçtiniz, onu barbarlara karşı koruyun çünkü sizin harika işleriniz orada kutlanır.

Ah! Mutlak saf olan! Sizin sonsuz mucizeleriniz sizin mirasınız olan o şehirde gerçekleştiler ve siz sanki ters rüzgarlarla çevrili barbarlar denizindeymiş gibi onu batmadan sağ salim nasıl korudunuz!

¹⁶⁹ En eski elyazması 1379 tarihlidir. Niholas adında herhengi biri Patrik Niholas kadar eserin yazarı olarak iddia edilebilir. Westerink, *Miscellaneous*, s. x. (ç.n.)

¹⁷⁰ Tanrı'nın annesine adanan Şükran Günü Kanonu, Ayinsel tarih: Paskalyadan önceki 3. Cumartesi Bir kısa bir uzun hece ölçüsünde içinde "Nikolaou" akrostişi ile bir ilahidir, Örnek kıta 9. kıta hariç John Damascene'nin Dormition (Hz. Meyem'in uykuya dalışı yani ölümü) üzerine kanonu (Christ-Paranikas, 229-32), 9. Kıta yerine ise Theophanes'in Annunciation (Tekrar diriliş) kanonunu izler (Christ-Paranikas, 236-42). Araçlar üzerine (674-78 ve 717 kuşatmaları), İranlılar ve Avarlar üzerine (626 kuşatması) zaferlerini kutlamak için Akathistos Cumartesisinde (Paskalya'ya ruhani hazırlık dönemi olan Great Lent'in beşinci Cumartesi günü) söylenmek için yazılmıştır. Tarihi detaylar (gözle görülür bir metod olmaksızın şiire yayılmış) *synaxaria* (yıldönümlerine göre listelenmiş azizler listesi)'daki anlatımdan alınmıştır (*Utilis narratio*'da kopyalanmış, PG, 106, cols.1335-54.) Akathistos Cumartesisini için Joseph'in kanonu (IX. yy)'nda hemen hemen hiç askeri tehditlerden bahisler içerilmemesi kayda değerdir. Bazı ifadeler bu şiirden (7-8. Satırlar;166); ve biri de Theophanes'in Annunciation üzerine kanonundan (krş. Eser 207'de 13-14. satırlar) ödünç alınmıştır. Westerink, *Miscellaneous*, s. 152. (ç.n)

Ey hanımefendimiz! İlahi atanız Davud, size sevinçli sözler söylesin, "Eğilip dinle, ey kızım halkın sana yıllık şükran ilahisi söylüyor."

Ey hanımefendimiz! Siz denizi çalkalayıp karıştırdınız ve sonunda İsa'nın düşmanlarının donanmasını yok ettiniz, katil İskit¹⁷¹ ve Hacer'in oğullarını¹⁷² da mahvettiniz. Kurtardığınız insanlar sizin mucizelerinizin şarkılarını söylüyor.

Ey Bakire! Her yıl sizin şehrinize saldıran Hacer'in korkunç oğullarının baskınlarını, onların ordularını ezerek ve nihayet evlerine kaçarken onları denizin derinliklerine gömerek dizginlediniz.

3. Ode. "Tous sous hymnologous"

Ey saf olan, bakınız! O milletler öfkeyle kükreyerek seller gibi geldiler, şiddetle sizin şehrinize saldırdılar ama siz onları cehenneme fırlatarak gücünüzü gösterdiniz.

Ey bakire! Özel bir halk, kutsal bir millet için, ilahi rahip, asil ve seçkin oğlunuz, şehirler kraliçesini korumanız için açıkça size verdi.

Ey tertemiz olan! İranlılar sizin şehrinize İskitler kadar ağır bir saldırı planlayarak bir kasırğa gibi saldırdılar ama siz onları saman alevi gibi söndürdünüz.¹⁷³

Ey bakire! Kızınızın ızdırabı iyileşti ve gerçekten o sefil kâfir hemen paramparça oldu çünkü siz, adil bir şekilde o at ve binicisini yere fırlattınız.

¹⁷¹ Avar Kağanı 626'da Avar- Gepid ve Bulgar (Ogur) boylarından oluşan bir ordu ile İstanbul'a saldırdı. Scythian'la bu Avar Kağanı kastediliyor olmalıdır. Daha fazla bilgi için bkz. Turhan Kaçar, "Constantinopolis önlerinde Avarlar ve Sasaniler, MS 626," *Byzantium'dan Constantinopolis'e İstanbul Kuşatmaları*, İstanbul Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.173-196; John Julius Norwich, *Byzantium: The Early Centuries*, New York, Alfred A. Knoph, 2001, s. 292-297. (ç.n.)

¹⁷²Hacer'in oğullarından kasıt Araplardır. "Hagar" *Encyclopædia Britannica*, Haziran 12, 2007, <https://www.britannica.com/biography/Hagar-biblical-figure>, Temmuz 22, 2019. Arapların 674'te İstanbul'u kuşatması bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s. 115-117; Norwich, *Byzantium*, s.323-4.

¹⁷³626'da Avar ve Sasanilerin İstanbul'u kuşatmasında Avar ve Sasani deniz filosu iki farklı yerdeki çarpışmada batırıldığında, saldıranlar panik içinde kaçarak şehri terk ettiler. Norwich, *A.e.*, s.90-93. (ç.n.)

4. Ode. "On anexichniaston"

Ey saf olan! Bütün şehirleri yöneten şehir, mucizevi olaylara tanıklık etmiştir. Siz bakire, her iki kıtanın kıyılarında düşmanlara karşı komutayı ele alınca onları toprak parçası gibi ufaladınız.

Ey Tanrı'nın annesi! Şimdi, biz faydasız hizmetkârlar, bize ihsan ettiğiniz bütün bu hayırlar için size layık ne hediye verebiliriz, ey saf olan? Bütün bunlar için tüm kalbimizle size minnet duyuyoruz.

Ey hanımefendimiz! Hacer'in torunu, burada, aşağıda dünyaya bu şehri esaret altında göstererek, kasırga kuvveti ile sizin özgür şehrinizi vurdu ama bir taş gibi denizde battı.

Ey Suçsuz Olan! Kutsal piskopos ve tüm kalabalık, resim şeklinde temsil edilen sizin şeklinizin sembollerini tutarak, düşmanlar üzerine zafer bayrağını kaldırdılar.

Tüm şehirleri yöneten kraliçe şehir, sizi dünyanın kraliçesi olarak tanıyor olsa bile özel bir anlamda hanımefendisi olarak size sahip olduğu için düşmanlar tarafından hiçbir zaman zaptedilemeyecektir.

5. Ode. "Exeste ta sympanta"

İlahi söz hayırlı bir şekilde yerine getirildi; bakirenin yenilmez gücünü zırh olarak giyen bir kişi bin kişiyi kovaladı ve yine iki kişi onbinlercesini kaçırdı.

Bir zamanlar melek, panik ve korku içinde, mutlak Tanrı'ya karşı övünen Sanherib¹⁷⁴ gibi onbinlercesini çarptı; şimdi, hanımefendimiz sayısız on binlerce putperesti tek seferde idam etti.

¹⁷⁴ Sanherib Asur kralı (hükümdarlığı MÖ 704 - MÖ 681), Asurlu II. Sargon'un oğlu ve halefidir. Suriye'nin güneyindeki Yahudi krallıklarına saldıran Sanherib, buraları işgal ederek yağmaladı. Eski ahitte geçen hikayelerde zalim olarak anlatılmaktadır. Joshua J. Mark, "Sennacherib", *Ancient History Encyclopedia*, 15 July 2014, çevrimiçi: <https://www.ancient.eu/sennacherib/>

Ey Bakire! Sizin mirasınıza saldıran bütün barbarlar çaresiz hastalıklar, açlık ve leş kuşları tarafından tüketildiler; korku onlara musallat oldu ve küçümsediklerinin sen olduğunu tecrübeyle öğrendiler.¹⁷⁵

En Yüksek olan (Tanrı), milletleri korumaları için meleklerle böldüğünde, O annesinin mirası olarak kanıyla satın aldığı insanların (Hristiyanlar) şehrini bir kenara koydu. Onu yıkımdan korumanız için size dúa ediyoruz.

6. Ode "On theian tauten"

Ey Tanrı'nın Gelini! Sizin mirasınıza izinsiz girenlere, onun koruyucusu olarak kılıç, zırh ve savaşın boş ve değersiz olduğu kanıtlandınız.

İran haksız yere şehirler kraliçesine saldırdığı zaman, Tanrı'nın annesinin savunduğu İmparator tarafından haklı olarak köleliğe mahkum edildi.

Tanrı'nın annesinin mirasını istila ettikleri zaman ilahi adalet tarafından yutulan Arapların cesetlerini, deniz eskiden Mısırlıların ceset topluluklarına yaptığı gibi kıyıya vurdu.

Ey saf olan! Sizin için örnek bir saray olarak o şehri inşa eden o prens, sizin ona nasıl önem verdiğinizi ve sizi sadece sizin adınızla çağıran düşmanı yok ettiğinizi görünce sevindi.

İsasever halk ve şehir, sizin korumanız ile felaket bir yıkımdan kurtuldu, şimdi bütün gece boyunca ayakta durarak, oturmayarak bir şükran ilahisi söylüyorlar.

¹⁷⁵Aslında burada daha çok 717'de Emevilerin İstanbul'u kuşatmasından bahsedilmektedir. 717 kışı çok sert geçti, Araplar büyük kitleler halinde öldüler, buna birde kıtlık eklendi, bu da yetmiyormuş gibi Bulgarlar saldırıp ağır kayıplar verdirdiler. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.146; Eğer bu ilahi Patrik Nikholas'a aitse bütün barbarlardan kasıt Hun hükümdarı Attila ve Bulgar hükümdarı Krum'u da içerebilir. Attila II. Balkan seferinden sonra İstanbul'a tehdit oluşturacak kadar yaklaşmıştır. Ama aniden yön değiştirmiştir. Batı Roma'dan dönüp yine Doğu Roma'ya bir sefer düşünürken aniden ağzından burnundan kan boşanarak ölmüştür. Ali Ahmetbeyoğlu, "Avrupa Hunları," *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, 2. Baskı, Kitabevi, İstanbul 2015, s.155, 178. Krum 'da 814'te İstanbul üzerine yürürken aynı şekilde ölmüştür. Ostrogorsky, *A.e.*, s.188. ç.n.

7. Ode . "Ouk elatreusan"

Ey saf olan! Size bir dilekçe dâa sunuyoruz, korkunç bir tutsaklıktan kurtarılan biz sadece et ve kana değil, akla da savaş açan görünmez düşmanlardan da bizi korumanı istiyoruz.

Ey bakire! Hristiyanların tüm yayları kırıldı ve başarısız oldular ama başarısızlıklarını hemen güç ve kuvvetle sardıkları görüldü çünkü onlar size olan inançlarıyla yenilmez bir güç elde ettiler.

O kutsal olmayan ayinin uğursuz sesi (ezan) yukarıdan aşağı tepeüstü düştüğü için sardı ve bastırdı her yeri çünkü o sana yukarı seslenemiyor: "Ey hanımefendimiz kutsanmış olan sizin rahminizin meyvesidir (Hz isa)"

Kapılarını aç bütün şehirlerin kraliçesi ve önceden mahkum ve kuşatılmış olanlar özgür olarak ortaya çıksın sana vuranın boyunduruğu kırıldı çünkü o bakire bizim ordularımızın başında bulunuyor.

8. Ode. "Paidas euageis"

İranlılar, Medler ve Hunların en nefret dolu kabileleri birlikte komplo kurdular: "Hadi, şimdi aranızda o seçilmiş mirası yönetecek kimse olmadığı için bizim almamıza müsaade edin" Ancak bakire, onların hepsini ot gibi sökü� attığınız için bunların tamamen boş gururlanma olduğu kanıtlandınız.

Ey kutsal bakire! Gerçek inancın destekçisi Tanrı'nın annesi, kraliçe şehir sizin zaferinizi yıllık bir gece ibadeti ile anıyor ve oğlununuzun harika doğumunu överek, sevincini size sunmak için şükran bayramını kutluyor.

Kafirlerin gemileri birbirine şiddetle çarparak, korkunç bir kasırganın karışıklıklığı içinde harap edildi, kalanlar battı, istisnasız bütün hepsi kaybolup gitti; onların lideri geri kalanların kılıçtan geçirildiğini görünce ağıt yaktı.

Ey bakire! Sizin mirasınıza saldıran milletler bir mucize ile yok oldu çünkü yüce semaya karşı ağızlarını açtılar ve onların kafir dilleri aynı kaderi paylaştıkları Rabshakeh (İranlıların şefi) gibi, yeryüzünde böbürlenerek şakıdı.

9. Ode. "İ: Hos empsycho theou"

Kâinatın kralınının bir sarayı olan eviniz ne harika; sizi gölgeleyen Ruh, Tanrı'nın annesi, size harika bir gelin odası yaptı; ve şimdi bu şehir sizin; ona barbar düşmanlar tarafından zarar verilmesine izin vermeyin.

Ey Tanrı'nın saf annesi! İran'dan gelen işgalciler bir tuzağa yakalandılar, onlar haklı olan bu halk ve şehir için, haksız bir tuzak kurdular. Bakire, sadık imparator ile bu savaşta komuta paylaşarak, onlara karşı orduyu siz yönettiğiniz için onlar korkunç felaketlere uğradılar.

Uzun zaman önce, kanun yapıcı Musa, kollarını çapraz şekilde tutarak, savaşçı Amalek'in lanetli elinden İsrail halkını kurtardı; Şimdi, din adamları ellerinde çapraz (haç) ve ilahi resimler ile düşmanları yeniyor.

Ey Tanrı'nın annesi! Tanrı'nın hayat gemisinde biz sana sığınırız, sulardan bir savaş tamamen bizi boğuyor, yeryüzünü kaplayan milletler tepelere çıkıyor. Saf olan, sizin güneş gibi sıcaklığınızı görünce onlar hızla dağılıyor.

Sizin mucizeleriniz, Tanrı'nın saf annesi, kelimelerin gücünü aşar: yenilmez gücünüz ile Filistinlilerin istilasından mirasınızı kurtardınız, saf olan; bu nedenle o minnetle size haykırım: "Siz, Tanrı'nın annesi benim kurtarıcım, koruyucum ve sığınağımsınız."

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYAKOZ LEON'UNTARİHİ

§. 16

s. 71-72

II. KİTAP (960-963)

1. Daha önceden de naklettiğim gibi, Romalı kumandan Nikephoros Roma güçlerini Girit adasına ulaştırdıktan ve yakın muharebe sırasında doğma büyüme oralı barbarları kılıçtan geçirdikten sonra, kalanları çabucak ve kolayca şehirde hapsetti ve orduya her gün savaş talimi yaptırarak kışı orada geçirdi. Bu arada Kilikya yakınında yaşayan Agarenes'in¹⁷⁶ hükümdarı, gençliğinden beri savaş tecrübesinde ülkesindeki bütün adamları geçen, zeki ve enerjik bir adam olan Hamdan¹⁷⁷ §.18 Roma askerlerinin Giritlilere karşı bir deniz seferine çıktığını öğrendi. Bunun doğudaki Roma topraklarına fütursuzca akın etmek, kan dökmeden onu yağmalamak, çok büyük zenginlik toplamak ve sonsuz bir zafer kazanmak için bir fırsat olduğunu düşündü. Böylece genç ve kuvvetli Araplardan oluşan bir ordu topladıktan sonra, Roma topraklarına karşı önüne çıkan her şeyi yakıp yıkıp yağmalayarak yola çıktı. İmparator Romanos bu vahşi saldırı ve istilayı duyunca, hemen Hamdan'a karşı Nikephoros'un kardeşi ve Avrupa askerlerinin kumandanı (Romalılar bu mevkiyi Batı'nın *domestikos*'u olarak adlandırır) Leon Phokas'ı gönderdi. O [Leon] cesaretli ve kuvvetli, son derece iyi muhakemeli ve kriz zamanlarında gidişatı en iyi yönetebilecek adamların en akıllısı idi. Ben İlahi gücün savaşlarda bütün güçlüklerin üstesinden gelerek ve onları teslim olmaya mecbur ederek onun yanında savaştığına inanıyorum.

¹⁷⁶ Bizanslılar genel olarak Araplara Hz. İbrahim'in cariyesi Hacer'in oğulları anlamında (H)agarenes adını verirdi. Burada Hamdanileri ifade etmektedir. Talbot - Denis F. Sullivan, *The History of Leo the Deacon*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C. 2005. s. 62 dpt. 50. (ç.n.)

¹⁷⁷Hamdan, 905- 1004 yılları arasında Musul ve çevresiyle Kuzey Suriye'de hüküm süren bir Arap hanedanı olan Hamdanilerin kurucusudur. Nasuhi Ünal Karaaslan, "Hamdaniler", *İslam Ansiklopedisi*, 20016-2019. Çevrimiçi: islamansiklopedisi.org.tr, 19 Ağustos 2019. (ç.n.)

2. Onun¹⁷⁸ komutan olduğu dönemde birçok savaş çıkmasına rağmen, o bir hasmı tarafından asla yenilmedi ve daima zaferle çıktı. Bu yüzden bir İskit ordusu (burada Hunlar için kullanılmaktadır)¹⁷⁹ o zamanda Istros (Tuna)'u geçti, kumandan Leon bir meydan savaşında onlarla savaşmaktan acizdi çünkü düşman çok üstün sayıda askere sahipti. Halbuki o iyi hazırlanmamış küçük bir grup askeri yönetiyordu. Kendini ve adamlarını kesin tehlikeye atmak istemedi, fakat İskitlere beklemedikleri bir şekilde saldırmayı, bunu kahramanca ve cesurca bir başarıyla sonuçlandırmayı ve kendisi için parlak bir ün kazanmayı tercih etti. Bunun için gizlice çalılıkların içinden geçti, hiç görünmeden Hun karargâhını gözetledi ve özellikle dikkatlice sayılarını tespit etmeye çalıştı. Sonra gecenin ortasında ordusunu üç bölüme ayırarak İskitlere saldırdı. Bu ani saldırısı karşısında sayısız kalabalığın sadece çok az kısmı kaçabildiği gibi kısa bir süre içerisinde çok fazla katliam yaptı.¹⁸⁰ Bir şekilde barbarların istilalarını kontrol edebilir, pervasız ve cüretkâr saldırılarını püskürtebilir ümidiyle İmparator Romanos'un Asya'ya transfer ettiği Leon işte budur.

Sonra general Avrupa'dan ayrıldı ve Asya'ya ulaştı, Hamdan'ın küstahlığını ve merhametsizliğini duymaya, yakılmış kiliseler, köyler, kalelerin harabeleri ve ahalisinin vahşice boşaltılmasından dolayı terk edilmiş topraklar görmeye başladı. Orduyu kesin bir tehlikeye maruz bırakmamaya ve barbar düşmanla açık alanda yüz yüze gelmemeye karar verdi. Bir çok zafer kazanmışlardı ve beklenmeyen iyi

¹⁷⁸ Leon Phokas, Nikephoras Phokas'ın kardeşidir ve Macarlara karşı başarılı olmuş bir komutandır. *A.e.*, s. 33. (ç.n.)

¹⁷⁹ Scyth ve Huns terimleri Bizanslı yazarlar tarafından çeşitli konargöçer topluluklar için kullanılmıştır. bkz. *ODB*, C.3, s.857-58 ve C.2, s.957-58. Burada Macarlar kastedilmektedir. Tanımlama için bkz. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, C.1, s.399. Macarlar Simeon'un ölümünden sonra Bulgarların çökmesi ile (Bulgarlar Macarlarla Bizans topraklarını ayırıyordu) Bizans'a akınlara başladılar. 934-943 arasında Gyula ve Horka önderliğinde Maros Irmağı boyunca Samogy ve Zala'da yerleşen kabileler saldırdılar, 948-955 arasında Zala'daki kabile ve 959'dan sonra Botond'un (İstanbul surları önüne gelen Botond'a, İmparator'un gönderdiği cüsseli bir Yunanlı meydan okur. Botond şehrin kapısına savaş baltasıyla büyük bir delik açar ve sonra Yunanlı'yı öldürür) kabilesi Bizans'a saldırır. Macarların bu seferlerde ki amacı oraları alıp yerleşmek değil, ganimet toplamaktır. Nitekim bol ganimetle geri dönmüşlerdir. Moravcsik, *Magyars*, s.55-61. (ç.n.)

¹⁸⁰ Cheynet'e göre "Les Phokas,"³⁰², Leon Phokas Macarlara karşı bu zaferi 960'ta kazandı. Aynı zafer Athos'lu Athanasios'un hayatında açıkça kaydedilmiştir: bkz. *Vitae duae antiquae Sancti Athanasii Athonitae*, ed. J. Noret (Turnhout, 1982), *Vita A*, chap. 55.3-5, ve *Vita B*, chap.20-3-5. Savaş çeşitli şekillerde tarihlendirilmiştir 958/59 (l. Petit), 960 (Cheynet yukarıda olduğu gibi), ve 961 (G. Moravcsik). Tartışma ve daha önceki bibliyografya için bkz. M. Gregoriou – Ioannidou "Οι Ούγγροι και οι επδρομές τους στον δυτικό-ευρωπαϊκό και στον βυζαντινό χώρο (τέλη 9ου - 10αι.)" *Byzantina* 20 (1999): 65-135, 128'de dpt.298.

şanslarından dolayı çok sevinçli idiler; dahası, o Agarenes'in başarılarından ve günlük zaferlerinden dehşete düşmüş, küçük ve güçsüz bir orduyu yönetirken, onlar detaylıca techiz edilmiş bin adamlık bölüklerden oluşturulmuşlardı. Leon onun yerine sarp kayalıklardaki en stratejik yerleri almaya, orada pusuya yatmaya, kaçış yollarını tutmaya ve sonra düşmanın geçmesi gerektiği zaman etkili bir şekilde saldırarak yolun en korkulu ve tehlikeli bölümünde barbarlarla yüzleşmeye karar verdi.

§. 61

s. 109

IV. KİTAP (965-969)

5. O bu işlerle ilgilenirken Bulgar elçiler gelip hükümdarlarının¹⁸¹ adetten olan vergiyi¹⁸² istemek için kendilerini gönderdiğini söylediler. Alışılmamış bir kızgınlıkla (güçlü bir karakteri vardı ve kolayca sinirlenmezdi) ölçsüzce kabardı ve olduğundan daha yüksek bir sesle cevap verdi: “Eğer bir esir gibi sefil, iğrenç İskit halkına vergi ödemek zorunda kalacaksa ordusunun gücüyle her düşmanını yok eden Romalıların düştüğü bu kader ne korkunç!” Babası Bardas’a (Sezar ilan edilen ve yanında oturan) dönerek, şaşkınlık içinde §. 62 Bulgarların Romalılardan zorla vergi istemesinin sebebinin ne olduğunu sordu: “ Siz farkında olmadan beni köle mi sandınız? Romalıların önünde saygı ile eğilinen imparatoru, ben bu en sefil ve iğrenç millete vergi mi ödemeliyim?”Bu yüzden elçilerin hemen tokatlanmasını emretti ve şöyle dedi: “ Git ve deri yelek giyen, deri kemiren hükümdarına söyle ki Romalıların en yüce ve büyük imparatoru size vergiyi tamamen ödemek üzere topraklarınızı

¹⁸¹ Bulgar Çarı Peter.

¹⁸² Bu ödeme I. Romanos tarafından torunu Maria Lekapena'nın Bulgar çarı Peter ile evlenmesinden dolayı düzenlenmişti (8 Kasım 927). Runciman, bu ödemenin Prens'in Bulgar sarayında rahatça kalması için hayatı boyunca yapılması gerektiğini, bu yüzden Bulgarların taleplerinde hukuksuz olduğunu belirtir. S.Runciman, *The Emperor Romanus Lecapenus and His Reign: A Study of 10th-Century Byzantium*, Cambridge, 1029, s. 99. Jenkins, Nikephoros'un önceki duruma dönmeyip Bulgarya'yı Macar ve Ruslar ile Bizans arasında tampon bölge olarak bırakmayarak önemli bir hata yaptığını ifade eder. R. J. H. Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centuries, A.D. 610-1071*, London, 1966, s. 280. Leon'un buradaki sunumunun özel tartışılması ile Phokas'ın Bulgar politikasının güncel bir gözden geçirilmesi için bkz. Stephenson, *Balkan Frontier*, s. 48-51. Stokes'e göre, bu elçilik Kasım 965 ve 966 ortalarında geldi. Stephenson bunun “belki” 966 olabileceğini düşünmüştür. A.D. Stokes, “The Background and Cronology of the Balkan Campaigns of Svyatoslav Igorevich”, *SEER* 40,1961, s.57; Stephenson, *Balkan Frontier*, s. 48.

geliyor. Böylece atalarınız vasıtasıyla üç kat daha fazla köle olduğunuzu, Romalı hükümdarları sahibiniz olarak ilan etmeyi ve onlardan köleler gibi vergi istememeyi öğrenirsiniz.”

Bu sözlerle onları ülkelerine dönmek üzere kovdu. Yeterli bir ordu oluşturarak Bulgarlara karşı sefere çıktı. Roma topraklarının sınırlarındaki bütün kaleleri aldı, bölgeyi araştırdı ve sık ormanlık ve uçurumlarla dolu olduğunu gördü (şairin dilini kullanmak gerekirse Bulgarların topraklarında *kötü kötü üzerine yığılmıştı*¹⁸³; mağaralar ve uçurumlarla dolu bir bölgeyi sık ormanlar ve çok büyümüş çalılıklı bir bölge takip ediyor ve hemen sonra sulak ve bataklık bir bölge geliyordu. Burası Haimos ve Rhodope [dağları] yakınında, büyük ırmaklarla sulanan, aşırı nemli, sık ormanlık ve her taraftan geçilemez dağlarla çevrelenmiş bir bölgeydi). İmparator Nikephoros bunu görünce §. 63 sanki Bulgarlara kurbanlık koyun sağlıyormuş gibi Roma ordusunu bu tehlikeli bölgeler boyunca safları bozularak sürüklememesi gerektiğini düşündü. Önceki birçok olayda Romalılar Bulgarya'nın engebeli arazisinde çok acı çekmişler ve tamamen yok edilmişlerdi.

6. O yüzden bu tehlikeli ve geçilmez bölgede risk almamaya karar verdi. Orduyu aldı ve Bizans'a geri döndü. Kalokyres adlı itici ve asabi bir adamı *patrikios* rütbesiyle onurlandırarak 15 *kentenaria*¹⁸⁴ tutarındaki altını Tauroscythians (popüler dilde Ruslar olarak adlandırılan)'a vermesi için emanet ederek gönderdi ve onları Bulgar topraklarını işgal etmeye yönlendirmesini istedi. Böylece Kalokyres Ruslara doğru hızlanırken Nikephoros Hipodrom'a çıkarak düzenlediği atlı araba yarışlarını izledi.

¹⁸³ Homer, *Iliad* 16.111.

¹⁸⁴ Bir *kentenarion* genellikle altına uygulanan ağırlık birimi (100 lbs = 45.359 kg) idi. *ODB*, C.2, s. 1121; Runciman, 1500 pound(lbs)'un o günlerde bütün milletleri satın alacak kadar büyük bir para olduğunu belirtir. Runciman, *Bulgarian Empire*, s. 200-201.

§. 77

s. 128

V. KİTAP (969)

İmparator Suriye ve Bizans'ta bunları başarırken imparatorluk emri ile Ruslara gönderilen patrikios Kalokyres İskit ülkesine ulaştı ve Rus liderle¹⁸⁵ arkadaşça ilişkiler kurdu. Onu hediyelerle ayartıp sözleriyle yoldan çıkarttı (çünkü bütün İskitler son derece açgözlü özellikle de pisboğazdılar, rüşvet vaadine ve almaya düşküdüler). Bir ordu toplamayıp Mysianlara¹⁸⁶ karşı göndermeye ikna etti. Eğer Ruslar Bulgarları yenersen topraklarına yerleşebilirler ve Romalılar'a saldırmak için ona yardım edebilirlerdi. Böylece o belki imparator olabilir ve Roma imparatorluk gücünü elde edebilirdi. Ve imparator olursa Rus lidere imparatorluk hazinesinden çok büyük, tarifsiz miktarda para vereceğine söz verdi.

2. Bu sözleri duyunca Sphendosthlavos (Svyatoslav) kendini tutamadı ve zenginlik için ümitlendi ve Bulgarların topraklarının rüyasını kurdu. Hiddetli, gözüpek, cesur ve hareketli bir adam olduğu için küçük büyük herkesi bu sefere katılmaya zorladı.

Geri hizmettekileri saymadan 60.000 adam topladı ve dostluk bağıyla kendine kardeş yaptığı patrikios Kalokyres'le §. 78 bearaber Bulgarlara karşı sefere çıktı. Tuna boyunca yelken açıp giderken ve konuşlanacak bir yer bulmak için acele ederken Bulgarlar ne olduğunu anladı ve 30.000 kişilik bir ordu hazırlayarak onları karşılaşmak üzere gittiler. Fakat Ruslar gemilerden indiler ve kuvvetli bir şekilde kılıç ve kalkanlarını çekerek Bulgarların her yönden yollarını kestiler. Bulgarlar bu ilk saldırı dalgasına dayanamayınca dönüp kaçtılar ve rezilce kendilerini Dorystolon (Drester: Silistre: güçlü bir Bulgar kalesi idi)'a kilitlediler. Dindar ve saygıdeğer bir insan olan Bulgar hükümdarı Peter'in bu beklenmeyen bozgunundan çok stres olup

¹⁸⁵ Rusların lideri Svyatoslav'ı ifade eder.

¹⁸⁶ Bundan sonra Bulgarlar.

epilepsi atağı geçirdiği ve bir süre can çekiştikten sonra bu dünyadan ayrıldığı söylenir. Fakat bu şeyler daha sonra Mysia¹⁸⁷'da oldu.

Bu arada Roma İmparatoru Nikephoros Ruslarla bu durumu öğrendiği zaman, hayatı boyunca tedbirli ve dikkatli olduğu, asla uykuda ve belli zevklerinin kölesi olmadığı için (hiç kimse onu gençliğinde bile eğlence alemlerinde gördüğünü söyleyemezdi) hemen her yerde görünürdü. Yayıları techizatlandırmaya, orduyu silahlandırmaya, atlı birliklerin derinliğini hazırlamaya ve zırhlı atları olan atlıları dizmeye başladı. Ayrıca şehrin duvarlarına ağır silah düzenekleri kurdu. Kentenarion diye adlandırılan kuleye demirden çok ağır bir zincirle §. 79 kütükler bağlayarak boğaza uzatırken ve diğer taraftaki Kastellion kulesine bağladı. Bildiğimiz herkesten daha etkili ve zeki olduğu için her iki halka karşı savaşmayı uygun bulmadı. Bu yüzden bu halkların birini kazanmanın iyi bir fikir olduğuna karar verdi böylece diğerine kolayca galip gelebilir ve kısa bir zamanda boyun eğdirebilirdi.

3. Böylece, Rus liderle görüşmekten umudunu kaybettiği için (biliyordu ki patrikios Kalokyres'in bir kere yoldan çıktıktan, onun otoritesine¹⁸⁸ karşı ayaklandıktan ve Svyatoslav üzerinde büyük etki kazandıktan sonra, isteğinden kolayca vazgeçmeyecekti) aynı dinden olan Bulgarlara elçiler gönderdi. Böylece o soyadı Erotikos olan Patrikios Nikephoros ve Euchaita¹⁸⁹ mevkiini yöneten Philotheos'u onlara ortak dinlerini hatırlatmak (Bulgarlar inkar edilemeyecek bir şekilde Hristiyan inancını icra ettikleri için) ve kraliyet ailesinden imparator Romanos'un oğullarını evlendirebileceği, Bizanslılarla Bulgarlar arasında bir dostluk ve kopmaz bir müttefikliğin evlilik ile onaylanması için genç kızlar §. 80 istemeye gönderdi. Elçilerin içtenlikle kabul edilmesinden sonra genç kızlar soylu kandan gelen genç kızları atlı arabalara koydular (Bulgar kadınlarının atlı arabalara binmesi alışılmıştı) ve *boğazlarına dayanmış Taurian (Rus) baltasını* ters döndürmek ve

¹⁸⁷ Bundan sonra Bulgarya.

¹⁸⁸ Bizans imparatoru Nikephoros kastedilmektedir.

¹⁸⁹ Euchaita ve Philotheos hakkında bak. Book III, dpt. 43. Elçilik, 968 ve 969 () olarak faklı şekilde tarihlendirilir. Stokes, *Balkan Campaigns of Svyatoslav*, s. 54; Dölger, *Regesten*, no. 718. Darrouzès'e göre Philotheos belki 971'de Çimiskes tarafından Bulgarlar ve Peçeneklere görevli olarak gönderilen, Euchaita metropolitanı Theophilos olarak tanımlanmalı. Bkz. Dölger, *Regesten*, nos. 739-40; Darrouzès, *Epistoliers byzantis du Xe siècle*, Paris, 1960, s. 274, Skylitzes (310. 49-50) de onu Philotheos yerine Theophilos olarak adlandırır; Kurat, *Peçenekler*, s.115-117. (ç.n.)

zararsız hale getirmek için mümkün olduğu kadar çabuk onların savunmaya gelmesini rica ederek imparator Nikephoros'a gönderdiler.¹⁹⁰

O onları savunmaya gelecekti, Roma ordusunu yönelttiği herkesi yendiği gibi Rusları da yenecekti. Kaderinin terazide küçük bir kayma ile yükseldiğini bilemedi, kaderi ince bir ipten asılarak adeti olduğu üzere değil de tersine dönmeye başladı. Bir İlahi gazap ve insanoğlunun kıskançlığı bu en önemli en yiğit adamlara çelme taktı, onları fırlatıp attı ve yokluğa mahkum etti. Kendisi ondan önce yönetenlerden çok daha fazla başarılı olurken bu çeşit bir kader Nikephoros'u yakaladı.

§. 102

s. 152

VI. KİTAP(969-970)

8. İmparator John'un kafası yaşanan olaylar yüzünden çok karıştı ilk önce hangisine dikkat vermeliydi ve doğru yoldan sapmamalıydı, şüphe içinde kaldı. Üç yıldır §.103 sürekli artan kıtlık Roma imparatorluğunu kasıp kavuruyordu; iyimser olmamak için birçok sebebi vardı, Rus istilası ve Romalılar tarafından henüz alınan Antakya'nın Suriye tarafına Araplar ve Kartacalılar (Fatimiler) saldırılarınıydı. Bitmek bilmeyen kıtlık musibetine, çabucak [ve] ihtiyatlı bir şekilde her yerdeki bütün pazarlardan tahıl ithal etti ve büyük bir felaketin yayılmasını durdurarak son verdi. Yaptığı savaşlarda oldukça fazla tecrübe kazanan İmparator'un harem ağalarından biri olan patrikios Nikholas emri altındaki doğudaki askerleri götürerek Agarenes saldırılarını kontrol etti. Rus ordusunun lideri Svyatoslav'a gelince, onunla görüşmeye karar verdi; Bulgarlara saldırmak için imparator Nikephoros'un söz verdiği ödemeyi alması gerektiğini, eskiden beri Makedonya'nın bir parçası olan ve Romalılara ait olan Bulgarya'yı terk etmesini kendi topraklarına ve Cimmerician Bosporos (Kerç Boğazı)'a geri dönmesi gerektiğini söylemek üzere elçiler gönderdi.

¹⁹⁰İmparatorluk buyruğuyla daha önceden Ruslara gönderilen *patrikios* Kalokyres, onların liderini hediyeler ve kışkırtıcı sözlerle yoldan çıkararak bir ordu kurup Bulgarlara doğru yürümesi için ikna etti. İmparator Nikephoros her iki millete karşı savaşmanın elverişli olmadığını görerek bir tarafı kazanıp diğerine boyun eğdireceğini düşündü. Bunun için Bulgarlara elçi gönderdi. Onlar da kendilerini savunması niyetiyle elçileri kabul ettiler. Fakat olaylar farklı gelişti imparator Bulgarları savunmaya gelemeden öldürüldü. Bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti*, s.271; Haldon, *The Byzantine Wars*, s.147; Stephan, *Balkan Frontier*, s.51.

Söylenir ki Bulgarlar, Hyperborean Kutrigurlar¹⁹¹, Hazarlar ve Kuman/Kıpçaklar'ın¹⁹² hakimiyetlerinde yaşadılar, kendi topraklarından göç ettiler, Avrupa'da dolandılar ve "Pogonatos: sakallı" lakâplı Konstantinos Romalıların imparatoru olduğu zaman bu toprağa yerleştiler; bu toprakları liderleri Boulgaros'un adından dolayı Bulgarya olarak adlandırdılar.¹⁹³§.104

9. Yaklaşık olarak aşağıdaki gibi bu insanlar hakkında başka bir hikâye söylenir: Burnu Leontios¹⁹⁴ tarafından kesilerek Korsun¹⁹⁵'a sürgüne gönderilen Roma imparatoru Justinianos kurnazca oradan kaçmayı başardığı zaman, Maeotis¹⁹⁶'e geldi ve Bulgar halkıyla bir anlaşma yaptı, eğer imparatorluğu ona geri kazandırılırsa büyük ödüller alacaklardı. Böylece Bulgarlar onu tâkip ettiler, imparatorluk yönetimini bir kere daha elde ettiği zaman Makedonya¹⁹⁷ içinde Tuna'nın sınırlandırdığı toprağı ondan aldılar. Fakat oraya göçtükten sonra sürekli Romalılara karşı savaş açtılar ve onları esir aldılar. Trakya bölgelerine akın etmek ve savaş yapmak için daima hevesliydimler. Romalılar onlara karşı gittiğinde, Romalıların gücüne karşı duramadılar, fakat onlarla zor bölgede savaşmak için yoğun çalılık alanlara çekildiler. Böylece o zamandan sonra çok savaş çıktı, cesur generaller

¹⁹¹ Koutrigurs ya da Kutrigurlar 6. yüzyılda Avar yönetimine giren Karadeniz'in kuzeyinde bir Hun boyudur. Bkz. Moravsick, *Byzantinoturcica*, 2:171-72; *ODB* 1:540. Patrik Nikephoros Kotragoi'leri Bulgarlarla aynı menşeden gösterir. Theophanes (Teoph. 1: 356)de erken Bulgarlarla ilgili olarak bahseder. Hyperboreans uzak kuzeyde yaşadığı farzedilen efsanevi bir halktır. Bkz. LSJ, s.v.

¹⁹² Panagiotakes, Hase'in varsayımına karşı burada elyazması okumasını tutmuştur. "Kumans" Doğu Avrupa bozkırlarında 1050-60'lara kadar görünmediler (bk. *ODB* 1:563) ama elyazması okuması çeviride de tutuldu. "Khounaboi" için bk. Moravsick, *Byzantinoturcica*, 2:347. Patrik I. Nikephoros ve Theophanes'in ön-Bulgarları anlatımında Kutrigurlar ve Hazarlar bahsedilirken, bu yazarlar Kuman/Kıpçaklar'dan bahsetmezler. Leon'un onları burada vermesinin kaynağı net değildir.

¹⁹³ Bulgarlar IV. Konstantinos ("sakallı")'un döneminde ilk defa Avrupa'da yerleştiler (641-68): bk. Runciman, *A History of the First Bulgarian Empire*, London, 1930, s.3-43; Moravsick, *Byzantinoturcica*, C.2, s.100-106; G. Cankova-Petkova, "Bulgarians and Byzantium during the First Decades after the Foundation of Bulgarian State," *BSI* 24 (1963), s.41-53,52.

¹⁹⁴ İmparator II. Justinianos (685-95 ve 705-11) 695'te general Leontios (695'ten 98'e hüküm sürdü) tarafından tahttan indirildi ve burnu kesildi (bu yüzden lakâbı "kesik-burun"). Bulgarların yardımıyla 705'te imparatorluğu yeniden ele geçirdi. Bkz. *Theophanis Cronographia*, Ed. C. de Boor, Leipzig, 1883, s. 368-69, 372-74; Nikephoros, *Patriarch of Constantinople: Short History*, Ed.; Trans. C. Mango, Washington D.C., 1990, s.40.33-36,42.35-61.

¹⁹⁵ Korsun, Kırım'da bir şehir; bkz. *ODB*, C.1, s.1418-19.

¹⁹⁶ Azak Denizi.

¹⁹⁷ Erken kaynaklarda (Theophanes ve Nikephoros) Bulgar yardımına karşı verilecek ödüller arasında toprak tahsis etmeden bahsedilmez, sadece ilk defa keşiş George tarafından bilgi verilir. Leon muhtemelen yanlış bir yolu tâkip etmiştir. Bkz. C. Head, *Justinian II of Byzantium* (Madison, Wisc., 1972), 123 ve dpt. 1, o da V. Besevliev, "K voprosu o Nagrağe, Polucennoy Tervelem ot Justiana II v 705g," *Vizantiiskii Vremnik* 16 (1959), s.12-13 referansını verir.

katledildi ve Büyük İmparator Nikephoros Bulgarlar tarafından savaşta öldürüldü¹⁹⁸. Bulgarların sadece Konstantinos Kopronymos¹⁹⁹ ve tekrar onun torunu Konstantinos²⁰⁰, imparatoriçe Irene'in oğlu ve şimdi Bulgar şehirlerini zorla boyun eğdiren imparator John tarafından yenildikleri söylenir. Onların kendi toprağında onlara karşı üstün gelen hiçbir Romalı kaydedilmemiştir. Fakat bu konuda bu kadar anlatmak yeterlidir. §.105

12. Onların²⁰¹ (Avrupa'ya) geçme haberleri üzerine, Rus ordularının bir bölümünü ayırıp çok sayıda Hun²⁰² ve Bulgar eklediler ve Romalılara karşı gönderdiler. Magistros Bardas onların yaklaştığını öğrenir öğrenmez, çok cesur ve aktif bir adam olduğu için, o sırada kızgınlık ve bir güç kabarmasıyla hareket ederek §.109 seçilmiş adamları topladı ve düşmanı meşgul etmeleri için teşvik etti. O John Alakas²⁰³'ü çağırdı ve keşif eri olarak İskitleri gözlemlemek; ordunun büyüklüğünü tahmin etmek, nerede karargâh kurduklarını ve ne yaptıklarını öğrenmek için gönderdi. O mümkün olduğunca çabuk bir rapor göndermeli idi, zira bu şekilde o savaş için orduyu hazırlayıp ve konuşlandırabilirdi. John onu takip eden seçilmiş adamları alarak, hızlıca atını İskitlere doğru sürdü ve bir sonraki gün magistros'a haber göndererek ondan orduyla beraber gelmesini istedi çünkü İskitler uzakta değil, yakında kamp kurmuşlardı. O bu mesajı duyduğu zaman, birine öncü olarak kendisini takip etmesini, diğerlerine herhangi bir tarafta çalılıklarda pusuda beklemelerini emretti ve daha sonra orduyu üçe bölerek konuşlandırdı. Onlar savaşa çağıran trumpet sesini duyunca pusu yerlerinden dışarı fırlayacaklardı.

¹⁹⁸ İmparator Nikephoros 26 Temmuz 811'de Bulgar hanı Krum'a karşı savaşta öldürüldü. "Krum", *ODB*, C.2, s.1159.

¹⁹⁹ V. Konstantinos (741-75). Theophanes (Theoph. 1:432-33) 763'te Ankhialos'ta Bulgarlar üzerindeki zaferinden ve sonrasında Bulgar esirlerle muzafferane ilerleyişinden bahseder.

²⁰⁰ Leon burada yanılıyor görünüyor. VI. Konstantinos (790-97)'in Bulgarlara karşı kanıtlanmış tek seferi 792'de Markellai'de onun ciddi yenilgisiyle sonuçlanmıştır; Bkz. "Markellai." *ODB*, C. 2, s.1300. Bu savaş hakkında ilginç bir bilgi için, bkz. D. Sullivan, "Was Constantine VI Lassoed at Markellai?", *GRBS* 35 (1994), s.287-91.

²⁰¹ İoannes Tzimiskes immortal (ölümsüz) denen generalları istihbarat toplamaları ve imparatora bildirmeleri için Bulgarya sınır bölgesine gönderir. Talbot - Sullivan, *Leo the Deacon*, s. 158. (ç.n.)

²⁰² Huns terimi bir çok değişik halk için kullanılır; Burada büyük bir ihtimalle Macarlar anlamındadır. Bkz. Book II, dpt.14.

²⁰³ Bu isim belki Alakaseus olarak düzeltilmelidir. Bu aile Peçenek kökenlidir. Bkz. A.Savvides, "Ο βυζαντινός οίκος των Αλακάδων- Αλακασέων," *Byzantika* 11 (1991), s.231-38.

§. 123

s. 170

VII. KİTAP (970)

7. İmparator Leon daha yeni veremden öldüğü zaman kardeşi Aleksander çok geçmeden O'nu takip etti. Roma İmparatorluğu Leon'un hâlâ bakıcıların ve imparatoriçe Zoe'nin gözetiminde olan oğlu Konstantinos tarafından istikrarsız bir şekilde yönetildi. O zaman savaşta maceracı ve gözüpek bir adam olan ve uzun zamandır içi içine sığmayan Bulgarların hükümdarı Simeon, çoktandır Romalılarla savaşmak istiyordu. Bu fırsatı kullanarak durmaksızın Makedonya ve Trakya'ya akın etti. Alışılmış İskit çılgınlığı ile kabarak Romalılara kendini imparator ilan etmelerini söyledi. Romalılar O'nun bu kibir ve küstahlığına katlanamadı ve savaş açmaya karar verdiler. Zaferlerinde ve cesaretinde diğer generalleri arkada bırakan Leon Phokas'ı kumandan olarak seçtiler ve onu ordunun kumandanı (domestikos)'u, Romanos'u da savaş gemilerinin amirali ilan ettiler ve onları karadan ve denizden Bulgarlara saldırmaları için gönderdiler. Söylerler ki Leon ilerleyişini tamamladı. Bulgarya'ya vardı, harika savaştı, sayısız düşman doğradı ve böylece Simeon'u ne yapacağını cesur ve yenilmez bu adamdan nasıl kaçacağını bilmez bir hale soktu.

Bulgarların geri kalanı çok yorulmuş bir şekilde kaçarken, Leon'a muhafızlar bir mesaj getirdiler. Romanos rüzgarı arkasına alarak tam yelken açmış ayrılıyordu ve Bizans şehrine tahta el koymaya gidiyordu. Leon bu talihsiz haberle çok endişelendi. Savaşı bıraktı, Bulgarlara arkasını dönerek imparatorluk şehrine Romanos'un donanmasından daha önce ulaşmak ve imparatorluk gücünü ele geçirmek umuduyla acele ile gitti. Simeon Romalıların bu açıklanamayan garip geri çekilmesini görünce bir an bunun bir hile olduğunu ve eğer takip ederse Bulgarların yok edileceğini düşündü. Fakat onların mümkün olduğu kadar hızlı geri çekildiğini öğrenince onları takip etti ve acımasızca sayısız Romalıyı katletti. Bugün Ankhialos yakınında o zaman utanç verici bir şekilde geri çekilirken öldürülen askerlerin kemik yığınlarını hâlâ görebilirsiniz. Leon Bizans'a vardığında çok geç olmuştu ve ümidi boşa çıktı (çünkü Romanos imparatorluk şehrine daha önce ulaştı ve "imparatorun babası" ilan edildi). Bunun üzerine Abydos yoluyla Asya'ya geçti ve isyan etti.

Romanos ve devletine birçok problem yaşattı. Toprakları yakıp yıktı, yıllık vergilere el koydu ve karşı gelenleri bastırdı. Fakat onun soyguncular takımı dağılma sürecinde iken fikrini değiştirdi ve kaçtı. Bundan sonra yakalandı ve vahşi bir şekilde gözleri oyuldu.

§. 136

s. 182

VIII. KİTAP (971)

6. Bu olurken (Ruslar duvarlar içindeki saraya sığınırken), bir sürü Romalı duvarların dışından saldırdı, kapıların millerini ve sürgülerini parçaladılar ve şehre girerek inanılmaz katliam yaptılar. Bulgarların kızıl sık sakallı hükümdarı Boris, karısı ve iki küçük çocuğu ile birlikte yakalandı ve imparatorun önüne getirildi. İmparator onu kabul ederken Bulgarların hükümdarı diye hitap ederek onurlu bir şekilde davrandı ve Rusların elinde korkunç acı çeken Bulgarların öcünü almak için geldiğini söyledi.

7. Çatışma başladığı zaman Ruslar düşmana arkasını dönmeyerek cesurca savaştılar fakat Romalılar savaş deneyimleri ve kahramanlık erdemleri ile onların hepsini öldürdüler. Bulgarların çoğu da bu savaşta öldü çünkü onlar Rusların gelmelerinin nedeni olarak Romalıları gördükleri için Ruslara katılmışlardı.

9. Bulgarların müttefiklikten vazgeçmeye başladığını ve imparatora katıldığını görünce uzun uzun düşündü ve eğer Bulgarlar Romalılarla birleşirlerse ilişkiler onun için iyiye gitmeyecekti. Bu yüzden güçlü ve soylu üç yüz Bulgar seçti ve onlara vahşi ve zalimane bir kader hazırladı: hepsinin boğazlarını kestirerek öldürdü, kalanları ise zincire vurdurarak hapsetti.

§. 150

s. 194

IX. KİTAP (971)

7. Sonraki gün sabah erkenden, Svyatoslav onların dilinde *komenton*²⁰⁴ diye adlandırılan soylular meclisini topladı. Onların hepsi etrafında toplandığı zaman, olayların gidişatının nasıl olması gerektiği soruldu. Bu soru üzerine bazıları gecenin yarısında gemilere binip ne şekilde olursa olsun sessizce kaçmak gerektiğini önerdiler; zırhlı atlılardan memnun kalmadıklarını ve bunun yanında orduyu cesaretlendiren ve azmini keskinleştiren en iyi savaşçıları kaybettikleri için bunu önerdiklerini söylediler. Buna karşı diğerleri Romalılarla anlaşmak karşılığında vaatlerini kabul etmek ve böylece kalan orduyu kurtarmak gerektiğini tavsiye ettiler. Onlar gemi ile kolayca kaçamayabilirlerdi çünkü Tuna'nın her iki tarafında savaş gemileri ulaşımı gözetliyordu bu yüzden eğer nehirde yelken açmaya kalkıştırlarsa onları derhal ateşe verebilirlerdi. Svyatoslav derin ve acı bir şekilde ah çekerek: "Eğer şimdi soysuzca Romalılara teslim olursak, Rusların kollarına gelen zafer gider, çünkü komşu halkların hiç çaba sarfetmeden üstlerinden gelecekler ve bütün toprakları kansız köleleştireceklerdir. Bunun yerine, atalarımızın kahramanlıklarını gösterelim ve Rusların yüceliğinin şimdiye kadar yenilmediğini hatırlayarak, hadi güvenliğimiz için şevkle savaşalım. Bizim geleneğimizde memleketimize kaçak gibi dönmek de olmadığı için, ya galip gelip yaşayacağız ya da cesur adamların değerli işlerini gösterdikten sonra şereflice öleceğiz." Svyatoslav'ın tavsiyesi böyleydi.

8. Bu Ruslar için de söylenir, şimdiye kadar asla yenildiklerinde düşmana teslim olmadılar; fakat umutları kalmadığı zaman kılıçlarını kendilerinin hayati uzuvlarına işlettiler ve böylece kendilerini öldürdüler. Bunu aşağıdaki inançtan dolayı yaptılar: söylerler ki eğer onlar savaşta düşman tarafından öldürülürse, ölümlerinden sonra ve ruhları bedenlerinden ayrılınca cehennemde katillerine hizmet ederler. İşte Ruslar böyle bir hizmetten korktular ve kendilerini öldürenleri

²⁰⁴ Leo Yunanca κομέντων (değişik şekilleri κόμβενδοϛ, κόμβεντων, κομμέντων) Latince *conventus*dan gelir, onun slav kökenli bir kelime olduğuna inanmasına rağmen, Skylitzes (460.6) onun Peçenek olduğunu yazmıştır. Bkz. Moravsick, *Byzantinoturcica*, C.2, s.163 ve Terras, *Ethnology of Kievan Rus*, s.399-400.

beklemekten nefret edip kendi elleriyle kendilerini öldürdüler. Onların aralarında yaygın olan inanış böyleydi.²⁰⁵ Fakat liderlerinin sözlerini dinledikten sonra yaşam için aşkla kendi güvenlikleri uğruna tehlikeyi seçmeye karar verdiler ve cesurca Roma güçlerine karşı durdular.

§.157

s. 200

12. Svyatoslav Dorystolon (Silistre)'dan ayrıldıktan ve anlaşmaya göre esirleri verdikten sonra, kalan arkadaşları ile gemiye binerek uzaklaştı, memleketlerine dönmek için çok istekliydiler. Ama yolculuklarının akışı içinde Peçenekler²⁰⁶ tarafından pusuya düşürüldüler (Onlar bit yiyen²⁰⁷, evlerini kendileriyle taşıyan,²⁰⁸ çoğu zaman çadırlarda yaşayan çok çeşitli bir konargöçer halktır) ve hemen hemen hepsini öldürdüler. Svyatoslav'ın kendisini kalanlarla beraber katlettiler, böylece o büyük Rus ordusundan sadece birkaç kişi güvenli olarak ikametgâhlarına dönebildiler.

İmparator İoannes Rus güçleri ile tam dört ay savaştıktan sonra, anlattığım gibi, Romalılar için Bulgarya'yı kurtardı. §.158 Dorystolon adını Aziz Mareşal (Stratelates) Theodore onuruna Theodoroupolis olarak değiştirdi ve burada büyük bir askeri birlik bırakarak zafer kupalarıyla birlikte Bizans'a geri döndü. Dönüşü üzerine halk onu surların önünde altın ve değerli taşlarla işlenmiş taç ve asayla karşıladı. Altınla süslenmiş beyaz bir atın çektiği bir araba getirdiler ve âdet olduğu üzere zafer törenine bununla gitmesini istediler.

²⁰⁵ G. Moravsick Slavlar arasında böyle bir inanış için delil olmadığını ileri sürmüştü fakat bu gibi inanışlar Hun, Moğol ve Tatarlar arasında bulunmuştur: Bkz. "Zum Bericht des Leon Diakonos über den Glauben an die Dienstleistung im Jenseits", in *Studia antiqua Antonio Salač septuagenario oblata* Prague, 1955, s.74-76; Moravsick'le aynı fikirdedir ve Leon'un bu noktada yanlış bilgilendirildiğini düşünmüştür. Terras, *Ethnology of Kievan Rus*, s.401.

²⁰⁶ Peçeneklerin önceleri Bizans'a karşı Svyatoslav'a yardım etmelerine rağmen, Bizans nihayetinde onların desteğini satın aldı ve onlar 972'de Özi'nin çağlayanlarında Svyatoslav'ı öldürdüler. Bkz. *ODB*, C. 3, s.1613-14. Malumut, bu pasajı Leon'dan aktarır. E. Malamut, "L'image byzantine des Petchenegues," *BZ88*, 1995, s.117

²⁰⁷ Strabo (Geography 11.2.1) Azak Gölü yakınına bit yiyen olarak adlandırılan bir halkı yerleştirir, iğrençlik ve pisliklerinden dolayı böyle adlandırıldıklarını belirtir (11.2.19). Açık ki bu lîkâbî Peçeneklere ilk veren Diyakoz Leon'dur.

²⁰⁸ Herodot (4.46) aynı nitelemeyi φερέοικοι İskitler için kullanırken, Strabo (Geography 11.2.1) İskitleri νομάδες olarak adlandırır.

Tacı ve asayı kabul etti, onları hediyelerle ödüllendirdi fakat arabaya binmeyi reddetti. Arabanın altın tahtına Bulgarya'dan getirdiği Meryem ikonunu ve yanına mor Bulgarya giysisini ve tacını koydu. Arkadan iyi bir küheylana binerek başında tacı elinde asası ile tâkip etti. Şehrin ortasında zafer alayı ile birlikte yürüdü. Her yer gelin odası gibi mor kumaşlarla süslenmiş, yoğun bir şekilde defne dalları ve altınla örülmüş kumaşla donatılmıştı. Aya Sofya'ya girdi, şükran dûalarını yaptıktan sonra ilk ganimetlerden Bulgar tacını Tanrı'nın adına bir hediye olarak sundu. Saraya döndü ve Boris'i öne çıkararak ona hükümdarlık nişanlarını (mor kenarlıklı inci ve altınla işlenmiş bir taç ,§.159 mor bir pelerin ve kadife çizmeler) bıraktırdı ve magistros rütbesini verdi.

§.171

s. 213

X. KİTAP (972?-976 ve Basleios'un ilk yılları)

8. Bardas Skleros'un komplocu hırsız grubu dağıldıktan sonra İmparator Basil askerlerini topladı ve Bulgarya'ya sefere çıktı. Bu kibirli, vahşi ve ölüm soluyan halk Roma topraklarına zarar veriyor, acımasızca Makedonya'yı yağmalıyor ve gençlerden başlayarak herkesi öldürüyordu. Bundan dolayı O'nda ihtiyatlı olandan daha büyük bir kızgınlık uyanmıştı ve onları ilk saldırıda yok etmek için acele etti fakat kaderin araya girmesiyle ümitlerinde yanıldı. Dar ve dik yollara döndü ve İskitlerin Tralitza dediği Sardika dolaylarına ulaştı. Burada kamp kurarak yerleşti ve [şehri] yirmi gün gözetledi. Fakat bir şey yapamadı çünkü komutanların beceriksizliğinden dolayı ordu ağırlaştı ve yavaşladı. Onlar yem ve ot için kamptan ayrılınca Bulgarlar onları pusuya düşürüp birçoğunu öldürdüler ve çok sayıda yük hayvanı ile atlarını alıp gittiler. Bu sırada kuşatma araçları ile diğer düzenekler, surlara karşı onları getiren adamların tecrübesizliğinden hiçbir işe yaramadı ve onlar [düzenekler] düşman tarafından yakıldı. Orduyu kıtlık yenmeye başladı çünkü getirdikleri erzak çoktan bitmişti. Getirdiklerini ihtiyatla değil açgözlülikle harcamışlardı. O ve ordu toplandılar ve Bizans topraklarına doğru yola koyuldular. Bütün gün yürüdüktan sonra çalılık bir yerde kamp kurarak ordunun dinlenmesine izin verdi.

Gecenin ilk nöbeti tamamlanmamıştı ki kampın doğu tarafından büyük bir yıldız fırlatıldı, kampın her yeri sonsuz bir ışıkla aydınlandı. Bu batı tarafında bir hendeğe düştü ve kıvılcımlar saçarak parçalanıp söndü. Yıldızın inmesi ordunun yokolmasının yakın olduğuna yoruldu çünkü nerede böyle bir şey olursa onun altında ne varsa tamamen yok olması anlamına geliyordu.

Sonraki gün ordu mağaralarla dolu, ağaçlık dar bir geçite saptı ve burayı geçerek su yataklarıyla dolu dik bir araziye geldi. Burada Bulgarlar saldırdı, çok sayıda adamı öldürdüler ve imparatorun karargahını ele geçirdiler, ordunun bütün zenginliklerini ve malzemelerini yağmaladılar. Bu üzücü olayı §.173 anlatan ben, kendim orada idim ve kötü şansına imparatorun maiyetinde rahip hizmeti veriyordum. Adımlarımın neredeyse tamamını kaybettim ve İlahi yardım beni bu tehlikeden kurtarmasaydı bir İskit kılıcına ben de kurban düşecektim. Düşmanın önünden dörtlüye koştum ve dik bir tepeye geldim, oradan geçerek bayıra ulaştım. Ordunun geri kalanı [hemen hemen] geçilmez dağlara giderek Bulgarların saldırısından çok zor kaçtılar, atlarını ve taşıdıkları malzemelerin neredeyse tamamını kaybederek Roma topraklarına geri döndüler.

SONUÇ

Tezimize konu olan eserler bir İmparator, bir Patrik ve bir kilise memuru tarafından yazılmışlardır. Bu özellikleri 10. yüzyılda yaşayan Türk boylarının izlerinin tâkip edilmesinde önemli kaynaklar olmalarına sebep olmuştur. Zira devlet idaresine bizzat hakim ya da yakın kişiler olarak verdikleri bilgiler güvenilirdir. Ancak bu kişilerin olaylara tarafsız bir şekilde yaklaşmadıkları da göz ardı edilmemelidir.

Çalışmamızda kullanılan eserlerin orijinal dillerinden İngilizceye yapılan tercümelerinden faydalanılmıştır. İncelememiz sonucunda bir kere daha anlaşılmıştır ki, *Taktika'daki* orijinal malzeme miktarı sınırlıdır ve verilenler de Araplara aittir. Bununla birlikte, *Taktika'nın* çoğu, biraz değiştirerek veya bire bir Mavrikos'un (MS 600)'in *Strategikon'undan* kopyalanmış, Onasander (MS 1. yüzyıl) ve Aelian (MS 2. yüzyıl)'nın askeri eserlerinden de önemli miktarda bilgi alınmıştır. Türklerle ilgili bilgiler de aynı şekildedir.

İmparator Leon askeri uygulamalar üzerine yapılan çalışmalarda en üst seviyede yenilenmeyi başlatmıştır. Önceki yüzyılın sıkıntıları hayatın başka alanları kadar şüphesiz askeri uygulamalara da gölge düşürmüştür ama yeni tekniklerin gelişimi ve yeni şartlara uyum sürmüştür. Leon'un katkısı ise *Strategikon'dan* beri ilk kez bunları kayda geçirmesi ve düzenlemesidir. Leon'un *Taktika'sı* *Strategikon'un* halen yararlı görülen bölümlerini korumakta ve yeni gelişmeler hakkında bize bazı fikirler vermektedir. Örneğin, yeni gelişen pullu zırhtan bahsetmektedir. Ayrıca, Mavrikos'ta geçen Avar ve Türk kelimeleri yerine Bulgarlar ve Türkleri kullanmıştır. Bu da bize Türk boylarının izini sürerek ve diğer bilgilerle karşılaştırıp bilgilerimizi kesinleştirmekte yardımcı olmaktadır. Yine, Mavrikos'tan aktarma yaparken Leon'un savaş aletleri içinde baltayı atlaması arkeolojik bulgularla karşılaştırınca ortaya çıkmaktadır. Bütün bunların yanında Leon'un Bulgarların savaş tekniklerinden bahsetmeyeceğini söyleyip, Macarların taktikleri ile aynı olduğunu belirterek, onlardan bahsetmesi zamanın sosyal psikolojisini okumak adına önemlidir.

Patrik Nikholas'ın mektuplarında geçen Bulgar, Peçenek, Macar, Hazar ve Avarlarla ilgili kayda değer malumatlar da 10. yüzyılda Orta ve Doğu Avrupa'da yaşayan bu boyların tarihlerine ışık tutmaktadır. Peçenekler bu dönemde Rus, Hazar, Macar, Bulgar ve Bizans tarihinde önemli roller oynamışlardır. Nikholas Peçeneklerden ve Macarlardan nasıl hizmet satın alındığını anlatırken sarayı kilisenin gelirlerine el koyup Peçeneklere, Macarlara hizmetleri karşılığında para bulunmasından yakınmaktadır. Bulgarlara karşı Peçeneklerle yapılan anlaşmada kutsal görülen hayvanın kanı akıtılarak anlaşmanın onaylanmasını bir kafir âdeti olarak belirtip günâh çıkarılması gerektiğini belirtmektedir. Hazarlardan, yönetici tabakanın Yahudi dinini benimsemesinden olsa gerektir, kandırılmış millet olarak bahsetmekte ve Hristiyanlığın korunması ve yayılması için teşvik etmektedir. Avarların tarih sahnesinden silinmesini ise İstanbul'u kuşatmalarına bağlamaktadır.

10. yüzyılın askeri ve politik gelişmelerini ana hatlarıyla anlatan Diyakoz Leon, Türkler hakkında ilginç bilgiler aktarmaktadır. Hikâyesini anlatırken aniden geriye dönüp bilgiler verir. Mesela, Leon Phokas'ın kim olduğunu ve onun daha önce Macarlarla yaptığı mücadeleyi anlatır. Rus ordusunun lideri Svyatoslav'ın Bulgarlara saldırmak için imparator Nikephoros'un söz verdiği ödemeyi alıp ülkesine dönmek istediğini söylemek üzere elçi göndermesinden bahseder. Bu esnada Bulgarların o topraklara nasıl yerleştiklerini anlatır. Yine Svyatoslav'ın bir toplantı yapıp savaş hakkında karar vermesini anlatırken onların başarısız olunca kendilerini öldürme adetleri olduğundan ve Peçeneklerin Svyatoslav'ı öldürmelerinden bahseder.

Sonuç olarak incelediğimiz eserler hem Bizans ve Türk tarihi için büyük önem arz etmekte hem de 10. yüzyılda Doğu Avrupa'daki Türk boyları hakkında önemli bilgiler ve ipuçları vermektedir. Bu bilgiler sayesinde biz de onların siyasi, askeri ve kültürel hayatları hakkında çok fazla olmamakla birlikte bilgi sahibi oluyoruz.

KAYNAKÇA

- Arslan, Murat ve Turhan Kaçar: **Byzantion'dan Constantinopolis'e İstanbul Kuşatmaları**, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2017.
- Artamanov, M.İ.: **Hazar Tarihi: Türkler, Yahudiler, Ruslar**, çev: Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul, 2004.
- Cartwright, Mark: "Romanos I", **Eskiçağ Tarihi Ansiklopedisi**, 16 Ocak 2018. https://www.ancient.eu/Romanos_I/. Temmuz 31, 2019
- Cobham, C.D.: **The Patriarchs of Constantinople**, Cambridge, The University Press, 911.
- Çoban, Erdal: "Ana Hatlarıyla Erken Dönem Macar Ortaçağına Bir Bakış", **Balkanlar El Kitabı** 1. Cilt: Tarih, Hz: Bilgehan Gökdağ - Osman Karatay, Ankara, Akçağ Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, s. 169-186.
- **Orta Çağ'da Kumanlar ve Macarlar**, Nobel Yayınları, Ankara, 2014.
- Demirkent, Işın: **Bizans İmparatorluğu dönemi İstanbul, 330-1453**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- **Bizans Tarihi Yazıları: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, Dünya Kitapları, İstanbul, 2005.
- Dennis, George: **The Taktika of Leo VI: Text, Translation, and Commentary**, revised edition, Dumbarton Oaks, Washington, D.C., 2014.
- Dawson, Timoty: **Bizans Piyadesi: Doğu Roma İmparatorluğu 900 – 1204**, çev: Gürkan Engin, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
- Erdélyi, Istvan: "Avarlar", çev: Kürşat Yıldırım, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, Cilt.13, S.2, 2013, s.337-346 ss.
- Faruk Sümer: "Peçenekler", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/pecenekler> (01.08.2019).

- Fehér, Géza: **Bulgar Türkleri Macarlar Ve Bunlara Akraba Olan Milletlerin Kültürü: Türk Kültürünün Avrupaya Tesiri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1986.
- **Bulgar Türkleri Tarihi**, çev: Heyet, TTK Basımevi, Ankara, 1984.
- Golden, Peter B.: **Hazar çalışmaları**, çev: Egemen Çağrı Mızrak, Selenge yayınları, İstanbul, 2006.
- **Türk Halkları Tarihine Giriş: Orta Çağ ve Erken Yeniçağda Avrasya ve Ortadoğu'da Etnik Yapı ve Devlet Oluşumu**, çev: Osman Karatay, Karam, Ankara, 2002.
- Gömeç, Saadettin: “Türk Tarihinde Peçenekler”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.53, S.1, 2013, s.251-266.
- Haldon, John: **The Palgrave Atlas of Byzantine History**, Basingstoke & New York, 2005.
- **A Critical Commentary on the Taktika of Leo VI**, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C., 2014.
- **Bizans Tarih Atlası**, çev: Ali Özdamar., Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007.
- **The Byzantine Wars**, History Press, Stroud; Gloucestershire, 2008 (2009 printing).
- Heath, Ian: **Bizans orduları: 900-1461**, çev: Buket Bayrı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
- Hussey, J. M.: “IV. Leo VI's Dilemma: Nicholas Mysticus and Euthymius (886-925)”, **The Orthodox Church in the Byzantine Empire**, Clarendon Press, Oxford, 1990.

- Jeffreys, Elizabeth - John Haldon - Robin Cormack: **The Oxford Handbook of Byzantine Studies**, Oxford University Press, Oxford; New York, 2008.
- Kafesoğlu, İbrahim: **Bulgarların Kökeni** Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1985.
- Karatay, Osman: **Hazarlar: Yahudi Türkler Türk Yahudiler ve Ötekiler**, Kripto, Ankara, 2014.
- Karatay, Osman - Serkan Acar: **Doğu Avrupa Türk Tarihi**, Kitabevi, İstanbul, 2013.
- Kazhdan, Alexander P.: **The Oxford Dictionary of Byzantium**, Oxford University Press, New York, 1991.
- Kurat, Akdes Nimet: "Avarlar", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C.26, S.1, 2011, s.81-110.
- **IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve devletleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1972.
- **Peçenekler**, Yay. Hz: Ahsen Batur, TTK, Ankara, 2016.
- Küçüksipahioğlu, Birsal: "Ankhalos Savaşı'nın Sonuna Kadar Bizans-Bulgar İlişkileri", **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, 14 (2008), s. 209-226.
- "Bizans İmparatorluğu Tarihine Genel Bir Bakış", **Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni Antikçağ Yunan & Ortaçağ Düşüncesi**, C. 2, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015.
- Macartney, C.A.: **The Magyars in the Ninth Century**, Cambridge, The University Press, 1930, reprinted 1968.
- Maguire, Henry: **Bizans Saray Kültürü 829-1204**, çev: Müfit Günay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.

- Mark Bartusis: “The Review of The Taktika of Leo VI, George T. Dennis (ed.)”, **Bryn Mawr Classical Review** 2011.03.09, çevrimiçi: <http://bmcr.brynmawr.edu/2011/2011-03-09.html>, 27 Ocak 2018.
- McGeer, Eric: “Review: The History of Leo the Deacon: Byzantine Military Expansion in the Tenth Century by Alice-Mary Talbot and Denis F. Sullivan”, **The Catholic Historical Review**, Vol. 93, No. 1, Catholic University of America Press (Jan., 2007), pp. 145-146. çevrimiçi: <http://www.jstor.org/stable/25166778>, 26-02-2018.
- Meyendorff, John: “Review: Miscellaneous Writings by Nicholas I, Patriarch of Constantinople and L.G. Westerink”, **Speculum**, Vol. 58, No. 2, The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America, (Apr., 1983), pp. 517-518. Çevrimiçi: <http://www.jstor.org/stable/2848299>, 26-02-2018
- Moravcsik, Gyula: **Byzantium and the Magyars**, Adolf M. Hakkert Publisher, Amsterdam, 1970.
- **Türk Tarihinin Bizans Kaynakları**, çev: Hüseyin Namık Orkun, Sümer Basımevi, Ankara, 1938.
- Morris, Rosemary: “Review: The 'History' of Leo the Deacon: Byzantine Military Expansion in the Tenth Century by Alice-Mary Talbot and Dennis F. Sullivan” **The Slavonic and East European Review**, Vol. 85, No. 2, the Modern Humanities Research Association and University College London, School of Slavonic and East European Studies, (Apr., 2007), pp. 346-347. Çevrimiçi: <http://www.jstor.org/stable/4214447>, 26-02-2018.
- Namık, Hüseyin: **Peçenekler**, İstanbul, Remzi Kitaphanesi, 1933.

- Nechaeva, Ekaterina: “The ‘Runaway’ Avars and Late Antique Diplomacy” **Romans, Barbarians, and the Transformation of the Roman World**, Ed. Mathisen R., Shanzer D., Farnham, Ashgate Press, Burlington, 2011, 175-181.
- Nesbitt, John W.: “Review: Nicholas I, Patriarch of Constantinople. Letters by Nicolaus Mysticus, R. J. H. Jenkins and L. G. Westerink” **The Journal of Hellenic Studies**, Vol. 97, The Society for the Promotion of Hellenic Studies, 1977, pp.235-23. Çevrimiçi: <http://www.jstor.org/stable/631116>, 26-02-2018.
- Norwich, John Julius: **Bizans II: Yükseliş Dönemi(MS 803-1081)**,çev. Selen Hırçın Riegel, I. Baskı, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Norwich, John Julius: **Byzantium: The Early Centuries**, New York, Alfred A. Knopf, 2001.
- Ostrogorsky, Georg: **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Fikret Işıltan,8. Baskı, TTK, Ankara, 2015.
- Pálóczi-Horváth, András: **Pechenegs, Cumans, Iasians: Steppe peoples in medieval Hungary**, translated by Timothy Wilkinson, Corvina, Kultúra, Budapest, 1989.
- Pritsak, Omeljan: **The Pecenegs: a Case of Social and Economic Transformation**, The Peter de Ridder Press, Lisse; Netherlands, 1976.
- R.J.H. Jenkins - L.G. Westerink: **Nicholas I, Patriarch of Constantinople Letters**, Washington, D.C., Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Trustees for Harvard University, 1973.
- Rásonyi, László: **Macar arkeolojisinde Hunlar, Avarlar, Macarlar**, Kenan basımevi, İstanbul, 1938.

- **Türk Devletinin Batıdaki Vârisleri ve İlk Müslüman Türkler: "Hazarlar, Macarlar, Kürttürkleri, Hunlar, Ogurlar, Avarlar, Sabirler, Göktürkler, Peçenekler, Uzlar, Kumanlar, Gazneliler, Karahanlılar, Selçuklular, Atabeğler, Memlûklar, Timuriler"** Yay. Hz: Ş.K. Seferoğlu - Adnan Müderrisoğlu., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara,1983.
- Shepard, Jonathan: **The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492**, Cambridge University Press, Cambridge; New York, 2008.
- **The expansion of orthodox Europe: Byzantium, the Balkans and Russia**, Ashgate Variorum, Hampshire, England; Burlington, VT, 2007.
- "Review: Nicholas I, Patriarch of Constantinople. Miscellaneous Writings. Greek Text and English Translation. (Corpus Fontium Historiae Byzantinae, XX/Dumbarton OaksTexts, VI.) by L. G. Westerink", **The Journal of Theological Studies**, NEW SERIES, Vol. 34, No. 1, Oxford University Press, (APRIL 1983), pp.317-319.Çevrimiçi: <http://www.jstor.org/stable/23963275>, 26-02-2018.
- Stephenson, Paul: **Byzantium's Balkan Frontier: a political study of the Northern Balkans, 900-1204**, Cambridge University Press, Cambridge; New York, 2000.
- Sullivan, Dennis F.: "Byzantine Military Manuals: Prescriptions, Practise and Pedagogy", The **Byzantine World**, ed. Paul Stephenson, Great Britain, 2010.
- Şan, Erman: "Macarlar ve Avrasya köle ticareti (IX.-X. Yüzyıllar)", **Türk Dünyası Araştırmaları**, C.11, S.230, 2017, s.149-162.
- Takács, Bálint Zoltán: "IX. Yüzyılda Hazarlar, Peçenekler ve Macarlar" **Yeni**

- Talbot, Alice-Mary -
Denis F. Sullivan: **Türkiye**, C.21, S.66 Özel Sayı - Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı-I, 2015, s.317-327.
- Talbot, Alice-Mary -
Denis F. Sullivan: **The History of Leo the Deacon: Byzantine Military Expansion in the Tenth Century**, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C., 2007.
- Taşgıl, Ahmet: "Hazarlar", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hazarlar> (01.08.2019).
- Thomas, David,
Alexander Mallett: **Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History**, Volume 2 (900-1050), Brill, Leiden; Boston, 2009.
- Tougher, Shaun: "The Imperial Thought –World of Leo VI: the Non-Campaigning Emperor of the Ninth Century", **Byzantium in the Ninth Century: Dead or Alive?**, ed. Leslie Brubaker, Great Yarmouth, 1998.
- Treadgold, Warren: **The early Byzantine Historians**, Palgrave Macmillan, Basingstoke; New York, 2007.
- Umar, Bilge: **Türkiye'deki Tarihsel Adlar: Türkiye'nin Tarihsel Coğrafyası ve Tarihsel Adları Üzerine Alfabetik Düzendeki Bir İnceleme**, İkilâp Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Uydu Yücel, Muallâ: "Balkanlar'da Peçenekler", **Yeni Türkiye**, C.21, S.66 Özel Sayı - Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı- I, 2015, s.301-316.
- -----
İlk Rus yıllıklarına Göre Türkler, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2007.
- -----
"Hazar Kağanlığı", **Türkler**, **Yeni Türkiye**, C.2, 2002, s.445-463.
- Vasilev, A. A.: **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, çev: Arif Müfit Mansel, Maarif Matbaası, Ankara, 1943.
- Westerink, L.G.: **Nicholas I, Patriarch of Constantinople Miscellaneous Writings**, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies,

Trustees for Harvard University, Washington, D.C., 1981.

— “Hagar”, **Encyclopædia Britannica**, Encyclopædia Britannica, inc., Haziran 12, 2007. çevrimiçi: <https://www.britannica.com/biography/Hagar-biblical-figure>, Temmuz 22, 2019

— “Leo VI”, **Encyclopædia Britannica**, Encyclopædia Britannica, inc., Mayıs 07, 2019, çevrimiçi: <https://www.britannica.com/biography/Leo-VI-Byzantine-emperor>, Temmuz 31, 2019

